PAGES 1 TO 144 IN PART II
ARE PRINTED AT THE BHAVANI PRESS,
AND
THE REST AT THE A. G. PRESS, BEZWADA

దక్షిణాఫ్రికా భారతీయ సత్యాగ్రహనాయకుడు
గాంధిమహాత్ముఁడు.

PAGES 1 TO 144 IN PART II
ARE PRINTED AT THE BHAVANI PRESS,
AND
THE REST AT THE A. G. PRESS, BEZWADA.

దక్షిణాఫ్రికా భారతీయ సత్యాగ్రహయోధుడు

గాంధిమహాత్ముడు.

దక్షిణాఫ్రికా బారిష్టరు (న్యాయవాది).

గాంధిమహాత్ముడు.

కృతిసమర్పణము.

దక్షిణాఫ్రికా భారతీయ సత్యాగ్రహ యోధుఁడు

పురుషోత్తముఁడు

గాంధి మహాత్మునికి.

పీఠిక

భరతవర్షము స్వతంత్రముకొఱకు పోరాటము సలుపుచున్నట్టి తరుణమున దక్షిణాఫ్రికా చరిత్రమును శ్రీయుత దిగవల్లి శివరావుగారు ఆంధ్రులకు సమర్పించుట మిగుల సమంజసముగ నున్నది. ఇందుకు గ్రంథకర్తగారికి విజ్ఞానచంద్రికా మండలి వారెంతయు కృతజ్ఞులు. గ్రంథము మిగుల మనోహరమగు శైలిని వ్రాయబడినది. గ్రంథకర్త అనేక గ్రంథములను పరిశీలించి పెక్కువిషయములు క్రోడీకరించి చరిత్రను సమగ్రముగా నేటివరకును తెచ్చి గ్రంథమును ఎక్కువయుపయోగకరముగా చేసియున్నారు.

ప్రపంచ చారిత్రమున దక్షిణాఫ్రికా మిగుల ప్రాముఖ్యము కలిగియున్నది. ధనతృష్ణచే తెల్లజాతులవారు తమదేశములనుండి బయలుదేరి బలహీనులగు నల్లజాతులు నివసించుచున్న దక్షిణాఫ్రికా ప్రదేశములను జేరి అచ్చటి నల్లవారిని నాశనము జేసియు బానిసలుగ చేసియు ఆప్రదేశములలోని ఫలవంతములైన భూములను గనులను అడవులను స్వాధీనముచేసికొని వలసరాజ్యములను స్థాపించిరి. ఈరాజ్యమున వసించు నల్లవారికి మానవ సత్వములను సంపూర్ణముగ తీసివేసి తెల్లపాలకులు వారిని తమకు కూలిపనివారిగ నుపయోగించుకొనుచున్నారు. ఆదేశములలోని భూములలో నల్లవారికి జిరాయితీ హక్కులైన లేవు. తెల్లవారు నిర్ణయించిన ప్రదేశము

లలో తెల్లవారికి దూరముగ నల్లవారు కాపురముండవలెను. ఓట్ల హక్కులుగాని రాజ్యములో పాల్గొను హక్కులుగాని లేవు.

కాల కర్మవశమున దక్షిణాఫ్రికా దేశము తెల్లజాతులలో ఆంగ్లేయులకును, డచ్చివారికిని స్వాధీనమయ్యెను. ఈ రెండుజాతులకును అచ్చటి ధన రాజ్య లాభములను గూర్చి అసూయ, స్పర్థ, తగవులు కలిగెను. బోయరులు ధైర్యశాలురె రైనను ఆంగ్లేయులకు వెనుక బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము అండ రైయున్నది గావున ఆంగ్లేయులే బోయరుల నోడించి వారి ప్రజాస్వామ్యములను బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునజేర్చిరి. బోయరుల స్వాతంత్ర్యసమరము ప్రపంచములో సుప్రసిద్ధమైనది. బోయరులు తాత్కాలికముగ స్వాతంత్ర్యము గోల్పోయినను బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమున స్వపరిపాలనమును కలిగి ఆంగ్లేయులతోపాటు సమస్తమగు రాజకీయ హక్కులను కలిగియున్నారు. దక్షిణాఫ్రికా సమితిలో బోయరులసంఖ్యయే అధికమైనందున నచ్చటి ఆంగ్లేయులను తమలో కలిపివైచికొని ఒక ప్రత్యేక జాతీయతను దేశాభిమానమును కలిగి దక్షిణాఫ్రికా సమితిని బ్రిటీషు పతాకముక్రింద గాక ప్రత్యేక స్వతంత్రజండాక్రింద నుంచుకొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఇది ఇష్టములేని బ్రిటీషు ప్రభుభక్తులు వలసకేగుచున్నారు. బ్రిటీషు సామ్రాజ్య. మీ దేశము నెట్లు నిలుపుకొనునో చూడవలసి యున్నది.

దక్షిణాఫ్రికా చరిత్రలో భారతీయులకు ముఖ్యమగు స్థానము కలదు. ప్రథమమున దక్షిణాఫ్రికాలోని తెల్లవారు తమ పొలములందు తోటలందు గనులందు పనిచేయుటకు నమ్మకమగు కూలివారు కావలసి భరతఖండమునందలి దరిద్రుల కచ్చట వసతులు కల్పింతుమని చెప్పి వారిచే ఒడంబడికలు వ్రాయించి తీసికొనివెళ్లిరి. వీరితోపాటు కొందరు భారతీయ వర్తకులును, విద్యార్థికులును వెళ్ళిరి. వీరచ్చట నెలకొనుటయు వీరచ్చటి యాదిమవాసులకన్న నాగరకు లగుటయు జూచి, వీరికి వీలుకలిగించినచో తమ యౌన్నత్యమున కిబ్బందివచ్చునని అసూయాపరులై ఆదిమవాసులతోపాటు, వీరికి పౌరహక్కులుగాని, సామాన్య నాగరక జీవనపు వసతులు గౌరవము కాని లేకుండగ తెల్లవారు చేసిరి. భారతీయుల బాధ లధికమయ్యెను. వీరికి భారతీయ ప్రభుత్వమువా రెట్టి సాహాయ్యమును జేయరైరి. అంతట భారతీయులు గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వమున సత్యాగ్రహ సమరమును ప్రారంభించిరి. ఈ మహోద్యమ చరిత్ర మీ గ్రంథమున విపులముగ వర్ణింపబడినది. దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమువారికిని భారతీయులకును అప్పుడప్పుడు ఒడంబడికలు జరుగుచుండుటయు అవి భగ్నము లగుచుండుటయు భారతీయుల బాధలు హెచ్చుచు తగ్గుచు నుండుటయు వీరి యాందోళనముకూడ నాయా సమయములందు హెచ్చుచు తగ్గుచుంటయు నేటివరకును జరుగుచునే యున్నది. భరతఖండమునకు స్వరాజ్యము చేకూరినగాని

ఖండాంతర భారతీయులకు గౌరవకరమగు పరిస్థితు లేర్పడవని స్పష్టమయ్యెను. దక్షిణాఫ్రికాలో ప్రయోగించి కొంత విజయమునందిన సత్యాగ్రహ మహాస్త్రమును భారతీయ స్వరాజ్య సంపాదనకొఱకు నేడు గాంధిమహాత్ముడు సంధించియున్నాడు. ప్రపంచమున కాశ్చర్యము కలిగించిన భారతీయ "సహాయ నిరాకరణ" మహోద్యమము దీనియొక్క పరిణామమే.

అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు,
కార్యదర్శి, విజ్ఞానచంద్రికా మండలి.

తొలి పలుకు

"దక్షిణాఫ్రికా నాజీవితమునకొక పురుషార్థ సాధనను గల్పించినది" —గాంధిమహాత్ముడు.

గాంధిమహాత్ముని జీవితమునకే పురుషార్థసాధనము కలిగించిన దక్షిణాఫ్రికాచరిత్రను తెలుగున వ్రాయు భాగ్యము నాకు కలిగినది.

నే నీ గ్రంథరచనను 1924 సంవత్సరములోనే పూనుకొని చాలవరకు వ్రాసియుంటిని గాని కారణాంతరములచేత నిదిప్రకటించుటకింత యాలస్యమైనది. ఇదియు మేలేయయ్యెను. కారణమేమన నిందుచేత నెన్నియో గ్రొత్త సంగతులను తెలిసికొని ఈ చరిత్రయందు చేర్పగలిగితిని. నాకీగ్రంథరచనమున తోడ్పడిన ముఖ్యములగు గ్రంథములు పత్రికలు నింకొకచోట పేర్కొనియున్నాను. ఈ గ్రంథమున గుణలేశమున్నచో నది నేను సేకరించిన చరిత్ర సాధనములదే యని మనవిచేయుచున్నాను.

దక్షిణాఫ్రికానుండి మనదేశమునకు వచ్చిన రాయబారులలో నొకరగు పత్తర్ గారు 1926 సంవత్సరము ఫిబ్రవరు నెలలో నాభాగ్యవశమున బెజవాడకు వచ్చిరి. వారి పరిచయము నాకు గలిగినది. ఈచరిత్ర విషయవిభాగమును నావలన దెలిసికొని సంతసించి దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వవార్షిక

నివేదిక (The Official Year Book) ను దయతో నాకు జదువనిచ్చిరి. దక్షిణాఫ్రికా సమితి యొక్క చరిత్రను వ్రాయు పట్ల నాకది చాల నుపయోగించినది. వారికి నేను కృతజ్ఞుడను.

ఈ గ్రంథరచనకు మొదట నన్ను ప్రోత్సహించినది శ్రీయుతులు అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు పంతులుగారు. వారీ గ్రంథమును విజ్ఞానచంద్రికగ్రంథమాలలో నొక కుసుమ ముగ నన్ను ప్రకటింపనిచ్చిరి. వారికి నావందనములు.

ఈ గ్రంథముసంగతి తెలిసికొని శ్రీయుత కాశీనాధుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు ఈచరిత్ర రెండవ భాగమునకు గావలసిన 5 చిత్రపట ప్రతిమలను తమ భారతీ కార్యాలయ మున జేయించి నాకంపిరి. వారికి నావందనములు.

ఈ గ్రంథమునందలి 4 దేశపటములును 6 ఎంగ్రే వింగు బొమ్మలును, బెజవాడ ఆంధ్రగ్రంథాలయముద్రాశాల లోని శిల్పియగు వేలమూరి వీరరాఘవశర్మగారు చెక్కినారు.

14-2-28 ఇట్లు విధేయుడు,

బెజవాడ. దిగవల్లి వెంకటశివరావు.

విషయసూచిక

(మొదటి భాగము.)

(రెండవ భాగము.)

ఈగ్రంథములోని చిత్తరువులు

ఆర్ట్ కాగితపు చిత్రములు.

దేశపటములు.

చిత్రపటములు.

నా ఈ గ్రంథరచనలో తోడ్పడిన గ్రంథములు, పత్రికలు.

The Official Year Book of the Union Government of South Africa.

Published under the Authority of the minister for the Interior, Pretoria (1923),

War in South Africa by William Harding

South Africa, by George M'call Theal.

Harms worth's History of the World Vols. I, VI, & VIII.

The Union of South Africa. by Hon. R. H. Brand.

William Ewart Gladstone by John Morley.

The Aryan Rule in India by Havell.

A History of Europe by Grant.

The Encyclopaedia Brittannica.

The Hindu Superiority by Har Bilas Sarda.

Gandhi's Speeches and Writings.

The Indians of South Africa by H. S. L. Polak.

An Indian Patriot in South Africa–Rev. John Doke.

The Speeches of Hon. G. K. Gokhale.

Zanzibar, the Island Metropolis of Africa by Major F. B. Pearce.

The Moderen Review.

The Indian Review.

The Golden Number of the Indian Opinion.

The Green Pamphlet.

The Indian Annual Register 1921–1923.

The Indian Quarterly Register 1924.

The Indians Abroad.

The Swarajya.

The Hindu.

Young India.

The Daily Mail Year Book.

బౌద్ధమహాయుగము - వేలూరిసత్యనారాయణగారు.బి.ఏ,బి.ఎల్.

దక్షిణాఫ్రికా

కొన్ని వింతమాటలు

గ్రంథమునవాడిన పదము	దీని ఇంగ్లీషు వర్ణక్రమము	డచ్చియుచ్చారణము	అర్థము
బోయరు	Boer	"బూయరు"	డచ్చిరైతు
బ్లూంఫాంటీన్	Bloemfontien	బ్లూంఫాంటీన్	పుష్పసరోవరము
రాండ్	Rand	రాంట్	అంచు, దరి
విట్ వాటర్స్	Witwater's	విట్ వాటర్ స్	తెల్లనీటిదరి
రాండ్	Rand	రాంట్	
వాల్	Vaal	"ఫాల్"	బయలు
ట్రాన్సువాలు	Transvaal	"ట్రాన్స్ ఫాల్"	వలయాకారముగలబయలు
యూట్ లాండరు	Uitlander	"ఓయిట్ లాంటర్"	బోయరేతరుడు
వోక్సురాట్	Volksraad	"ఫక్సురాడ్"	ప్రజాసభ

కొన్ని సవరణలు

మొదటి భాగము

	పుట	తప్పు	ఒప్పు
ఇండియా ఆఫ్రికాపటము	2	అరేబయా	అరేబియా
	,,	టంగనాయికా	టంగ■యికా
దక్షిణాఫ్రికా	14	'టేబలుఅఖాతము'	"టేబిలుబే"
దక్షిణాఫ్రికా	26	ఆంగ్గ-ఈజిపు	ఆంగ్ల-ఈజిప్టు
తూర్పుఆఫ్రికా		సూడాన్	సూడాన్
	,,	టంగనయికా	టంగ■యికా
		టంగనయికా సరస్సు	టంగ■యికాసరస్సు
	,,	గుడ్ హోపు అగ్రము	గుడ్ హోపు అగ్రము (కేపుకాలనీరాజ్యము)
దక్షిణాఫ్రికాసమితి	56	కెపురాజ్యము	కేపుకాలనీ రాజ్యము.

(రెండవభాగము)

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు.
౧	9	ప్యుణనదులి	పుణ్యనదుల
౧౦	17	అదాదాఅబ్దుల్లా	దాదాఅబ్దుల్లా

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
౩౬	21	డివిజనులు	డివిజనల్
౪౩	9	ప్రశ్నింప వారు	ప్రశ్నింపగ కొందరు కూలివారు
౪౭	15	మారిట్జిబర్గు	మారిట్జుబర్గు
౫౦	22	గాంధిగారి న్యాయ కర్తృవ్యము	గాంధిగారిన్యాయ కర్తవ్యము
౬౧	18-14	మంత్రిగారిని ట్రాన్సువాలు భారతీయులను	మంత్రిగారిని దర్శింప దలచిరి కాని దర్శనమీయబడు ట్రాన్సువాలు భారతీయులను .
౬౫	4	జోహానుబర్గులో	జోహాన్సుబర్గులో
౮౭	4	మూడవమారు	రెండవమారు
౮౧	15	Ampthil	Ampthill
౧౦౪	9	యెడలనంపు	వెడలనంపు
౧౦౧	21	గోపాలకృష్టగోఖలే	గోపాలకృష్ణగోఖలే
౧౧౪	10	పోలీసువారినొక ప్రక్కనుండి	పోలీసువారికొక ప్రక్కనుండి
౧౩౯		డర్మ్రా	డర్బన్

దక్షిణాఫ్రికా

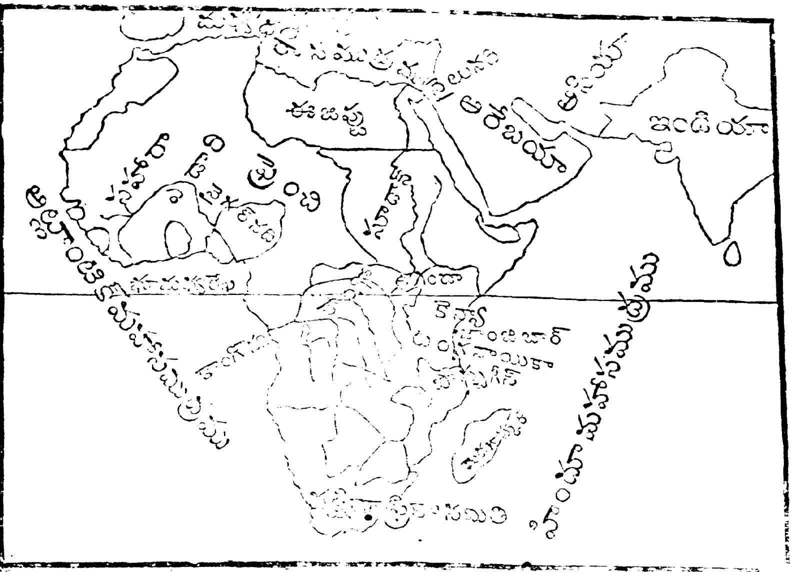
మొదటి ప్రకరణము

ఇండియా - ఆఫ్రికా

ఆర్యగ్రంథములందు వర్ణింపబడిన కుశద్వీపమె ఆఫ్రికా ఖండమని కొందఱు పండితులనుచున్నారు. ఏది ఎట్లున్నను ఆఫ్రికా మన సప్తద్వీపములలో నొక్కటి యనుటకు సందియములేదు. ఆఫ్రికాదేశమున నీశాన్యప్రదేశములను పూర్వచరిత్రకారులు ఎతియోపియాయని వ్యవహరించిరి. ఎతియోపియాలో నేటి న్యూబియా, అబ్సీనియా, శేనర్, డార్ఫర్, డోంగోలా దేశములు చేరియున్నవి. ఎతియోపియా ఈజిప్టు దేశములలోని జనుల పూర్వులు ఆర్యులేయనియు, భారతీయు లీదేశములకు క్రీస్తుపూర్వ మేడెనిమిదివేల వత్సరములక్రిందట వలసకేగి నెలకొనిరనియు పాశ్చాత్య చరిత్రకారులె నిర్ణయించినారు. ఐరోపా ఆశియా అమెరికా దేశములకు భారతీయులు వలసకేగినట్లును రాజ్యములు స్థాపించినట్లును అనేకములగు నిదర్శనములున్నవని పాశ్చాత్యగ్రంథకర్తలు వ్రాసియున్నారు. భారతీయ నాగరకతనుగూర్చియు ఔన్నత్యముగూర్చియు ఖండాంతర భారతీయ చారిత్రకథనుగూర్చియు చెప్పుట కిచ్చట తావులేదు. నాటి భారతీయు నౌకాజీవనము ఆఫ్రికాతీరములందు విలసిల్లెనని చెప్పవచ్చును.

ద క్షి ణా ఫ్రి కా

ఇండియా - ఆఫ్రికా

అఫ్రికాలో ఈజిప్టు అబ్సీనియా ప్రాంతముల దేశనదీ నగనామములకును నుత్తరహిందూస్థానములోని దేశనదీ నగనామములకును పట్టణనామములకును పోలికలుండుటయేగాక, అవియెల్ల సంస్కృతనామములై యుండుటయు- ఈ రెండు చోట్లను జనుల యాచారవ్యవహారములు, మత సాంఘు రాజకీయ సిద్ధాంతములు, సంస్థలు, నొకేరీతి నుండుటయు, అచ్చటిరాజులు మనరామనామ సదృశమగు 'రామెస్స్' బిరుదునుదాల్చుటయు, అఫ్రికాభరతఖండముల శిల్పములొకతీరున నుంటయు నీదేశములలోని జనులకపాలములు నొకవిధముగనేయుండుటయు చరిత్రకారులు గమనించినారు, అబ్సీనియా-ఈజిప్టు దేశములలోని జనులు తమపూర్వులు సింధునదీప్రాంతములనుండి వలస వచ్చినట్లు చెప్పకొనుచున్నట్లు ఫిలోస్ట్రాటను, యూసీబియస్, సింసిల్లసులు వ్రాసియున్నారు. పాశ్చాత్య పండితులగు పోకాక్, హీరన్, టాడ్ లు ఈసంగతులను విపులముగ జర్చించియున్నారు. *

క్రీస్తుకుపూర్వము మూడువేల అయిదువందలేండ్లకు పూర్వము వర్ధిల్లిన నగరరాజముల యొక్క శిథిలములు ఆర్యావర్తమున సింధునదీతీరమున వంగదేశీయుడగు బెనర్జీగారిటీవల కనుగొనిరి. అందొకటి మొహెంజోదారో నగ్గరను, హారప్ప దగ్గర నొకటియు బయల్పడినవి. ఆనగరములందు కనబడిన గృహా

---

* Hindu Superiorty by Har Bilas Sarda.

ములు అంగళ్లు నాకాలమున అరేబియాలో బేబిలోన్ (Babylon) దగ్గరను, మెసపొటేమియాలో సుమేరు (Sumer) లోను ఆఫ్రికాలో నైలునదీతీరమున ఉర్ (Ur) నగరమునను వర్ధిల్లిన పట్టణములలోనివానివలెనేయున్నను, అచ్చటివానికన్న సీనగరములందలివి మిన్నలుగనుండి ఎక్కుడు నాగరికతను చూపుచున్నవి. ఇండ్లప్రక్కను మురికికాలువలుకూడ నుండెను. అవి యీశిథిలములందు బయల్పడినవి. హారప్పయొక్క నాగరికత మెసపొటేమియాలోని సుమేరు నాగరకతను పోలుచున్నది. బేబిలోన్, భాషలో నూలునకు 'సింధ' అనియందురు. గ్రీసుదేశపువారు 'సింథన్' అందురు. ఈరెండు దేశములవారును పూర్వకాలమున నుపయోగించుచుండిన నూలుబట్టలు ప్రతి ఎక్కడివాయని శాస్త్రజ్ఞులు వితర్కించుచుండిరి. ఇట్టి వీశిథిలములందు కనబడుటచేత సింధునదీప్రాంతములవే యని స్థిరపడుచున్నది. ఆకాలమున సుమేరునందువలెనే ఇచ్చటి పురుషులును నడుమున నొకవస్త్రమును పైమీద నొకశాలువను ధరించుచుండిరి. స్త్రీలు పురుషులు ధరించు నాభరణములు కుమ్మరిపనులు, వ్రాత, ముద్రికలు, శిల్పకళ, మతము, నాగరకతలను తెలుపువస్తువులు ఎన్నోకనబడినవి. శిల్పప్రతిమలందు సింధునదీతీరపు నాగరకతకును మెసపొటేమియా, బేబిలోన్ శిల్పములకును చాలపోలికలు కనబడుచున్నవి. ఉత్తరాఫ్రికాలో ఖ్యాతిచెందిన రాజవంశమునకు పూర్వమునాటి ఈజిప్టు

దేశముతో సీనగరరాజములకు రాకపోకలుండినట్లు చాల నిదర్శనములు కనబడుచున్నవి. ఈశిథిలములందు కనబడిన ముద్రికలలో నొకదానిపైన ఈజిప్టుదేశపు వంశచిహ్నమగు నాల్గు కేతువులు కనబడుచున్నవి. సింధునదీ ప్రదేశములకును సుమేరు బేబిలోనియాలకును గల పోలికలను బట్టి జాతియందును, భాషయందునుకూడ నీదేశవాసులకు పరస్పరసంబంధముండెనని శాస్త్రజ్ఞులనుచున్నారు. ఇప్పటికే కొన్ని భేదములు కనబడుచుండుటవలన నీసంబంధము చిరకాలముక్రిందట నుండి యుండెననుటకు సందియములేదు. శీయిస్తాన్ (Seistan) ట్రాన్సుకాప్సియ (Transcapsia) పశ్చిమ పెర్షియాదేశములతోడను, ఈజిప్టుదేశములతోడను ఈనగరములకు సంబంధముండినట్లు కనుబడుచున్నది. సుమేరియా ఈజిప్టుదేశముల నాగరకతల జన్మస్థానము మెసపొటేమియా యనుట కెన్ని కారణములు కలవో ఆ నాగరకతలు ఆర్యావర్తమున సింధునదీతీరమున జన్మించెననుటకు నన్ని కారణములు కలవని భరతఖండపు ఆర్కియాలాజికల్ డైరెక్టరు జనరల్ గారైన సర్ జాన్ మార్షల్ గారే వ్రాసియున్నారు. *

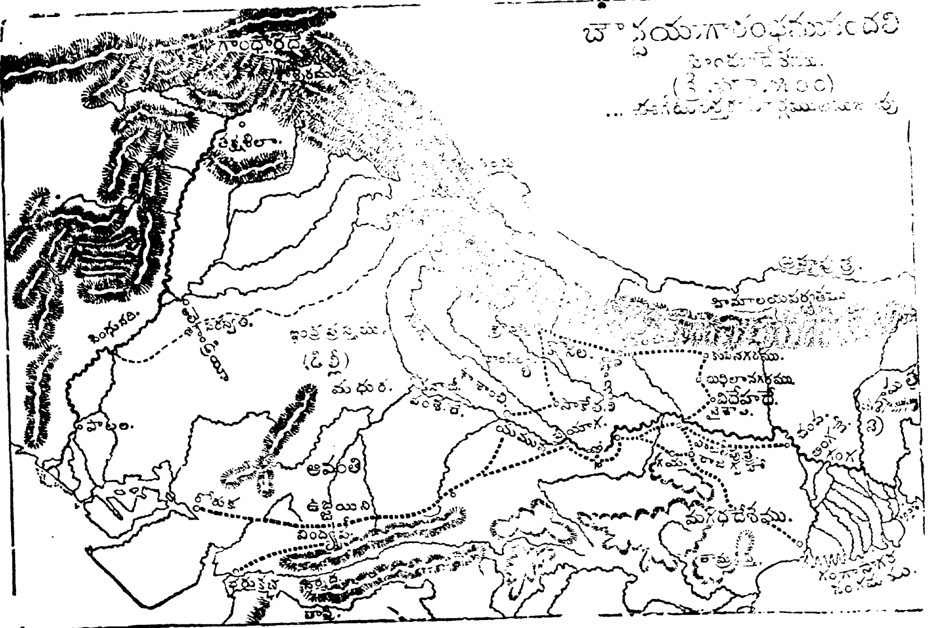
క్రీ॥ పూ॥ 3000 వత్సరములకిందట బేబిలోన్ రాజ్యమునేలిన ఉర్ బగస్ నృపాలుడుకట్టిన ఉర్ నగరశిథిలములందు నాపాంతమునదొక దేవాలయశిథిలములందును భరతఖం

---

* The Hindu 4-1-1928.

డవు టేకుదూలములు కనబడినవి. ఆకాలమునాటి ఈజిప్టు దేశపు రాజుల శవములను భారతీయుల జిలుగువలువలతో నలంకరించి పేటికాగారములందు పండబెట్టుచుండిరి. నేడు త్రవ్వి, యెత్తబడుచున్న శవములప్రక్కన గనబడు దంతపుబనులు భారతీయులవని గుర్తించుచున్నారు. ఏక్సం అలెగ్జాండ్రియాలకును భరుకచ్ఛ ఉజ్జయినీలకును రాకపోకలుండెను. తమిళ వాఙ్మయములోని పాటలవలనను ఈజిప్టు వాఙ్మయమునలనను భారతీయ ప్రాచీన నౌకాజీవనము తెలియుచున్నది. క్రీ పూ॥ 860 సం॥ ప్రాంతమున అస్సీరియా పాలించిన మూడవ షాల్ మెనసర్ నాటిన జయస్తంభముపైన హైందవ వానర గజచిత్రములు కనబడుచున్నవి. అలెగ్జాండర్ దండయాత్ర కాలమున నీజిప్టునకును ఇండియాకును వర్తకముండెను.

పెరిప్లస్ ఆఫ్ ది ఎరిత్రియన్ సీ(Periplus of the Erythrean Sea) అను గ్రంథమున ఈజిప్టుదేశములో క్రీస్తుశకారంభమున నివసించిన గ్రీకువర్తకుడు తూర్పు ఆఫ్రికా అరేబియా పెర్షియా పశ్చిమ హిందూదేశము దక్షిణహిందూదేశము యొక్క రేవులనెల్ల వర్ణించెను. ప్రాచీన అబ్బీనియా సామ్రాజ్యము యొక్క ముఖ్యపట్టనమగు "ఏక్సం"(Axum)లో భారతీయ శిల్పము యొక్క ప్రతిబింబమున్నదని ఫెర్గుసన్ అను చరిత్రకారుడు వ్రాసియున్నాడు. ఏక్సం, అలెగ్జాండ్రియాలతో ఉజ్జయినీ భరుకచ్ఛములకు వర్తకముండెను. భూమిమీదకూడ

బౌద్ధయుగారంభమునందలి
హిందూదేశము.
తక్షశిల.
సింధునది.
సరస్వతి.
ఇంద్రప్రస్థము.
(ఢిల్లీ)
మధుర.
అవంతి
ఉజ్జయిని
మగధదేశము.
బ్రహ్మపుత్ర.
మిథిలానగరము.
గంగాసాగర
సంగమము.

వ్యాపార ముండెను. పశ్చిమ భారతమున ఆంధ్రమహారాజుల రేవుపట్టణముల నుండి నేడు మసోవా (Massova) అని పిలువ బడుచున్న అడ్యూలిస్ కును అట్బారనదికిని, నౌకావ్యాపార ముండెను. హిందూదేశమునుండి ఇనుము, ఉక్కు, నూలు బట్టలు, చర్మకవచములు, రంగువేసిన బట్టలు, లక్క, మజిలిన్ బట్టలు ఎగుమతియగుచుండెను. దంతము, తాబేలు బొరుసు, ఉక్కు, ఖడ్గమృగము కొమ్ములు నిచ్చటనుండి యెగుమతి యగుచుండెను.

క్రీస్తుశకారంభమున హిందూదేశములోని గుజరాతు రాష్ట్ర ప్రాంతములనుండి అరేబియాఖాతప్రాంతములకు గోధుమలు, బియ్యము, నెయ్యి కొబ్బెరనూనె, నూలుబట్టలు, పంచదారయు నేడు జాంజిబారుకు బ్రిటిషు వర్తక నౌకలు తీసికొనిపోవుసామగ్రులను నెగుమతి యగుచుండెను. వాస్కోడా గామా పదునైదవ శతాబ్దిలో తూర్పు ఆఫ్రికా తీరమును చూచినప్పటికె హిందూవర్తకులు నెలకొని యుండుటను చూచెను. మలిందినుండి గామాయొక్క నౌకను కల్లికోటకు దారిజూపినది గుజరాతు దేశమువాడగు 'కానా' యైయుండెను. జాంజిబారు, పెంబా మాఫియాలలోని మూరుజాతివారు భారతీయులపట్టు బట్టలు, నూలుబట్టలును మొంబాసాలోనుండిన కాంబే (Cambay) వర్తకుల వద్ద కొనుచుందురని, బార్బోసా 1512 లో వ్రాసినాడు. 1591 నాటికి జాంజిబారు వర్తక మీ వర్తకుల

చేతిలో నుండుటయు, భరతఖండమునుండి వర్తకనౌకలు వచ్చుచుండుటయును, కెప్టెన్ లంకాస్టర్ (Captain Lancaster) చూచినాడు. అచటివారెల్లరు 'కచ్చి' Cutch నుండియు కాంబే నుండియు వచ్చి హిందుస్తానీనే మాట్లాడుచుండిరి. *

రెండవప్రకరణము

దేశము - జనులు.

దేశము:—ఆఫ్రికాఖండము మన భరతఖండమునకు బశ్చిమముగ ఐరోపాకు గ్రిందుగ భూమధ్యరేఖ కిరుప్రక్కలను వ్యాపించియున్నది. దీనికుత్తరమున మధ్యధరాసముద్రమును దూర్పున హిందూమహాసముద్రమును పడమర అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమును నున్నవి. దీనివైశాల్యము 12000000 చదరపుమైళ్లు. ఆశియాఖండముకన్న గొంచెము చిన్నదె కాని ఇండియాకన్న నేడింతలు పెద్దది. ఈదేశముష్ణప్రదేశమున నున్నందున చాలవేడిగ నుండును.

ఆఫ్రికాఖండము ప్రపంచమునందలి దేశములలో నెల్ల దుర్గమమగుభాగము. ఇందుత్తరమున పెక్కువేలేండ్ల క్రిం

Zanzibar the Island metropolis of Africa by Major F. B. Pearce.

దటనె ప్రపంచము నలరించిన సామ్రాజ్యములు వర్ధిల్లి నశించెను. భీకరమగు సహారా యెడారియు, అగాధమగు నైలునదియు ఆఫ్రికాలో నుత్తరమున గలవు. పశ్చిమమున నైగరునదియు, మధ్యసంస్థలును కాంగోనదియు, దక్షిణమున జంబేసీ, ఆరెంజి ట్యుగేలా నదులును కాలహారీ ఎడారియు తీరములందు పర్వత పంక్తులును దేశమునందలి భీకరారణ్యములును భరతఖండమును జ్ఞాపకమునకు దెచ్చును.

మృగములు:- ఆఫ్రికాలో కూడ మనదేశమునందువలెనె సింహశార్దూలఖడ్గమదేభాదివన్యమృగములును, విషసర్పములును ఇతరములగు చుచ్చకమృగములును మాత్రమె గాక వింతజంతువు లనేకములు కలవు. మార్జాలజాతికి జెందిన 'పిల్లులు' లనదగు హాయినాల యరవు వెకగునవ్వువలె నుండునట. రాక్షసులయవతారమో యనదగు వానరజాతికి జెందిన గోరిల్లాలును, పొడుగైన మెడగలిగి లేళ్లజాతికి జెందిన గిరాఫీలును, చారలగాడిద లనదగు జీబ్రాలును ఇంకనెన్నో వింత జంతువులును కలవు. క్రీ॥ పూ॥ 2000సం॥ క్రిందట లేని ఒంటెను తరువాత ఆశియావారచ్చటికి తెచ్చినారని చరిత్రకారులనుచున్నారు. గుఱ్ఱములను పూర్వకాలము ఈజిప్టువారుపయోగించుచుండిరి. కుక్కలను గొర్రెలను, ఎనుములను ఆఫ్రికావారు పెంచుచుండిరి. ట్సెట్సీయను నీఁగపశువులను గుఱ్ఱములను గఱచి నాశనముచేయుచున్నది.

జనులు:—ఆఫ్రికాలో కొంచెము లేతరంగు గోధుమ వన్నెకు జెందిన జనులు ఎడారి ప్రదేశములందు నుత్తరమునను తిరుగుచుందురు. అరబ్బీదేశీయులకును వీరికిని సంబంధములుండెను. ఆఫ్రికామధ్య భాగమున నలుపురంగు నీగ్రోలున్నారు. వీరాఫ్రికాలో చిరకాలము నుండియున్నట్లు స్పష్టము. దక్షిణమున పసుపుబచ్చనకు జెందిన హాటెంటాటులను పొదలవారును ఇతర పొట్టిజాతివారును కలరు. మధ్యాఫ్రికాలో కొన్ని చోటుల మానవహంతకులు నున్నారు. ఊబిజ్వరములు కల ప్రదేశములలో కొందఱు బలహీనులగు పొట్టివారు తలదాచి కొనినారు.

జీవనము:—ఆఫ్రికాలోని జాతులలో మహమ్మదీయ మతము వ్యాపించినచోట పందులను కొన్నిజాతులలో కోళ్ళను గ్రుడ్లను కూడ తినరు. చాలజాతులలో నెనుములను భక్తితో చూతురు. వాని పాలుకూడ త్రాగకుండిన వారును గలరు. తూర్పు ఆఫ్రికాతీరమున చేపలను ముట్టరు. నీగ్రో జాతులు కొన్ని మొక్కలను పెంచుచు జీవించుచున్నారు. వారి వ్యవసాయపనిముట్లు చాల సులభములైనవి. నీగ్రోలు కొన్ని పానీయముల కుపయోగములగు చెట్లను పెంచుదురు. మొక్కజొన్న వారి ఆహారపదార్థము. ఆఫ్రికాలో అన్ని విధములగు కాయధాన్యములు పండును. బటానీలు, చిక్కుడు కాయలు, ఇతర కంద మూలములును దేశములోనివి. బనానా

అరటి నచ్చుటివారు చాలమంది తిందురు. ఖర్జూరము ఉత్తరమునను, కోకో చెట్లు తీరములను, నూనెచెట్లు పశ్చిమ తీరములను పెరుగును. నూనెచెట్టు కొబ్బెరచెట్టు వంటిది. దీనిపండ్లు ఎగుమతిచేసి చాల ధనమార్జించుచున్నారు.

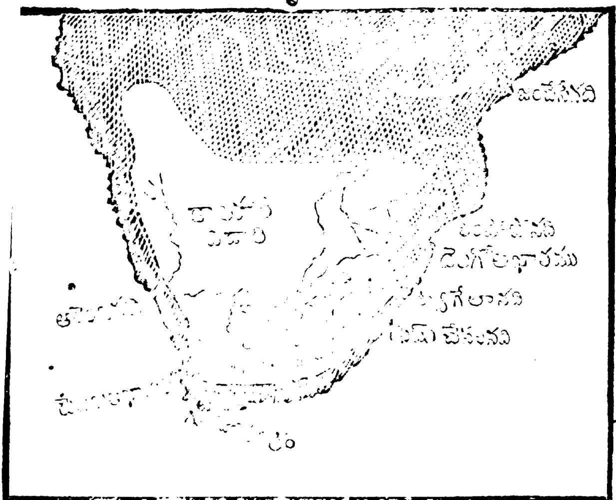
సీగ్రోలు-పొట్టివారు:—సీగ్రో చాల తెలివికల కర్షకుడు. ఎడారివారు సూడానులోనికి దాడివచ్చిన తరువాత ఖర్జూరాహారములను వదలిపెట్టిరి. సీగ్రో రంగులోను రూపములోను ఒకజాతిగ కనబడును. కాని జాతిలో భాషలో నొకేజాతి కాఁడు. ఇతని పూర్వనివాస స్థానమేదో తెలియదు. వర్ణభేదము లన్ని జాతులలోను కనబడుచున్నవి. మిశ్రిమ వర్ణములు కనబడుచున్నవి. ఇతని తలకాయయొక్క స్వరూపము కొంతవఱకు సీగ్రోజాతిగ తెలియఁజేయును. వీరికిని అరబ్బీ దేశీయులకును చాల భేదములు కనబడుచున్నవి. ఇతని తల వెండ్రుకలు పొట్టిగ గొర్రెయున్నివలె చుట్టుకొని యుండును. ఇందు భేదములు కనబడినచో జాతిమిశ్రిమమువలన కలిగినవని చెప్పవచ్చును. వీరి భాషలొక తెగకు చెందినవికావు. "హాట్టెంటాటు" "పొదల"జాతుల పొట్టివారి బంటూ భాషలకు దీనికి చాల భేదముకలదు.

పొదల జాతులవంటివి ఆఫ్రికాఖండమున నుత్తరముగ కనబడుచుండెను. బెంగ్యూలాఅడవులలో వసించు మాసై శ్వేరు జాతివారు నిట్టివారె. వీరిది కొంచెము లేతనలుపురంగు.

ఆఫ్రికాలోని మఱుగుజ్జుజాతివారు మధ్యాఫ్రికా ఖండమున వసించుచున్నారు. అచ్చటనడవులు మెండుగనున్నవి. స్టాన్లీఅను ఆంగ్లేయుడు చాలాజాతులు చూచినాడు. బటంగాతీరమున అత్యంతకుబ్జు లున్నారు. వీరు వేటవలన జీవించుచున్నారు. ఈ జాతులు భూమధ్య రేఖదగ్గరను చెలువులపాంతములను కన బడుచున్నారు. తూర్పు ఆఫ్రికాలోకూడ కొందఱు పొట్టివారు డోకోలనుపేర నున్నారు.

దక్షిణాఫ్రికాదేశపు జనులు :—దక్షిణాఫ్రికా దక్షిణ హిందూస్థానమువలెనే పీటభూమిగ కనబడును. సముద్రతీర ములందు తూర్పుపశ్చిమ కనుములకువలెనె కొండలున్నవి. ప్ర క్కలను సముద్రతీరపు భూమియుకలదు. తూర్పుకనుమలు చాల నెత్తైనవి. అందువలన తూర్పునంక వర్షవాయువులు వచ్చుచుండుటవలనను వర్షపాతమును పంటయు నధికములు. ఆరెంజినది పశ్చిమతీరమున ప్రవహించియు తూర్పుకనుమలలో పుట్టినది. దాని చీలువలు నచ్చటనే పుట్టినవి. కాలహారీ యెడారిలో నల్పవర్షములు పట్టభూమియు సమకూడుచున్నవి. దక్షిణాఫ్రికాలోని సాంఘికజీవనము భూగోళ పరిస్థితులను బట్టియే యున్నది. మధ్యను తిరుగుచుండు (Bush men) "పొదల" వారున్నారు పశ్చిమమునగొఱ్ఱెకాపరులతెగలున్నవి. తూర్పున యుద్ధములన్న ప్రీతికల "కాఫరు" లున్నారు. వారు బంటూజాతివారు. కొంచెముగా గొఱ్ఱెకాపరులు. కొంచెము వ్యవసాయదారులుగా నుండి దక్షిణాఫ్రికాలో ముఖ్యజాతిగ

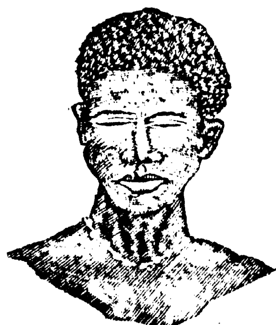
దక్షిణాఫ్రికా

నున్నారు. దక్షిణమున చాల క్రిందిభాగమున నల్లతెగకుఁ జెందని హాట్టెంటాటు తెగవారు ఇతర తెగలనుండి తప్పించుకొని ఇటకు చేరిరి

ఆదిమవాసులు (నేటీవులు)
పొట్టిజాతులు.

హాట్టెంటాటు పొదలవాడు

హాట్టెంటాటులు, పొదలవారు:— హాట్టెంటాటులును, పొదలవారును పసుపు పచ్చరంగుకుఁ జెందు రంగువారు. ఎల్లప్పుడు తిరుగుచు కాలయాపనజేయుదురు. హాట్టెంటాటు కొంచెము పొట్టిగనే యుండును. ఇతనికి సమీపబంధువగు పొదలవాడు పొట్టివాడు. ఈ రెండు తెగలకును కొంచెము సంబంధ

ముండవచ్చును. పాశ్చాత్యులు దక్షిణాఫ్రికా కనుగొను నప్పటికి హాట్టెంటాటులు కేపురాజ్యమున్న ప్రదేశములోనుండిరి. వారికి "కేయి" నదియే తూర్పు సరిహద్దు. వారు తమ్ము "కోయికోయిను"లని పిలుచుకొనుచుండిరి. వీరు గొఱ్ఱె కాపరులు. పశువులు, గొఱ్ఱెలు, మేకలు పుష్కలముగా నుండెను. వీరికి వ్యవసాయముగాని, కుమ్మరిపనిగాని రాదు. ఇనుముకరుగుటయు పోతపోయుటయు వీరెరుగుదురు. "సాను"లను పొదలవారు గొఱ్ఱెలను పెంచుటలో హాట్టెంటాటులను పోలినప్పటికిని నిలుకడలేక తిరుగుచు బందిపోటులుచేయుచు తిరుగుచుండిరి. వీరిదేశము కాలహారి యెడారి మొదలు యునామా చెరువువరకు వ్యాపించి యుండెను. పొదలవారె దక్షిణాఫ్రికాలోని ఆదిమ నివాసులని చెప్పవచ్చును. వీరు కుబ్జులు. వీరి యొడళ్ళపైన కల చర్మము కోతులకువలె వ్రేలాడుచుండును. వీరిబుగ్గలు లోతుగ నుండును. తలమీద వెంకటేశ్వరుని గూర్చిన మొక్కుల జెడలవంటి చిన్నపిలకలపరిమితముగ నుండును. వీరి ముఖము వెడల్పుగ నుండును. అడ్డతలకాయలు, చప్పిముక్కులు, తుట్టపెదవులు, వెనుకకుపోయిన చిరుగడ్డములు, వీరి యందమునకు వన్నె పెట్టుచుండును. వీరు తమదేహములకు నల్లనిరంగును, క్రొవ్వును పూసికొందురు. పురుషులు ధరించినచో చర్మములు ధరింతురు. లేనిచో లేదు. స్త్రీలు చర్మములనె ధరించుచుండిరి. వీరు విల్లునంబులతో వేటాడు

చుందురు. యుద్ధములందు విషము పూసిన అంబులను వాడు చుండిరి.

పొదలవారికి పెద్దనాగరకత లేకపోయినను లలితకళ లెఱిగి యుండినట్లు వారి చెక్కడపుఁ బనులు బొమ్మలు తెలుపుచున్నవి. కాఫరుల పశువులపై దాడివెడలుటను గూర్చిన చిత్తరువులు కనబడుచున్నవి. హాట్టెంటాటులకు చిన్న నాయకులనేకులుండిరి. వీరిఆహారము గొఱ్ఱెపాలు, ఆవుపాలు. వీరు తమమందలకొఱకు పచ్చికకై తిరుగుచుండిరి. వీరు నివసించు గుడిసెలు కఱ్ఱల పంజరములపైఁ గట్టఁబడిన చాపలు. నేటి ఎలుకయేనాదివారి చుట్టుగుడిసెలవంటివి. వెన్నెలరాత్రులలో స్త్రీపురుషులు బాలురుకూడ పిల్లనగ్రోవులఁబోలు వాద్యములతో నాట్యముచేయు హాట్టెంటాటుగుంపులు దక్షిణాఫ్రికాలో నిప్పటికినికలవు. ఆరోగ్యము, వేటలోనొక జింక చేతఁబడుట, హాట్టెంటాటును పరమానంద భరితునిగ జేయును.

మిశ్రమ జాతులు:— హాట్టెంటాటులు పొదలవారిస్త్రీలను పట్టుకొని పెండ్లాడుటవలన మిశ్రమజాతులు జన్మించిరి. వారియందు రెండుతెగలవారి గుణములు, పోలికలును కనబడుచుండును. ఈ రెండుతెగలకును కొన్ని పోలికలుకలవు. ఇరువుర విగ్రహములు పొట్టివె చిన్నచేతులు, చిన్న కాళ్ళు. వీరి రంగు, తలవెండ్రుకలు,నొకేవిధముగ నుండును.

ఆంగ్లేయుల రాకనాటికి పొదలవారికి పెద్దఆయుధములుగాని పరికరములుకాని లేవు. రాతిమొనలను అంబునకు తుదిని వేయుచుండిరి. చిన్నకత్తులు మాత్రముండినవి. ఇట్టివి దేశములో త్రవ్వినప్పుడు కనబడుచుండును. వీరికిమచ్చికపడిన జంతువు కుక్కయొక్కటె. వీరికి వ్యవసాయము తెలియదు. వెట్టిమొక్కలు చీమలు వీరి ఆహారము. పుట్టతేనె వీరుతినుచుండిరి. వీరు బలహీనులైనను చాలదూరము చూడగలశక్తి గలిగియుండిరి. అతివేగముతో పరుగెత్త గలుగుచుండిరి. హాట్టెంటాటు పురుషులు చాల పొడగరులు. వారు మందలను మేపుకొనుచుండిరి వారిపశువులు చాల భయంకరముగ నుండెను. వారు పెంచినగొఱ్ఱెలకు ఉన్నికాక వెండ్రుకలుండెను. తోకలు చాలబరువుకలిగి బలిసి లావుగనుండెను వీరికిని కుక్కయొకటి మాత్రమె మచ్చికపడియుండెను. వీరు పాలు ఆహారముగ చేసికొనిరి. పాలు కఱవయినప్పుడు వీరిస్త్రీలు కందమూలములనేరి తీసికొని వచ్చుచుండిరి.

పోలికలు:—హాట్టెంటాటులకు పొదలవారికన్న నీగ్రోలతో నెక్కుడు పోలికలు కనబడుచున్నవి. వారి ముఖ్యమైన దుస్తు కట్టాసు. (చర్మపుఅంగి). వారికొయ్యసామానులు కొయ్యపాత్రలు కాఫరులవానివలెనె యుండును. వారి సంగీతవాద్యములు నట్టివె. వీరిరువురు నొకేవిధమగు జంతువులను పెంచుచున్నారు. ఇరువురకును ఇనుము కరిగించుట తెలియును.

అయినను కాఫరునివలె హాట్టెంటాటు వ్యవసాయకుడు కాడు. పొదలవానివలె కందమూలములను త్రవ్వి తినును. వేటాడును. వాని ఆయుధములు కాఫరులు, పొదలవారు నుపయోగించు చుండిరివె. హాట్టెంటాటు దూరదృష్టిలేనివాడు. 17 వ శతాబ్దములో హాట్టెంటాటులు కాఫరు బంటూతెగల యాంగదములవలన ఫిష్ నదివైపునకు పోయిరి. కొందరు మాత్రము నేటాలులో దిగబడిరి. వీరు కుబ్జలు. వీ రితర తెగలలో కలసి పోయిరి. వీరు కొయ్యసామానులను పాత్రములను చేసికొనుచుండిరి. వారికిని సంగీతపు సాధనములుండెను. ఇవి కాఫరు తెగవారి సామానులను పోలుచుండును. పొదలవారికి నాగరకత లేదు. హాట్టెంటాటు కందమూలములను సంపాదించి తినును. వేటాడును. వీరికి భయభక్తులు నిలుకడలు లేవు. హాట్టెంటాటులు ఇతర తెగలతోడి పోరులవలన మెల్లగ పైకి పోయిరి. ఆరెంజి నదిప్రాంతము, కేపు ప్రాంతములలో ఆంగ్లేయుల రాకనాటికి పొదలవారు విచ్చలవిడిగ తిరుగుచుండిరి. హాట్టెంటాటులు గుంపులుగ వచ్చుచు పోవుచుండిరి. డచ్చివలన ప్రజలు వీరితో వర్తకము కూడ చేయసాగిరి. మెల్లమెల్లగ యుద్ధములు వచ్చెను. హాట్టెంటాటులు బీదవారై కఱవులతో మసూచితో హతమగుచుండిరి. తుదకు కొందఱు హాట్టెంటాటులు పాశ్చాత్యుల యిండ్లలో పనులు చేయుచుండిరి.

దక్షిణాఫ్రికా

ఆదిమ వాసులు - బంటూజాతులు

కాఫరు   నీగ్రో

బంటూలు, కాఫరులు:— మధ్య ఆఫ్రికాలోను, దక్షిణాఫ్రికాలో చాలభాగమును బంటూభాషనే నీగ్రోజాతివారు మాట్లాడుదురు. హాటెంటాటులకు తూర్పుగనున్న బంటూజాతివారి నాకాలమున నాగరకులగు అరబ్బిదేశీయులు "కాఫరు"లని పిలుచుచుండిరి. వీరు పూర్వ ముత్తరముననే యుండి తరువాత దక్షిణమునకు వచ్చిరి. మన మెఱిగిన కాలము నాటికి దక్షిణాఫ్రికాలో కాఫరు తెగలవారిరువురుండిరి. వారు క్షోసాలు, జూలూలు నని వ్యవహరింపబడిరి.

"క్షోసా" కాఫరులు మెల్లగ 17వ శతాబ్దినాటికి హాటెంటాటుల దేశమునకు వచ్చిరి. ఉత్తరపు తెగవారు జూలూలని పిలువబడుచుండిరి. వీరు నేటాలు, స్వాజీదేశములం దుం

డిరి. పాశ్చాత్యులు రాకపూర్వమె ఈతెగలో అంతఃకలహాములు కలిగి బలహీనులను బలవంతులు లోబర్చుకొనిరి. క్షో సా కాఫరులింతలో తెల్లవారితో యుద్ధము సాగించిరి. కాఫరు యుద్ధములు జరిగెను. "జూలూ" తెగవారు తమతెగను

జూలూ వీరుఁడు.

సైనికవర్గముగఁ జేసికొనిరి. వీరొక సేనానినేర్పరచుకొని పటాలముల వారివలె జీవించుచుండిరి. వారిస్త్రీలును వారివెంట తిరుగుచుండిరి. వారోడించిన ప్రజలలోనుండిన యువకులను బానిసలగను కొందరిని సేవకులుగను చేయుచుండిరి. "ఆరెంజి" "వాలు" నదులమధ్య పూర్వముండిన జూలూజాతివారిలో నొకతెగ "మటాబెలు" శాఖ యనుపేర బయలుదేరెను. వీరికిని కొరానా హాట్టెంటాటులకును బసూటోలకును యుద్ధముం కలిగెను.

కాఫరుసంఘము:- కాఫరులకు ప్రజాపరిపాలనము గాని స్థిరమగు రాజులపరిపాలనముగాని లేదు. ఎవ్వఁడో యొకనాయకుఁడు పరిపాలించుచుండెను. వారికిని పశువులమందలుండెను. మగవారు వానిని కాచుచుందురు. ఆడువారు భూమిని దున్నుచుండిరి. భార్యలకు పశువులనిచ్చి కొనుచుండిరి. వారిసంఘమును పరిపాలించు నాయకులు నిరంకుశముగ నక్రమములను చేసినచో వారిని హత్యచేయుచుందురు. వీరు ఏనుగులను దంతములకొరకు వేఁటాడుచుందురు. ఖడ్గమృగపు వేఁట చాలగౌరవముగ నెంచబడుచుండెను. దీనిచర్మముతో పెటెలు, కొరడాలు చేయుచుండిరి. జూలుతెగలో మాంత్రికు లనేక చిత్రములు చేయుచుండిరి. వారి దివ్యదృష్టి, సోదె ఆశ్చర్యకరముగనుండెను. మోమున కొక తెల్లనిరంగు పూసికొని చేపలతిత్తులను తలచుట్టు చుట్టుకొని వింతకేకలతో గంతులి

డుచు జూలూ వీరులగుంపులలో తిరుగుచుండురు. చేతుల లోని చీపురువంటిదానితో వారిచప్పుడప్పుడుకొట్టుచు మట్టిని తుక్కును చూపరులనోటఁ గొట్టుచుందురు.

పాశ్చాత్యులు వచ్చువప్పటికి లింపోపో ఉంటాటనదీ ముఖముల వైపునకు బంటూతెగలవారు చొచ్చుకొని వచ్చు చుండిరి. ఈతెగలవారు అజానుబాహులు. వ్యవసాయమును కమ్మరమును ఎరిగినవారు. వీరికి క్రమమైన పరిపాలనము ధర్మము నుండెను. వీరిది మిశ్రమజాతియైనట్లు పోలికలు చెప్పు చున్నవి. నీగ్రో ఆసియా వారల పోలికలు వీరికుండెను. వీరికి మంచి ఆరోగ్యముండెను. వీరికి బహుభార్యాత్వ ముండెను. 17 వ శతాబ్ది నాటికి ఉత్తరమున జంబేసీనది యొడ్డుల నిరు ప్రక్కలను తూర్పు పడమర తీరములవరకును తూర్పుతీరమున క్రింద లింపొపోనది ట్యుగేలానది క్రిందిభాగమునగూడ బంటూ తెగలు వ్యాపించెను. పడమరతీరమునను అగ్రభాగపుతీరము నను హట్టెంటాటులు వ్యాపించియుండిరి. మధ్య ఆరెంజినది యొక్క శాఖలకిరుప్రక్కలను కారూపర్వతముల కిరుప్రక్క లను ఇతరచోట్లను గూడ పొదలవారు తిరుగుచుండిరి. ఈ జాతులొండొరులతో నెల్లప్పుడును పోరాడుచు నుండిరి. బం టూకాఫరులకు హట్టెంటాటు సంపర్కము తగిలినది.

మూడవ ప్రకరణము

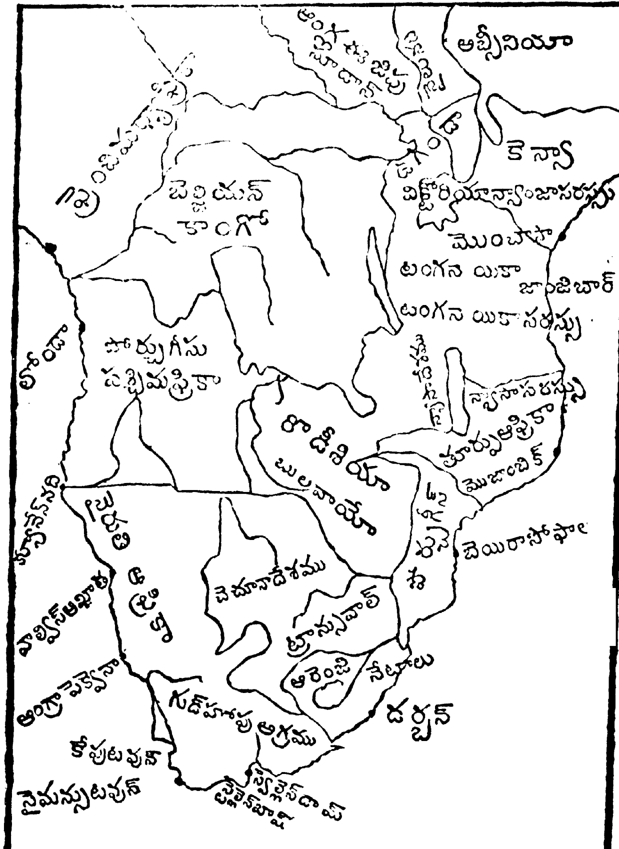
పాశ్చాత్యుల రాక.

15 వ శతాబ్ది:—చాలకాలమునుండియు ఐరోపా ప్రజలు దేశాంతరములకుపోయి ధనమునార్జించుటకుఁ గుతూహలురైయుండిరి. మధ్యయుగమునాటి క్రైస్తవ మహమ్మదీయ సమరములు హిందూదేశపుసంపదకు చైనాదేశపు వింతలకు ఇతర ప్రాగ్దేశముల వర్తకమునకు మార్గములను చేఁజిక్కించుకొనుటకు చేయబడియుండెను. క్రీ.శ.13 వ శతాబ్దాదిని మార్కోపోలో అనునతడు చాలకష్టములఁబడి దేశయాత్రలనుచేసి క్రొత్తమార్గములను కనుగొనఁ బ్రయత్నించెను. తురుష్కుల యొక్క బలము యూరోపువారికి భూమిమీద ప్రాగ్దేశములకు పోవుటకు వీలులేకుండచేసెను. ఇతర మార్గములను కనుగొనుటకు వీరు నడుకట్టిరి. హెన్రీ రాజకుమారుడు పోర్చుగీసువారి నౌకానాయకుఁడై ఆఫ్రికాయొక్క పడమర తీరమున నౌకాయానములు చేయసాగెను. మెల్లమెల్లగ నీదుర్గమ ఖండముయొక్క సంగతి బయల్వడసాగెను. సముద్రముల పైన కలిగిన కష్టములు రోగములు వీరిపరిశోధనలకు అడ్డుకలిగించినను క్రమక్రమముగ వీరికష్టములు ఫలించుచుండెను. ఎట్టకేలకు డియాజు 1487 లో దక్షిణాఫ్రికాగ్రముఁ జేరెను. అదిదాటినతరువాత యింక నెంతో దేశము కనుగొనవలసి యు

న్నదను సంగతి తెలిసినది. 1498 నాటికి వాస్కో-డా-గామా హిందూదేశము వచ్చినాడు.

నౌకాయానములు:— పారసు, హిందూదేశమునకు దారి కనుగొనుట కనేకులు విశ్వప్రయత్నములుచేసి ఇతరదేశములు, వింతలు కనుగొనుచుండిరి. కొలంబసు చాలకష్టపడి స్పెయినురాజుసహాయముతో 1492లో నమెరికాకుపోయి అచ్చటిదీవులను ఆసియాదీవులని తలచినాడు. అమెరికా కనబడినది కాని పాశ్చాత్యులు కలగనుచున్న హిందూదేశమున కావలనున్న బంగరుభూములు, "కెతే"దేశము, కనబడలేదు. దానికి ఉత్తరమునుండియు దక్షిణమునుండియు దారులుకనుగొన బ్రయత్నించిరి. ఆఫ్రికా దక్షిణాగ్రమునకు తూర్పుగను రష్యాకు అడ్డముగను అమెరికాగ్రముల మధ్యనుండియు పోవుటకు ప్రయత్నించిరి. ఈ ప్రయత్నములవలన 16 వ శతాబ్దినాటికి మనమెఱిగిన దేశములలో ఆస్ట్రేలియా న్యూజీలాండులు తప్ప తక్కిన దేశములును, సముద్రమార్గములును కనుగొనబడినవి. ఈనూతన పరిశోధనములవలన ప్రజలదృష్టులు మరలినవి. ఆశయములు మారినవి. వెనీసు జినోవాలవర్తకము పడిపోయినది. ఆంటువర్పు లండనుల దేశాంతర నౌకావర్తకము విజృంభించినది.

దక్షిణాఫ్రికా - తూర్పుఆఫ్రికా

హిందూదేశమునకు దారిని కనుగొనుటకు ప్రయత్నించుచుండిన పోర్చుగీసువారి నౌకాధికారి డియాజు 1487 లో 'అంగ్రాపెక్వేనా'ను చూచినాడు. తరువాత తుపానువచ్చినది. తానుచూచిన అగ్రమును తుపానుల అగ్రమని పేరిడిపోయినాడు. పదిసంవత్సరములు గడచెను. పోర్చుగీసువారు వాస్కోడాగామాను పంపినారు. గుడ్ హోప్ అగ్రమును చుట్టినేటాలునుచూచి "లింపోపో" నదీ ముఖద్వారము చెంతవిడిసి విశ్రమించి హిందూదేశమునకు 1498లో వచ్చినాడు. అప్పటినుండి వచ్చునప్పుడు పోవునప్పుడు పోర్చుగీసువారి యోడలు దక్షిణాఫ్రికా దగ్గర నిలుచుచుండెను. 1503లో సల్డానాఅను వాతడొక మంచి నలుచదరపుప్రదేశము గనిపెంచినాడు. 1509లో హిందూదేశమునుండి వచ్చుచుండిన "అల్మైడా" అచ్చట విడిసినాడు. అచ్చట ఆదిమనివాసులతో కొంతబేరములనాడినాడు. కాని అచ్చటివారితో కలహము కలిగినందున 65 మంది వారివిషతూపులబారిఁబడిరి. అప్పటినుండి పోర్చుగీసువారు భయపడి రేవుస్థానమునుస్థాపింపరైరి. అప్పుడప్పుడు వారియోడలు నిలువవలసివచ్చినపుడు మాత్రము దిగుచు స్థలములకు పేరులు పెట్టుచువచ్చిరి.

రేవుస్థాపించుటః—కొన్ని సంవత్సరములు గతించినవి. ఇంగ్లీషువారు, (హాలెండు) డచ్చివారు, ఫ్రెంచివారును హిందూదేశమునకు రాకపోకలు చేయుచుండిరి. దక్షిణాఫ్రికాగ్రి

ముచెంత 1591లో ఆంగ్లేయుల పతాకము మొదటిసారి దిగి నది. వారియోడ హిందూదేశమునకు పోవుచు "టేబిలుబే" అఖాతము దగ్గర నాగెను. 1601లో ఆంగ్లేయ తూర్పుఇండి యా వర్తకసంఘమువారి యోడలు సాగినవి. అంతియకాని ఎవ్వరు నచ్చట వలసగ నెలకొనలేదు. స్పెయినురాజ్యపాలన మును సహింపలేక పోరాడి స్వాతంత్ర్యమును పొందిన డచ్చి జాతి విజృంభించుచుండెను. వారును హిందూదేశముతో వర్త కము చేయ తలపెట్టిరి. 1595లో వారియోడ దక్షిణాఫ్రికా దగ్గరనుండిపోయెను. 1601 లో వారినౌకాధిపతి కొన్ని ప్రదే శములచూచి వెళ్లినెను. పోర్చుగీసువారికి హిందూదేశము లోనుండిన ఆస్తి డచ్చివారికి వశమగుచుండెను. 1619 లో ఇం గ్లీషువారును డచ్చివారును తమ ప్రయాణములకు వీలుగనుం డునట్లు రేవుపట్టణము నొకదానిని దక్షిణాఫ్రికాలో స్థాపిం చుట యత్యావశ్యకమని యోచించిరి. కాని కుదరక పోవుట వలన విడిగ స్థాపించుకొన నిశ్చయించిరి. ఆంగ్లేయ అధికారు లిరువురు "టేబిలుబే" దగ్గర బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును సాటిం చిరి. కాని బ్రిటిషు పరిపాలకవర్గ ముపేక్షాభావము వహిం చెను. డచ్చివారు నుపేక్షించిరి. అయిన నిరుతెగలవారి యో డలును మంచినీటికొఱకు చేపలను పట్టుటకును అచ్చటనాగు చుండెను. 1647లో "హార్లాం" అను నోడ యొకటి యాగె ను. కొంచెము తుపానువచ్చినది. టేబిలుబేలో కొంత లోనికి

పోయి నిలచెను. దానిఉద్యోగులు ప్రస్తుతము కేపుటవున్ అను పట్టణమున్న స్థలమున గుడిసెలనువేసికొని తలదాచుకొనిరి. తమ దేశమునకుబోవు రేవుస్థానమునుస్థాపించు టావశ్యకమని తెలిపిరి. డచ్చి గవర్నమెంటువారు నాలోచించి 1650 లో అట్టియోడరేవు స్థాపింప నిశ్చయించిరి. 1652 లో మూడునావలను సన్నిద్ధముచేసి వాన్‌రీబీకు అనువైద్యుని అధిపత్యముక్రింద కొందఱు నావికులనుపంపి దక్షిణాఫ్రికాలో నేడు "టేబిలుబే" అని వ్యవహరింపబడు ప్రదేశమును వశముచేసికొని రేవు స్థాపించిరి.

డచ్చివారు వలసనెలకొనుట:—అప్పుడాప్రదేశమున అరువదిమంది హాట్టెంటాటులను నాదిమవాసులుండిరి. అచ్చట విడిసిన డచ్చివారు ప్రాణముల నఱచేతిలోపెట్టుకొని యుండిరి. వర్షకాలము, గ్రహణిజాడ్యము,వచ్చినవి.కాని పచ్చిక, కూరగాయలు కొంచెములాభము గలిగించెను. ఆదిమవాసుల గుంపులు వచ్చినవి. వారితో మారుబేరములు చేసిరి. రాగి,పొగాకునిచ్చి పశువులను గొఱ్ఱెలను సంపాదించిరి. ఒకసంవత్సరము గడుచునప్పటికి, ఒకచిన్నతోట, ఒకవైద్యశాల లేచినవి. ఇంకొక గుంపుతో మారుబేరము సాగెను. మఱల చలికాలము వచ్చెను. సింహములు ఇతర క్రూరమృగములు బాధపెట్టెను. డచ్చివారికిని ఆంగ్లేయులకును, యుద్ధమువచ్చినది. కాని భయములేక పోయినది. 18 నెలలు గడచినవి. ఆదిమవాసులు దొంగ

తనములు సాగించి యెల్లరకును నష్టము కలిగింపసాగిరి. దీనివ లన నొకఆవరణ మవసరమయ్యెను. ఆవరణలోనికి ఆదిమవాసు లురానందున బయటకుపోయి బేరములు సాగించుటయవసరమ య్యెను. అంతట దేశముయొక్క స్థితిగతులు తెలియవచ్చెను. ఐరోపా, హిందూదేశములలో కనుపడుచెట్లు ఫలవృక్షములు కూడ నీదక్షిణాఫ్రికా [illegible]లు అఖాతపుతీరమున పెరుగుచుండె ను. జావాలోనుండి గుఱ్ఱములు, గొఱ్ఱెలు, కుక్కలు, చెవుల పిల్లులు, పందులు తెచ్చిరి. గోధుమ బార్లీ, పండింపసాగిరి. వచ్చు పోవునోడలకు మంచి ఆహారము నీరు నివ్వగలిగిరి. అంతట నీసముద్రతీరమున కొన్ని రైతుకుటుంబములను నెలకొల్పుట యుక్తమని గవర్నమెంటువారికి తోచెను.

1657 లో డచ్చి ఇండియావర్తకసంఘమువారి కొలువులోనుండిన తొమ్మండ్రుగురకు ఉపకారవేతనము లిచ్చి దక్షిణాఫ్రికాలో వలసప్రదేశమున ఈనాముల నిచ్చి వారికిఁ గావలసిన పెట్టుబడిని పెట్టి నెలకొల్పిరి. ఇట్లె మెల్లమెల్లగ చాల మందిని పంపిరి కాని దేశమును వశపరచుకొనవలెనను తలంపులేదు. 1658 లో అచ్చట క్రొత్తగ వ్యవసాయమును సాగించువారికి లాభకారిగ నుండునని తలంచి కాంబోలు, సీగోబ్రానిసలను దిగుమతిచేసిరి. తరువాత నిది గొప్పపొరబాటుగ పరిణమించెను. పోర్చుగీసు ఓడలో దొరకిన బానిసలను దింపిరి. మఱల గినియానుండి తెచ్చిరి. అయినను డచ్చిధర్మశాస్త్ర

ముల ప్రకారము బానిసలకు స్వాతంత్ర్యము సులభముగ నిచ్చుటకు వీలుండెను. వారికి హక్కులుకూడ నుండెను. కాని వారేమిలాభమును పొందగలరు? నీగ్రోలుగాక ఆసియాదేశము మలాకా, జావా ద్వీపములనుండియు నేరములుచేసిన వారిని తీసుకొనివచ్చి విడచుచుండిరి. కొంతకాలమునకు హిందూదేశమునుండి రాజకీయ ఖైదీల నిచ్చటికి తెచ్చి విడచుచుండుట ప్రారంభించిరి. దీనినుండి ఆసియాదేశీయుల జాతియొకటి యిచ్చట వెలసెను. 1659 లో హాట్టెంటాటు తెగవారికి పాశ్చాత్యులు తమ దేశములో అడ్డువచ్చిన వారుగ కనబడిరి. కొంత కలహముకలిగెను. కొందరు డచ్చివారి గొఱ్ఱెలను తోలుకొనిపోయిరి. అంతట కోటగోడలు గట్టిచేయబడెను. మెల్లగ ఆదిమ వాసులతో సంధి కుదిరెను. వారల వర్తకము సాగెను. "రిబీకు"కు బదులు "వాగెనార"ను నాతడు దళాధిపతియాయెను. ఆంగ్లేయులధాటి అధిక మగుచున్నందున మంచిదుర్గము కట్టుట యవసరమయ్యెను. హాట్టెంటాటుల ధాటికి నిలచిన మట్టిగోడలు ఇప్పుడు చాలవయ్యెను. 1671 లో ఐదారు కుటుంబములు వచ్చెను.

డచ్చి న్యాయాధిపతి యొకడు తన దేశమునకు పోవుచు వచ్చి, చూచి, దేశమును డచ్చివారు ఎవ్వరి నడుగకయె ఆక్రమించుకొని యుండినందున పత్రమొకటి యుండుట మంచిదని కాఁబోలు ఆదిమనివాసులజాతి నాయకు నొకనికి 185

రూపాయిలు 9 అణాల 3 పైసల నిచ్చి దేశము కొనెను. పత్రమునందుమాత్రము 24,000 రూపాయిల ప్రతిఫలమున్నట్లువ్రాసిరి. డచ్చివారు దేశమును నలుగడల తిరుగుచు చూచుచుండిరి. "హొసక్వా" గ్రిక్వా" "అట్టాక్వా" తెగలతో వర్తకము చేయుచుండిరి. పొదలలో తిరుగు నడవివారు డచ్చివారి నప్పుడప్పుడు బాధించుచుండిరి. 1678 లో డచ్చివారు మృగముల నశింపజేయుటను చూచి సహింపక హాటెంటాటులు యుద్ధము జేసిరి కాని అంతఃకలహమువలన నోటువడిరి. అప్పటికి దక్షిణాఫ్రికాలో నుండిన డచ్చివారిసంఖ్య 1000లోపుగనుండెను. 1679 లో ఆరు కుటుంబములు వచ్చునప్పటికి బ్రహ్మాండ మయ్యెను. మాంసాహారములు, పశువులు, గొర్రెలు కావలెనన్నచో, ఆదిమవాసులతోడి నెయ్య మవసరమని డచ్చివారును గ్రహించి "గొన్నెమా" యను నాయకునితో సంధిచేసికొనిరి. ఇక్కడకువచ్చు డచ్చికుటుంబములకు కావలసినంత భూమి వలసినచోట పన్నులులేకుండగ నిచ్చెదమని గవర్నమెంటువారు ప్రకటించుచుండిరి. "వాన్ డెర్ స్టెల్" అనునాతడు డచ్చి సేనానియై వచ్చెను. ఇతనికి దేశాభిమానము మెండు. మెల్లగ కుటుంబములను ప్రోత్సహించి దేశాక్రమణము జరిగించెను. వచ్చుదుబోయెడి నావలలోని వారి నచ్చటనుండుడని ప్రోత్సహించెను. 1685లో పదునాల్గవ లూయీ తాను పూర్వము మతములపట్లచూపినసమభావము మానెను

అంతట ఫ్రెంచి దేశములో నున్న ప్రొటెస్టెంటు మతమువారు దేశము విడచిపోయిరి. వారు మెల్లగ వలసవచ్చి మన డచ్చిప్రజలలో కలసిరి. నూతనములగు డచ్చికుటుంబములు 400 వచ్చెను. అందరును కలసియే నెలకొనిరి. కొందరు కొంచెము దూరముపోయి విడసిరి. 1400 ప్రజల వరకును జనసంఖ్య పెరిగెను వీరెల్లరు డచ్చిభాషను మాటలాడుచుండిరి. అప్పుడు మూడుక్రైస్తవదేవాలయములు, కేపుటవునులోనొకటి స్టెల్లెన్ బాష్ లోనొకటి డ్రాకెన్ స్టీనులో నొకటియు వెలసెను. అంతట నీ వలస రాజ్యము నేలునేనాధిపతికి "గవర్నరు" బిరుదమిచ్చిరి. ఒక కార్యాలోచనసభ కూడ నుండెను. కేపుటవునులో నొక న్యాయస్థానము స్టెల్లెనుబాషులో నొక న్యాయస్థానమునుండెను. బటేవియాకోర్టుకు అప్పీళ్ళు నుండెను. కేపుటవునులో నొక అనాధశరణాలయము, వివాహవిషయములు తీర్మానించుట కొకన్యాయస్థానము నేర్పరుపబడెను. అన్నిటికిని కార్యనిర్వాహక సభలును, వానికి ఎన్నుకొనబడిన రైతు సభ్యులును నుండిరి. రైతులు కవాతునేర్చుకుని యుద్ధసన్నద్ధులుగ నుండిరి. కేపుటవునులో 80 బంగాళాలుండెను. వాన్ డెర్ స్టెల్ వేయించిన గొప్పతోటలో వివిధవృక్షములుండెను. 1699 లో అతఁడుపకారవేతనము పొంది యచ్చట వసించెను. పన్నులపద్ధతి బాగుగలేదు. ఇజారాలు పాడుచు కొందరు వర్తకులు. వారి యిష్టానుసారముగ వస్తువుల

నమ్ముచుండిరి. గవర్నమెంటువారికి మాత్రము చౌకగ నమ్మవలెను. పరదేశీయులకు ప్రియముగ నమ్మవలసియుండెను. డచ్చియోడలకు సర్దుబాటయిన గాని ఇతరయోడలకు వస్తువులమ్మరాదు. ఆ భూమిమీద అమ్ముటకు కంపెనీ గవర్నమెంటువారికే అన్నివస్తువులకు ఇజారా అయినను డచ్చియోడలలోని నావికులు రహస్యముగ జపాను పట్టుగుడ్డలు మొదలగు వస్తువులుతెచ్చి విక్రయించుకొనుచుండిరి. ఓడలపైన వివిధములగు వ్యాగములుండెను. ఆ కాలమున డచ్చివారికి మెల్లగ "ఆరెంజి"నది సంగతి తెలిసెను. దానిపై నంతర్భాగములనెవ్వరును చూడలేదు.

1751 మొదలు 1771 వరకును 'రిక్ టులబాగ్' అనునతడు గవర్నరుగ నుండెను. ఈ కాలమునాటి డచ్చిప్రభుత్వము చక్కగనుండెను. 1755 లో నొక యోడవలన మశూచి దేశములోనికి వచ్చెను. రెండువైద్యశాలలను స్థాపించినను చాల నష్టము సంభవించెను. సారాయిధర పడిపోయి నష్టముకలిగెను. మఱల ఫ్రెంచియోడల రాకతో ధరలు పెరిగెను. ఫ్రెంచివారు నాంగ్లేయులును వలసరాజ్యముపైన కన్నువేసిరి. డచ్చివారు దేశములో కొన్ని క్రొత్తప్రదేశములను చూచి వచ్చిరి. కేపు టవునులో 5, 6, వేలమంది యుండిరి. అందు సగమువంతు బానిసలు. మంచిగృహములు ఒకటే అంతస్తువి యుండెను. స్టెల్లెన్‌బాషులోని తోటలు వర్ధిల్లెను. సైమన్సు

టవ్రునులో పెద్ద వర్తకశాలలు కట్టిరి. అంతట తూర్పున ఫిష్ నదివరకును వలసరాజ్యము వ్యాపించెను. 1771 లో టులబాగు చనిపోయెను. ప్లెట్టెనుబర్గు గవర్నరయ్యెను. ఫిష్‌నది సరిహద్దుగ ఆదిమవాసులతో ఖరారుచేసికొనెను. అడవిమనుష్యుల బాధ యధికమగుటవలన వారిని దండించి 285 మందిని పట్టుకొనిరిగాని కొందరిని విడవి కొందరిని పదేండ్లు బానిసలుగ జేసిరి.

1779 లో మొదటి కాఫరుయుద్ధము సంభవించెను. ఆదిమనివాసులతో సంధిచేసుకొనుట చూచి మగటిమి లేమిగ నెంచి ఖోసా తెగవారు విజృంభించిరి. 1779 లో యుద్ధములో నా తెగవారు వెనుకకు పోయిరి. 1781 లో బ్రిటిషువారు డచ్చివారిపైన యుద్ధము సాగించిరను సమాచారము తెలిసెను. వలసరాజ్యమున నరాజకముగ నుండెను. ఇంగ్లీషువారు వలసరాజ్యమును పట్టుకొనుటకు ప్రయత్నించిరి. కాని ఆసంగతి ముందుగ తెలిసికొనిన డచ్చివారు వారి నెదిర్చి గెలిచిరి. కంపెనీ గవర్నమెంటుకు ధనములేక కాగితపుద్రవ్యము నుపయోగింపసాగిరి. ప్లెట్టెనుబర్గు పరిపాలనము బాగుగలేదు. అంతట అతనిపైన డచ్చిప్రజలు హాలెండుకు ఫిర్యాదుపంపిరి. కాని అది నాలుగేడులకు త్రోసివేయబడెను. అప్పుడు ఫ్రెంచివారికి వస్తువులు ధాన్యము కావలసి ధరలు పెరుగుచుండెను. వలసరాజ్యములోని ఉద్యోగు లన్యాయము చేయుచుండిరి.

1790 లో కంపెనీవారికి ధనములేకపోయెను. అంతట గవర్న మెంటు వారిరువురను లెక్కలను తనిఖీచేసి ఆర్థిక సమస్యను పరిష్కరించుటకు పంపిరి. కొన్ని పన్నులను వృద్ధిచేసియు కొన్ని వ్యయములను తగ్గించియు కొంతపనిచేసిరి. కాగితపు ధనము మరల నుపయోగించిరి. మరల నొకయుద్ధము వచ్చునట్లు 1789 లో కనబడెను. క్షోసాలు ఫిష్ నది దాటివచ్చిరి. గవర్న మెంటుకు యుద్ధముచేయుట యనిష్టము. వలసప్రజలే వారి నెదిర్చిరి కాని లాభములేకపోయెను. గవర్నమెంటువారు మరల యుద్ధముచేసి సంధిచేసిరి. ఆక్షణమున డచ్చివారి నెథర్లాండు దేశములో రెండుకక్షలుండెను. ఒకటి ఫ్రెంచి వారికి సైదోడు. రెండవది ఆరెంజీపార్టీ. ఇంగ్లాండుకు స్నేహ ముకలది. 1793 లో ఫ్రెంచివారు బ్రిటీషువారిపైన యుద్ధము ప్రాటించిరి. 1794లో వలస రాజ్యములో గ్రాఫ్‌రీనెట్టు ప్రజలు ప్రజాస్వామ్యము స్థాపించిరి. వీరినిజూచి స్వెల్లెండాము ప్రజ లును ప్రజాపాలనముస్థాపించిరి. పరిపాలనావిధానమునందు లోపములుండెను. కాని వారిష్టపడి వ్యవహరించుకొనుచుండిరి. వీరిని మరల నణగద్రొక్కి తమ పరిపాలనస్థాపించుటకు వలసిన బలము డచ్చి ఇండియా కంపెనీవారికి లేకపోయెను. వివిధము లగు దేశముల వారితో నిండినను సైనికులదళము జాతీయ పటాలముగ మారినది. ప్రజల ప్రభుత్వము జాతీయ పరిపా లనమైనది.

బ్రిటీషువారి ఆక్రమణము:—1794సం॥లో ఐరోపాలో చలి తీవ్రముగనుండెను. నదులు పేరుకొనెను. ఫ్రెంచివారు బ్రిటీషువారిని జర్మనీలోనికి పారదోలిరి. నెథర్లాండులోని ఫ్రెంచి కక్షివారు ఫ్రెంచివారితో కలసిరి. డచ్చిప్రభువు ఇంగ్లాండునకు చేపలదోనెలో పారిపోయెను. ఇంగ్లీషువారి ప్రభువు వలన నొక యధికారపత్రము పుచ్చుకొని వలసరాజ్యము నాక్రమించుటకు నావికాదళ మంపిరి. 1795 లో వారినెదిరించుట కిష్టములేక డచ్చిగైరెను ప్రజలు సైమన్సుటవును వదలి మ్యూజెనుబర్గుకు బోయిరి. పదునైదు దినములలో 800 ఇంగ్లీషు సైనికులు సైమన్సుటవునలో విడిసిరి. అగష్టు ఏడవతారీఖున మ్యూజెనుబర్గుకూడ ఆంగ్లేయుల వశమయ్యెను. ఏలన నచటసైన్యాధిపతి నిజముగ ఆరెంజిపార్టీవాడు. ఇంతవరకును ఆంగ్లేయులను గవర్నమెంటు ఎదిరించువనుకొన్న డచ్చి ప్రజలు నిరాసజెందిరి. పాపము, ప్రజలె ఆత్మగౌరవముకొరకు నిలిచి యెదిర్చిరి. కాని వారిపక్షమున వచ్చిన సైన్యాధిపతులే వెనుదీసిరి. సెప్టెంబరులో ఆంగ్లేయులతో సమాధానపడిరి. వలసవచ్చిన ప్రజల హక్కులకు భంగములేకుండ క్రొత్తపన్నులు విధింపకుండ డచ్చికంపెనీవారి ఆస్తిమాత్రము స్వాధీనము చేసికొను పద్ధతితో ఆంగ్లేయదళము దేశము నాక్రమించుకొనెను. ఇట్లు నూటనలుబదిమూడు వత్సరము, లేలిన డచ్చికంపెనీ పరిపాలన మంతమొందెను. నిజముగ నిచ్చటి పరిపాలన మంతరింపకపూ-

ర్వమె కంపెనీ అంతరించెను. ఆంగ్లేయ చరిత్రకారులు వ్రాసినట్లు డచ్చిప్రభుత్వ మంత చెడుగనుండి యుండలేదు. ఆంగ్లేయుల పరిపాలనము వలెనే అదియునుండెను. తుదిదినములలో పాడైనమాట వాస్తవము. కంపెనీవారి దస్తావేజులు పరిశీలించినచో కొన్ని అపవాదులు అసత్యములని తేలుచున్నది.

డచ్చి గవర్నమెంటువారు మరల దేశము తీసికొనప్రయత్నించిరి. కాని లాభములేక పోయెను. 1802 వరకును బ్రిటీషువారే పరిపాలించిరి. అప్పుడు జరిగినసంధి ప్రకారము దేశము డచ్చి వారికిచ్చిరి. కాని మరల నెపోలియనుతోడి యుద్ధమును పురస్కరించుకొని 1806 లో వశము చేసికొని డచ్చిప్రభువుకు కొంతసొమ్మిచ్చి 1814 లో కొనిరి. ఆవిక్రయమువలన బ్రిటీషు వారి హక్కులు స్థిరపడినవి.

నాలుగవ ప్రకరణము

బోయరుల వలస.

బ్రిటిషుపాలనము:—దక్షిణాఫ్రికాగ్ర మందలి "కేపుకాలనీ" వలన రాజ్యములలో బ్రిటీషువారి పరిపాలనము వచ్చినది. బోయరులు (డచ్చిరైతులు) పన్నులు తప్పించుకొనుటకు అబద్ధములాడెదరని బ్రిటీషువారు నిందింపగ జాతివిషయ

ములను గూర్చి అసత్యము లాడెదరని బ్రిటిషు వారిని డచ్చి
రైతులు నిందించిరి భేదములు చెప్పుటలో లాభములు తీయు
టలో డచ్చి ప్రజలు నిపుణులు. ఇది అన్యాయమని బ్రిటీషు
వారితలంపు. రైతులు నిరక్షర కుక్షులని బ్రిటీషువారు నీచము
గ చూచిరి. వలసరాజ్యములో బానిసలచేతను పనులుచేయించు
కొను అలవాటుండెను. అందువలన శుభ్రము లేకుండెను మత
విషయమున పట్టుదల లధికముగనుండెను. డచ్చిరైతులు ఆంగ్లే
యులు గర్వితులనియు అత్యాశపరులనియు ఇతరులవాక్కులను
లక్ష్యపెట్టరనియు స్వార్థపరులనియు ఆక్షేపణజేయువారలనియు
తలచుచుండిరి. అయినను మెల్లగ నొకతెగవారింకొక తెగవారి
తో సంబంధ బాంధవ్యములు చేసికొనుచుండిరి. కాగితపు
ద్రవ్యమును కొంతవఱకు మార్చి నష్టము రాకుండ చేయుటకు
బ్రిటీషువారు ప్రయత్నించిరి. వర్తకము నిరాక్షేపణముగ నిబా
రాలులేకుండ జరుగనిచ్చిరి. గవర్నమెంటువారు నితరులవలెనె
ప్రతివస్తువునకు క్రయమిచ్చి కొనునట్లు శాసించిరి. ఇది కొంచెము
లాభమును కలిగించెను. డచ్చిదక్షిణాఫ్రికా ఆంగ్లేయుల వశ
మైనసంగతి ఇంగ్లాండుకు తెలియగనె మెకార్ట్నే అను ప్రభువు
ను 1797 లో గవర్నరుగా పంపిరి. ఇతఁడు మంచివాడె కాని
అధికారమన్న ప్రీతి. తన దేశమునకు లోఁబడియున్న వారిని
బాగుగచూచి అనిష్టులకు కంటకుఁడుగనుండెను. స్వేచ్ఛముగ
అభిప్రాయములు వెల్లడిచేసికొను హక్కునుకూడ అణగఁద్రొ

కెక్కెను. రైతులెల్ల నాంగ్లేయరాజునకు భక్తి చూపవలెనని శాసిం
చెను. ఇష్టపడనివారిని దండించెను. అగ్రిమునకు తూర్పుప్రదేశ
ములలో స్వేచ్ఛముగ వర్తకము చేసికొను హక్కును పోయినది.
అది ఆంగ్లేయులకు ప్రత్యేకముగ నుంచెను ఇతడు 1798లో ఇం
గ్లాండునకు పోయెను. "యంగు" గవర్నరయ్యెను. గ్రాఫ్రీనెట్
లో రైతులు తిరుగుబాటు చేసిరి కాని పితూరీదార్లు లోబడిరి.
అంతట వారిని కఠినముగ శిక్షించిరి.

బ్రిటీషువారు "కేపుకాలనీ" (అగ్రిసములోనివలస) రాజ్య
ము నాక్రమించినప్పుడు వారిసంఖ్యయు స్వల్పముగనుండెను.
అందువలన వారిపరిపాలనము నిరంకుశముగనుండెను. వారి
గవర్నరు సర్వాంసహాచక్రవర్తిగనుండెను. అయినను ప్రజల
ప్రాతపద్ధతుల నెక్కుడుగ మార్చకుండగనె పరిపాలించిరి.
వలసరాజ్యము లోని బోయరులకును ఆదిరు నివాసులకునుగల
పరస్పరసంబంధములతో వీరు ప్రసక్తి కలుగజేసికొనలేదు
కాని సరిహద్దులకవతలనున్న హాటెంటాటు ప్రజలకును డచ్చి
రైతులకును బోయరులకును గలకలహములలో హాటెంటాటు
లకు సాహాయ్యమొనరింపసాగిరి. ఇదిబోయరులకు కష్టముగ
నుండెను.

రాజ్యములనేలు ఆంగ్లేయులు చాల కట్టుదిట్టముగ
పని చేయుచుందురు. ఇది వారి స్వార్థపరత్వము ధనకాంక్షవలన.

కలిగిన గుణమని పరులనుకొనుచుందురు. ఆంగ్లేయులే ఉన్న తోద్యోగములెల్ల నాక్రమించుచుందురు. బ్రిటీషువారనాగరక దేశముల నేలునప్పు డేచిక్కు నుండదుగాని, నాగరకులగు తెల్లవారి నేలవలసివచ్చునప్పుడుమాత్రము చిక్కు కలుగుచుండును. వారు స్కాటులాండుతో తమ పరాక్రమమును చూపలేకపోయిరి. ఐర్లాండు నడగద్రొక్కబోయి శాశ్వతవిరోధిగ జేసికొనిరి. అమెరికాను బంధింపబోయి దేశమును పోగొట్టుకొనిరి. ఇదియె దక్షిణాఫ్రికాలో వారిని యుద్ధములలో దింపినది. తనను స్కాటుజాతితో కయ్యము మాని నెయ్యము సలుపుట యుక్తమని బ్రిటీషుజాతి గ్రహించెను. అట్లె దక్షిణాఫ్రికాయు నీ నీతినే బోధించెను.

1820 లో చార్లెసు సోమరుసెట్టుప్రభువు గవర్నరయ్యెను. అతడు ఆంగ్లేయప్రభుత్వముయొక్క అనుమతితోడనే వలసరాజ్యముయొక్క తూర్పు సరిహద్దున కొందఱు బ్రిటీషువారిని నెలకొల్పెను. అక్కడ నిదివరకెవ్వరునులేరు. ఇట్లు బ్రిటీషుకుటుంబములను స్థాపించుటవలన వలసరాజ్యములపైన బ్రిటీషువారికిని కొంత అభిమానముగలిగెను. తూర్పుభాగమున బ్రిటీషురక్తస్పర్శ మెక్కుడయ్యెను. ఇది బోయరులకు కష్టముగ నుండెను. ఇది అక్రమమని వారు తలచిరి. ఈస్థితిలో జాతివైమనస్యములు పెరుగజొచ్చెను. ప్రభుత్వమువారు ప్రజల నాంగ్లేయనాగరకతా మహాత్మ్యము నంగీకరించునట్లు చేయుటకు

కాబోలు, ఆంగ్లేయపద్ధతుల ననుసరించి కొన్ని చట్టములను నిర్మించిరి. ఇది బోయరులకిష్టము లేదు. ప్రజలలో ఆరువవంతులలో నైదువంతులు డచ్చిరైతులు. ఇంగ్లీషు, ప్రభుత్వశాఖలలో ప్రధానభాషగ నుపయోగింపఁబడుట న్యాయముగ లేదని బోయరులు మొరపెట్టిరి. బోయరులను హాటెంటాటులను సమభావముతో చూచుచట్టమునకు వారంగీకరింపలేదు. గవర్నరుయొక్క నిరంకుశాధికారముపైన అంకుశముగ నుండునని పరిపాలకులేర్పరచిన కార్యనిర్వాహకసంఘమువలన లాభము లేదని వారు గ్రహించిరి. ముఖ్యముగు కారణ మింకొకటి కలిగెను. బ్రిటీషు వారు 1807 నుండియు నీగ్రోబానిస వర్తకమును కనిష్టముగనె ఉండిరి. 1833 లో ఆంగ్లేయ మంత్రులు బానిసత్వమును బాపుటకు పూనుకొనిరి. బానిసయజమానులకు నష్టపరిహారముగ నిచ్చుటకు పార్లమెంటువారు 20000000 పౌనుల నిచ్చెదమనిరి కాని అందు దక్షిణాఫ్రికాకు వచ్చిన వంతు 3000000 మాత్రమె. పోనిమ్మనుకొనినను బానిస యజమానులు తమకు రావలసిన పరిహారముల నింగ్లాండునకుబోయి రుజువుపరచుకొనవలెను. అంతట నింగ్లాండునుండి బేరగాండ్రు వచ్చి బోయరులవలన హక్కులను చాలతక్కువ కిమ్మతులకు గొని పోవుచుండిరి. బోయరులకు చాలనష్టము కలిగెను. బోయరుల పొలములు చాలవరకు బానిసల వ్యవసాయము వలననె సాగుచుండెను. అందువలన బానిసత్వము బాపుటవలన గొందఱు

దివాలా యైరి. 1884 లో బెంజమెను డీఅర్బను గవర్నరుగ వచ్చెను. బోయరుల కింకను తముబానిసలు పోవుటయెగాక తగిన పరిహారము లభింపదను సంగతి తెలియలేదు. ఈ లోపుగ కాఫరుసమస్య తీవ్రమయ్యెను. "ఫిష్" నది కావలనున్న కాఫరు తెగలతో షుమారు ఏబదివత్సరములనుండి కలహములు జరుగుచుండెను. బ్రిటీషువారువచ్చిన తరువాత రెండు కాఫరుయుద్ధములు వచ్చెను. క్రైస్తవ గురువులగు మిషనరీలకు తప్ప తక్కిన ఉద్యోగులకును ప్రజలకును కూడ కాఫరు తెగలపై నభిమానము లేదు. కాఫరులు నిష్కపటులనియు, తెల్లవారు వారికి కోపముకలిగించినగాని వారు యుద్ధము చేయరనియు మిషనరీలనిరి. తక్కిన ప్రజలకు వారుదుర్మార్గులుగ హత్యగాండ్రుగా కనబడుచుండిరి. వారు బలపరాక్రమములను చూచి వెరతురు కాని లేనిచో క్రూరకృత్యములకు వెనుదీయని వారని తలచుచుండిరి.

ఆదిమవాసులు:—బంటూజాతులు విజృంభించుచుండెను. జాలూనాయకుడగు ఛాకా 1788 లో జననమొందెను. అతడు తన తండ్రినుండి తప్పించుకొని ఇంకొకనాయకునొద్ద పెరిగి తనయసమానప్రజ్ఞవలన జూలూతెగకు నాయకుడయ్యెను. జూలూల నత్యద్భుతముగ యుద్ధప్రవీణులుగచేసెను. అతడు తక్కినతెగలను నాశనము చేయ నడుకట్టెను. వాడియైన పెద్ద ఈటెలతో తనసైన్యము నాయుధపాణులుగచేసెను.

తాను జయించిన తెగలలో స్త్రీపురుషులనునరికివైచెను. కొందఱ సందకత్తెలను మాత్రము మిగుల్చెను. బలశాలురగు యువకులు వీరైనచో వీరులు కావలెను. లేనిచో బానిసలు కావలెను. ఈయొత్తిడికి ఆదిమవాసులతెగలందు కలవరములుకలిగెను.

ఛాకా చాలయుద్ధములుచేసి 1828 లో తన సోదరుని వలననె హత్యచేయఁబడెను. అతని సోదరుఁడు 'డింగానా'నాయకుడయ్యెను. మొసిలెకాట్సీయను నింకొకనాయకుడు ఛాకా వలెనే తెల్లవారికి బలవద్విరోధియయ్యెను. అతనికి రమారమి 10,000 మంది సైనికులుండిరి. వీరిది మటాబెలు తెగ. అతడు మరిక్వానదీతీరమున తన జండా పాతెను. క్రైస్తవ మిషనరీ లితనితో స్నేహముచేసిరి. ఇంతలో బసూటోదేశములో 'మోషేషు'అను శూరుఁడొకఁడు బయలుదేరెను. అతని ముఖ్యస్థానము తాబాబోసిగో. ఛాకాడింగానాలకు దాసుఁడనని చెప్పుచు జూలూలతో స్నేహముగనుండి వారికి పక్షియీకలను తోళ్ళను బహుమానమంపుచు, చుట్టుపక్కల పెక్కుజాతులవారిని వశముచేసికొని బాగుగ పరిపాలింపసాగెను. అతనిపరిపాలనమున మానవహంతకులకుకూడ హక్కులుండెను. 1831 లో మటాబెలు సైన్యములు తాబాబోసిగోను ముట్టడించెను. గాని వశపర్చుకొనలేకపోయెను. వారి కాహారములు లేకపోవుచుండగ మోషేషు తినుబండారములనిచ్చి ఆదరించెను. అంతట వారితని నెన్నడును బాధింపలేదు. 1833 లో

ర్శించి క్రైస్తవగురువులు (మిషనరీలు) మోషేషుతో స్నేహ
ముచేసి అతనికి సహాయముచేయుచు బంటూ, హాటెంటాటు
తెగలను కాలిడన్‌నదికి కుడివైపుటొడ్డున నుండునట్లు జేసిరి.
1836 లో కేపు కాలనీ రాజ్యమునకు ఉత్తరమునను, తూర్పు
నను బంజరు భూము లమితముగ నుండెను. 'కేయిన్ కామా'
ఉంజింవూబూలమధ్య కోసా, టెంబూ, పోండో, ఫింగో తెగ
లుండెను. వీరికి నాగరకతను నేర్పుటకులండన్, గ్లాస్గో, వెస్లియన్
మిషనరీలు (క్రైస్తవగురువులు) ప్రయత్నించుచుండిరి. ఉంజిం
వూబూ ట్యుగేలా నదులమధ్య 5 లేక 6 వేలకన్న నెక్కుడు
జనులులేరు. ట్యుగేలానదికి ఉత్తరమున డింగానా నాయకత్వ
ముక్రింద జూలూతెగవారు ఉండిరి. వారికి 25 లేక 30 వేల
సైనికులుండిరి. 1836 లో ప్రస్తుతపు ట్రాన్స్వాలు పరగణా
ను పడమరసరిహద్దులో మాత్రిక్వానది వెంబడిని మటాబెలు
తెగయుండెను. చాలవరకు తక్కినభూమి నిర్జనప్రదేశముగనె
యుండెను. అక్కడక్కడ ప్రాతకాపులగు ఆదిమనివాసు లుం
డిరి. ప్రస్తుతపు ఆరెంజిరాజ్యమున కొన్నివందలు గ్రిక్వాలును
హాటెంటాటు నీగ్రో పాశ్చాత్యుల మిశ్రమజనములు నుండిరి.
మాంటాసియొక్క తెగలో మిగిలినవారు విఘునె దగ్గరను
బంటూతెగ మెకొట్లింగు దగ్గరను తాబానీట్సు బెతులీల దగ్గ
రనుండిరి. బ్రిటిషు బెచూనాదేశ మనుకొనబడుచోట బట్ల
పిన్, కొరనాతెగలుండెను. బసూటోదేశములో మోషేషు

చేర్చిన మిశ్రమజాతివారుండిరి. నేటాలులో అమెరికను మిషనరీలు పనిచేయ ప్రయత్నించుచుండిరి. మటాబెలు తెగయందు పనిచేయుటకు ప్యారిసు లండన్ బెర్లిన్ వెస్లియన్ మిషనరీలు డింగానావద్దకు వెళ్ళిరి.

డీఅర్బన్ గవర్నరు మిషనరిలనాయకుని ఆజాతుల నాయకులకడకు రాయబార మంపెను. కాని తెల్లవారు తమ్ముంజూచి భయపడి యట్లు కబురంపి రనుకొనిరి. క్రిస్టమసుపండుగ వచ్చెను. డీఅర్బను ప్రజలు ఉద్యోగులు వేడుకచూచుచుండిరి. ఆక్షణమున కాఫరులు ఫిష్నదిని దాటిరని తెలియవచ్చెను. అంతట కాఫరుయుద్ధము సంభవించెను. ఈయుద్ధమున బ్రిటీషు సేనాని హారీస్మిత్తు సేన నడిపెను. ఈపోరు తీవ్రముగ నొకవత్సరము జరిగెను. తరువాత కాఫరులు లోబడిరి. బ్రిటీషుప్రజలకు కాఫరుల యొత్తిడి తగలకుండ యుద్ధములుచేయు కాఫరులకడ్డముగ నొక కాఫరు తెగవారిని నెలకొలిపిన మంచిదని గవర్నరుకుతోచి సరిహద్దుదేశమున బ్రిటీషు ప్రభుత్వము ప్రకటించి యచ్చటి కాఫరుతెగవారి నాయకులకె పరిపాలనమువదలి డీ అర్బన్ దూరదృష్టితో ప్రజలకీవిరోధుల బాధను మాన్పం బ్రయత్నించెను. మిషనరీ లిపద్ధతులను హర్షింపక కాఫరుల స్వాతంత్ర్యమును పోగొట్టుట మంచిది కాదని ఇంగ్లాండులోని పరిపాలకులకు చెప్పగా వారు డీఅర్బన్‌గారి రాజ్యాంగవిధానమును తిరస్కరించిరి. ఉత్తరమునను తూర్పునను కాఫరుల

బాధల ననుభవించుచుండిన ప్రజలు తత్తరపడిరి. గవర్నరు పరిపాలకులకు మఱల వ్రాయగ నీయవను రాజ్యపరిపాలనమును మాని వెనుకకు రమ్మనిరి. డీ అర్బరుగారిని తొలగించుట ప్రజలకు కష్టము కలిగించెను. ఆక్షణముననే బానిసత్వముబాపు విషయమున ఇంగ్లాండు తనుక న్యాయము చేసినదని బోయరుప్రజలకు తెలియవచ్చెను. బానిసల విడుదలవలన కొన్నికుటుంబములు నష్టమునుపొంది దివాలాతీసెను. ఇదివఱకు కలవు, జీవనము నెఱుగనివారికి కష్టము సంభవించెను. ఇదివఱకువలె గోధుమ, ద్రాక్షయు విరివిగ పండింపలేకపోయిరి. తక్కువ కూలివారితో పనిజరుగు ఉన్నిపరిశ్రమయు "మెరినో" గొఱ్ఱెలను పెంచుట యు నధికమయ్యెను. ఇట్టియక్రమములు బాధలు కలుగుచున్న బ్రిటీషుపరిపాలనమునుండి, దేశమునుండి, వెడలిపోవుటయు క్షేమని డచ్చిరైతులకు తోచెను. బ్రిటీషువారి రాక, వారిప్రభుత్వపద్ధతుల యందనిష్టము,బోయరులమాతృభాషయగుడచ్చిభాషకుబదులు నింగ్లీషునే రాజభాషగ నుపయోగించుట, దేశమున కాగితపు ధనముపయోగించుటవలన దొంగనోట్లు సృష్టింపబడుటయు, దానివలనకలిగిన ఆర్థికదుగవస్థ, ప్రజలఅభిప్రాయముఁ దెలుపు ఆడ్వర్టయిజర్ అనుపత్రిక నడఁగఁద్రొక్కి దానిముద్రాశాలను వశపరచుకొనుట, ప్రభుత్వమే చాలధనము వ్యయముచేయుచుండుట, పన్నులధికమగుటయు, నిప్పుడీకాఫరులపట్ల పక్షపాతము వహించుటయు బోయరుప్రజలకు చాలకష్టమును

విషాదమును కలిగించెను. వారిజీవనము దుర్భరమయ్యెను. అందువలన వారి కేపురాజ్యమునుండి వెడలిపోదలచిరి.

1836 సంవత్సరము మొదలు ఈనష్టములు భరింపలేక బోయరులు ప్రక్కలనున్న అరణ్యములకు వలసపోవ జొచ్చిరి. స్పెయిన్ దేశపు రాజగు రెండవ ఫిలిప్‌ను, ఫ్రెంచి దేశపు రాజగు 14 వ లూయీని ఎదిరించి దేశములను విడచిన స్వధర్మశీలుర బిడ్డలీబోయరులు. వీరు కష్టముల కలవాటు పడిన వారు. పెద్దగూడుబండ్లలో కాపురములు చేయుచు తిరుగుటకలవాటు పడినవారు. ఈ పెద్దగూడు బండ్లలో సామానులనెక్కించిరి, తినుబండారములను మందు గుండు సామానులును చేర్చిరి. ఒకరికొకరు బంధువులగు కుటుంబము లొకతండముగ బయలుదేరి వారిలోనొకనిని నాయకునిగా నెన్నుకొనుచుండిరి. గొర్రెలు గుఱ్ఱములు పశువులను వారు తమవెనుకనే తోలుకొని పోవుచుండిరి. బోయరులు దేశమునువిడిచి పోవకుండ బ్రిటిషువారు ఆటంకపరుపలేదు. దానిని నిషేధించు చట్టమును చేయలేదు అయినను తమ రాజ్యమును విడచిపోయినంతమాత్రమున తమ పరిపాలనము నుండి విడిపోయినట్లు తాము భావింపమని బ్రిటీషువారు కొంతకాలమైనపిదప పలికి మఱల నిరంకుశప్రభుత్వమును బోయరుల దేశమున స్థాపింపయత్నింతురని బోయరులప్పుడు కలనైన

తలంపలేదు. నిజముగ ఆరెంజినదియె కేపు కాలనీ రాజ్యమునకు పరిహద్దుగ నెల్లరు తలచిరి.

ఫిష్‌నది కావలనున్న కాఫరుల దేశమున కొండలకును సముద్రమునకును మధ్యనున్న దేశమున కవతలకు పోవుట యనుపయోగము. మటాబెలువీరులు కొండలు దాటి ఆరెంజి వాల్ నదుల మధ్యప్రదేశమును ధ్వంసము జేసిరి. కాని వాల్‌నది కవతలనె వారు విడిసిరి. అందువలన నా రెండు నదుల మధ్యను వసించుటకు బోయరులకు వీలు దొరకెను. అయినను మొట్టమొదట వలసకేగిన బోయరుల గుంపులు బ్రిటీషువారికి సాధ్యమగునంత దూరముగ పోవసమకట్టి "వాలు" నదిని దాటెను. అంతట వారు మటాబెలుల చేతులలో పడి మడసిరి. మిగిలినవారు మెల్లగ డెలగో అఖాతము తీరముననున్న పోర్చుగీసువారి చెంతఁ జేరి తరువాత తిరిగివచ్చిరి. రెండవగుంపు పెద్దది. "వాలు" నదికి దిగువగనె విడిసెను. అక్కడ మొసెలెకట్సేని అనెడి మటాబెలు తెగను చూచి భయపడిన యొక తెగవారితో స్నేహముచేసి నిలచెను. వారిలో కొందఱును వారినాయకుడగు (Hendrik Potgieter) హెండ్రిక్ పోట్జీయటరును "వాల్" నదిదాటి "లింపొపో" నదివరకును దేశమును పరికింపఁ బోయిరి. వారు తిరిగివచ్చునప్పటికి మటాబెలులు తమ గుంపులో నిరువదియైదుగుర నడ్డగించిచంపి తక్కినవారి నెదిరించి పోయిరని తెలియవచ్చెను. వారు మఱల వత్తురను భయ

మెల్లరకు నుండెను. పాట్జీయుటరు పెద్దగూడుబండ్లను వలయాకారముగ చేర్చి కోటకట్టి దానిమధ్య 45 ఫిరంగులతో స్త్రీలను పిల్లలను రక్షించెను. అంతట మటాబెలుతెగ వచ్చెను. కాని బోయరుల యగ్నివర్షమునకుఁ దాళజాలక వెనుదిరిగిపోయెను. అట్లు పోవుచు బోయరుల మందల నపహరించుకొని పోయెను. ఇంతలో గెర్రీటు మారిట్జు (Gerrit Maritz) అధిపత్యమున వచ్చిన మూడవ బోయరుగుంపు వీరికి సహాయ్యముగవచ్చి వీరి బండ్లను తమ పశువులచే వెనుకకు లాగించెను. పాట్జీయుటరును, మారిట్జును, ఈదురదృష్టమునకు భయపడి వెనుదీయలేదు. బోయరులు పట్టినపట్టు విడుచువారు కారు. బ్రిటీషువారి రాజ్యమునకు మరల పోవుట వారి కవమానకరముగ తోచెను. తమ్ము నన్యాయముగ కష్టపెట్టుచున్న తెగలపై పగతీర్చుకొనుటకు స్త్రీలుకూడ నుత్సాహపడుచుండిరి. అంతట 150 మంది పైయుద్దేశ్యముతో ధైర్యముగపోయి ఒక తెగయొక్క సైనిక వర్గము నోడించి వారిలో చాలమందిని వధించి గొప్ప పశువుల మందను వశపరచుకొనిరి. "విజబర్గు" అనుచోట తమ జయస్తంభమును నాటి విడిసిరి. అచ్చట వారుండగ వలస వచ్చిన క్రొత్తబోయరు కుటుంబములు వచ్చి వారిని కలసెను. 1837 జూను నెలలో వారు తమకొరకొక నూతన ప్రభుత్వవిధానము నేర్పరచుకొనిరి. ఒక ప్రజాస్వామ్యరాజ్యమును (Republic) స్థాపించుకొని "పీటర్ రెటీఫ్" ను (Pieter Retief) సర్వసే

నానిగచేసికొనిరి. "మొసెలెకట్సే" పైన దాడివెడలుట ముఖ్యా వసరమయ్యెను. మటాబెలుదేశములోనికి 185 మంది బోయ రులు పయనమయిరి. తమకన్న నూరురెట్లు అధికముగ సంఖ్యగల సైనికులతో ఆనాయకుడున్న సమయమున వారితో 9 దినములు యుద్ధముచేసి వారిలో చాలమందిని వధింప మటాబెలులు వెనుదిరిగి "లింపోపో" వంక పారిపోయిరి. "ఆరెంజి" "లింపోపొ" నదులమధ్యనున్న దేశముబోయరులవశమయ్యెను. అంతటనా దేశమునెల్ల తమప్రజాస్వామ్య పరిపాలనక్రిందకు వచ్చి నట్లు ప్రకటించిరి. తరువాత రెండుప్రజాస్వామ్యములును వర్ధిల్లి నదేశమిదియె. ఇట్లు బోయరులు క్రొత్తరాజ్యమును స్థాపించిరి.

డింగానాయుద్ధము, నేటాలు:—పోట్గీయటరు మటాబె లుల నడగద్రొక్కుచుండగ, రెటీఫ్ మున్నగువారు కొండ లుదాటి సముద్రముచెంత నేటాలులో రాజ్యస్థాపనము చేయు టకు వీలుకలదాయని చూచుచుండిరి. అప్పుడు నేటాలులో ఛాకా తదనంతరము రాజ్యమేలుచున్న డింగానా జూలూనా యకుడు. డింగానా నాశ్రయించి కొంచబోలు నప్పుడు నేటాలు లో కొద్దిమంది బ్రిటీషు వారుండిరి కాని వారిపైన కేపు కాలనీ గవర్నమెంటున కెట్టిఅధికారమును లేదు. ట్యూగేలా నదివరకు నుండిన ఆదిమవాసు లీతెల్లవారే తమప్రభువులని ఎంచుచుండిరి. వీరికెల్లరకు రాజాధిరాజు జూలూనాయకుడు. ఈసందర్భములో రెటీఫ్ను తక్కినవారును డింగానాను చ

క్షించి కొంచెము భూదానమును గోరిరి. డింగానా వారి నాద రించి వారిచే నొక తెగను జయింపఁజేసి బుజ్జగించి తుదకువారు పోవునప్పుడు మోసగించి ఎల్లరను వధించెను. తరువాత నతఁడు కొండలు సైనికులను జనేవరు 1804 లో బోయరులమీదికి దాడివెడలించెను. ఒకగుంపులోని బోయరులను స్త్రీలను పిల్లలను దయదాక్షిణ్యములు లేకుండ చంపెను. దొరకినంతవరకు హాట్టెంటాటు సేవకులనుకూడ చంపించెను 400 మంది చచ్చి పోయిరి. ఒకచిన్నవాడు తటాలున లేచి గుఱ్ఱమెక్కి తక్కిన గుంపులకు కబురుచెప్పగ వారు మేల్కొని బండ్లను తమచుట్టును పెట్టుకొని ఫిరంగులతో సిద్ధముగనుండిరి. జూలూ సైనికులు వచ్చి ఇది భేదింపజాలక వెడలిపోయిరి. అనరునాడు గుంపులెల్ల కలసికొనెను. ఈధైర్యశాలురు వెనుదీయుట కిష్ట పడక పగతీర్చుకొనుటకుఁ గృతనిశ్చయులైరి. అంతట కొండల కావలనున్న గుంపులయొక్క సేనానులు వచ్చి యీ బోయర్ల గుంపులను కలసిరి. నేటాలురేవులోనున్న బ్రిటీషువారుకూడ వీరికి సాహాయ్యులైరి. కాని వీరెవ్వరు నొకని నాయకత్వమున నుండుట కిష్టపడలేదు. బ్రిటీషువారును డచ్చివారును రెండు పటాలములుగ డింగానాపైకి దాడివెడలిరి. డచ్చివారు జూలూలమోసమున జిక్కుపడి కష్టముమీద వెలువడిరి. బ్రిటీషు పటాలములో 17 గురు తెల్లవార్లును 1500 నల్లవారు నుండిరి. వీరు తమకన్న అయిదురెట్లు బలముకల జూలూవారి చేతిలో

పడిరి. అంతట వారిలో మూడవవంతు పారిపోయినవారుతప్ప తక్కినవారెల్లరు చచ్చిరి. అంతట 1838 ఏప్రియల్ లో బోయరుల దండయాత్ర ఆగిపోయెను బోయరులు జూలూలఘాటికి ప్రతిఘటింపలేక పోయిరి.

నవంబరు వచ్చినది. "ఆండ్రిస్ ప్రిటోరియస్" అను క్రొత్తనాయకుడొకఁడు వచ్చెను. ఇతడు చాలసమర్థుడగు వీరుడు. బోయరులు విడిసినచోట నొకచిన్న సైన్యమును కావలియుంచి 460 మందితో "ప్రిటోరియసు" జూలూలపైనదాడి వెడలెను. ప్రతి మజిలీలోను బండ్లతో కోటలు కట్టుకొనుచు చారులను బంపుచు నడిచెను. పట్టుబడిన జూలూలచేత సంధికబురు లంపుచుండెను. 'డింగానా' రాయబారుల నంపుటకు బదులు సైనికుల నంపుచుండెను. 16 వ డిశంబరు తేది "డింగానా" దినము అని ఇప్పటికిని ప్రజలందురు. ఆదినమున డింగానాపంపిన సైన్యము బోయరులపైన బడెను. కాని బోయరులు ధైర్యముతో పోరాడి 3000 జూలూలను వధించిరి నలుగురు బోయరులు మడసిరి. అప్పటినుండియు నాప్రిక్కపాఱు సెలయేటిని 'రక్త నది' యందురు. ప్రతియేటను డింగానాపర్వము జనులు చేయుదురు.

అప్పటికి డింగానా పారిపోవలసివచ్చెగాని అతనిబలము పూర్తిగ నడగలేదు. అందువలన దేశమున పలుచోటులకు

పోయి వసించుటకు భయపడి బోయరులు పీటర్ మారిట్జుబర్గు చెంత కూడిరి. తరువాత డింగానా సహోదరుడగు పండా అతనినివదలి తెల్లవారి యండఁజేరువరకును డింగానాబలము పోలేదు. డింగానాను పెద్దయుద్ధమున 1840 జనవరి నెలలో పండా సైన్యము లోడించెను. డింగానాను కొద్దికాలమునకు హత్యచేసిరి. అతని స్థానమున నూతన ప్రజాస్వామ్యమునకు లోబడి "పండా" రాజయ్యెను.

ఇట్లు బోయరు లెంతోకష్టపడి జయించిన నేటాలునందు వారు తమప్రభుత్వమును ప్రకటింప నడుకట్టిరి. బోయరుల నూతనప్రభుత్వమునకు పరిపాలనాపద్ధతి బాగుగ తెలియదు. వీరు బంటూ తెగలనుగూర్చి వింతశాసనములను చేసిరి. వీరు బంటూనాయకు నొకనిని కేపుకాలనీరాజ్యమునకును నేటాలునకును మధ్యదేశములో నన్యాయముగ నెదిరించిరని దగ్గరదేశములో నున్న బ్రిటీషువారనిరి. ఆంగ్లేయ క్రైస్తవ గురువులు ఆదిమ నివాసులవలన తప్పులేదనియు బోయరులదె తప్పనియు పలికిరి. వలసకేగిన బోయరులను వెనుకకు మరలింపవలెనని కొందరనిరి. ప్రిటోరియస్ నాయకత్వమున డచ్చి ప్రజాస్వామ్యము తన పనిని మానలేదు. బ్రిటీషువారు నేటాలును కాంక్షించిరి. అంతట నేటాలు నాక్రమింపుడని కేపుకాలనీ రాజ్యములోని బ్రిటీషుగవర్నరాజ్ఞయిచ్చెను. యుద్ధసన్నాహములు జరిగెను. బ్రిటీషుసేనలు నేటాలుపై కరిగెను. వానిలో నొకదళము బో

యరులచేతనె యోడింపఁబడెను. అదియొక బోయరుల గుహ లోచిక్కుపడెను. బ్రిటీషు సైనికులు తమకందకములందు దాగి యుండిరి. అంతట 1842 సం॥ జూన్ 25 తేదీన సైన్యములు బ్రిటీషుసైనికులకు సాహాయ్యముగ వచ్చెను. బోయరులు ముట్టడిని మానిరి. వలసకేగిన ప్రజలును బ్రిటీషు ప్రజలేయను సిద్ధాంతమును ప్రకటించి బ్రిటీషుపాలనము ప్రకటింపసాగిరి. అంతట బోయరులాప్రదేశమును విడిచి యింకను దూరముగ పోవసాగిరి. పశ్చిమముగ 'డ్రేకిన్సుబర్గు' కొండలుదాటి బ్రిటీషువారింకను క్రాంతింపని ప్రదేశములో విడిసిరి. 8 సంవత్సరములలో నేటాలున బ్రిటీషుప్రభుత్వము పూర్తిగస్థాపింపబడెను.

అ యి ద వ ప్ర క ర ణ ము.

కేపుకాలనీ - నేటాలు రాజ్యములు.

కాఫ్రేరియా:—బ్రిటీషువారు కేపుకాలనీకి 1854 లో సర్ జార్జిగ్రేగారిని గవర్నరుగ బంపిరి. ఇతని కాలమున నొకవింతజరిగెను అగ్రమున బ్రిటీషువారి దక్షతలో వారిప్రోత్సాహమున కాఫరులు నివసించిరి. కాఫ్రేరియాలో క్షోసా తెగవారుండిరి. ఆదిమవాసులనాయకులే యచ్చటివారిని పరిపాలించుచుండిరి. కాని బ్రిటీషువారు వారిని కనిపెట్టిచూచుటకు కేపు

బెచూనాదేశము

ప్రొటెక్టరేటు

జూలూదేశము

నేటాలు

పీటర్మారిట్జుబర్గ

డర్బన్

ఆరెంజి

శ్రీక్వాదేశము

క్రేస్సుటవున్

ఉంటాటానది

కెయినది

కింగ్విలియమ్సుటవున్

గ్రాహమ్సుటవున్

గ్రేటుఫిష్నది

పోర్టుఎలిజబెత్

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

"దక్షిణాఫ్రికా సమితి" పటములోని అంకెల భావసూచిక.

1 మాఫెకింగ్ (Mafeking) పట్టణము. దీనికిని జోహాన్సుబర్గునకును మధ్య విట్వాటర్స్రాండ్ అను పర్వతములున్నవి

2 పోచెఫ్స్ట్రూం (Pochef stroom) పట్టణము.

3 స్టాండర్టన్ (Standerton) పట్టణము. చార్లెస్టౌనునుండి ఇక్కడికి వచ్చు దారిలో వోక్సురస్టు (Volks rust) పాంఫోర్డు (Palmford) పార్డెబర్గు (Pardeberg) పట్టణములున్నవి. ఇచ్చటనుండి జోహాన్సు బర్గుకు పోవుదారిలో గ్రేలింగ్స్టాడ్ (Grayling stad) బాల్ఫోర్ (Balfour) హీడల్బర్గు (Heidelberg) పట్టణములున్నవి.

4 లెయింగ్స్నెక్. (Laings Nek) దీనికి తూర్పుగ యుట్రెక్టు (Utrecht
• వ్రైహీడ్ (Vryheid) లు కలవు.

5 న్యూకాసిల్ (New Castle) పట్టణము. దీనికి దక్షిణముగ డండీపట్టణమున్నది.

6 రార్కెస్డ్రిఫ్టు (Rorkes Drift) 7. ఉలుండి (Ulundi) 8. కొలెన్సో (Colenso) పట్టణములు

9 హారిస్మిత్ (Harrismith) 10 బెత్లెహేం (Bethlehem) పట్టణములు

11 డ్రాకెన్సుబర్గు పర్వతములు. (Drakensberg) ఇచ్చటనుండి బసూటో ఆరెంజి దేశముల తూర్పు పరిహద్దున ఉత్తరముగ స్వాజి దేశము వరకును వ్యాపించియున్నవి. (పర్వతములు నదులు పటము చూడుడు)

12 ఉంటాట. (Umtata) ఉంటాటా నదీతీరమునయున్న పట్టణము. ఈ ప్రాంతదేశమే కాఫ్రేరియా.

13 గ్రాఫ్రీనెట్ (Graaf Reinet). పట్టణము.

14 కోలెస్బర్గు (Colesberg) పట్టణము. ఇక్కడనుండి జోహాన్సుబర్గుకు ఇనుపదారిపోవుచున్నది. దీనికి పడమరగనున్న డీ ఆర్ (De Aar) అను జంక్షను కేపుటవునుండి కింబర్లీ మెఫెకింగులకు పోవు ఇనుపదారికిని పోర్టు ఎలిజబెత్ గ్రాహాంస్టవును నుండి పశ్చిమోత్తరముగ పొదలవారిదేశమునకు పోవు ఇనుపదారికిని కేంద్రస్థానము.

15 స్మిత్ఫీల్డు (Smith field) పట్టణము. దీనికుత్తరముగనె జాగర్సుఫాంటీన్ (Jagers fontien) గనులున్నవి.

16 గ్రిక్వాటవును (Griqua Town) దీనికి నైరుతిప్రదేశమున ఆరెంజి నదికి దక్షిణమున పొదలవారిదేశమున్నది. కింగ్విలియమ్సు టవునకు దక్షిణముగ తూర్పులండను (East London) అను రేవుపట్టణమున్నది.

కాలనీగవర్నరునే "హైకమీషనరు" లేక పాలకప్రతినిధిగ నియమించియుండిరి. సర్ జార్జి గ్రేగారు అనుభవశాలి. బ్రిటీషుపతాకముక్రింద చిన్న చిన్న రాజ్యములనెల్ల చేర్పదలచెను గాని చుట్టుప్రక్కల వారి వ్యవహారములందు ప్రసక్తిచేసికొనవలదని బ్రిటీషువారనియుండిరి. గవర్నరగు గ్రే తనదేశములోని ఆదిమవాసులందు నాగరకతగలిగింప ప్రయత్నించెను. ప్రజలీపద్ధతుల ననుమానముతో చూచిరి. బ్రిటీషువారుచేసిన సంస్కరణములెల్ల వారికి రోతగనుండెను. ప్రజలలో ముఖ్యముగ ఆదిమవాసులలో తెల్లవారిని వదలించుకొనుట యెట్లాయను యోచనప్రబలెను. నల్లవారగు ఆదిమవాసులు తమదేశమును పోగొట్టుకొని దీనులైరి. కాఫ్రిరియాలోని క్షోసాలు కాఫరుజాతివారే. అక్కడ కాఫరులతోనే కాఫరుయుద్ధము జరిగియుండెను. కాఫరులు పాశ్చాత్యుల సేవగించుకొనిరి. బ్రిటీషుసరిహద్దునకు దూరమున నొకదీర్ఘదర్శి దివ్యదృష్టికలవాడనని వింతసంగతులు చెప్పుచుండెను. (Umhlakaza) "ఉమ్లకాజా"యని అతనిపేరు. అతడును అతని చిన్ని మేనకోడలు (Nong Kause) "నోంగ్ కాజ్"ను కీర్తిశేషులయిన క్షోసాలగవారి పితృదేవతలతో మాటాడ గలుగుచున్నామనియు వారి సువార్త వారితెగకు బోధించుచున్నామనియు చెప్పుచుండిరి. కొలదికాలములో తెల్లవారి నంతమొందింప వచ్చుననియు, ఆ సుదినము వచ్చినప్పుడు పితృదేవతలెల్లరు దిగివచ్చి

తమ తెగకు విజయము చేకూర్తురనియు అంతట భరతఖండమం దలి రామరాజ్యము నందువలె పాడిపంట లధికమగుననియు, అంతనఱకు దేవపితృతృప్తికొఱకు పశువులను వధింపవలెననియు పంటలను మంటపెట్ట వలయుననియు అతఁడు బోధించెను. క్షోసా తెగనాయకు లిబోధనముల నాదరించి ఆచరించిరి. ఆ తెగలకు వీరావేశము హెచ్చెను. ఈ పిచ్చిభ్రమలో మునిగి పోయిరి. 1857 లో నాశనమైన పశువులకు పంటలకు మేర లేదు. తెగల వారెవ్వరును సైన్యములను సిద్ధ పరుప లేదు. దేవుఁడే ఒక్క బ్రహ్మాస్త్రమును పంపునని తెలంచిరి. ఆది నమువచ్చినది. ఒక్కగింజయైన మిగులలేదు. ఒక్కపశువైన మిగులలేదు. క్రొత్తపంటపండలేదు. దేవలోకమునుండి పశువులు రాలేదు. పితృదేవతలును రాలేదు. అంతట నాఁడుదిన మింక క్రొన్నాళ్ళకు వచ్చుననువార్త వ్యాపించెను. ఈ వెఱ్ఱి, భ్రమము తీవ్రమగు నమ్మకముగా హెచ్చుచుండగ సైన్యము లుకూడుటయు తెల్లవారిపైఁ బడుటయు నసంభవము. తినుబండారములకొరకు ఏదైన దొరికిన చాలునని ఒకరితో నొకరు పోరాడుకొనిరి. కఱవున బాధపడలేక సరిహద్దులను దాటి కడుపులు కొట్టుకొనుచు బయలుదేరిరి. దేశమున తెల్లవారు సేకరించియుంచిన ఆహారములు చాలలేదు. 80000 మందికి అధికసంఖ్యగల నల్లవారీతూముదారిద్ర్యమున తిండిలేక మరణించిరి. 1857 సంవత్సరాదినుండిన కాఫ్రేరియా జనసంఖ్యలో

ఆ సంవత్సరాంతమున మూడవవంతు మిగిలెను. కాఫరులు వదలిపోయిన నిర్జనభూములందు కేపుకాలనీ నుండి కొందఱు ప్రజలను తెచ్చి నెలకొల్పిరి. కొందరింగ్లాండునుండి వచ్చి నెలకొనిరి. కొందరు జర్మనీనుండియు వలసవచ్చిరి. ఇందువలన నా రాష్ట్రము స్వభావమే మారిపోయెను. 7 సంవత్సరములకు కాఫ్రేరియా కేపురాజ్యములో కలిసిపోయెను. ఇట్లు ఝోసాల దురదృష్టమున బ్రిటీషు పరిపాలనకు లాభము కలిగెను. బ్రిటీషు ప్రజలె దీనియందుండుటవలన సహజముగ దీనిని కేపుకాలనీలో కలుపుట మంచిదని తోచెను. అట్లు చేయవలసినదని కేపుకాలనీ పార్లమెంటులో పలువురు చెప్పిరిగాని వారు వినలేదు. ఎట్టకేలకు బ్రిటీషు పార్లమెంటువారె ఒక సమ్మేళనచట్టము (Act of Union) ను చేసిరి. కొంతకాలము లోపుగ కేపు పార్లమెంటువారే కాఫ్రేరియాను కలుపుకొనినచో నీచట్టమువలన సమ్మేళన చేయబడునని తీర్మానింప బడెను. అందువలన "గ్రే"గారి తరువాత వచ్చిన గవర్నరును హైకమీషనరు నగు సర్ ఫిలిఫ్ వుడ్ హౌస్ దీనిని కింగ్ విలియమ్సుటవును, తూర్పు లండను ఫిర్కాలుగ కేపురాజ్యమున కలుపుటకు చిత్తుచట్టమును ప్రవేశపెట్టగ నది 1865 లో శాసనమయ్యెను కాఫ్రేరియా కేపురాజ్యమున గలసెను.

బెచునా దేశము:-గ్రిక్వాదేశము కేపురాజ్యమున 1880 లో కలుపబడెను. 1880 సంవత్సర ప్రాంతముననే బ్రిటీషు కేపుగవర్నమెంటువారూరకుండినందువలన జర్మనివారు

దక్షిణాఫ్రికాలో పశ్చిమమున అంగ్రాపెక్వెనాదగ్గర నొక
చిన్నరాజ్యమును స్థాపించుకొనగలిగిరి. అంతట బ్రిటీషువారు
మేల్కొనిరి. ట్రాన్సువాలునకు పశ్చిమమునున్న బెచూనా
దేశము మధ్యఆఫ్రికాలోనికి పోవుమార్గము. అచ్చట సుప్ర
సిద్ధ మిషనరీ దేశద్రిమ్మరి డాక్టరు లివింగుస్టోను తిరుగుచు ఆ
దేశమును స్వాధీనము చేసికొనుటకు బోయరులు చేసిన ప్రయ
త్నములను విఫలముచేసెను. అచ్చటి బంటూజాతులలో అం
తఃకలహములు పెరిగెను. వారికి సహాయము చేయుటకు తెల్ల
వారు మెల్లగ వచ్చిరి. వచ్చి బెచూనాదేశమును కబళింప ప్ర
యత్నింపసాగిరి. బ్రిటీషువా రూరకున్న తరుణమున ట్రాన్సు
వాలుప్రజాస్వామ్యాధ్యక్షుడగు క్రూగరు 1884 లో కల్లో
లములు గలిగిన ప్రదేశములందు ప్రజాస్వామ్య పరిపాలన
మును బ్రకటించెను. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యప్రభుత్వ మీప్రక
టనము చెల్లదనెను. ఈలోపున కొంతమంది తెల్లవారు మెల్లగ
వచ్చుటచేరి చిన్నప్రజాస్వామ్యములను స్థాపించుకొనిరి అం
తట వచ్చటిప్రజలను కాపాడుమని సర్ చార్లెస్ వారెను
సేనానిని బ్రిటీషువారు పంపిరి. గోషెనప్రజలు బ్రిటీషువారి
కిచూచి వెనుకకుపోయిరి. స్టెల్లాప్రజా స్వామ్యమువారు బ్రి
టీషువారికి లోబడిరి. వారెన్‌కు యుద్ధము తటస్థింపలేదు. ఆ
ప్రాంతమును 1885 సెప్టెంబరులో బ్రిటీషుప్రభుత్వ వలస
రాజ్యము (Crown Colony)గ చేసిరి. ఆదేశము 5 జిల్లాలుగ

విభజించబడెను. వానిపరిపాలకుడు బ్రిటీషు హైకమీషన రుకు లోబడి పరిపాలించుచుండెను. వ్యవసాయము వృద్ధిచెం దెను. సైంధవలవణము తప్ప వేరు ఖనిజములు దొరకలేదు. కేపుటవును పోర్టు ఎలిజబెత్తు తూర్పులండన్ (East London) నుండి కింబర్లీకి పోయిన ఇనుపదారి నీప్రాంతములో వేసిరి, బెచూనా వలనరాజ్యమును బ్రిటీషు ప్రభుత్వమువారు కేపు కాలనీ రాజ్యమున 1895 సంIIలో కలిపివైచిరి.

కేపుకాలనీ రాజ్యపరిపాలనము:—1853 లో కేపు కాలనీరాజ్యాంగ నిర్మాణము చేయబడెను. బ్రిటీషుసామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారు కేపుకాలనీకి ప్రజాప్రతినిధ్య స్వపరిపాల నము నీయ నిశ్చయించి మార్చి 11 తారీఖున నట్లు ప్రకటిం చిరి. అందువలన రెండు రాజ్యాంగ శాసనసభలు (అసెంబ్లీయు ను కౌన్సిలును) స్థాపింపబడెను. వీనికి సభ్యులనెన్నుకొను హా క్కులు ప్రజలకీయబడెను. "కవున్సిలు"లో మొదట 15 గురు సభ్యులుండిరి. తరువాత 26 గురు సభ్యులుండవచ్చుననిరి. ఎన్ని కలకు వీలగునట్లు దేశమును ఫిర్కాలుగ విభజించిరి. "అసెం బ్లీ"లో మొదట 46 సభ్యులుండిరి. తరువాత 107 సభ్యుల నెన్నుకొనవచ్చునని శాసించిరి. 5 సంవత్సరములు వారు సభ్యు లుగనుండవచ్చును. 21 సంవత్సరముల వయస్సుగల బ్రిటిషు పౌరులలో 25 పౌనులవిలువగల ఇల్లుగాని భూమిగాని కలిగి యున్న వారికిని, వత్సరమునకు భోజనవసతిగాక 25 పౌనులవేత

సమం7గాని, 50 పౌనుల వేతనమే కాని వచ్చువారికిని ఎన్నికహక్కులుండెను. తరువాత నీనియమములను మార్చిరి. 1892 లో చేవ్రాలును పైవిలాసమును వ్రాయగలిగి 75 పౌనుల విలువ గల ఆస్తిగాని 50 పౌనుల వేతనముగాని ఉన్నవారికి ఎన్నికహక్కు లీయబడెను. కేపుపార్లమెంటు (శాసనసభలు) 1854 సం॥లో మొదటిమారు కూడెను అప్పటినుండి విక్టోరియా మహారాజ్ఞిగారికి లోబడి శాసనములు చేయసాగెను. జూను మొదలు ఆగస్టునెల తుదివరకు ప్రతిసంవత్సరమును పార్లమెంటు కేపుటవునులో కూడుచుండెను. ఈపరిపాలనాపద్ధతి ప్రజలకు తృప్తికలిగించెను. గవర్నరును ఆయన కార్యనిర్వాక సంఘములోని పెద్దఉద్యోగులును ఇంగ్లాండునుండియే పంపబడుచుండిరి. వీరు బ్రిటీషువలసరాజ్యాంగమంత్రి (Secretary of State for Colonies) గారి యిష్టప్రకారము నియమింపబడుచుండిరి. వారే ప్రభుత్వచట్టములను చేసి పార్లమెంటులో పెట్టుచుండిరి. వారు పార్లమెంటులో సమ్మతినిచ్చుటకు అర్హులుకాకపోయినను అన్నివిషయములను చర్చించుచుండురు. 18 సంవత్సరములైన తరువాత 1872 లో బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనము కేపుకాలనీకి ప్రసాదింపబడెను. అప్పుడు పార్లమెంటులో అధికసంఖ్యాకులగు కక్షిలోనిముఖ్యులనే కార్యనిర్వాహకసంఘసభ్యులుగ నియమించుపద్ధతి వచ్చెను. ఈమంత్రులు వలసకార్యదర్శి, కోశాధిపతి, అటర్నీజనరల్, నేటీవుల

కార్యదర్శియని వ్యవహరింపబడిరి. తరువాత వ్యవసాయకార్యదర్శియు నియమింపబడెను. వీరిలో నొకనిని ప్రధానమంత్రిగ నియమించిరి. ఏపనులుచూచినను చూడకపోయినను ముఖ్యమంత్రి నలుపురంగు మిశ్రమజాతివారి వ్యవహారములు మాత్రము చూడవలసియుండెను. 1882 వరకును పార్లమెంటులో ఇంగ్లీషుభాషనే యుపయోగించుచుండిరి. న్యాయస్థానములయందును ప్రభుత్వకార్యస్థానములందు నంతియే. దేశములో 8/5 వంతు తెల్లవారును నలుపురంగుజాతివారెల్లరును డచ్చిభాషనే మాట్లాడుచుండుటవలన నిది అన్యాయముగతోచెను. అందువలన కొన్నాళ్లకు పార్లమెంటువారిదిచూచి ఉభయభాషలు నుపయోగించవచ్చుననిరి. ఈభాషలురెండును బాగుగరానివారికి నుద్యోగములిచ్చుచుండిరి. బ్రిటీషువారు దక్షిణాఫ్రికాలోని ఇతరరాజ్యములను మెల్లగకలుపుకొనుచున్నందున వానిని పరిపాలించుటకు కేపు గవర్నరునే హైకమీషనరుగ నేర్పరచిరి.

అభివృద్ధి :— కేపుకాలనీరాజ్యము స్వపరిపాలనాలాభములను పొందెను. రాకపోకలకు మార్గము లేర్పరచుట యుత్యావశ్యకమని 1874 సం॥రం లో అయోమార్గములను నలుగడల వేసిరి. కేపుటవును మొదలు వెల్లింగ్టను వరకు నుండిన అయోమార్గమును పడమరబ్యూఫోర్టు (Beaufort West) వరకును పోర్టు ఎలిజబెత్తు రేవుదగ్గరనుండి గ్రాఫ్‌రీనెట్

(Graaf Reinet) వరకును పొదలవారి నదివరకును తూర్పు లండను దగ్గరనుండి క్వీన్సుటవును (Queenstown) వరకును వృద్ధిచేసిరి. 'టేబిలుబే'లోను తూర్పులండనులోను నౌకాశ్రయములుకట్టిరి. సముద్రతంతి కార్యస్థానముల నేర్పరచి ఏడెను (Aden) తో తంతివార్తలను సాగించిరి. విద్య యభివృద్ధిచేయబడెను. 1878 లో గుడ్ హోపు విశ్వవిద్యాలయము స్థాపింపబడెను. ఉష్ట్రపక్షులను పెంచి వాని యీకల నెగుమతిచేయు వర్తకము సాగెను. గ్రిక్వాదేశమును బెచూనాదేశమును ఇతర భాగములను కేపులో కలుపగ కేపుకాలనీరాజ్య మభివృద్ధిచెందెను. ఈ రాజ్యము 276565 చ॥ మైళ్ళవైశాల్యము కలిగినదయ్యెను. మెరినోగొఱ్ఱెలను అంగోరామేకలను కారూ ఎడారి ప్రాంతములనుండు బయళ్ళలో పెంచుచుండిరి. దీనిదిగువ ఆరెంజి భూములలో గొఱ్ఱెలను పశువులను పెంచిరి. జాక్ (Zak) నదీప్రాంతభూములు సారవంతములై నవధాన్యముల కిరవులయ్యెను. దక్షిణతీరభూములలో వ్యవసాయ మభివృద్ధిజెందెను. గోధుమ మొక్కజొన్న బాగుగపండెను. మొదట పెంచుచుండిన ద్రాక్షతోటలను మానుకొనిరి. ఓటు, బార్లీ ధాన్యములు పండెను. నైరుతీ ప్రదేశమున గోధుమ ఫలవృక్షములు ద్రాక్ష లమితముగ పెరిగెను. ఉత్తరముగనున్న రత్నగనులెల్ల కేపురాజ్యములో కలిపిరి. 1852 లో రాగిగనులు చిన్నసమక్వాదేశమున గనబడగ ప్రజ లచ్చటిగనులంత్రవ్వి లాభ

ము పొందసాగిరి. సైంధవలవణము, బొగ్గుగనులు, కేపులోనుండెను. మృగములచర్మములవర్తక మభివృద్ధి జెందెను. కీటకములబాధ యధికముగనుండెను. పశువులరోగములు అధికములైనవి. కాలనీలోని బంటూలలో కొంతమంది క్రైస్తవులైరి. పాశ్చాత్య క్రైస్తవసంఘము లీపనిని చేసెను. ఈ రాజ్యమున బానిసలు హాటెంటాటులు మిశ్రమజాతులుకూడ క్రైస్తవాచార్యులవలన మతోపదేశమును పొందిరి. పాశ్చాత్యపద్ధతులనె జనులెల్ల ననుకరించుట నేర్చుకొనిరి. వీరు కర్షకులుగ పనిచేసిరి. పట్టణములందును పనులు చేసిరి. కాని వీరు నిలుకడగపనిచేయరైరి. ఆసియావారనునొకజాతి కాలనీలో వృద్ధియయ్యెను. పూర్వము డచ్చిసుగంధదీవులనుండి డచ్చివారంపిన రాజకీయఖైదీల సంతతివారును వారిపరివారజనములును కొందరుండిరి. వీరు మలయప్రజలు (Malays). వీరిలో చాలమందిమహమ్మదీయులైరి. ఇతరజాతులతో కలిసి వీరిలో చాలమంది మిశ్రమజాతులైరి. తెల్లవారికిని ఆదిమవాసులకును పుట్టిననలుపురంగు మిశ్రమజాతులకన్న వీరునాగరకులు. వీరుకేపుకాలనీలోని పట్టణములందె వసించిరి. భారతీయులుకొందరుకూడ నీదేశమునకువలసవచ్చిరి. కేపుకాలనీలో తెల్లవారుకూడ చాలమంది విద్యావిహీనులుగనుండుటవలన క్రైస్తవగురువులు వీరికిని నలుపురంగు జాతివారికిని చదువుచెప్పుచుండిరి. తరువాత 1910 నాటికి విద్య యభివృద్ధిజెంది పాఠశాల లేర్పరుపబడెను. ధర్మపరిపాలనము జాగ్ర

త్తగచేసిరి. 100 మంది మెజిస్ట్రేటు లేర్పరుపబడిరి. గ్రాహాంస్ టవునా కింబర్లే కేపుటవునులలో సుప్రీముకోర్టు న్యాయాధిపతులు న్యాయసభలు చేయుచుండిరి. స్థానికస్వపరిపాలన మభివృద్ధి జెందెను. కేపురాజ్య తీరములందు మార్గసూచక దీపస్తంభముల (Light Houses) నిర్మించి గొప్ప హార్బరులను నిర్మించిరి. ఐరోపాతో కూడసముద్రతంతి నేర్పరచుకొనిరి ఐరోపాకు ప్రతివారమును జాబులను గొంపోవుటకు ధూమనౌకలు పోవుచుండెను. 1897-1902 లో బ్రిటీషువారికిని బోయరులకును జరిగిన యుద్ధమువలన కేపుకాలనీకి చాలనష్టము కలిగెను. ఋణము వృద్ధియయ్యెను. మునిసిపాలిటీవారు పన్నులు హెచ్చుచేసిరి. ప్రభుత్వమువారును పన్నులధికము చేసిరి. కానిపరిస్థితులు మెల్లగ బాగుపడెను. పంటలువృద్ధియయ్యెను. ట్రాన్సువాలులోని బంగారు గనుల లాభము వృద్ధిగాని కేపుకాలనీ వాణిజ్యము నభివృద్ధి జేసెను. అందువలన కేపుకాలనీరాజ్యము ధనవంతమై వైభవముగ నున్నది.

నే టా లు.

1848 సంవత్సరప్రాంతమున నేటాలు బ్రిటీషువారివశమైనది. అయినను బ్రిటీషువారుకాని తెల్లవారుకాని అధికసంఖ్యాకులుండరైరి. 'పండాకు' భయపడివచ్చిన బంటూకాఫరులచ్చటికిచేరి బ్రిటీషువారి పాలనమున నెలకొనిరి. కొందరు క్రైస్తవగురువులు వీరి మధ్యవిడిసి మతమును బోధింపసాగిరి.

బంటూప్రజలు శీఘ్రముగ వృద్ధియయిరి. తెల్లవారివల్ల వారిమధ్య నుండుటకు ఇష్టపడలేదు. 1848-51 సం॥ ల మధ్య 4, 5 వేలు మాత్రమే తెల్లవారుండిరి. 1872సంవత్సరమునకు ఉత్తరమున కొండప్రదేశమందలి డచ్చి కుటుంబములతో 19 వేలమంది మాత్రమె యుండిరి. బంటూవారిపాశ్చాత్యులకు ఎట్టిబాధను కలిగింపలేదు. 1873 వరకు నిట్లు జరిగినది.

1848 లో జూలూదేశమునుండి హ్లూబీతెగవారు కొంతమంది డ్రాకెన్సుబర్గుదగ్గరకు వచ్చి నెలకొనియుండిరి. ఛాకా యుద్ధమున హ్లూబీతెగవారు చాలమంది మడసియుండిరి. వీరిలో పోగామిగిలినవారును వీరినాయకుడు 'లంగాలిబాలేలే' (ప్రకాశించుసూర్యుడు) యు నేటాలులో తలదాచికొని యుండిరి. బ్రిటీషువారు వీరికొరకు కొన్ని చట్టములు చేసియుండిరి. తుపాకులుంచుకొనిన బంటూజాతివారెల్లరును తమపేళ్లను తెలిపి లైసెన్సులుపొంది రిజష్టరుచేయించుకొవలెనని శాసించిరి 'లంగాలిబాలేలే' లేక 'లంగా' తనతెగవారిని వజ్రపుగనులకుపొనిచ్చెను. అట్లుపోయినవారు ధనముగడించి తుపాకులనుకొని మరల వచ్చుచుండిరి. లంగాయొక్కప్రజలు చట్టమునకు వ్యతిరేకముగ తుపాకులుచేర్చుచుండిరి. బ్రిటీషువారు లంగానుపిలిచి కారణముచెప్పుమనిరి. కాని అతడు ఏమియు చెప్పక కాలయాపనముచేయుచుండెను. బ్రిటీషువారి పాలనమునుండి వెలువడుటకు లంగా ప్రయత్నించుచుండెను. అం

తట వీరతనిపైకి సైన్యమంపిరి. అందులో కొంత భాగము లంగా సైనికుల చేజిక్కెను. అందరును గురు మడిసిరి. దీనివలన నితరులును తిరుగుబాటు చేయుదురను తలంపుకలిగెను. తెల్లవారి బాహుబలపరాక్రమము మొకమారు ప్రదర్శించినగాని మాటదక్కదని తలచిరి. బోయరుప్రభుత్వముకూడ సాహాయ్యము చేసెదమని వాగ్దానము జేసెను. అంతట కేపుకాలనీరాజ్యము ముందంజవైచెను. లంగా తనకు జసూటోలు సాహాయ్యము చేయుదురని తలచెను. కాని తుద కతనిని బ్రిటీషుసైన్యములు పట్టుకొనగ అతడు లొంగిపోయెను. అతనిసైన్యములు చెల్లాచెదరయ్యెను. అతనినీరాజ్యమునుండి తీసికొనిపోయి విచారించి 12 సంవత్సరములు చెఱసాలలోనుంచిరి. అతని తెగను చెదరగొట్టిరి. వారిదేశములో క్రొత్తగవలనవచ్చిన తెల్లవారినినెలకొల్పిరి. లంగాయొక్క యుద్ధమువలన నేటీవులస్థితి కొంచెము బాగుపడెను. బ్రిటీషువారు బంటూధర్మశాస్త్రమునే పరిపాలించిరి. ఒక నేటీవుహైకోర్టుస్థాపించిరి. వివాహములపైన విధింపబడినపన్ను తీసివేసిరి. గుడిసెలమీాద పన్నుమాత్రము వత్సరమునకు 14 షిల్లింగులు హెచ్చుచేయబడెను.

జూలూ దేశము:—

దక్షిణాఫ్రికాను బ్రిటీషు సంయుక్త రాష్ట్రముగ చేయుమని పలువురు కోరుటవలన అట్లుచేయుటకు బ్రిటీషు ప్రధానమంత్రి డిస్రేలీ 1877 లో బార్టిల్ ఫ్రేరును కేపు

కాలనీ గవర్నరుగ పంపియుండెను. కాని అతడు వచ్చినం తనే దేశములోని జాతుల సంగతి విమర్శించుట ముఖ్యమయ్యె ను. కాఫరులు తిరుగుబాటు చేయుటకు సిద్ధమైరి. అతడు తగిన జాగ్రత్తపుచ్చుకొనుటవలన వారిప్రయత్నము విఫలమయ్యె ను. అయినను నేటాలునకు దూరముగనుండిన జూలూలు తమ ముఖ్యపట్టణమగు 'ఉలుండి'నుండి వచ్చిపడుటకు ప్రయత్నిం చుచుండిరి. 'డింగానా' తదనంతరము 'పండా' రాజయ్యెను. అతడు పోయెను. అతని తరువాత అతని కుమారుడు 'కేచ్ వాయో' (Ketshwayo) రాజయ్యెను. అతడుచాల పరాక్ర మశాలి. అతఁడు సైన్యములను బాగుగ శిక్షచేయసాగెను. ఇతనికిని దక్షిణాఫ్రికా ప్రజాస్వామ్యమునకును విరోధము గలుగు చుండెను. ఈకలహముదీర్చి వ్యవహారము తీర్మానిం చుటకు 1878 లో ఫ్రీరు గవర్నరు మధ్యస్థుడయ్యెను. అతని తీర్పు జూలూల కనుకూలముగానే యుండెను. కాని వారి దౌర్జన్యమునకు మేర లేనట్లుండెను. వారు బ్రిటీషువారిని తిర స్కరించిరి. అందువలన నీతీర్పును 'కేచ్ వాయో' కి పంపుచు అతనిసైనికులు కావించిన నష్టమునకు పరిహారమిచ్చి సైన్య మును తీసివైచి అతని ముఖ్యపట్టణమున ఆంగ్లరాయబారి నొకని నుంచికొనుట కంగీకరించనిచో యుద్ధమని ప్రకటించిరి. ఈపద్ధతుల కతడు ప్రత్యుత్తరమంపలేదు. కేచ్ వాయో దాడి వెడలి వచ్చినచో నేటాలులోని బంటూ తెగ వారును తిరుగు

బాటు చేయుదురని స్పష్టమయ్యెను. అందువలనముందుగ బ్రిటీషువారే అతనిని తార్కొనుట మంచిదని ఫ్రెరుతలచి మూడు పటాలములను పంపించెను. రెండు పటాలము లతని సైన్యము లతో పోరుచు నడువగలిగెను. కాని ఒకపటాల మతనిచేత జిక్కెను. అందువలన తక్కిన రెండు పటాలములు నాగి ఆత్మరక్షణను చేసి కొనుచుండెను. ఛెలమ్సుఫోర్డు ప్రభువు యొక్క ఆధిపత్యమున ముఖ్య పటాలము 'ఈశాండ్ ల్వానా' (Ishandlwana) పైకి వెడలెను. కొన్నిగుంపులు మాత్రము వెనుకదారిని రక్షించుచుండిరి. ఛెలమ్సఫోర్డు (Chelmsford) 1800 సైన్యము నొక చోటనుంచి ఒక తెగను ముట్టడింపబోయెను. ఇంతలో నొక జూలూసైన్యము 16000 బలము కలది ఛెలమ్సుఫోర్డును తప్పించుకొని వచ్చిపడి దానిని నాశనము చేసెను. తరువాత నేటాలుపైన పడుటకు పోవుచుండగ కాపుగ నుంచబడిన120 మంది 'రోర్కుస్ డ్రిఫ్టు' చెంత ప్రాణములకు తెగించి పోరాడిరి. చార్డీ, బ్రూముహెడ్ల నాయకత్వముక్రింద 4000 మంది నాటంకపరచిరి.

బ్రిటీషువారి సైన్యములకట్లు కొంచెమాటంకము కలిగెనుగాని శీఘ్రముగనె వెనుకనుండి సాహాయ్యమునకు సైన్యములువచ్చెను. 'ఈశాండ్ల్వానా' తరువాత6నెలలలో ఛెలమ్సఫోర్డ్ 'కేచ్ వాయో' సైన్యములను 'ఉలుండి' దగ్గిర నుండి చెదరగొట్టగలిగెను. అంతట కేచ్ వాయో పరారి

అయి పట్టుబడెను. అతనిని 1883 వరకును చెరసాలలోనుంచిరి. తరువాత నితని నొకచోటనుంచిరి. జూలూ దేశమును బ్రిటీషువారు పరిపాలింప ప్రయత్నించి విఫలులై కేచ్ వాయోనే 1883 లో తమకు సామంతరాజుగ చేసిరి. అతనికి నింకొకనికి యుద్ధమువచ్చెను. రాజ్యమునకు తగవులాడిరి. ఒక సంవత్సరమున కితడు చనిపోయెను. అంతట ట్రాన్సువాలునకు 'వ్రైహీడ్' దేశమ నిచ్చి కేచ్ వాయో కుమారుడు 'డినిజూలూ' వారి సాహాయ్యమున నాయకుడయ్యెను. కుట్రలధికమయ్యెను. 1887 లో బ్రిటీషువారు నేటాలు గవర్నరును జూలూదేశమును పరిపాలింప నియోగించిరి. అంతట 'డినిజూలూ' కుట్రచేసెను. అంతట 1880 లో బ్రిటీషువారితనిని ద్వీపాంతరమునకు బంపిరి. 1897 లో జూలూదేశము నేటాలులో కలుపబడెను. తరువాత డినిజూలూను 500 పౌనుల వేతనముతో ఎట్షోవే (Etshowe) లో నుంచిరి.

1906 సంవత్సరమున వచ్చిన జూలూ పితూరీలో నితడు కుట్రలు చేసినట్లు అనుమానముకలిగి న్యాయస్థానమున విచారించిరి. 1907 డిశంబరునుండి 4 సంవత్సరముల శిక్ష 100 పౌనులు అపరాధము విధింపబడెను. తరువాత నతడొకచిన్నభూమిలో కాపురముండి 1918 లో చనిపోయెను. బ్రిటీషు దళమొకటి శత్రువుల చేతచిక్కి నాశమొందుటవలన ఫ్రేరుచేసిన

దంతయు పొరపాటైయని ఇంగ్లాండులో కొందరనిరి. 1881 లో ఆయనను వెనుకకు రమ్మనిరి.

అభివృద్ధి; పరిపాలనము:— నేటాలు ఫలవంతమై వాణి జ్య వ్యవసాయములందు అభివృద్ధి జెందెను. మొక్కజొన్న బాగుగ ఫలించుచుండెను. చెఱకుతోటలు వృద్ధియయ్యెను. తిమింగిలచేప వర్తకముసాగెను. మారిట్జుబర్గు పట్టణమునుదగ్బ ను పట్టణమును ప్రఖ్యాతిజెందెను. వార్తాపత్రికలు, బ్యాంకు లు, ఇన్సూరెన్సు కంపెనీలు వివిధమతముల క్రైస్తవాలయ ములు వెలసెను. విద్యయభివృద్ధిజెందెను. డర్బను రేవుపట్టణ ముగ ప్రఖ్యాతిజెందెను. రైళ్ళు సరుకులను డర్బనుకు అన్ని వైపులనుండి తెచ్చిపడవైచుచుండెను. నేటాలును కలుపుకొన్న తరువాత కొంతకాలమువరకును అది కేపు కాలనీరాజ్యమునకు లోకువరాష్ట్రముగ నెంచబడు చుండెను. దీనికిని కేపుపార్ల మెంటువారే చట్టములు చేయుచుండిరి. తరువాత నేటాలును విడదీసి ఒకసాహాయ్యక పరిపాలకులని (Lieutenant Governor) క్రిందనుంచి ఒకశాసన సభను నిర్మించిరి. ఇందెల్లరు యు ద్యోగులెయుండిరి. బ్రిటీషు దక్షిణాఫ్రికాలోని ఇతర రాజ్య ములకు సామ్రాజ్యపరిపాలక ప్రతినిధి (హైకమీషనరు) కే నేటాలు పరిపాలన మందింకను అధికారము లెల్ల నుండెను. కేపుకాలనీ గవర్నరె హైకమీషనరు. 1856 లో మహారాజ్ఞి గారు నేటాలులో ప్రజాప్రతినిధులశాసనసభను స్థాపించెను.

1878 లో నియమింపబడిన సభ్యులధికముగ చేయబడిరి కాని మండల ఎన్నుకొనబడువారి సంఖ్యనె అధికముగ చేసిరి. నేటాలు చాల సారవంతమైన భూమియైనను దానిని సాగుచేయు కర్షకులు తక్కువగ నుండిరి. తెల్లవారి వ్యవసాయము పనులను తోటల పనులను బంటూ కూలిపని వారు చేయుచుండిరి. బంటూలు సోమరులును నిలుకడలేని వారునగుట రైతులకు నష్టము కలుగుచుండెను. అందువలన నేటాలువారు కూలిపని చేయువారిని హిందూదేశమునుండి దిగుమతి చేసిరి. అంతట భారతీయ వర్తకులును వచ్చిరి క్రొత్తవారు వచ్చి చౌకగ వ్యాపారము చేయుటవలన తెల్లవారికి కోపము వచ్చెను. ఇదియుగాక భారతీయులు నల్లవారనియు అనాగరకులనియు తెల్లవారు వారిని ఏవగించుకొని బాధలు పెట్టసాగిరి ఇది తీవ్రసమస్యగ పరిణమించెను. నేటాలులో భారతీయులు చాలమంది వచ్చిచేరిరి. డర్బన్ పట్టణమున భారతీయులు చాలమంది యుండిరి. డర్బన్ రేవు నభివృద్ధిచేసి ఒక (హార్బరు) నౌకాశ్రయమును గట్టిరి. డర్బనునుండి ట్రాన్సువాలు ఆరెంజి దేశములలోనికి ఇనుపదారిని వేసిరి. ఇనుపదారి పోయిన డ్రాకెన్సు బర్గుకొండ బయళ్ళలో బొగ్గుగనులు కనబడెను. ఈబొగ్గు నెగుమతి చేయసాగిరి. నేటాలుచుట్టుప్రక్కల నున్నటోంగా దేశము, జూలూదేశము, యుట్రెక్టు (Utrecht) వ్రైహీడ్ (Vryheid) ను కూడ బ్రి

టీషువారు నేటాలులో చేర్చిరి. 1910 నాటికి నేటాలు 36178 చదరపుమైళ్ళ వైశాల్యము కలిగినదయ్యెను.

1897 లో బాధ్యతాయుత ప్రజాప్రాతినిధ్యస్వపరిపాలనము (Responsible Government) దయచేయబడెను. 11 గురుసభ్యులుకల కవున్సిల్ అను శాసనసభ వచ్చెను. సభ్యులను గవర్నరే నియమించెను. అచ్చటి బంటూ వారి క్షేమమును కాపాడుట యతని కర్తవ్యమగుటవలన వారికొరకు తెల్ల సభ్యులను నియమించెను. వీరు 10 సంవత్సరములు సభ్యులుగనుందురు. ఇదిగాక అసెంబ్లీయను శాసనసభయుండెను. ఇందు 37 గురుసభ్యు లెన్నుకొనబడుచుండిరి. వీరు 4 సంవత్సరములు సభ్యులుగ నుందురు. ఎన్నికహక్కులు కేపుకాలనీ రాజ్యమునందువలె లేవు. భారతీయులు ప్రజాప్రాతినిధ్యము లేని దేశమునుండి వచ్చిరిగాన వారికి యెన్నిక హక్కు లివ్వమనిరి. భారతీయులును బంటూలును కాని ఇతర బ్రిటీషు పౌరులకు 50 పౌనుల ఆస్తికలవారికిని 10 పౌనుల వేతనము వచ్చువారికిని ఎన్నిక హక్కులివ్వబడెను. తెల్లవారివలెనే జీవించుచుండిన మిశ్రమ జాతి మనుష్యులకు సమ్మతులనిచ్చు హక్కునిచ్చిరి. బంటూలకుఆస్తియు విద్యయునున్నను, గవర్నరు ప్రత్యేకముగనిచ్చినగాని యెన్నికహక్కులుండవు. గవర్నరు అట్లు ఇవ్వడు. 1899-1902 సం॥ వరకును బోయరు ప్రజాస్వామ్యముల యుద్ధమువలన ఆర్థికముగ కొంతనష్టము కలిగెను. 1905 లో గుడి

నెలపైన పన్నులిచ్చుకొను బంటూలుతప్ప తక్కినబంటూలును ఆసియా (భారతీయ) ప్రజలును ఐరోపావారును 1 పౌను తల పన్ను నిచ్చుకొనవలెనని శాసింపబడెను. 1906 లో జూలూలు తిరుగుబాటు చేసిరి. దీనిలోనె గాంధిమహాత్ముడును భారతీయులును స్వచ్ఛంద సేవకులుగ పనిచేసిరి. జూలూలను అడచుటకు 90,0000 పౌనులు వ్యయమయ్యెను. చావగా మిగిలిన జూలూలలో చాలామందిని దేశాంతరముల కంపియు కఠిన శిక్షలు విధించియు అడచిరి.

ఆ ర వ ప్ర క ర ణ ము.

బోయరు ప్రజాస్వామ్యములు.

బ్రిటీషువారిరాజతంత్రము:—బ్రిటీషు రాజ్యమునకు సరిహద్దులలో చిన్నచిన్న పరరాజ్యములను కాపుకొలి కేర్పరచుపద్ధతని బ్రిటీషువారు మొదలిడిరి. ఇందువలన తమకు రక్షణనుండుటయెగాక దచ్చిణపు ప్రజలకు వెనుకకు వచ్చుటకు మార్గములేకపోవుటవలన బుద్ధివచ్చునను నభిప్రాయము ఇంగ్లీషుప్రభువులకుండెను. బసూటోనాయకుండగు మోషేషును ఆరెంజినది కు త్తరముగ కాలిడనది ప్రదేశములలో 'తాబాబొసిగో'కు రాజుగ 1848 లోనే అంగీకరించిరి. మోషేషు రాజ్యమునకు పడమరప్రక్క నీయుద్దేశ్యముతోనే ఒక గ్రికా

రాజ్యమును నెలకొల్పిరి. దానికి రాజుగ 'ఆడంకాక్' అను నతని నియమించిరి. అయిన నీరెండుప్రదేశములలోను బోయరులును నెలకొనిరి. వారు బసూటో గ్రిక్వాపరిపాలనములకు లోఁబడియుండుట కంగీకరింపరైరి. అందువలన నీరాజ్యములందు కల్లోలములుకలిగెను. బ్రిటీషువారి సహాయముతో ఆడంకాక్ బోయరులపట్ల నిరంకుశముగ ప్రవర్తించుచుండెను. బ్రిటీషువారు ప్రసక్తికలిగించుకొనగనె బోయరులు మెల్లమెల్లగ దూరదేశములకు పోవుట ప్రారంభించిరి. కొందఱు ప్రముఖులు ఇరువంకలవారికిని సంధికుదిర్చి ఆడంకాకు రాజ్యములో నొకభాగమున బ్రిటీషుగవర్నరు పరిపాలనమున బోయరుల నుండునట్లు చేసిరి. గ్రిక్వారాజుకు ఒకవిధముగు పన్నునీయవలెను. ఇదియు నంత తృప్తికరముగ లేదు. కొందరుమాత్రి మూరకొనిరి.

ఈలోపున కాఫరు సరిహద్దుదగ్గర పరిస్థితులు బాగుగలేవు. కాఫరులప్పుడప్పుడు దాడివెడలుచునె యుండిరి. అంతట 1846-47 లో నేడవకాఫరుయుద్ధము జరిగెను. ఈ యుద్ధమువలన చాలధనము వ్యయమయ్యెను. ఈయుద్ధము వలన నొక లాభము మాత్రము కలిగెను ఇంగ్లాండులోని మంత్రులు నిజమునుగ్రహించిరి. ఇతరులు చెప్పుమాటలను నమ్మి 6000 మైళ్లదూరమునుండి దక్షిణాఫ్రికాను పరిపాలించుట చాలపిచ్చిపనియనియు దేశముయొక్క పరిస్థితులనెరిగి

అచ్చటనే యున్న వారి సాహాయ్యముననె పరిపాలించుట శ్రేయస్కరమనియు తెలిసికొనిరి. సర్ హారీస్మిత్తును కేపు కాలనీరాజ్యమునకు గవర్నరుగ పంపిరి. ఇతఁడు పూర్వము దక్షిణాఫ్రికాలో సైనికోద్యోగిగనుండి అందరివలన మెప్పు వడసెను. కేయినదికి దగ్గరనున్న కాఫరుదేశము 'బ్రిటీషు కాఫ్రేరియా' రాష్ట్రముగ చేయఁబడెను. దానిలోని తెగల నాయకులకు చాలవరకు హక్కులునిల్పియుంచబడెను. అచ్చటి ఆదిమవాసుల నాయకుల పరిపాలనమును కనిపెట్టిచూచుట కొక యుద్యోగిని నియమించిరి. తూర్పు గ్రిక్వారాజ్యమున నిమిత్తమాత్రముగ నప్పటికిని రాజుగనుండిన ఆడంకాకు రాజ్యాధికారబిరుదమును రద్దుచేసిరి. అతనికుపకారవేతనమిచ్చి యూరడించిరి. హారీస్మిత్తు 1848 సం॥ ఫిబ్రవరులో ఆరెంజివాలు నదుల మధ్యదేశమును బ్రిటీషుదేశముగ ప్రకటించి అచ్చట మేజర్ వార్డెనను పరిపాలకునిగ నియమించెను. అతడు బ్లూంఫాంటీను (Bloemfontien) లో తనకార్యస్థానము నేర్పరచికొనెను. అంతట ఉత్తరదేశములోని బోయరులు ప్రిటోరియను నాయకత్వమున వచ్చిపడి వార్డెను సేనానిని ఓడించిరి. అతడును సైనికులును వారికి లొంగిపోయిరి. అంతట హారీస్మిత్తు క్రొత్తసేనల నచ్చటికి పంపెను. ఈ సైన్యములు ప్రిటోరియసుయొక్క బోయరుపటాలములను బూంప్లాట్సు (Boom Platts) యుద్ధమున నోడించెను. అంతట బోయరు

లు "వాల్" నదినిదాటి వెడలిపోయిరి. వాల్ నది కావలిదేశమె ట్రాన్సువాలయ్యెను. 1850 లో కాఫరులు మరల బోయరులపైకి దాడివెడలివచ్చిరి. ఇదియే 8వ కాఫరుయుద్ధము. రెండు సంవత్సరము లిరుపక్షులకు నెడతెగని పోరుకలిగెను. చాలమంది మడసిరి. తుదకు విసిగి వేసరి ఆదిమజాతులు బోయరులతో సంధిజేసికొనెను.

శాండ్ నది సంధి:—అట ఆరెంజిప్రాంతదేశములలోని బ్రిటీషుప్రభుత్వమునకు చెడ్డదినములువచ్చెను. బ్రిటీషువారిని సులభముగ పారదోలవచ్చునని మోషేషుకు తోచెను. చిన్నజాతులలో అంతఃకలహముల బురికొల్పెను. సామమువలననో దండోపాయములననో పనులు చక్కపెట్టవలసినదని హారీస్మిత్తు ఆప్రాంతముల పరిపాలకుడగు వార్డెనుతో చెప్పెను. మోషేషు ఇంతవరకును చూపిన నమ్రభావమును మూలవెట్టి విజృంభించెను. ఆదేశములో కాపురముండియు బ్రిటీషుపాలన మన్న నిష్టములేని బోయరుప్రజలు మోషేషుతో నొకవిధముగ సంధిచేసికొని వాలునది కావలప్రక్క దేశములో ప్రిటోరియను నాయకత్వముక్రింద స్వతంత్రముగనున్న బోయరులను తమకు సాహాయ్యముచేయుమని కోరిరి. బ్రిటీషువారి పరిపాలనమునకు విరోధియు బ్రిటీషువారికండ్లలో విప్లవకారుడునగు అండ్రియస్‌కు రాజతంత్రము నుపయోగించుటకు వీలుకలిగ

ను. తమబోయరు ప్రజాస్వామ్యముయొక్క స్వాతంత్ర్యము నంగీకరింపనిచో తానువారికి సాహాయ్యము చేయుదునని మేజరువార్డెనుకు కబురంపెను. ఇంతయుండి యేకమైనచో తానేమియు చేయజాలనని వార్డెను భయపడెను. అతనికి సాహాయ్యము చేయుటకు కాఫరు యుద్ధమధ్యమందుండిన స్మిత్తుకు వీలులేదయ్యెను. అందువలన కేపుకాలనీరాజ్యపుగవర్నరు చేయునదిలేక ఒకసభనుకూర్చెను. ట్రాన్సువాలుబోయరు ప్రజానాయకులును బ్రిటీషుసేనానులును 1852 సం॥ జనేవరులో (Sand River Convention) శాండ్ నదిసంధియను నొకసంధి చేసికొనిరి. అప్పటినుండి ట్రాన్సువాలు లేక దక్షిణాఫ్రికా ప్రజాస్వామ్యముయొక్క స్వాతంత్ర్యమును బ్రిటీషువారంగీకరించిరి.

బ్లూంఫాంటీన్ సంధి:—అప్పుడు స్మిత్తుకు బదులు క్యాతుకార్టు గవర్నరుగవచ్చెను. అతడు కాఫరు యుద్ధముల నుండి వచ్చిన సైన్యములను తెచ్చి పరిపాలనమును కట్టుదిట్టముగ చేయసాగెను. మోషేషు సమయమునిచ్చిన కార్యము లేదనిలొంగిపోయెను. క్యాతుకార్టు ఇందులకుహర్షించి వెనుకకు మరలెను. అంతట ఇంగ్లాండుప్రభుత్వమువారు ఆరెంజినది దేశములోని సార్వభౌమత్వపు బిరుదమును వదలుకొన నిశ్చయించిరి. (Bloemfontien) బ్లూంఫాంటీన్ లో 1859 సం॥ ఫిబ్రవరు నెలలో నొక క్రొత్తసంధి జరిగెను. దానివలన డ్రేకెన్సు

బర్గుకు పడమర ఆరెంజి వాలు నదుల మధ్యగల దేశమున బో యరుల యొక్క ఆరెంజినది ప్రజాస్వామ్యమునకు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును అంగీకరించిరి. ఇట్లు రెండు బోయరు ప్రజా స్వామ్యములు స్వతంత్రరాజ్యములుగ నంగీకరింపబడెను.

ఆరెంజినది ప్రజాస్వామ్య పరిపాలనము:—ఆరెంజిఫ్రీ స్టేటు (Orange Free State) అనబడు ప్రజాస్వామ్యము లోని బోయరులు తమపరిపాలనావిధానమును చక్కజేసికొనిరి. వీరుతమప్రజాప్రతినిధులసభయగు వోక్‌స్రాట్ (Volk sraad) ను తనుపరిపాలనావిధానమున ముఖ్యాంగముగ చేసిరి. దీని యందె ప్రభుత్వాధికారమెల్ల నుండెను. దీనికి ప్రతినిధుల నెన్నుకొను అధికారము కొంచెము ధనముగల తెల్లవారికె ల్లరకు నుండెను. ఈ ప్రజాస్వామ్యమును పరిపాలించుటకు గవర్నరు లేడు. వీరెన్నుకొనిన అధ్యక్షుడే వీరి పరిపాలకుడు. ఆయనకు కార్య నిర్వాహక సంఘ మొకటి యుండెను. దాని సభ్యులను ప్రజలే ఎన్నుకొనిరి. నల్లవారికి ఎన్నుకొనుట కధి కారములేదు. వోక్‌స్రాట్‌సభ అట్టిఅధికారమియ్యవద్దనెను. ప్రజాస్వామ్యప్రభుత్వము బాగుగనెయుండెను. కాని బసూ టోనాయకుడగు మోషేముతో తగవులుకలిగెను. అతనికి రాజ్య కాంక్ష అధికమయ్యెను. ప్రజాస్వామ్యము పరిపాలనము ప్ర కటించినదేశములో కొంతభాగము తనదెయని యితడనెను. 1858లో నీతగవు లధికమయ్యెను. దీనివలన మొదటి బసూ

టోయుద్ధమువచ్చెను. ఆదిమవాసులు విజృంభించిరి. బోయరులు బసూటోదేశముపైకి దాడివెడలిరి. కాని జయముచేకూరలేదు. ఆరెంజి ప్రజాస్వామ్యపు అధ్యక్షుడు బోషోఫ్ (Boshof) దక్షిణాఫ్రికా టాన్స్వాలు ప్రజాస్వామ్యము తనతో కలసివచ్చునని యెంచి సర్ జార్జి గ్రే గారిని మధ్యస్థునిగ వ్యవహారము తీర్మానింపుమని కోరెను. అంతట బసూటోల కనుకూలముగ తీర్పువచ్చెను. అటు, పడమరప్రక్క గ్రిక్వాలు తమదేశమును ప్రజాస్వామ్యమునకమ్మి నేటాలుకు దక్షిణముగనున్న గ్రిక్వాదేశమునకు వెడలిపోయిరి. బోషోఫుకు బదులు మార్టినస్ వెస్సల్ ప్రిటోరియస్ అధ్యక్షుడయ్యెను. ఆయన బోయరురాజ్యము లనేకము చేయవలెనని తలచుచుండెను కాని లాభము లేకపోయెను.

రెండవ బసూటో యుద్ధము—"గ్రే" తీర్పువలన వచ్చినలాభములకన్న నెక్కుడులాభములను పొందవలెనని మోషేషు కృతనిశ్చయుండయ్యెను. మరల తగవులు ప్రారంభమయ్యెను. 1865లో "హెండ్రికు బ్రాండు" "ప్రిటోరియసు"కు బదులుగ ఆరెంజి ప్రజాస్వామ్యమునకు అధ్యక్షుడయ్యెను. అప్పుడు కేపుకాలనీ గవర్నరగు సర్ ఫిలిప్ వుడుహౌసును మధ్యస్థునిగ నీవ్యవహారమును తీర్మానింప గోరెను. వుడుహౌసు న్యాయదృష్టితో పరిశీలించి ప్రజాస్వామ్యమునకు పూర్వముండిన సరిహద్దును మరల నేర్పరచుచు తీర్పు

నిచ్చెను. బసూటోలు తామాక్రమించిన భూమిని విడిచి పో జాలమని బదులు చెప్పిరి. బసూటోలు తిరుగుబాటు చేసి తెల్ల వారి భూములపైన దండయాత్రలు చేయసాగిరి. దానితో రెండవ బసూటో యుద్ధము ప్రారంభమయ్యెను. బోయరులు కొన్ని స్థానముల నాక్రమించిరి. యుద్ధము తీవ్రమయ్యెను. మోషేషును కొంచెము విరామము కావలసియుండెను. అందువలన నతడు సంధి మాటలాడెను. 15 నెలలవరకు నూరకొని మరల తన యుద్యమమును సాగించెను. అయినను యుద్ధమున జయము ప్రజాస్వామ్యమునకే కలిగెను. అంతట నతడు బ్రిటీషువారిని తమ సామ్రాజ్యపు అంగరక్ష తనకు కలిగించుడని బ్రతిమాలుకొనెను. ఇది యొక యుక్తిగ బ్రిటీషు వారంగీకరించిరి. అంతట ప్రజాస్వామ్య మాదేశమును గోలుపోయెను. 1869లో బసూటో దేశము బ్రిటీషు రాష్ట్రమయ్యెను. బ్రిటీషు రాజతంత్రము ఫలించెను.

వజ్రపుగనులు, ఆరెంజి ప్రజాస్వామ్యము:—బసూటో యుద్ధ మొకమూల జరుగుచుండగనే దక్షిణాఫ్రికాలో కొన్ని వజ్రములు కనబడెను. అంతట బ్రిటీషులోకము దృష్టి దక్షిణాఫ్రికాపైకి తిరిగెను. ఈ యుద్ధము ఆగగనే వజ్రముల కొఱకు పలువురు త్రవ్వట మొదలిడిరి. వజ్రపుగనులభూమి ప్రజాస్వామ్యములకు పడమరగ నుండెను. అది నేటి పడమర గ్రిక్వాదేశము. ఆభూముల నింతవరకెవ్వరు నాక్రమింపలేదు.

ఎవ్వరును తమవని ప్రకటించలేదు. అక్కడ నొక గ్రీక్వా నాయకుడు "నిక్కోలసు వాటరుబూాయరు" అను నాతడు తన కీ భూములు చెందినవని చెప్పగా బ్రిటీషువా రతనిదగ్గర క్రయముపొందిరి. అతని కమ్మకటకు హక్కు లేదని ప్రజాస్వామ్యములనెను. ఈ వ్యాజ్యమును ట్రాన్సువాలువారికిని ఆదిమవాసులకును గలతగవులను తీర్మానించుటకు నేటాలు గవర్నరు కీట్సును బ్రిటీషువారె మధ్యస్థునిగ నేర్పరచిరి. కొంతసాక్ష్యముచూచి కీట్సు (గవర్నరు) వాటరుబూాయరు పక్షమున తీర్పు చెప్పెను. ఆరెంజి ప్రజాస్వామ్యము దీని కంగీకరింపలేదు. తాము మధ్యస్థునే అంగీకరింపనందున తీర్పుచెల్లదనిరి. అంతట బ్రిటీషు న్యాయస్థానములలోనే భూమిహక్కులను గూర్చిన వ్యాజ్యములు వచ్చెను. వారి న్యాయస్థానములు దస్తావేజులను ఇతర సాక్ష్యములను విమర్శించి వాటరు బూాయరుకు హక్కు లేదని తీర్మానించెను. అంతట బ్రిండుఅధ్యక్షుఁడీవ్యాజ్యములను గూర్చి ఇంగ్లాండువారికి తెలియపరచెను. అప్పీలు చేసెను. అచ్చటి న్యాయస్థానములం దీభూములకు వాటరు బూాయరుకు హక్కులు లేవనుతీర్పు ఖాయపడెను. ధర్మశాస్త్రము ప్రకారము హక్కులు పోయినను బ్రిటీషువారి కీరత్నగనుల భూములను వదలుట కిష్టములేక పోయెను. అందువలన ధర్మశాస్త్రము నవతలనుంచి రాజనీతి సీవలకు దీసిరి. సర్వాంసహాప్రభుత్వము తమదేయని యూ' దక్షిణాఫ్రికాప్రజల

శ్రేయముకొరకు సామ్రాజ్యహక్కులు కాపాడుట యవసర మనియు వజ్రపుగనులభూములు తమయధీనమందె యుండవ లెననియు నిర్ణయించి గ్రిక్వాదేశమును కేపుకాలనీరాజ్యమున గలిపిరి. ప్రజాస్వామ్యమువారికి బ్రిటీషుప్రభుత్వమువారు ఈ భూములకు బదులుగ నష్టపరిహారముగ 90,000 పౌను లిచ్చి మెల్లగ సమాధానపెట్టిరి. తమ పాలనమునను న్న చిన్న రాజ్యముల శ్రేయమె తమ ముఖ్యోద్దేశమని బ్రిటీషువారనిరి.

ప్రజాస్వామ్యఅభివృద్ధి:--ఆరెంజిప్రజాస్వామ్యము మెల్లగ నభివృద్ధిజెందుచుండెను. హెండ్రిక్ బ్రాండు నధ్యక్షునిగ ననేక మార్లు ఎన్నుకొనిరి. 1888 సంవత్సరములో నతడు చనిపో యెను. అంతట రీయిట్జు అధ్యక్షుడయ్యెనుగాని అనారోగ్యము వలన 1895 లో పని చాలించుకొనెను. 1896 లో ఎమ్. టీ. స్టెయిన్ అధ్యక్షుడయ్యెను. జాగర్సుఫాంటీన్ గనులుమాత్రము ఆరెంజివారికి మిగిలెను. వారిఋణములు తీరెను. బ్రాండుగారి కాలములోనే బాటలు వారధులు గొప్పభవనములు ప్రభు త్వమువారు నిర్మించిరి. పాఠశాలలు స్థాపింపబడెను కేపుట వును, ఎలిజిబెత్తురేవు, తూర్పు లండన్, లారెంకోమార్క్విస్ పట్టణములనుకలుపు ఇనుపదారి నిర్మింపబడెను. ప్రజాస్వామ్య మున వ్యవసాయమె ప్రజలకు ప్రధానజీవనాధారముగ నుండె ను. పశువులమందలు మేపుకొనుటయు కొందఱుప్రజలకు ప్రధానముగ నుండెను. జాగర్సుఫాంటీనులోని రత్నగను

లును కొంఫీఫాంటినులోని రత్నగనులును త్రవ్విరి. కొన్ని బొగ్గుగనులును బయల్పడెను. వీనిని ప్రజాస్వామ్యమువారు త్రవ్వి లాభము పొందుచుండిరి

ట్రాన్సువాలు ప్రజాస్వామ్యము:—శాండ్ నదిసంధి వలన నీప్రజాస్వామ్యముయొక్క స్వాతంత్ర్యమును బ్రిటీషు వారంగీకరించినట్లు వ్రాసియున్నాము. అచ్చటి బోయరు లతి వాదులు; సర్వస్వాతంత్ర్యముల నభిలషించుచు ప్రభుత్వ పద్ధతులకు నియమములకు లోబడుట కిష్టపడరు. ఆరెంజి ప్రజా స్వామ్య పద్ధతుల ప్రకారము పరిపాలనము చేసికొనసాగిరి. వీరి దేశమున ఖనిజములు పంటలు సమృద్ధిగనున్నను ట్సెట్సీ యీగయు జ్వరములునువీరిని బాధించుచుండెను. బోయరురైతులు 15, 16 వేలుండిరి. అచ్చటచ్చట మంచి ప్రదేశములందు నివాసముల నేర్పరచుకొనిరి. వారు నాలుగు తెగలుగ నుండిరి. నాలుగు పరిపాలకవర్గము (Executive) లను నియమించుకొని ఒక ప్రజాప్రతినిధుల సభ (వోక్ స్రాట్) ను నిర్మించుకొన బ్రయత్నించిరి. అంతట పోచెఫ్‌స్ట్రూం (Pochefstroom జౌట్ ఫాన్సు బర్గు, లిండెన్‌బర్గు యుట్రెక్టు, (Utrecht) లలో నాలుగు ప్రజాస్వామ్యములు బయలుదేరెను. ఆదిమవాసులగుడి సెలపయిన వీరు పన్ను విధించిరి. ఎట్టకేలకు తగవులుతీరిన పిదప నీనాలుగు ప్రభుత్వములును 1864 సంవత్సరములో మార్తినస్ వెస్సల్ ప్రిటోరియసును అధ్యక్షునిగ నెన్నుకొనెను. ట్రా

న్సువాలు వారికెల్లప్పుడును బంటూ తెగలతో తగవులు వచ్చు చుండెను. వీరు పాల్ క్రూగరును సేనానిగ నియమించుకొనిరి. అంతట 'బరమాపులన' (Baramapulana) తెగవారికిని ట్రాన్సువాలు ప్రజాస్వామ్యమునకును యుద్ధము వచ్చెను. క్రూగరుసేనాని చాల శ్రమపడెనుగాని ఆతెగవారు తెల్లవారిని జౌట్ ఫాన్సుబర్గునుండి తరిమివైచిరి. కాని వారికి నాగరక దేశముతోడి సంపర్కము పోయినందున 1868 లో వారు మరల ట్రాన్సువాలువారితో స్నేహముచేసికొనిరి. మరికొన్ని తెగలతో యుద్ధము వచ్చెను. పడమరప్రక్కనున్న గ్రిక్వా తెగవారు భూములతమవనిరి. వీరికిబ్రిటీషువారు సాహాయ్యముచేసిరి. బ్రిటీషు దక్షిణాఫ్రికా రాజ్యముల యొక్క పాలక ప్రతినిధి హైకమీషనరును, ట్రాన్సువాలు అధ్యక్షుడును ఈ తగవును నేటాలు గవర్నరగు కీట్సును మధ్యస్థుడుగనుంచి తీర్మానింపుడనిరి. కీట్సు ఆదిమవాసులకు స్వాతంత్ర్యమిచ్చెను. ఇది ట్రాన్సువాలు వారికిరుచించ లేదు. ప్రిటోరియసు తన పదవికి రాజీనామా నిచ్చెను. అధ్యక్షునికి వ్యాజ్యము కీట్సు పరునివలన తీర్మానింపించుటకు అధికారము లేదని ట్రాన్సువాలు వారనిరి. కాని బ్రిటీషు హైకమీషనరు, కీట్సుతీర్పు ప్రకారము జాతులవారి స్వాతంత్ర్యమును కాపాడెద ననెను. అంతట ఫ్రాంకాయిబర్గర్సు (Francois Burgers) అను మతసంస్కర్తను అధ్యక్షునిగ నెన్నుకొనిరి. ఇతడు చాల

నేర్పుగ కొన్ని రాజ్యములు తీర్మానించి యుండెను. ఇతడు వోక్సాప్రిట్ వారి అనుమతి పొంది రైలుదారి నిర్మించుటకు హాలెండుకు పోయి విరాళమును ప్రోగుచేసెను. కాని ఇనుపదారి వేయబడకముందే ఇతడు మరల వచ్చునప్పటికి ట్రాన్సువాలుపైన శేకూకూనీ నాయకత్వమున బాపెడీ తెగవచ్చి పడి ధ్వంసము చేయుచుండెను. ఇతడు వారికి బుద్ధిచెప్పదలచి సైన్యములను గూర్చెను. గాని బోయరు లితడు క్రైస్తవ సంస్కర్తయగుటవలన భగవంతుడితని ప్రభుత్వమున తమకు జయముచేకూర్పడని తలంచి యుద్ధము చేయమనిరి. కొందరు దేశమునె వదలిపోయిరి. ఇతనికపజయములు కలుగసాగెను. ఇతడు వోక్సాప్రిటును పిలిచి ధనమిచ్చి సైనికులను నియోగించుటకు ప్రయత్నించెను. ప్రభుత్వము యొక్క ధనాగారము వట్టిదయ్యెను. సైన్యము లేదయ్యెను.

బ్రిటీషువారి ఆక్రమణము:—దేశమున ప్రజలలోనె యుద్ధములు వచ్చునట్టుండెను అంతట బ్రిటీషువారు నేటాలులో నేటీవు వ్యవహారకార్యదర్శిగ పనిచేసిన సర్ తియొాఫిలస్ షిఫుస్టోన్ అనునాయనను కమీషనరుగ పంపిరి అతడును వచ్చి బలహీనముగ నుండిన ప్రజాస్వామ్యమును తిరస్కరించి జూలూతెగవారు దేశమునపడి ప్రజలకు ఆపద కలిగింతురుగాన ప్రజల శ్రేయముగోరియే దేశమున బ్రిటీషు పరిపాలనమును స్థాపించుచున్నామని 1877 సం॥ ఏప్రిలు 12 వ తేదిన ట్రాన్సు

వాలులో బ్రిటీషు ప్రభుత్వమును ప్రకటించెను. అధ్యక్షుడు ఏమునలేక పోయెను. బ్రిటీషు సైన్యములు ట్రాన్సువాలు చొచ్చెను. దేశమును ట్రాన్సువాలు దేశమని నామమిడిరి. బోయరు ప్రజలు దీనినిచూచి అసంతృప్తిచెందిరి తమ స్వాతంత్ర్యమును తీసివేయకుండ చేయుడని క్రూగరుగారిని జోరిసన్ గారిని ఇంగ్లాండునకు పంపిరి. కాని లాభము లేకపోయెను. బోయరులు క్రూగరుగారిని ఇతరులను మరల రాయబారమున పంపిరి ఇదియు వ్యర్థమయ్యెను. షెప్స్టోనుగారికి బదులు ఇంకొక పరిపాలకుడు వచ్చెను. శేకూ కూనీ మరల దాడివెడలి వచ్చెను గాని బ్రిటీషు వారతనిని పారదోలిరి.

ట్రాన్సువాలుయుద్ధము:—ట్రాన్సువాలుకలుపుకొనుట అక్రమమని ఎల్లరు ఏకగ్రీవముగ పలికిరి. బ్రిటీషుప్రభుత్వము వారు మాత్రము తమపట్టు విడువలేదు. బోయరునాయకుల మొఱలు వ్యర్థమైనవి. వాల్‌నది వెనుకకు ప్రవహించు టెంత అసంభవమో బ్రిటీషువారు ట్రాన్సువాలు వదలుటయు నంత అసంభవమని ట్రాన్సువాలు పరిపాలించుటకు 1879లో పోయిన సర్ గార్నెట్టువూల్సెలీగారనిరి. గ్లాడ్‌స్టన్ మంత్రి పరిపాలనకు రాకపూర్వము ఈఆక్రమణ మన్యాయమని లజ్జాకరమనిపలికియుండెను. కాని ఇప్పుడు పరిపాలకవర్గమువారి యభిప్రాయమునె నమ్మెను. ట్రాన్సువాలుపరిస్థితులు బాగుపడుచున్నవనియె తలంచెను. జోసఫ్ చేంబర్లైను బ్రిటీషువలస రాజ్యాంగమంత్రి

ట్రాన్సువాలు వదలుమని మహారాజ్ఞికి సలహానివ్వజాలన నెను. వదలించో అంతఃకలహములు గలుగునని భయముగ నున్నదనెను. క్రూగరుజూబర్టులు, గ్లాడ్‌స్టను గారు ప్రధానామాత్యుడయినందున న్యాయము కలుగునని తలంచుచున్నామని లేఖ వ్రాసిరి. క్రొత్తపరిస్థితులు కలిగినవనియు నేటివుల యోగక్షేమభారము తనపై నున్నదనియు వదలుటకు వీలు లేదనియు తెల్లవారెల్లరకును మహారాజ్ఞిపాలనమున న్యాయము కలుగు ననియు వారు ప్రత్యుత్తర మంపిరి. అంతట ట్రాన్సువాలు ప్రజాస్వామ్యములోని బోయరులు క్రూగరును ప్రిటోరియసును జూబర్టును తమకు నాయకులుగ 'వోక్‌సాౘ్రిట్' సభలో నియమించి 1880 సంవత్సరము 6వ డిశంబరునాడు స్వతంత్ర్యపతాకము నెత్తిరి. ప్రిటోరియా మరల స్వాధీనమగువరకును హెడిల్‌బర్గు ముఖ్యపట్టణముగ చేసిరి. బ్రిటీషువారిని పోచెఫ్‌స్ట్రూముదగ్గరను బ్రాంకుహారస్టుస్ప్రూయిట్టు దగ్గరను ఎదిరించిరి. బ్రిటీషుసేనాని కోల్లే ఆధిపత్యమున బ్రిటీషువారు 1000 మందితో నేటాలునుండి తరలివచ్చిరి. దేశములో మూడు నాలుగు స్థలములుతప్ప తక్కినవెల్ల బోయరుల వశమయ్యెను. ఆరెంజి ప్రజాస్వామ్యాధ్యక్షుడు బ్రిటీషువారిని సంధిచేయుడని హెచ్చరించెను. కొన్ని సంధిమాటలు జరిగెను గాని 1881 జనేవరు 29 వ తారీఖున 'లెయింగ్సు నెక్కు' దగ్గర బ్రిటీషువారిసైన్యము ఓడిపోయెను. కోల్లే తెలివితక్కువగ

కొందరపడుటవలన నిది సంభవించెను. అధ్యక్షుడు బ్రాండు మరల ప్రోచ్చరించెను. ఇంగ్లాండునుండి హిందూదేశముసుండి క్రొత్తసైన్యములు బ్రిటీషువారికి వచ్చుచుండెను. బ్రిటీషువారు తమసేనలను వెనుకకుతీసినచో బోయరులు వెనుకకుపోవుదురనియు బ్రిటీషుపరిపాలకు లొకవిచారణసంఘము (రాయలుకమీషను) పంపి న్యాయముచేయవచ్చుననియు క్రూగరు, కోల్లేసేనానికి ఫిబ్రవరు 12 తేదీన వ్రాసెను. ఈసంగతి ఇంగ్లాండుకు సంతినిచ్చినతరువాత కొన్నాళ్లు సంధిమాటలుజరిగెను. యుద్ధము ఆగెను. గడువుదినము మించినది. బోయరుల ప్రత్యుత్తరము రాకుండగనే ఫిబ్రవరు 26వ తారీఖున కోల్లే 359 మనుష్యులతో తనగుడారము వదలి 'మజూబా' కొండ నాక్రమించెను. అంతట సుప్రసిద్ధమగుయుద్ధము జరిగెను. బోయరులు కొండనెక్కిరి. కోల్లే ప్రాణములంబాసెను. బ్రిటీషువారిలో 90 మంది చచ్చిరి. 60 మంది పట్టుబడిరి. తరువాత యుద్ధము నిలిచిపోయెను. ఇట్టితరి సంధియొనర్చుట బ్రిటీషువారి గౌరవమునకు హానికరమని కొందరనిరి. ఈసందర్భములలో సంధిప్రయత్నములు మానుటయుఅన్యాయమనియుకొందరనిరి. పలువురు పలువిధములుగ తలచిరి.

బ్రిటీషు వారిసంధి:—బోయరులతో సంధికూడదనువారిసంఖ్య చాలనధికముగనుండెను. ఎట్టకేలకు ప్రభుత్వము వారు ట్రాన్సువాలును కలుపుకొనుట చాలతప్పిదమనితలంచిరి. ట్రా

న్స్వాలులోని డచ్చివారిపట్ల బ్రిటీషు అధికారులు, ఫ్రేరు,
షీప్‌స్టోన్ వేనన్ లు చేసిన అన్యాయములు బ్రిటీషువారు చూపిన
బాహుబలము దక్షిణాఫ్రికాలోని ప్రజలయందు విషాదమును
కలిగించెను. సంధిమాటలు జరుగసాగెను. ఈవిషయమున గ్లాడ్
స్టన్ మంత్రి చాలా శ్రద్ధపుచ్చుకొనెను. ఎట్టకేలకు ప్రిటోరి
యాలో 1881 సం॥ ఆగష్టునెలలో నొకసంధి జరిగెను మహా
రాజ్ఞి సార్వభౌమత్వమునకు లోబడి కొన్ని నియమములతో ట్రా
న్స్వాలుకు స్వాతంత్ర్య మీయబడెను. కాని ఈపద్ధతులు తిన్న
గ జరుగలేదు. ఇంగ్లీషు పార్లమెంటులోను మంత్రులసభలోను
(Cabinet) మరల నీసమస్యవచ్చినది. చేంబర్లేను మంత్రి ఈ
సమస్యయందు ముఖ్యముగ ప్రసక్తిని కలిగించుకొనినాడు. బో
యరులు క్రూగరు అధ్యక్షుని లండనుకంపిరి. అతఁడు చాలశ్రమ
పడిపనిచేసెను. 1884 సం॥ శెప్టెంబరు 1 వ తారీఖున ఎడింబరోలో
ఉపన్యాసమిచ్చుచు గ్లాడ్‌స్టన్ మంత్రి ఇట్లుపలికెను "ట్రాన్స్
వాలు ప్రజలు స్వల్పసంఖ్యాకులు. జాతిలో భాషలో మతము
లో వారికి ఐకమత్యము కలదు. ఒండొరులయందు సానుభూతిక
లదు. దక్షిణాఫ్రికాదేశమందంతటను ప్రజలలో బ్రిటీషుపౌరు
లుకానివారును వీరియందు సానుభూతిని కలిగియున్నారు. అన్యా
యమగు గౌరవహీనమగుప్రయత్నమునందు మనముపట్టుదల
తో నుండినయెడల ఆఫ్ఘనిస్థానమును అణగద్రొక్కుటకు
ప్రయత్నించినట్లే ట్రాన్స్వాలు నణచుటకు ప్రయత్నించినయె

డల కేపుకాలనీలోని బోయరులును, దక్షిణాఫ్రికా దేశములో నిబోయరులును, అందరును మనపైన తిరుగుబాటు చేసి యుం దురు." 1884 లో 'లండను సంధి' వ్రాసగెను దక్షిణాఫ్రికా ప్రజాస్వామ్యమను పేరుట్రాన్సువాలుకు మరలవచ్చెను. ప్రాతసంధిలోని సార్వభౌమత్వపు షరతు క్రొత్తసంధిలో లోపించినది. కొన్ని ఇతర మార్పులుకూడకలిగెను. ట్రాన్సు వాలు ప్రభుత్వము పరదేశములతో సంధులు చేసికొనుట యందు మాత్రము బ్రిటీషువారి అనుమతి పొందవలెను. ప్రజాస్వామ్యపుదేశములో నుండుటకు వర్తకముచేయుటకు తెల్లవారందరికిని సమానహక్కు లీయబడెను. అందరికిని ఒకే రీతిని పన్నులువిధింపబడెను. కాని గ్లాడ్‌స్టను గారు చెప్పినటుల దక్షిణాఫ్రికా సమస్య నిజముగ పరిష్కరింపబడలేదు. బ్రిటీషు వారు ఈసంధిజరిగిన కొన్నాళ్ళకు నూరకొనియుండినను ట్రాన్సువాలు దేశములోని విట్ వాటర్సురాండు (Wit waters Rand) లోను ప్రిటోరియాకును వాల్ నదికిని మధ్యను బంగారుగనులు బయలుపడినంతనే మరల కాంక్షింపసాగిరి.

యూట్ లాండర్లసమస్య:—ట్రాన్సువాలు తమచెయి జారి పోవునదని బ్రిటీషువారు మొదట లెక్కచేయలేదు. కాని అచ్చట బంగారుగనులున్నవనుసంగతి బయలు పడినతరు వాత దుఃఖపడిరి. దక్షిణాఫ్రికాకు పలువురు గనులు త్రవ్వవారు కొనువారు వచ్చిరి. జోహానసుబర్గను నగరమువర్ధిల్లెను. అందరి

ప్రజలు చాలవరకు బ్రిటీషుపరిపాలనకు లోబడిన ప్రజలు. ఇంగ్లీషు మాట్లాడువారుఆంగ్లేయునాగరకతకలవాటుపడినవారు ట్రాన్సువాలు ప్రజాస్వామ్యమునందు ఇట్టి ప్రజ లధికసంఖ్యాకులుండిరి. యూట్ లాండువాడు అనగా 'ఇతరుడు.' బోయరేతరులను బోయరులట్లు పిలచిరి. బోయరులు గనులపరిశ్రమపైన పన్నులు విధించిరి యూట్ లాండుతెగవారుకూడ సైనిక శిక్షను పొందవలెనని శాసించిరి. ప్రభుత్వమువారి బొక్కసము నిండెను. యూట్ లాండర్లకు పౌరసత్వము లేకుండెను. దీనికి కారణముండెను. వారికి హక్కులనిచ్చినచో వారు బలవంతులై తక్కిన రైతుప్రజల నణగద్రొక్కి నిరంకుశముగ ప్రవర్తింతురని అచ్చటి బోయరుప్రభుత్వము వారి భయము. తమ భూమిపైన నితరులకిట్టి అవకాశమిచ్చి వెనుకబడుటకు డచ్చిరైతులిష్టపడలేదు. ఈపద్ధతులిష్టము లేనిచో యూట్ లాండువారు తమ దేశము లోనికి రానక్కరలేదనియే వారి యూహ. రాకపోకలు కష్టమయ్యెను. ఆయామార్గముల ధరలు హెచ్చెను. దిగుమతి బండ్లమీదనే చేయవలసి వచ్చెను. గనులను త్రవ్వుదు ఆర్థిక సంపదను వృద్ధిచేయునట్టి మాకు హక్కులు లేకపోవుట అన్యాయమని ఇంగ్లీషు మాట్లాడు క్రొత్తవారనిరి. తమ భాషను పాఠశాలలందు నిరసించుటయు వారి కనిష్టముగ నుండెను. తెల్లవారి పరిపాలనమున తెల్లవారమగు మాకు కొంతస్వేచ్ఛ గౌరవముసుండవలెనని వారుకోరిరి.

అందు ముఖ్యముగ తమ ప్రభువులగు బ్రిటీషు సామ్రాజ్య మువారికై లోబడిన వలసరాజ్యమున తమకిట్టి యన్యాయము జరుగుటకు సహింపలేరైరి. పౌరసత్వముగాని లేని పాలిత ప్రజలవలె, నల్లవారివలె, తాము చూడబడుచుండుట యవమానకరముగ తలంచిరి. ఇట్టి యభిప్రాయభేదములు కలవారికి పొందు కుదురుట కష్టము. దీనికితోడు మరియొకచిక్కు కనబడెను. ప్రజలకు స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యములరుచి తెలిసినది. పరిపాలకులకు అధికారముయొక్క రుచియు తెలిసినది.

యూట్‌లాండర్లకుట్ర, జేమ్సన్ దాడి:— దక్షిణాఫ్రికా లోనిపరిపాలనమును బ్రిటీషుజండాక్రిందకు తెచ్చు నాశయము అప్పుడుం కేపు కాలనీప్రభుత్వమంత్రియైన సిసిల్ రోడ్సుకు కలిగెను. అప్పట బ్రిటీషు డచ్చివారికి నెయ్యము కుదిరెను. దక్షిణాఫ్రికా దేశభక్తి యొకటి కలిగెను. ఆరెంజి ప్రజాస్వామ్యమునం దిది కలిగింపవలెనని అతఁడు తలంచెను. కాని ఉత్తరపు ప్రజాస్వామ్యము వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యముఁగోల్పోవుట కిష్టపడలేదు. ఇంతలో యూట్‌లాండర్లు తెలివితక్కువపని యొక్కటి చేసిరి. జోహానసుబర్గు ప్రభుత్వమున నొక విప్లవమును కలిగింప సమకట్టిరి. పరుల సాహాయ్యమును కోరిరి. వారికి బలమున్నదని కొందరు తలంచిరి. వీరు పరిపాలనమున బాల్గొన్నచో బ్రిటీషు ప్రభుత్వమునకు లాభకారియని తలంచి రోడ్సు మంత్రియు ఆతని క్రింద యుద్యోగి (Jameson) జేమ్సనును వీరికి

సాహాయ్యము చేయబూనిరి. వారు చేయబూనిన పని కార్యక్రమము బాగుగ నాలోచింపక పూర్వమె జేంసను తొందరపడి 1895 డిశంబరు 30 వ తేదీని జోహానసుబర్గుకు పోలీసుదళముతో దాడివెడలెను. అప్పుడు యూటిలాండర్ల కుట్ర బయల్పడెను. దాడివచ్చినవారు వలలోపడిరి. ట్రాన్సువాలు బోయరు లుత్సాహముతో వారి నుక్కడగించి పట్టుకొనిరి.

ఇది బ్రిటీషు పరిపాలకుల అనుజ్ఞఅధికారములతో చేయబడిన పని కాదని వారనినను జేంసను బ్రిటీషు ఉద్యోగియే. ఇందు రోడ్సునకుకూడసంబంధముండె ననిస్పష్టముగ తెలిసెను. ఇంగ్లాండువారు తమ ప్రభుత్వమున కిది తెలియదనిరి. కాని ప్రజాస్వామ్యము నియమించిన సంఘమువారిందు కుట్ర కలదని అభిప్రాయమిచ్చిరి అప్పుడు ట్రాన్సువాలు ప్రజాస్వామ్య అధ్యక్షుడు క్రూగరు. ఇతడు చాల తెలివిగలవాడు. ఈ సందర్భమును చూచినాడు. మంచి సందుదొరికినది. యూటిలాండర్ల కుట్ర బయల్పడినది. బోయరుల కెల్లరకు విషాదము కలిగినది. కోపము వచ్చినది. ప్రజలకు ప్రజాస్వామ్యముపైనను సానుభూతికలిగెను. యూటిలాండర్లకు ఒత్తిడి యెక్కువయ్యెసు. వారి మొరలకెల్ల నొక్కటే ప్రత్యుత్తరము. అది జేంసనుదాడి జ్ఞాపకముంచుకొనుడని! ప్రజాస్వామ్యమున సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముకల రాజ్యమునందువలె అధ్యక్షుడు ప్రవర్తించుచున్నాడని బ్రిటీషు వారు గొణుగుకొనుచుండిరి.

ఏడవ ప్రకరణము.

బోయరులు—బోయరేతరులు

బోయరుల సాంఘిక జీవనము:— 'బోయరు' అను మాటకు డచ్చివారి భాషలో రైతు అని అర్థము. దక్షిణాఫ్రికాలో నెలకొని వ్యవసాయము చేయు పాశ్చాత్యులలో డచ్చిభాష మాట్లాడువారి నెల్లరను బోయరు లనిరి. ట్రాన్సువాలులో నొక రైతు యొక్క ఇంటిని చూడబోయినచో నదిపట్టణమునకు పల్లెకు చాలదూరమున నుండును. బోయరుల కిరుగు పొరుగు అక్కరలేదు సరియైన దారియైన నుండదు. రాళ్లు రప్పలు వాగులు దాటిపోయినచో దడులు కాని గోడలు కాని లేని ఒక ఆవరణమున నొకయిల్లును దానిదగ్గర నొకవింతయైన గూడు బండియు కనబడును. వారియిండ్లను రాతితోను, ఇనుముతోను నిర్మింతురు. ఇంటిముందొక అరుగు ఒకవసారా (పంచాది) ఉండును. వీనిలో నేలపైన రాళ్ళు చపటాచేయబడి యుండును. లేనిచో మంటిని దిమ్మిసచేయుదురు. ఇచ్చటనే బోయరులు సాయంసమయమున విశ్రమింతురు. ఇచ్చట పడక కుర్చీలుండును. నల్ల సేవకులు ఇంటిదగ్గర కావలియుందురు. వీరే పనులెల్ల చేయుదురు. వీరిండ్లలోని పడకగదులు కొంత వఱకు సౌఖ్యముగనే యుండును. వీరికి కొయ్యపెట్టెలు హార్మోనీయము వాద్యము లుండును. వీరింటికి వెనుకప్రక్కనే పశువులశాల యుండును.

బోయరులకు వ్యవసాయముకన్న తోటలు పెంచుట యన్న ప్రీతి. బోయరులు విద్యనభ్యసింపరు. వారు కొంచెము వ్రాయను చదువనుమాత్రమె నేర్చుకొందురు. వారు సాధారణముగ చదువుగ్రంథము బైబిలొక్కటె వారు జాబులను వ్రాయరు. వారికి శుభ్రము, సింగారము తెలియవు. తక్కిన పాశ్చాత్యుల సంతతివారలవలె పండుకొనునప్పుడు దుస్తులను విడువరు. వారితలలు, దేహములు, దుస్తులు మలినములై మంటిరంగునె కలిగియుండును. వారిపరుపులలోను దుప్పటములలోను నల్లులును మిణ్ణల్లులు నుండును. అచ్చట వర్షకాలమున నురుములు మెఱుములు నధికముగనుండును. బోయరులు త్రాగు టీ, కాఫీలు బాగుగనుండవు. అందుముఖ్యముగ వారు తయారుచేయు కాఫీ చాల నసహ్యముగ నుండును. దానిలో వారనేక వస్తువులను మాంసమును కలుపుదురు. బోయరు పురుషులు ధరించు వస్త్రములు సరిపడునవికాక, అవి వికృతముగ నుండును.

బోయరులిండ్లలోనె కోళ్లు, బాతులు తిరుగును. కోడిపెట్ట లింటనె గుడ్లుపెట్టుచుండును. బోయరు లిండ్లదగ్గరనె మచ్చికజంతువులు, 'హాయినాలు' (అనగా పులివంటిజంతువులు) కూడ కట్టబడియుండును. చారలగాడిదలనదగు జీబ్రాలును గుఱ్ఱములును గాడిదలును పనిచేయుచుండును.

బోయరుల స్త్రీలుసాధారణముగ స్థూలకాయులైయున్నారు. కొందరు మఱియు సన్నముగ నెండియుందురు. కొందఱు యువతులు పిల్లలు వందముగనెయుందురు. డప్పు ముసలియవ్వలు ఘోరాకారలుగ నుందురు. వీరికి నాంగ్లేయులపైని కోపము, అని 'లండన్‌గ్రాఫిక్' అనుపత్రికవ్రాసినది.

బోయరులనుగూర్చి బ్రిటీషువారొకరీతిగను అమెరికావారింకొకరీతిగను తలంచిరి. బ్రిటీషు దృక్పథము లండనులైమ్సుపత్రిక ప్రదర్శించినది. క్రీస్తుశకము 1900 సం॥ నాటికికూడ ట్రాన్సువాలులోని బోయరులు రెండువందలేండ్లనాటి తమ ముత్తాతలవలెనె కుగ్రామములలో సరిహద్దు ప్రదేశములలోను నివసించుచుండిరి. సాయంత్రి మొకసల్లబానిస కాళ్ళు కడుగును. ప్రాతఃకాలమునను రాత్రియు బోయరు బైబిలుపారాయణము చేయును. కళ్ళములలోని గింజలను గుఱ్ఱములచేతనె త్రొక్కించుచుండిరి. పొల్లును గాలికెగురవేసియే చెరగుచుండిరి. బ్యాంకులనుగూర్చి బోయరు వినియుండెనుగాని ధనమునచ్చట భద్రపరచుటనుగూర్చి పరిహసించును. ఇది శ్రేయస్కరమని నమ్మడు.

కొందఱు భూస్వాములు తమ యవసానమునకుఁ గావలసివచ్చునని కట్టదొరకనిచోటుల బల్లచెక్కలను పేత్రవుపెట్టెలకొఱకు భద్రముచేసి యుంచుకొందురు. శాశ్వేటిరక్తమునెండఁ

బెట్టియుంచిన పాముకాటుకు మందని తలంతురు. వీరికనేకము
లగు పిచ్చినమ్మకములుండెను. కొండలలో పాముదేహమును
చెవులపిల్లితలయుగల వింతజంతువున్నదను వెఱ్ఱితలంపు వారి
కుండెను. ఇవి నిజమని కొందఱుఆంగ్లేయ పత్రికావిలేఖరికే చె
ప్పిరి. బోయరులు రాత్రి హఠాత్తుగలేచి శత్రువులను మృగము
లనెదిరింపవలసి వచ్చుచుండుటవలన బట్టలతోనె నిదురించుచుం
డిరి. వీరికి స్నానముచేయు అభ్యాసములేదు. వీరు దృఢకాయు
లును బలశాలురయ్యు సుందరాంగులని చెప్పుటకువీలులేదు.
వీరికి తెలివితేటలుకల మోములు లేవు. వీరిలో చాలమంది
నార్వేదేశపు పల్లెటూళ్ళమోటుమానవులవలె మొద్దుమొగ
ముల వారుగ నున్నారు. అయినను వీరు నార్వేదేశపువారిక
న్న ధనవంతులు.

ట్రాన్సువాలు ప్రజాస్వామ్యమునకు అధ్యక్షుఁడగు
క్రూగరు సరియైనబోయరు. బోయరుల దృఢకాయము నిదా
నము, తెలివి, పట్టుదల, ఆత్మవిశ్వాసము నితనికిఁగలవు. బోయ
రులు బాగుగా క్షౌరముచేసికొని ఆంగ్లేయులవలె శుభ్రము
గనుండరు. బోయరు స్త్రీలు అందముగనుండరు, వారిలో నా
ర్వేలోని ఆరోగ్యమును కానరాదు. అక్కడక్కడ అందమగు
బోయరు కన్యకకనఁబడుచుండును. వారిదుస్తులునింపుగనుండవు.
వారుసూర్యరశ్మిసోకకుండ కాలక్షేపమునుచేసి పాలిపోయి

కళాపహీనలై యుందురు. అయినను బోయరుస్త్రీలు, ఓరిమి కలవారు. వీరికిమంచిగృహనిర్వాహకము, దేశభక్తియు కలవు.

బోయరు, భారతీయునివలెనె గృహస్థుడు. ఇతనికి సాధారణముగ పెద్దకుటుంబముండును. ఇతడు వేటకుపోయినను వ్యాపారమునకు పోయినను మరల సాయంకాలమున కింటికి చేరుచుండును. ఇతడు బ్రిహ్మచారు లన్న గౌరవింపడు. గృహస్థుల నెంతో గౌరవించును. శత్రువునైనను గృహస్థుడయిన చో మన్నించును.

చర్చిల్ ప్రభువు ట్రాన్సువాలు బోయరుల సాంఘికజీవనమును గూర్చి కఠినముగ విమర్శించి బోయరు తెలివితక్కువవాడనియు, చరిత్రలో పేరులేకుండగ నంతరించు ననియు వ్రాసెను. కాని బోయరు దేశములో నెలకొని పాటుపడు రైతు. మంచితోటలు పెంచును. డచ్చిభాష బాగుగలేని మాట వాస్తవము. ట్రాన్సువాలుబోయరు గోధుమలను మంచిఫలములను పండించును. బోయరు గృహములు నాంగ్లేయుల యిండ్లవలెనె యుండును. జిరస్టు, రోస్టెన్బర్గు, పోచెఫ్స్ట్రూము, ప్రిటోరియా పట్టణములలోని బోయరులు మంచి ఫలవృక్షములతోటలను పెంచినారు. సాధారణపు బ్రిటీషు, యూధు, జర్మనులవలె ధనమునార్జించి పోవుటకు బోయరు ప్రయత్నింపడు. ఇది తన జన్మభూమిగానెంచి జీవించును.

కొంచెము సుఖముగ తాను తనకుటుంబము జీవింపగలిగినచో నతడు తృప్తిజెందును. ఇతనికి పట్టణములన్న బాజారులన్న రోత. పాశ్చాత్య నాగరకతను చూచి పెదవివిఱుచును. డంబమును, సింగారమును నితఁడు నిరసించును.

బోయరులలో ననేకవిధముల వారున్నారు. కొందఱెంగ్లీషు నాగరకత, యంత్ర పరిశ్రమ, గనుల పరిశ్రమ, ఆర్థిక సంపదలను రుచిమఱిగిరి. ఆంగ్లేయుల కాఫీ హోటళ్లు, వ్రాటు కూటెండ్లు వీరలంకరించుచున్నారు. కొందఱు తమ భూములను బంగరుగనుల వారికమ్మి ధనికులైనారు. కొందఱు బోయరులు తమ పిల్లల నైరోపాఖండమున కంపి విద్య గఱపుచున్నారు. కొందఱు తమపిల్లల నాంగ్లేయోపాధ్యాయుల చేత విద్యగఱపించు చున్నారు. అయినను ట్రాన్సువాలులో ప్రొటెస్టెంటు మతాభిమానముకల పూర్వాచార పరాయణులు పాశ్చాత్య నాగరకత సేవగించి, నిజదేశ వేష భాషలపై నభిమానము వహించినారు. కొందఱు పన్నులనుగూర్చి మొఱలిడుచున్నారు. కొందఱు బోయరు లాంగ్లేయ సంపర్కమున కిష్టపడక ఉత్తరదిక్కునకు వలస కేగుచున్నారు. కొందఱు వెనుకనె నిలచిరి. ట్రాన్సువాలు బోయరు లాంగ్లేయ సంపర్కముగల యూట్‌లాండర్లకు ఎన్నికహక్కుల నీయక పన్నులుమాత్రము విధించుచున్నారు. గనులకు కావలసిన మందుసామానుల ఇజారా నొక జర్మనీవానికిచ్చినారు. పాఠశాలలలో

నింగ్లీషుభాష నంగీకరించుట లేదు. జోహానసుబర్గులో జన సంఖ్య యధికమైనది. ఆరోగ్యము బాగుగాలేదు. యూట్ లాండర్ల సభకుపోయివచ్చుచుండిన ఆంగ్లేయప్రజలలో నొకని నిటీవల బోయరుపోలీసుజవాను చంపుటవలన యూట్లాం డర్ల ప్రాణములకే భయము కలుగుచున్నది. ఇది అంగ్లేయు లకు కోపకారణ మగుచున్నది. బోయరులు కాఫరుల నతిక్రూ రముగ చూచుచున్నారు. వానిపలను బండిచక్రమునకుగట్టి గొడ్డును బాదినట్లు చావగొట్టుదురు. బోయరు లిది చూచి నవ్వుదురు.

1890 సం॥ సెప్టెంబరు 12 వ తేదీని అమెరికాలోని న్యూ యార్కు నగరమున 'బెంజమిన్ డేవిస్' అను అమెరికను ఇట్లు చెప్పెను. 'ట్రాన్సువాలులో మూడుతెగలవారున్నారు. మొదట వలసవచ్చి నెలకొన్న బోయరులు మొదటివారు. వీరు పరిపా లించుజాతివారుగ నున్నారు. వీరు తమపరిపాలనమునం దితరులు పాల్గొంకుండ జూచుకొనుచున్నారు. పరులకు వీలుదొర కినచో నెల్లయుద్యోగములును వారే ఆక్రమించుకొందురని వీరెఱుగుదురు. వీరికి క్రమశిక్ష పొందిన సైన్యములేదు. వీరి పూర్వులు మంచిగాలిలో బయటనె శ్రమపడుచు యుద్ధము చేయుచుండిరి. వీరు నగరములలోనుండి సందుల సమరములు మాత్రమే చేయగలరు.

'నేటీవులు' (కాఫరులు) ట్రాన్సువాలులో నున్న రెండవ తెగవారు. వీరినెల్లరు నీచముగ చూచుచున్నారు. వీరాదిమవాసుల సంతతివారు. వీరిని తెల్లవారు తీసికొనివచ్చి గనులలో పని చేయించుచుందురు. వీరిని తెచ్చుటకు వీరినాయకులతో బేరములు చేయు మధ్యవర్తులు చాల బాగుపడుచున్నారు. నేటీవునాయకులను పొగడి మెల్లగ మోసముచేసి వారిప్రజలలో నుండి కొందఱిని కూలీలుగా నీమధ్యవర్తులు తీసికొనివత్తురు. అట్లువచ్చిన కాఫరుకూలీలు మెడపట్టీలు తగిలింపబడిన కుక్కలవలె గుఱుతు తెలుపు లైసెన్సులతో తిరుగవలెను. జోహానసుబర్గులో నితరులవలె రాజబాటల కిరుప్రక్కలను మనుష్యులు పోవుట కేర్పరుపఁబడిన కాలిదారులలో కాఫరునేటీవులు నడువరాదు. బాటలోనే రహదారిలో బండ్లుపోవు సందడిలోనే నడువవలెను. ఇది తప్పినచో శిక్ష వేయుదురు. కాఫ రేదైన చిన్నతప్పు చేసినచో రెండువారముల శిక్షయు 25 కొరడాదెబ్బలును సామాన్యముగా విధింపబడును. ఈశిక్ష వేయుటకుఁ గొంపోవునప్పు డతఁడు గుంజుకొనినచో నాక్షణముననే వానిని చంపుట వింతగాదు. హత్యలీదేశమున సర్వసామాన్యములుగ నున్నవి. జోహానసుబర్గులో సాయంసమయమున నారుగంటల కూరక కూర్చున్నవాడు చంపఁబడుట సాధారణముగ జరుగుచుండును. తమ కాహారపదార్థముల నమ్మువర్తకుని చంపుటయన్యాయమని కాఫరులు

తలంపరు. వానిఆస్తిని దోచి అపహరించుట తప్పనియు తలంపరు. ధనాగారములందు దోపిడులు పట్టపగలె జరుగుచుండును.

యూట్‌లాండర్లు ట్రాన్సువాలులోనున్న మూడవతెగవారు. వీరు పరదేశములవారు పెట్టుబడిదారులు. వీరేధనమును వెచ్చించి గనులను త్రవ్వించుచున్నారు. నూటికి నూటయేబదిళంతున లాభము తీయుచున్నారు. ట్రాన్సువాలు ఆరెంజి ప్రజాస్వామ్యములలోని బోయరులుకాని పరులనెల్లరను యూట్‌లాండర్లు (Uitlanders) అని పిలుతురు. బోయరులకు 'పరు' లన్న నిష్టములేదు. వీరికి డచ్చివారియందు జర్మనీవారియందుమాత్రమే గౌరవము. బ్రిటీషుయూట్‌లాండర్లన్నచో వీరికి పరమఅసహ్యము. వీరివల్లనె తాము మొదటనివసించిన దేశము వదలివచ్చితిమని బోయరులు మఱువలేరు. వీరె, తమపైన నిరంకుశాధికారమును చెలాయించుటకు ప్రయత్నించుచున్నారనియు వీర యభిప్రాయము. బ్రిటీషువారు యూట్‌లాండర్లపట్ల తమ సానుభూతిని చూపుచుండిరి. 1877లో వీరికోఱకె ఇంగ్లాండు ట్రాన్సువాలును బ్రిటీషు పాలనములో చేర్చినది.

బోయరులు ఇరువది సంవత్సరములు తుపాకి చేతపట్టుకొని ఆదిమనివాసులతో పోరాడిరి. కొఱడా చేతపుచ్చుకొని వారినేలిరి. జూలూలనోడించిన తరువాత బ్రిటీషువారి యధి

కారమును తిరస్కరించిరి. ప్రజాస్వామ్యపుహక్కులను పునర్ని ర్మాణము గావించుకొనిరి. బ్రిటీషువారిపైన మజూబాయు ద్ధమును గెలిచిరి. 1881 సంవత్సరపు సంధివలన మరల ప్రజాస్వా మ్యపుహక్కులు స్థిరపడెను. ఇంతలో బంగారుగనులు బయలు పడినవి. చాలమంది క్రొత్తవారువచ్చి ప్రజాస్వామ్యపుదేశ ములో సరిహద్దులలో నెలకొనిరి. ఐదేండ్లలో గనులపరిశ్రమ యద్భుతముగ వర్ధిల్లెను. యూట్‌లాండర్లసంఖ్య 60 వేలయ్యె ను. కాఫరు లిరువదియైదు లక్షలుండిరి. కాని ఈ రెండు తెగ లకును హక్కులు లేవు. ఇరువదియైదువేలుగు డచ్చివారు దేశ మునెల్ల పరిపాలించుచుండిరి. వారు తమఅధ్యక్షుని కుమ్మా రెన్నుకొనవచ్చును. అతనికి సర్వాధికారము లున్నవి. ఇది బోయరులకెల్లరకు బాగుగనేయుండెను గాని ఇతరులకు కంట కముగ నుండెను.

యూట్‌లాండర్లదృక్పథము:—బోయరునకు పండు పంట లకు పన్ను లేదు. అతనికివర్తకము లేదు. లోకవ్యవహారములతో ప్రసక్తిలేదు. ఆర్థికసమస్య బాగుగలేనిచో ఉద్యోగులపరిపాల నము బాగుగలేనిచో నతనికేమి? పోలీసువారు పనిచేసినను చేయకున్నను, పాఠశాలలు బాగున్నను లేకపోయినను, గను లను పరీక్షించు ఉద్యోగులు వచ్చినను రాకున్నను, బోయరు నకు భయములేదు. బోయరునకు పదునాలేండ్లు రాగానే ఉద్యోగార్హత, అధికారములు, పౌరహక్కులు వచ్చును. ఇది

అన్యాయమని యూట్లాండర్లు మొఱపెట్టిరి. బోయరుల నిరంకుశపాలనమున, తమకు బాధలు కలుగుచున్నవని, దేశమున ధనముఁ గూర్చి పన్నులిచ్చి పట్టణములను రైళ్ళను నిర్మించి ప్రజాస్వామ్యము దివాలా తీయునవసరమున కాపాడిన తమకు అన్యాయము జరుగుచున్నదనిరి. తమకు నిచ్చటనె పిల్లలు పుట్టియుండగ వారు పరులుగ తలంపబడుట యన్యాయమనిరి. ఇది భరింపరాని తలవంపనిరి మొదటి ప్రజాస్వామ్యమున నొకవత్సరములో ఎన్నికహక్కు వచ్చెడిది, కాని రెండవ ప్రజాస్వామ్యము నాటికి 5 సంవత్సరములవఱకు నీహక్కు రాదని శాసనము వచ్చెను. ఎన్నో మొఱలు పెట్టుకొనగ వోక్‌స్రాట్ సభ రెండు మారులు కూడినపిదప, రెండువత్సరములు వసించిన వారికి హక్కునిచ్చునట్లు శాసించిరి. కాని శాసనసభ చేసిన తీర్మానములు అధ్యక్షు డంగీకరించిన కద్దు, లేనిచో లేదు. క్రొత్తవాడువచ్చినచో 14 దినములలో రిజష్టరు కాబడవలెను, లేనిచో వాని కపరాధము విధింతురు. అప్పటినుండియు నతని పైన పన్నులు విధింతురు. ఎన్నికహక్కులు కావలెనన్నచో నతడు ట్రాన్సువాలు సైనిక బృందమున చేరవలెను. ఇతడు 12 సంవత్సరములు దేశములోనున్న తరువాత సభవారికి చెప్పుకొని సంపూర్ణహక్కులు పొందవచ్చును. కాని తన స్వదేశభక్తిని మానుకొనెదనని యొట్టుపెట్టుకొనవలెను. ఇట్టి సందర్భములో పౌరహక్కులును, అధ్యక్షు నెన్నుకొను

హక్కులును యూట్లాండర్లకు వచ్చు ననునాస లేదు. వేసకు వేలు చేవ్రాళ్లుచేసి మహాజరులంపుకొనినను మొఱవిన లేదు. తరువాత ఏమియొట్లుపెట్టుకొనెదమన్నను లాభము లేకపోయినది. యూట్లాండర్ల మహాజరొకటి 1895 లో సభలోనికి వచ్చినప్పు డొకసభికుడు లేచి ఈఅర్జీదారుడు ఇంగ్లీషువాడైననేమి, కూలీయైననేమి? యనెను. చేతనైనచో ధైర్యముగపోరాడి హక్కులను సంపాదించుకొనరాదాయని ఇంకొక సభికుడనెను. ఇతరసభికులు వీరిని ఖండించి ఒక అంతరంగికసమితి నేర్పరుప తీర్మానించిరిగాని హిందూదేశపు సంగతుల నాలోచించు సమితులవలెనే ఇది యేమియు చేయలేకపోయెను.

బోయరుల దృక్పథము:—బోయరుల దృక్పథముకూడ కొంచెము చూడవలసియున్నది. 'ఎంజెలెన్బర్గు' అనునాతడు ప్రిటోరియావోక్సుస్టెమ్ అను బోయరు పత్రికాధిపతి. ఇతడు దక్షిణాఫ్రికా చాల బీదదేశమనియు, మంచిభూమియైనను వర్షము నిలుకడగనుండదనియు, వేసవిలో నదులెండిపోయి వర్షకాలమున పొంగుచుండుననియు, వ్యవసాయమున కనువయోగము లగుచుండుననియు 20 లక్షలతెల్లవారు గనుల పరిశ్రమలో గాలక్షేపముచేయుచు తమ ఆహారమునకు ఇతర పరికరములకు నితరులపై నాధారపడియున్నారనియు, బోయరులుమాత్రమె వ్యవసాయమునుచేసి కష్టపడిపండించి కరవనక

ఎండయనక, వానయనక, కీటకబాధనుసహించి పిట్టలబాధకో ర్చుకొని పాటుపడుచున్నారనియు చెప్పుచున్నాడు. బ్రిటీషు వారు రేవుపట్టణముల నాక్రమించుకొన్నారు. తెల్లతెగలకు తగవులు మెల్లగవచ్చినవి. 1852 మొదలు 1854 వరకు బ్రిటీషువారు ప్రజాస్వామ్యములయందు ప్రసక్తిని కలిగించుకొన లేదు, కాని మఱల నింతలో బంగరు వజ్రపుగనులపైన కన్ను వైచిరి. బోయరులపాలనము: కాలదోసి తా మక్రమలాభమును పొందుటకు ప్రయత్నించిరి. చుట్టుప్రక్కలనున్న ప్రదేశము లెల్ల నాక్రమించుకొనసాగిరి. ప్రజాస్వామ్యమున చాల లోపము లున్నమాట నిజమే కాని అందువలన బాధపడునది యొక్క బ్రిటీషు యూటిలాండర్లుమాత్రమె కాదు, ట్రాన్సువా లులోని దచ్చివారును బోయరులును ఇతరులును కూడ శ్రమ పడుచునేయున్నారు. బ్రిటీషువారికి బంగారు పైరగల కాంక్ష న్యాయదృష్టిని పోగొట్టినది. బోయరులుధర్మమునాలోచింపు మని కోరుచున్నారు. ప్రజాస్వామ్యవిరోధులకు ధర్మ మెక్కడిది? అనివ్రాసినాడు.

1899 సంవత్సరములో అక్టోబరునెలలో దక్షిణాఫ్రికా ప్రజాస్వామ్యాధ్యక్షుడగు క్రూగరున హెూదరుడు తన దేశమునకుపోవుచు నమెరికాలోదిగి బోయరుదృక్పథమునుగూర్చి చెప్పి పొగడుకొనెను. తమసైనికులు దేశమును బాగుగనెరు గుదురనియు తుపాకిబాగుగ కాల్చగలరనియు తమవారు

జాతియుతఁ గోల్పోవఁజాలరనియు, స్వాతంత్ర్యముపోవుటకన్న మరణమే శ్రేయమని యెంచుచున్నారనియు పలికి 'నా కరువదేండ్లున్నవి. నేనింకను దృఢముగనున్నాను. జోర్డాను నదిని దాటులోపల(చచ్చులోపల) 10 మంది ఆంగ్లేయులఁ జంపి మరి చచ్చెదనను ధైర్యమున్నది' అనెను.

క్రూగరు:—'పాల్ క్రూగరు' ట్రాన్సువాలులో బోయరుల అధ్యక్షుఁడు. ప్రధానదండనాధికారి. ఆరుఅడుగుల ఒక్కయంగుళము పొడుగుమానిసి. జోరుభుజములతో పెద్దగడ్డము తోడి ఆజానుబాహువు. బలశాలి. అతడు కత్తిలేనిది బయటకు నడువఁడు. పొగచుట్టకాల్చునభ్యాస మతనికిగలదు. అతఁడెన్నడును సారాయములను త్రాగఁడు. బోయరులు సాధారణముగ త్రాగరు. అతనికండ్లు తేనెరంగువి. అతనికి ఇంగ్లాండును చూచిన కోపము. ఒకనాడు తనఆఫీసులో బల్లపై నాంగ్లేయపంచాంగమునుచూచి చింపివైచెను. అతనిజీవితము బోయరుల యోగక్షేమములకొఱకు ధారవోసెను. అతనికి ఇంగ్లీషు ఫ్రెంచిభాషలు వచ్చునోరావో తెలియదుకాని ఆభాషలలో మాటాడఁడు. డచ్చియే సంభాషించును. అతనికి జూబార్టు క్రోంజీలు భుజములవలెనుండిరి. బోయరులుతరువాత వారినాయకత్వమున నద్భుతముగ పోరాడిరి. క్రూగరు చిన్ననాటనె ఆంగ్లేయులనుపారదోలగల డచ్చిసేనకు ఎప్పుడో యొకప్పు డధికారినయ్యెదనని చెప్పుచుండును. 60 సంవత్సరములు వచ్చిన

తరువాత నిదికలిగెను. అతఁడు ఆంగ్లేయ రాయబారుల సభలో కూడ స్వభాషలోనే మాటాడును. అతడు బాగుగ పరుగెత్తగలఁడు. తుపాకిని మంచిగురితో కాల్చును. ఒకమారు దున్నపోతును నీళ్ళలో తనబాహుబలమున నణంచెనని చెప్పుకొందురు. అతనికి విద్య లేదు కాని బుద్ధియధికము. అతనికి బోయరు భాషావిషయమున చాలపట్టుదలకలదు. అన్నిఆఫీసులలో దీనిని ఉపయోగించునట్లు శాసించెను.

జేంసను ఆంగ్లసేన ట్రాన్సువాలుపైన అక్రమముగ దాడివెడలి ఓడిపోయెను. క్రూగరు దూరదృష్టితో సైన్యమును చేర్చెను. అతఁడు జోహానసుబర్గులో హోటలులలో పనిచేయు యువతులను రహస్యరక్షకశాఖలో నుపయోగించెను. పాపము! ఇంగ్లీషువారు తమరహస్యములను హోటళ్ళలో సురాపానమున వెడలగ్రక్కిరి. క్రూగరు మంచి దైవభక్తికలవాడు. ప్రజలగౌరవమునకుఁ బాత్రుఁడయ్యెను. క్రూగరు తనయావచ్ఛక్తిని వినియోగించి బైబులునీతులను కథలను చెప్పుచు ఉద్బోధించును. డచ్చివారితనిమాటలు శ్రద్ధగవిందురు. బ్రిటీషువారితో యుద్ధమునంభవించు నవసరమున క్రూగరు మహోపన్యాసముల చేసెను.

క్రూగరుభార్య పతివ్రత. మితభాషియగు క్రూగరు విక్టోరియారాజ్ఞి గయ్యాళియనియు తనభార్య స్త్రీలకు ఆదర్శప్రాయయనియు చెప్పుచుండును. క్రూగరు ఆమెను పెండ్లాడ

నిష్టపడి ఆమెకేమితెలియునని అడిగినప్పుడు సిగ్గుతోతలవంచి 'నేను రొట్టెలుకాల్చగలను. భూమి శుభ్రపర్చగలను, కుట్టగల ను' అని బదులుచెప్పెను. ఆమెభర్త ఆమెభాగ్యమువలన వ్యవ సాయకుడై, మేపరియై, వేటకాడై, సైనికుడై, మతాచారియై, అర్థశాస్త్రజ్ఞుడై, సర్వసేనాధిపతియై తుద కధ్యక్షుడయ్యెను. ఇంటపనులన్నియు నామెయే చేయును శయ్యలుతానే వేయును. ఆమె యింటి కతిథులు వచ్చునప్పు డామెయె పదార్థములను జాగ్ర త్తగవడ్డించును. 'బట్లరు'ను రానియ్యదు. వారొక చిన్నగృహ మున వసింతురు. స్ట్రీగరు తెల్లవారఝాముననె లేచును. 6 గం టలకు దైవప్రార్థనము జరుగవలెను. పిదప కాఫీ. 7-30 గంటలకధ్య క్షు డాఫీసులోనుండును. కార్యాలోచనసభ 9 గంటలకుకూడు నప్పటికి పనులెల్ల చక్కబెట్టుకొన సిద్ధముగనుండును. సభలేని రోజున నింటభోజనము చేసి 8-30 గంటలకు ఆఫీసుకుపోవును. మధ్యాహ్నము 4 గంటలకువచ్చి చూడవచ్చిన వారిని చూ చుచు కుటుంబముతో 9 గంటలవరకు కాలక్షేపము చేసి నిదు రించును.

స్టెయిన్:— ఆరెంజి రిపబ్లికుప్రెసిడెంటు, మార్టినాస్ తియూనిస్ స్టెయిను. ఇతడు 1857 లో పుట్టెను. అతని తల్లి వీరమాత. ఆమె తనకుమారులతో 'మీరు స్వాతంత్ర్యము గల పురుషులు. మీస్వాతంత్ర్యము కాపాడుకొనుడు.' అని బోధించుచుండును. స్టెయిను మంచియాటల నాడుచు బలము

కలవాఁడయ్యెను. అతని విశాల ఫాలము, మడత కనురెప్పలు, దీర్ఘమగు గడ్డము, గంభీరముగ నుండును. బోయరు యుద్ధమునాఁటికి కితనికి నలుబదేండ్లు. ఇతఁడు బ్లూంఫాంటీను కళాశాలలో విద్య నభ్యసించెను. ఐరోపాకు పోయి ధర్మశాస్త్రము చదివెను. కొన్నివత్సరములు హాలెండులోను కొన్ని వత్సరములు ఇంగ్లాండులో నుండెను. అతడు తిరిగి రాఁగనె న్యాయస్థానమున నుద్యోగి యయ్యెను.

1896 లో జేంసను దండయాత్ర సమయమున అధ్యక్ష పదవికి నిలచెను. అతని ప్రతిపక్షదారుని కింగ్లీషు పేరుండుట లాభమయ్యెనని కొందరందురు. అతఁడధ్యక్షు డైనపిదప నిట్లు పన్యసించెను. ఈస్వతంత్ర రాజ్యములలో ప్రజాస్వామ్య పతాకము నెత్తినాము. మంచి ప్రజాస్వామ్య పద్ధతులతో పరిపాలింపవలెను. ప్రపంచమున నలుపక్కల నుండియు మనదేశమునకు మనుజులు వచ్చుచున్నారు. అందరిని మనలో కలుపుకొనుటయు ఒక్క ప్రజాస్వామ్యము చేయుటయు యుక్తము కాదా! జ్ఞానముకల మనము ఒక దోపిడిగాడు (జేంసన్ సేనాని) మనలో జాతి వైషమ్యమును పురికొల్పుటకు చేసిన ప్రయత్నమును కొనసాగ నిత్తుమా? శాంతి, స్నేహము, భ్రాతృభావములతో మనపూర్వులు నడచినదారిని మనము తప్పుదుమా? మనచుట్టును ఇతరరాజ్యము లున్నవి. మన ప్రజాస్వామ్యము

వీని నైకమత్యమునకు ప్రయత్నించి కీర్తిని బొందవలదా అనెను.

క్రూగరు రాజనీతి:—క్రూగరు, జేంసను కుట్రదారులలో 400 మందిని దయతో 1897 జనేవరులో వదలిపెట్టెను. కొంత నష్టపరిహారమును మాత్రము కోరెను. జేంసను ప్రభృతులను చెరలో నుంచెను. వారిని క్రిమినల్ కారాగమము విచారింపదలచెను. ఇందు బోయరు ప్రభుత్వము చూపిన ధైర్యమునకు న్యాయమునకు జర్మను చక్రవర్తి ప్రశంసించుచు వర్తమానమంపెను. దానికి ప్రత్యుత్తరముగ క్రూగరు 'తమదయకు పాత్రుడ నైనందుకు కృతజ్ఞుడను. దేవుని అనుగ్రహము వలన కష్టపడి సంపాదించిన స్వాతంత్ర్యమును కాపాడుకొని మాప్రజాస్వామ్యముల పాలనముగట్టిగ స్థిరపర్చుకొనగలమను ధైర్యము కలదు' అనెను. జర్మనీ బోయరులకు చేయగల సాహాయ్యము చేయునని చక్రవర్తి ఒకడిప్పి యుద్యోగికి వాగ్దానము చేసెను. చక్రవర్తియిట్లు పలుకుటకుగూర్చి బ్రిటిషుపత్రికలు విమర్శించెను. యుద్ధ సన్నాహములు, తలంపులు బ్రిటిషు వారియందు కలిగెను. అమెరికాలో దక్షిణాఫ్రికా ప్రజాస్వామ్యములపైన సానుభూతికలిగెను. జనేవరు 10 వతారీఖున అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రప్రజల ప్రతినిధుల కాంగ్రెసు ప్రజాస్వామ్య పరిపాలనమున కభివందనము చేయుచు తీర్మానమంపెను. జర్మనీవారు తా మా విషయమున స్వయముగ కలి

గించు కొనడముగాని బ్రిటీషు ప్రభుత్వముతో సంప్రదించుట అవసరమని తలంచు చున్నామనిరి. అంతట బ్రిటీషువారికిని జర్మనీ వారికిని గల వైషమ్యము పోయెను.

యుద్ధ కారణములు:—నిజముగ బోయరు యుద్ధమునకు జేంసను కుట్రకుముందె కారణములుండెను. దక్షిణాఫ్రికా లోని యూట్‌లాండర్లు కుట్రలు చేయుచుండిరి. సిసిలురోడ్సు పత్రికలు వచ్చి ప్రభుత్వముపైన తీవ్రవిమర్శనములు చేసియుం డెను. యూట్‌లాండర్ల సభలలో బ్రిటీషు ప్రభుభక్తిపాటలు పాడబడుచుండెను. అమెరికనులయొక్క మంచిసలహా సహకా రములేకుండిన జేంసను కుట్రలకన్న నెక్కుడు చిక్కులు కష్ట ములు • వచ్చెడివె. అమెరికను లీసందర్భములను బోయరు అధ్యక్షునకు చెప్పిరి. యూట్‌లాండర్లు ఇతర ప్రభుత్వములన్న ఇష్టపడుట లేదనియు, ఇంగ్లీషువారు వారికి సాహాయ్యముచే యక మానరనియు, యుద్ధము తప్పదనియు చిక్కులు వచ్చు ననియు చెప్పిరి. అమెరికనులపక్షమున బ్రౌనుగారు క్రూగ రుగారితో కలసిమాటాడెను. క్రూగ రతనితో చాల మర్యా దగ మాటలాడెను. యూట్‌లాండర్ల కోరిక లన్యాయమని యు బోయరులకు హానికరము కాకుండ కొన్ని సంస్కరణములు చేయవచ్చుననియు బ్రౌననెను. దేశము బోయరులదనియు ఇందుపరులకు ఎన్నికహక్కులనిచ్చినచో అసలు ప్రజలకు నిలువ నీడయుండదనియు యుద్ధపు తుపానువచ్చుచుంట తానుగమ

నిందుడునై యున్నాడనియు దానికి సంసిద్ధుడ నగుదుననియు క్రూగరు చెప్పెను. ఆమరునాడె జేంసను హఠాత్తుగ బోయరుల పైకి వచ్చెనను వార్త వచ్చెను. ఆవార్తవచ్చినరోజుననే అధ్యక్షుడు రొట్టెల పైన పన్నును రద్దుచేసి ఆంగ్లేయభాషను పాఠశాలలందు జోహానసుబర్గులో వాడ వచ్చునని ప్రకటించి ప్రజాస్వామ్యమునకు స్నేహితులగు వారికెన్నిక హక్కుల నిచ్చెదననియు ప్రకటించెను! కార్మికుల లాభనిమిత్తము చట్టములు చేసెదననెను. ట్రాన్సువాలు ప్రజలను ధర్మమునకు లోబడి యుండుడని హెచ్చరించెను. జేంసను ఆక్రమముగవచ్చి యోడిపోయి సైన్యముతో శత్రువుల వశమున జిక్కెను. సంస్కార విప్లవ సంఘమువారును ప్రభుత్వపు చేతులలోజిక్కి విచారింపబడిరి. జేంసనుతో వారుచేసిన కుట్రకు శిక్షింపబడిరి. కొందర కురిశిక్ష విధింపబడెను. క్రూగరు సామర్థ్యమున కెల్లరుబోయరులును కొనియాడిరి.

క్రూగరు దృక్పథము:—1896 నవంబరు 27 తారీఖున అతని కొసగిన విందులో నతడు జేంసనుదాడినిగూర్చి ముచ్చటించెను. ఇదివరకెన్నడును ఇంత మాట్లాడిన వాడుకాడు. ఆరోజున కొంచెము ఉపన్యాసముచేసెను. 'మనము కేపుకాలనీ నుండి వలసవచ్చినది మొదలు భగవంతుడె మనలను కాపాడుచున్నాడని నాఅభిప్రాయము. అతడే మనదేశమును స్వాతంత్ర్యమును మనకిచ్చినాడు. మనము బాగుగ తుపాకులను కా

ల్పితిమని కొందఱనవచ్చును. మనజయము తుపాకులది కాదు. పరమేశ్వరుని చూపులది. మనచర్యలగూర్చి మనము పొగడు కొనరాదు. భోజనముదగ్గర రాజకీయవ్యవహారములను గూర్చి ముచ్చటించుట నా యభ్యాసము కాదు. అయిన నసత్యపు టప వాదులు ప్రబలుచున్నందున చెప్పవలసి వచ్చుచున్నది. డిశం బరు 16వ తేదిని, డింగానా పర్వము వెళ్ళిన మఱునాడు, పూర్వపు సంధులను తిరస్కరించి స్వాతంత్ర్య ప్రకటనము చేయబోవుచున్నామని కొందఱు పలుకుచున్నారు. సంధుల షరతులు అతిక్రమించుటకేనా చేసినది? ఆసంధి నిజముగ నేమి తెలుపుచున్నది? మనహక్కులను మనస్వాతంత్ర్యమును నిర్ణ యించుచు స్థిరపరచుచున్నది. ఆ సంధిషరతులలో నేదైన మార్పు నాకు కావలసినచో నెమ్మదిగ దౌర్జన్య రహితమగు విధమున అడిగి సంపాదించగలను. ఇదియె సరియగు మార్గమ ని బోయరులెల్లరు నొప్పుకొందురని నానమ్మకము. మనము వాగ్దానముల జెల్లింతుము. ఖరారుల నతిక్రమింపము. జేంసను దాడికి నష్టపరిహారము నేలకోరవని నన్ను పలువు రడుగుచు న్నారు. నేను న్యాయముగ నుండ ప్రయత్నించుచున్నాను అది జాగ్రత్తగ అంచనావేయవలెను. నిజముగ, వీలున్నచో, నాకు అడుగుటకు హక్కుకలదానినికూడ అడుగను. మనప్ర జాస్వామ్యపు ఆశయము ఇతరులపైకి అక్రమముగ పోకుండ ఆత్మరక్షణము మాత్రము చేసికొనుట. ధర్మమేబలము. బల

ము ధర్మముకానేరదు. మనము మనభూమిని చాలశ్రమపడి సంపాదించితిమి. శ్రమపడియైన సంరక్షించవలెను. వలన చట్టములను మనము చెడ్డతలంపుతో చేసియుండలేదు. శాంతికొఱకు ధర్మముకొరకే చేసితిమి. మనమితరులతో స్నేహముగనుండుటకె కోరుచున్నాము. అక్రమములు అన్యాయములు చేయువారికే ఆచట్టములు వర్తించును. పరులనుగూర్చిన చట్టముల భాష సరిగలేకున్నను భావము సరిగనే యున్నది. మన తలంపు ఇతరులకు అక్రమముచేయుటకాదని మఱల నొక్కి చెప్పుచున్నాను. ఇతరులు మనచర్యల నక్రమములని తలంచుచున్నారు. ఇది సహజమె. వారిదృష్టి కిది యక్రమముగనె కనబడును. నష్టపరిహారవిషయములో నేను మూడునాల్గు మిలియనుల పౌనులు కోరవచ్చును. కాని నేనన్యాయము చేయదలచలేదు. అపకారి కుపకారము చేయుటయెగొప్ప' అని కూర్చుండెను.

ఇంగ్లీషువారిదృక్పథము :-జేంసను వ్యవహారమునుగూర్చి పార్లమెంటుకమిటీవారు విచారించి రిపోర్టుపంపిరికాని అందువారు గోడమీదపిల్లివాటముగనుండిరి. కుట్రలో జోహానసుబర్గు ప్రజలను ప్రోత్సహించుటలో సిసిల్ రోడ్సుయొక్క చర్య సమంజసముగలేదని అభిప్రాయమిచ్చిరి. పైకి రోడ్సుయొక్క సలహాతో జేంసను పోవనప్పటికి నిజముగ నతఁడే దీనికి కారకుఁడనిరి. 1897 జూలై 26 తేదిని కామన్సుసభ క్రిక్కి

రిసిఉండెను. ఈరిపోర్టు చాలమందికినచ్చలేదు. రోడ్సుయొ క్క వర్తకసంఘపువాక్కులను రద్దుపర్చవలెననిరి. చేంబర్లేను (ఇంగ్లీషువలస మంత్రి) ఈస్థితిగతులనుగూర్చి సమర్థించెను. గవర్నమెంటువారు సిసిల్‌రోడ్సుసంఘముపైన అధికారము నెక్కువచేసి ఇకముందు జాగ్రత్తగ చూచెదరనెను. దక్షిణా ఫ్రికాలో కూ్రగరు సమదృష్టితో సంధిప్రయత్నములోనే యున్నాడనియు చెప్పెను. అంతట కామన్సుసభవారూరకొనిరి. గవర్నమెంటుపక్షముననే సమ్మతులిచ్చిరి!

యుద్ధప్రయత్నములు :— 1898 లో అసమ్మతి అశాంతి చాల నధికమయ్యెను. పత్రికలుద్ఘోషించుచుండెను. యూట్‌లాండర్ల కుటిలనుగూర్చి పితూర్లనుగూర్చి ముఖ్య వ్యాసములు వ్రాయబడెను. యూట్‌లాండర్లను చాల కోప ముతో క్రోధమువహించిరి. కూ్రగరు నొక పత్రికావిలేఖరి దర్శింపగ పత్రిక లిల్లు యుద్ధసన్నాహమును చూపు పలుకులు పలుకుట బాగుగలేదనెను. జేంసను వ్యవహారమున కిష్టపడక పెద్ద సభలను జేసిరి. ఇట్లు అల్లరిచేయుటకు తానంగీకరింపననెను. ఇది కొందరు బోయరులకు కష్టము కలిగించెను. ఒక సుప్రసిద్ధ యూట్‌లాండరె యిట్లనెను. 'ఇచ్చటి సందర్భములు ఆంగ్లేయులు శ్రద్ధతీసికొనవలసిన అవసరమును కలిగించుచు న్నవి. కూ్రగరు జర్మనీవారి సహాయము రాదని తెలిసికొనిన ప్పటినుండియు బ్రిటీషువారితో సఖ్యము చేసుకొనవలయు

వనియై యున్నాడు. అతఁడు నిజముగ దేశభక్తియున్మాదము కలవాఁడేకాని మంచివాఁడు. అయిన నతనిచుట్టును పెద్దవారున్నారు. వారే పరుల కిక్కట్టులు కలిగించి అక్రమపులాభము పొందు యత్నించుచున్నారు.' బ్రిటీషువారి సభ యొకటి 1899 జనేవరు 14 తేదిని జరుగగా నచ్చటి బోయరు లల్లరిచేసి తాము సభచేసిరి. క్రూగరు కిట్టి అన్యాయములు ఇష్టములేదు.

మే 21 తేదినుండి 6 వ తేదివరకును బోయరు బ్రిటీషు రాజతంత్రజ్ఞసభలు జరిగెను కాని సంధిపొసగలేదు. ఆంగ్లేయులితరులను మధ్యవర్తులుగనుంచి వ్యవహారములు పరిష్కరించుచో తాను కొన్నిహక్కులను యూటులాండర్ల కిచ్చెదనని క్రూగరనెను, కాని వారంగీకరింపలేదు. జూనులో యుద్ధప్రియత్నములు జరిగెను. చేంబర్లేను, హైకమీషనరగు మిల్నరును క్రూగరుతో సంప్రతింపుచునెను. జూను 24వ తేదిని వోక్సా్రట్ సభవారు క్రూగరుచెప్పిన హక్కులను ఇచ్చుట కంగీకరించిరి. క్రూగరు వారికి వందనము లర్పించుచు ఈచిక్కు రోజులలో నేమి యెవ్వరు తటస్థించునో చెప్పుటకు వీలులేకున్నది. బ్రిటీషువా రొక మెట్టయిన దిగుటలేదు. మన మింతకన్న హక్కులీయఁజాలము. మన కెల్లపుడు పరమేశ్వరుఁడె అండదైయున్నాడు. మన స్వాతంత్ర్య మొకమారు పోయినను భగవంతుఁడె మఱల మన కిచ్చినాడు అనెను. ఉభయ పక్షములవారును యుద్ధప్రయత్నము చేయుచుండిరి.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

బ్రిటీషుమంత్రుల రాజతంత్రము.

రాజకీయపరిస్థితులు:— 1899 సంవత్సరము వచ్చినది. జూలై ఆగష్టు నెలలలో బోయరులును బ్రిటీషువారును తమ ఖడ్గముల నింకను ఒరలోనుండి తీయలేదు. యూట్లాండర్ల ఎన్నికహక్కులను గూర్చి చేంబర్లేను(బ్రిటీషువలసరాజ్యాంగమంత్రి) పలుమారు కబురంపుచుండెను. క్రూగరు అధ్యక్షుడు బ్రిటీషు ప్రభుత్వముతో అనవసరముగ కలహము పెంచుకొనుట కిష్టము లేక ఎన్నికహక్కుల విషయమున కొంత సంస్కారము చేయుటకు నిశ్చయించెను. అయినను డచ్చిసేనానాయకులు, ప్రజలు, యూట్లాండర్లనుకూడ యుద్ధసన్నాహములను చేయసాగిరి. ప్రిటోరియాలో ఫోక్‌స్రాట్ సభ రెండుమారులు కూడెను. ఆరెంజి ప్రతినిధి యొకడు వారితో కలసి ఆలోచించుచుండెను. ఎట్టకేలకు ట్రాన్సువాలు పార్లమెంటువారును సంధియుక్తమని తలంచి దేశములో ఏడు వత్సరములు నివసించినవారి కెన్నిక హక్కులిచ్చుటకు తీర్మానించిరి కాని దక్షిణాఫ్రికా హైకమీషనరును కేపుకాలనీ పాలకుడునగు మిల్నరు (Milner) యూట్లాండర్లకు సమాన హక్కులు కావలెనని కోరుచుండెను. ఇది అత్యాశయని క్రూగరు పలికెను. చేంబర్లే నిట్లు ఎన్నికహక్కుల . నిచ్చినంతమాత్రమున లాభము లేదనియు ట్రాన్సువాలు వారు తమ యిచ్చవచ్చి

నప్పుడెల్ల చట్టములు చేయుచుండుటవలన చాల ప్రమాదము వాటిల్లుననియు, సార్వభౌమప్రభుత్వమునకు దెలుపకుండ చట్టములు మార్చమని వాగ్దానముచేయు టావశ్యకమనియు చెప్పెను. ఇందుల కొక జాయింటుకమిటీ నభ నేర్పరుపుడని కోరెను. ఇది చాల నాశ్చర్యము కలిగించెను. బ్రిటీషువారి ఆశయు, నిజాభిప్రాయములును వెల్లడియయ్యెను. అప్పటి నుండి బోయరులును సమరమునకు సిద్ధపడిరి. బ్రిటీషుమంత్రికి వోక్స్రాట్ సభ సాధ్యమగునంత మంచిమాటలతోనే జవా బునంపెను. బ్రిటీషువారిట్లు తమ దేశపరిపాలనమున అనవసర మగు ప్రసక్తి గలుగచేసికొనుట అన్యాయమని చెప్పిరి. బ్రిటీషువారు సార్వభౌమత్వమును గూర్చిన తలంపు, అధికార కాంక్ష, మానినచో ఎన్నిక హక్కులను వృద్ధిచేసెదమనియు తెలిపిరి. అంతట నీ విషయమై బ్రిటీషు (వలసమంత్రి) కాల నీల కార్యదర్శి యగు చేంబర్లేను గారును వారి దక్షిణాఫ్రికా లోని హైకమీషనరగు మిల్నరు గారును ఉత్తరప్రత్యుత్తర ములను జరపికొనిరి. ఈ వ్యవహారమును నిష్పక్షపాతులగు మధ్యస్థులచేత పరిష్కరించుకొనుటకు బ్రిటీషువా రంగీకరింప లేదు. అంగీకరింపవలదనియు మిల్నరుప్రభువు ఇంగ్లాండు పరి పాలకవర్గమువారికి వ్రాసియుండెను. చేంబర్లేను మిల్నరుతో నేకీభవించెను. బ్రిటీషువారు జాయింటుకమిటీ నేర్పరచికొం దమని ఆగస్టు 20 తేదీన కబురంపిరి.

1881 సంధిలోని సార్వభౌమత్వపు షరతు 1884 సంధి షరతులలో లేదనియు, నందువలన వారల నీయధికారమును చెలాయింపఁ బ్రయత్నించుట అక్రమమనియు క్రూగరు పలికెను. ట్రాన్స్వాలు గవర్నమెంటువారు బ్రిటీషువారికి తుది మాటగ 5 యేండ్లు దేశములోనున్న వారి కెన్నిక హక్కుల నిచ్చెదమని కబురంపిరి. దక్షిణాఫ్రికాలోని బ్రిటీషు రాయబారి దీని కంగీకరించుటకు సిద్ధపడెను కాని, ఈ సంగతి మరల నింగ్లండు ప్రభుత్వమునకు తెలిపి, ఉభయపక్షములవారు పరిష్కరించుకొనుట యుక్తమని తోచి అట్లు చెప్పెను.

చేంబర్లేను ప్రకటన:— చేంబర్లేను సెప్టెంబరు 1 వ తారీఖున దీనినిగూర్చి బ్రిటీషు ప్రభుత్వమువారి తీర్మానములను ప్రకటించెను. ఇది చేంబర్లేను రాజనీతి ఫలము. ఇదివరకు ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించిన ప్రకటనలవలన ఇంకముందు బోయరుల వ్యవహారములలో ప్రసక్తి కలిగించుకొనరని చెప్పినారనుకొనుట పొరపాటనియు నాగరక ప్రభుత్వములవారికి తమ పౌరుల కన్యాయము కలుగకుండ కాపాడుకొను హక్కుకలదనియు, ఇది విడువజాలరనియు అనేకములగు ఇతరవిషయములు కూడ నిర్ణయింప వలసియున్నదనియు కేపుటవును సభలో ఆలోచింప వచ్చుననియు ప్రకటించెను.

బోయరుల తలంపులు:— ఉభయపక్షముల సైన్యములును సరిహద్దులవైపున కరుగుచుండెను. వీనిని గూర్చి ప్రిటో

రియాలో వాక్‌సాప్రిట్ సభలో ప్రశ్నలు వైచిరి. కల్లోలము కలిగెను. కూగ్రరు అధ్యక్షుఁడు లేచి 'పరులగు యూట్‌లాం డర్లకు హక్కుల నిచ్చెదమన్నను ఇంగ్లీషుమంత్రిగారు అంగీక రింపక ట్రాన్సువాలునే స్వాధీన పరచుకొనుటకు కాంక్షించు చున్నారు. శాంతికొరకు బోయరు లెంత ప్రయత్నించుచున్నను లాభములేకపోయినది.' అనెను. అందఱికిని ఇఁకలాభము లేదని తోఁచినది. 11వ సెప్టెంబరు తేదీన బ్రిటీషువారు తమ షరతులు అంగీకరించి సభకూడనిచో యుద్ధము చేయుదుమని బోయ రులను బెదిరించిరి.

బ్రిటీషు రాజ నీతిజ్ఞుఁడగు మోర్లే అభిప్రాయములు:— ఈపరిస్థితులనుగూర్చి బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞులు పలువురు పలువిధ ములుగ తలంచిరి. విశాల దృష్టికల లిబరల్ తెగ రాజనీతిజ్ఞుఁ డగు జాన్ మోర్లేప్రభువు, స్కాట్లాండులో 1899 సం॥ సెప్టెంబరు 5వ తేదీని ఉపన్యసించుచు నిట్లుచెప్పెను. మనకు దక్షిణాఫ్రికాలో సార్వభౌమత్వహక్కులున్న వి. దీనినిగూర్చిన జిజ్ఞాసమనరాజనీతిజ్ఞులలో ప్రబలినది. ఇది అనవసరమనియు ఇది కేవలము శబ్దార్థజిజ్ఞాసయనియు మిల్నరుప్రభువు చెప్పు చున్నాడు. నాయభిప్రాయమేమన ఈపదముయొక్క అర్థ ముఇదమిద్ధమని నిర్ణయింప వీలులేదు కాని సార్వభౌమత్వమున కొంత నిరంకుశాధికారమున్నట్లు స్ఫురించుచున్నది. అందు వలననె ఈమాటను బోయరు లేవగించుకొనుచున్నారు. అందు

వలననె మనకేపు రాజ్యములోనున్న యుద్ధము చేయుమను కక్షి దారుల కీనూటయన్నచ్చీతి. ఈశబ్దమున లేనియర్థముకూడగల్గించి కొంత అధికారమును చెలాయించవచ్చునని, కొన్ని అక్రమములను జరిగింపవచ్చునని వీరియాశ. నిజముగ నిదిశబ్దార్థ జిజ్ఞాసమేయైనను ప్రపంచమున మాటపట్టింపులు శబ్దార్థజిజ్ఞాసలవలన వచ్చిన తగవులచే నెంతరక్తపాతము కలుగలేదు, ఎన్ని తెగలకు బలవద్విరోధము కలుగలేదు, ఎంతభూమిపాడు లేదు? అందు వలన మిల్నరుగారు ఈ విషయమొక శబ్దార్థజిజ్ఞాసమని నిరసించినమాత్రమున నిదిభయంకరమగు సందిగ్ధావస్థలను తీసికొనిరాదని మనము ధైర్యముగ కూర్చుండరాదు. 1896-లో బ్రిటీషు దేశపు న్యాయాధిపతి జేంసను పితూరిదారులనేరమును విచారించి తీర్పునిచ్చుచు నిట్లుచెప్పెను. ఈ పితూరీదారులు మన మహారాజ్ఞ దేశములోనుండి మనపక్కనున్న స్నేహితుల రాజ్యముపైన యుద్ధముచేసినారు. దక్షిణాఫ్రికా ప్రజాస్వామ్యముయొక్క రాజకీయస్థానము హక్కులు 1881 సంవత్సరపు సంధినిబట్టియు 1884 సంధినిబట్టియు, నిర్ణయింపఁబడినవి. ఈ సంధులవలన మనమహారాజ్ఞీగవర్నమెంటు వారు ఈ ప్రజాస్వామ్యములయొక్క స్వాతంత్ర్యమును, స్వపరిపాలనములను అంగీకరించినారు. వారి సంపూర్ణహక్కులపై నొక్కటె హద్దుకలదు. అది, వారు మనయిష్టములేకుండ ఇతరులతో సంధిచేసికొనరాదనియె. అందువలన దక్షిణాఫ్రికా

ప్రజాసామ్యముల పైననున్న అధికారము నిదియే. ఈ సందర్భములో దక్షిణాఫ్రికాలో పాలక పాలిత రాజ్యసామ్య మున్నట్లు కాలనీల కార్యదర్శి (ఛేంబర్లేను) ఏలప్రకటించి పలుకుచుండవలెను. పూర్వపు పరిపాలకవర్గమువారు, మంత్రులు అధికారులు చెప్పిన మాటలుమాని, మఱచి, ఇప్పుడిట్లుపలుకుట ఎంతఅన్యాయముగ అక్రమముగ విషాదకరముగ నున్నది!

1896లో నీ ఛేంబర్లేనే, ఏమని చెప్పెను? దక్షిణాఫ్రికా లోని శాంతికి, రిపబ్లికుపరిపాలన గట్టికొఱకు,రిపబ్లికుపరిపాలన లోని లోతప్పిళ్ళలో ప్రసక్తికలిగించు కొనకుండగనే, 1884 సంధివలన కలిగిన సమస్యల సందర్భమున, క్రొత్తగవచ్చువారి క్షేమముకొఱకు, అందుముఖ్యముగ బ్రిటీషు ప్రజలెయధికము గాన వారివిషయమున, మంచి సలహా నిచ్చుట బ్రిటీషు వారి కర్తవ్యము అనికదా పలికినాడు! మంచి సలహా నిచ్చుటనగా 60,000 సైనికులను పంపుటయా? చూచితిరా ఎంత అన్యాయమో! సార్వభౌమత్వమున నేమి? మీరుప్రజాస్వామ్యమున కేమిచెప్పఁదలచుకొన్నారు? వారియొక్క ఎన్నికహక్కులనుగూర్చి, వారియొక్క న్యాయస్థానములనుగూర్చి వారియొక్క స్థానికస్వపరిపాలనావిధానమునుగూర్చిమీరుప్రసక్తికలిగించుకొని మీయిష్టమువచ్చిన ట్లాజ్ఞాపింపఁ దలచుకొన్నారా? ఈ సార్వభౌమత్వము బ్రిటీషువారి కేవలసరాజ్యమందు గలదు? కెనడాలో, అస్ట్రేలియాలో, మేము సార్వభౌమ పాలకులము

మీఎన్నికలిట్లుండవలె, మీన్యాయస్థానముల పాలనమిట్లుండవలె, మీస్థానికపరిపాలన మిట్లుండవలెనని మీ మంత్రులలో రాజనీతిజ్ఞులలో నెవరైన ననగలరా? అట్లుపలికిరేని మీసామ్రాజ్య మొకనెలలో చెల్లాచెదరై పోదా? బ్రిటీషువారును డచ్చివారును దక్షిణాఫ్రికాలో కలసి జీవింప వలసియున్నది. వారినేకీభవించునట్లు ఒకజాతియగునట్లు చేయుడు. వారిలో నొకజాతి వారిని మీరు ఘనులు, మీరు పైనుండుడు; వారు క్రిందనుండురని పలుకవలదు. సార్వభౌమత్వము వలదు; సర్వసమత్వమును స్థాపింపుడు. ఈసార్వభౌమత్వములోని అన్యాయము, దీనివలననచ్చు క్రొత్తబాధ్యతలు, చిక్కులు, ఎఱిగియుండియు దీనికొఱకుమీరు వారితో పోరాడదలచిరా? అట్టియుద్ధము ధర్మయుద్ధము కానేరదు. అదియధర్మయుద్ధమగును. మనజాతికి కళంకము తెచ్చును. మనము చేసిన వాగ్దానములను ఏటగలపినవారమగుదుము. ప్రపంచరాజ్యములో భ్రాతృభావము కావలెనని మీప్రతినిధులను 'హేగ్'సభకు పంపుట ఎంతహాస్యాస్పదము! మనముధర్మముకొఱకున్యాయముకొఱకు పాటుపడువారమని చెప్పుకొను ప్రగల్భము లెల్ల అసత్యములని మోసమని బయలు పడదా? ఇయ్యుదాహరణము మనలను నిందించుటకు ఐరోపా రాజనీతిజ్ఞులకెంత వీలుకలిగించును.మన మహారాజ్ఞిప్రభుత్వమున కిది యెంతకళంకము! సామ్రాజ్యకాంక్ష మంచిదే కాని-బందిపోటు సామ్రాజ్యము మనకువలదు.

మానవ జీవితము క్షణభంగురము. మనజాతీయ గౌరవమును, సద్గుణములను, మనఆత్మగౌరవమును కాపాడుకొని ఈఘోరాన్యాయముచేసి అపకీర్తి గడించకుండుదుము గాక! అని కూర్చుండెను.

పార్లమెంటులోని చర్చ:—అక్టోబరు 10 వ తారీఖున కామన్సు సభలో చేంబర్లేను రాజనీతి విధానమును పలువురు తీవ్రముగ ఖండించి విమర్శించిరి. అతడులేచి తన రాజతంత్రమును సమర్థించుకొనెను. తన్నెదిరించుకక్షివారి పలుకులె కూర్రగరుకు ధైర్యము గొలిపి ఇంతవరకు తెచ్చినవనియు,గవర్నమెంటువారికి క్లిష్టమును కష్టమునగుసందర్భమును దెచ్చిపెట్టినవనియు పలికెను. ఈ పలుకులు పార్లమెంటులోఅసభ్యములుగ నున్నవని అధ్యక్షుడు (Speaker) పలికెను. చేంబర్లేను న్యాయమగు విమర్శనములకు బదులు చెప్పుదుననెను. తాను సిసిల్ రోడ్సు సలహాకు లోబడినట్లు చెప్పువారిమాటలసత్యములనియు జేంసన్ తెలివితక్కువగ దాడివెడలిన పిదప రోడ్సుతో తానీ విషయమునుగూర్చి మాటాడనే లేదనియు అతనితో కేపువద్దనుండి కైరో వరకును వేయతలంచిన రైలుదారిని గూర్చి మాత్రమె ప్రస్తావించితి ననియు ఈమాట రాలేదనియు సిసిల్ రోడ్సు చాలన్యాయ దృష్టికల ధైర్యశాలి యనియు అతడు లక్షాధికారియయ్యు శత్రు మధ్యమున స్వయముగ శ్రమపడు చున్నాడనియు పలికెను.

యుద్ధము తప్పదు:—క్రూగరు చర్యల వలనను మాటల వలనను యుద్ధము తప్పదని తోచుచున్నదని చేంబర్లేను పలికెను. ఈ యుద్ధము యొక్క పరమార్థమును గూర్చి అతఁ డిట్లనెను. 'దక్షిణాఫ్రికాలో మనకును రాజ్యము అధికారము గౌరవము నున్నవని తలంచినచో ఉన్నట్లు ప్రవర్తింపవలెనన్నచో మన బ్రిటీషు ప్రజలను కాపాడి వారికి జరుగుచున్న అన్యాయములదీర్చి వారికష్టములఁ బాపుటకు మనము నిష్టపడుచున్నామనియు మనకును శక్తికలదనియు చూపుటావశ్యకము. దక్షిణాఫ్రికాలో బ్రిటీషుప్రభుత్వము సార్వభౌమత్వముఁగలిగి యుండవలెను. జర్మను పోర్చుగీసు దేశము లాక్రమించిన ప్రదేశములందును సార్వభౌమత్వముండవలెనని నా తలంపుకాదు. ఆ రెండుప్రజాస్వామ్యముల దేశమునను బ్రిటీషు వలస రాజ్యములలోను మన కాగౌరవము, అధికారము నుండవలెను. ఈసభలోని వారెల్ల రాగౌరవమును కాపాడుదురని నానిశ్చయము. ట్రాన్సువాలు సమస్యను తీర్మానించి ఆభారము మనము వహించిననే దక్షిణాఫ్రికాలో శాంతియుండును, లేనిచో లేదు. బోయరుప్రభుత్వము మనలఁ ద్రోసి రాజనినది. ఈ దైన్యస్థితికి తలయొగ్గి నిలచినచో మన గౌరవమును గతియు నేమి కావలసినది?.

మన ప్రభుత్వప్రకటనము లందు చేరని విషయ మొక్కటి కలదు. బోయరు లచ్చటి ఆదిమనివాసుల నెంతఘోరముగా

చూచుచున్నారో పరికింపుడు. వారిబాములు వర్ణింప తరము కాదు. 1895 లో వారి విషయమై నేనొక కబురు నంపియున్నాను. అక్షణమునను జేంసన్ దాడికలుగుటవలన నీకబురు వారి కంపుట యుక్తము కాదని మనయుద్యోగు లూరకొనిరి.

బోయరుల నిశ్చితాభిప్రాయము, ఆశయము, మనలం ద్రోసి రాజన వలెనని యె. దక్షిణాఫ్రికాలోనుండి మనలను వెడలంగొట్టి తామనుభవింపవలెనని యు వారిప్పుడు సంపూర్ణ నిర్విరోధ స్వారాజ్యమునే కోరుచు నిజాశయములను బయల్పరచినారు. ట్రాన్సువాలు దక్షిణాఫ్రికా ప్రజాస్వామ్యము కోరిక, ఆశయము, మన కుపద్రవకరములు. రహస్యముగ సంపాదించుకొనిన ఫిరంగులు తుపాకులును ట్రాన్సువాలును బలవత్తరముగ చేసినవి' అనెను. బ్రిటీషు బోయరు యుద్ధము తప్పదయ్యెను.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము

బ్రిటీషు బోయరులయుద్ధము.

ఇరువదవశతాబ్ది:—ఇరువదవ శతాబ్ది పాశ్చాత్య నాగరకత మహోన్నతి నందినకాలము. అయినను పాశ్చాత్యనాగరకతయొక్క ప్రదర్శనము మొదటనే వింతపరిస్థితులతోను నిరంకుశత్వమునకును వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమునకును

సామ్రాజ్య ప్రజాస్వామ్యములకును యుద్ధములతోను ప్రారంభ మయ్యెను. శతాబ్ది పుట్టియుపుట్టక మున్నే బ్రిటీషుమహాసామ్రాజ్యము బోయరుల చిన్నప్రజాస్వామ్యము పైన ఘోరయుద్ధమును చేసెను. రష్యాసామ్రాజ్యమునకు జపాను ప్రభుత్వమునకు కలహము తటస్థించెను. ఇతర చిన్న యుద్ధములును జరిగినవి. ఐరోపా మహాసంగ్రామముతో యుద్ధముల యుగము పూర్తియయినదని చెప్పజాలము. ఈ శతాబ్దిలోని సమరములు చిత్రములగు వివిధములగు పరిస్థితులకు కారణములైనవి. బోయరులకు స్వాతంత్ర్యము కలిగినది. జపానువారి నాగరకత వ్యక్తీకరింపబడినది. చైనాలో నూతనోద్యమము కలిగి ప్రజాస్వామ్యము నెలకొల్ప బడినది. రష్యాలోని విరంకుశత్వము పోయి కార్మిక విజయము సంభవించినది. జర్మనీ సామ్రాజ్యములో వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము ప్రతిష్ఠింపబడినది. స్వేచ్ఛను కోల్పోయిన పోలెండువారు మరల స్వాతంత్ర్యమును పొందిరి. అఖిలప్రపంచజాతీయ ప్రతినిధుల సమ్మేళనముతో నీజగన్నాటకము యొక్క ప్రథమాంకము పూర్తి అయినది. కాని భారతీయ శాంతి సమరమింకను జరుగుచునే యున్నది. తెరలో కలకలమింకను నాగలేదు. చైనాలో సమరము ప్రారంభమైనది.

నవయుగారంభమున నూతనాదర్శములను ప్రదర్శించుచు జాతీయగౌరవము, వ్యక్తిత్వము, కాపాడుకొని తను

కన్న వేయిమడుంగు లధిక బలసంపన్నులగు, సూర్యుడస్తమింపని మహాసామ్రాజ్యాధీశులగు బ్రిటీషువారిని ప్రతిఘటించి నిలిచి అనేక కష్టములు పడి రెండు సంవత్సరములు యుద్ధము చేసిన బోయరుజాతివారి ధైర్యసాహసములు అనన్యసామాన్యములు.

యుద్ధారంభము ; యుద్ధతత్వము:—దక్షిణాఫ్రికాలోని బోయరు బ్రిటీష్‌సమస్య ఇదివరకు కొంతవర్ణింప బడియున్నది. జేంసన్ దాడికి ముందును తరువాతను కూడ ట్రాన్సువాలులోని ప్రజలు, బోయరులు, బ్రిటీషువారు, ఆయుధపాణులగుచుండిరి. బ్రిటీషు సైన్యములు బోయరు సరిహద్దులపైన నున్న ముఖ్యస్థానములందు కూడుకొనుచుండెను. దీనినికూర్చి క్రూగరు అధ్యక్షుడు కొంతసామనీతి నుపయోగించి రాయబారములు జరిపెనుగాని సంధిపొసగలేదు. బోయరుల ఆత్మగౌరవమునకు భంగముగలిగినది. 1899 సం॥ అక్టోబరు 9వ తారీఖున 48 గంటలలో బ్రిటీషుసైన్యముల నడకను పరిహరింపవలసినదిగను లేనిచో యుద్ధమును ప్రారంభించుచున్నామనియు క్రూగరు ప్రకటించెను. శృతిమించినది. ఇరుపక్షులవారి కోపాగ్ని ప్రజ్వరిల్లినది. యుద్ధము ప్రారంభమైనది.

12 వ తేదీవచ్చినది. బోయరు సేనానులు రణరంగమున ప్రవేశించి యుద్ధమును ప్రారంభించిరి. ఇది జాతీయగౌరవమును స్వాతంత్ర్యమును కాపాడుకొనుటకు చేయు యుద్ధమని బోయ

రులు ప్రకటించిరి. ఇది కాదనియు బ్రిటీషువారిని దేశమునుండి సాగనంపవలెనను దురుద్దేశ్యముతోడి యుద్ధమనియు రెండవ పక్షమువారు చెప్పఁజొచ్చిరి. బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞులు న్యాగరు రాజనీతినిగూర్చి పలువిధములుగ తలంచిరి. దక్షిణాఫ్రికాలో అనేకకష్టములుపడి తాము సంపాదించుకొనిన భూమిని, స్వదేశముగ చూచుకొనుచున్న దేశములను, స్వరాజ్యముగ తలంచుకొనుచున్న పరిపాలనమును సంరక్షించుకొనుటకు చేయుచున్న ధర్మరణమని బోయరుల వాదము. బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమును భగ్నముచేసిబోయరుసామ్రాజ్యమును నెలకొల్పవలయుననిడచ్చిరైతులు ప్రయత్నించుచున్నారనిబ్రిటీషువారి వాదము.

ఇరుకక్షులవారి బలాబలములు:—ఉభయపక్షములవారికిని ఒండొరుల బలాబలములు, రహస్యములు, తెలియును. బోయరు ప్రజలలో యుద్ధముచేయగలవారెల్లరును చేరినను ముప్పదివేలకన్న నెక్కుడుకాఁజాలరని బ్రిటీషుపక్షమువారెఱుగుదురు. తమకు వలసినన్ని సైన్యములు, ధనము, స్వచ్ఛంద సేనకులు యితరపరికరములు సామ్రాజ్యదేశములనుండి నలుప్రక్కలనుండి, నిముసములో వచ్చునని వారికిఁదెలియును. బ్రిటీషువారు డేబదివేల సైన్యమును రణరంగమున ప్రవేశపెట్టిరి. అయినను బ్రిటీషు బోయరు సైనికులకు గొప్పతారతమ్యము కలదు. మరియు తుదివరకును ప్రాణములకు తెగించిపోరాడి స్వాతంత్ర్యము నిలుపుకొనదలచిన బోయరుజాతియొక్క వీరా

దేశము, విశాలమగు యుద్ధభూమి, కొండలమధ్య నిలుకడలేని సంకుచమార్గములు భయంకరములని బ్రిటీషువారు ఎఱుగరైరి. ఇట్టిసందర్భములు ఇంగ్లాండునకు స్కాట్లాండులో, సామ్రాజ్యమునకు స్విట్జర్లాండులో, నెపోలియనుకు స్పెయినులో, తటస్థించుకష్టతరముగ పరిణమించెను. మఱియు బోయరులు శూరాగ్రేసరులు దృఢకాయులు ఓర్పుకలవారు. వేట కలవాటుపడినవారు. గొప్పరౌతులు. తమదేశముకొరకు తమజాతికొరకు తముఉనికికొరకు అత్యద్భుతముగ వైరివీరులను దునుమాడి ఘోరయుద్ధము చేయసాగిరి. బోయరులకన్న బ్రిటీషువారి బలములు అధికములైనను వానిని చూచినంతనే వీరు భయపడి పారిపోవు పిరికిపందలు కారు.

ఈయుద్ధమందు బోయరులును కొంతపొరపాటుపడిరి. పూర్వము మజూబాయుద్ధములో బ్రిటీషుసేన ఓటుపడియుండుటనుజూచి వారిబలపరాక్రమములు ధైర్యసాహసములును ఇంతియయని తలచిరి. కొన్నిమారులు ఓడించినచో వారు సంధికి లొంగుదురని తలంచిరి. దక్షిణాఫ్రికాకు సామ్రాజ్యసైన్యములను తీసికొనివచ్చుటకు వీలుండదనుకొనిరి. ఐరోపాలోని యితరజాతులవారు తమయందు సానుభూతిని కలిగి బ్రిటీషువారి నీ యధర్మయుద్ధమునుండి వారింతురని తలంచిరి. ఆంగ్లేయుల బలములు సముద్రముపైనుండి తెక్కలతోవచ్చి వ్రాలునవియు, వారి యుద్ధనౌకలు ముట్టడింపలేని

ప్రదేశమే లేదనియు ఈవిషయము నితరులెవ్వరును జోక్యము
కలిగించుకొనరనియు, వీరుతలంపరైరి. దక్షిణాఫ్రికాలో, కేపు
రాజ్యమునందు నివసించుచున్న డచ్చివారుతమకు సాహాయ్య
ము చేయుదురని బోయరులు తలంచిరి.

యుద్ధపు ఏర్పాటులు:—యుద్ధారంభమునందే బ్రిటీషు
వారికి ఇరువదిరెండువేల సైనికులు సిద్ధముగనుండిరి. వారు
బోయరురాజ్యమునకు మూడుప్రక్కలనున్న ముఖ్యస్థానములగు
లేడీస్మిత్తు, డండీ, కింబర్లే పట్టణములలో కూడియుండిరి. కిం
బర్లేలో బోయరుల ముఖ్యవిరోధియగు సిసిల్ రోడ్సునుండెను.
ఇరుపక్షములవారును చాల పెద్దయుద్ధభూమియందు ఒండొరులతో
సమరము చేయవలసివచ్చెను.

యుద్ధప్రకరణము:—యుద్ధము లేడీస్మిత్తుముట్టడితో
ప్రారంభమైనదని చెప్పవచ్చును. కొన్ని చిన్నసమరములు జరి
గినపిదప లేడీస్మిత్తులోని బ్రిటీషుసైనికులకును బోయరుదళము
నకును డండీదగ్గరనున్న గ్లెంకోయనుచోట యుద్ధమయ్యెను.
అక్టోబరు 20 వ తేదీన టలనాకొండ సమరముజరిగెను. బ్రిటీ
షుసేనానియగు వైటు బోయరులను ఎలాండ్సులాగ్టేదగ్గర పోరె
ను. 30 వ తారీఖున లేడీస్మిత్తుదగ్గర యుద్ధముజరిగెను. ఇందెల్ల
బోయరుసైన్యములె విజయమునందెను. బ్రిటీషుసైన్యములు
చేయునది లేక లేడీస్మిత్తులో తలదాచికొనెను. అంతట సుప్ర
సిద్ధమగు లేడీస్మిత్తుముట్టడిని బోయరులు ప్రారంభించిరి. అట

పడమట బోయరులు మెఫెకింగ్ కింబర్లేను ముట్టడించిరి. బ్రిటీషు సేనానులు బుల్లరును మెతూన్ ప్రభువును నేటాలునుండి రెండుప్రక్కలనుండియు నచ్చటికిపోవుటకు బయలుదేరిరి. బ్రిటీషువారికింతలో సామ్రాజ్యము నలుప్రక్కలనుండియు సైన్యము వచ్చెను. నవంబరువచ్చినది. బ్రిటీషువారిసైన్యములు కింబర్లేవైపునకు పోవుచుండగ 27 వ తేదీన నొకచిన్న బోయరు సైన్యము నిగ్రహించెను. ఇంతలో బోయరు సైన్యములు క్రోంజీనాయకత్వమునను డిలారేసాహాయ్యనాయకత్వమునను వచ్చిపడెను. మెతూన్ ప్రభువు క్రోంజీని తారొక్కనెను. డిశంబరు 10 వ తేదిరాత్రి మెగర్సుఫాంటీన్ దగ్గర ఘోరరణమయ్యెను. ఆరోజున 600 మంది బ్రిటీషుసైనికులు మరణించిరి. బోయరులను భేదింపలేకపోయిరి.

దక్షిణమున బోయరులు కేపురాజ్యమున బ్రవేశించిరి. డిశంబరు 9 వ తేదీన బోయరులు స్టారంబర్గుచెంత బ్రిటీషువారినోడించిరి. కొలెన్సో యుద్ధమునను బోయరులకే విజయము చేకూరెను. ఈయుద్ధమున రాబర్ట్సు (ప్రభువు) సేనానికుమారుడు మరణించెను.

బుల్లరుసేనానియు వైటుసేనానియు ఇరుప్రక్కలనుండి లేడీస్మిత్తుకు పోదలచిరి. బుల్లరు ట్యూగేలానదిని దాటవలసియుండెను.

1900 సం॥ జనేవరి ఆరవతేదీన బోయరులు వేగన్ హిల్ అను కొండ దగ్గరను సీజర్సు క్యాంప్ అను ప్రదేశము నను బ్రిటీషువారిని ముట్టడించి విజయులైరి. స్పియాన్ కోప్ దగ్గర బ్రిటీషువారికి జయముగలిగెను గాని మందువలన విజయముసంగతి తెలియక మరల నోడిపోయిరి. బుల్లరు సేనాని ఎట్టకేలకు ట్యుగేలానదిని కొలెన్సో యుద్ధమయినపిదప దాట గలిగెను. స్పియాన్ కోపు చెంత ఘోరరణమయ్యెను. సాహాయ్య దళములురానందున బ్రిటీషువారు వెనుదిరుగుటచూచి బోయరులు విజృంభించి వారిని తరిమిరి. ఇంకను లేడీస్మిత్తు మెఫెకింగు కింబర్లే ముట్టడులు అట్లేయుండెను.

1900 సంవత్సరము ఫిబ్రేవరు రెండవవారములో బ్రిటీషువారికి రాబర్ట్సుప్రభువు సేనానిగవచ్చెను. క్రొత్తసైన్యములతో క్రొత్తవ్యూహమును పన్నినాడు నాలుగు దినములలో కే రీటిని గుఱ్ఱములను నడిపించుచు పోరాడుచు కింబర్లే వైపునకు పోయెను. 'ఫ్రెంచి' సేనానిని బోయరులకు చుట్టు తిరిగి గమ్మనెను ఇతడు క్రోంజీని పట్టుకొన సమకట్టెను. ఫిబ్రేవరు 28వ తేదీన పార్డెబర్గు సమరముజరిగెను. ఇది బోయరు సంగ్రామమునందెల్లతీవ్రరణము. క్రోంజీకి నలుప్రక్కలను బ్రిటీషుసేనలు ముట్టడించెను. క్రోంజీపైన 27 తేదీవనె బ్రిటీషువారు అగ్నిగోళవర్షముఁగురిపించిరి. అత్యద్భుతముగ పోరాడియు క్రోంజీ యోటుపడెను. రాబర్ట్సు సేనాని తనసైన్యములను బ్లూం

ఫాంటీను నంకను త్రిప్పెను. బుల్లరుసేనాని ఇంతలో ట్యూగేలా నదికి దక్షిణము నుండి పోయెను. కింబర్లీ ముట్టడి విడిపోయిన రెండు దినములలో నొక యుద్ధము జరిగెను. 'రైల్వే హిల్' అను కొండను బ్రిటీషువారు పట్టుకొన ప్రయత్నించిరి. పోరు తీవ్రమయ్యెను. బ్రిటీషు వారిని లేడీస్మిత్తుకు పోకుండ నిలుపలేమని బోయరులు 28 తేదీన గ్రహించిరి. బ్రిటీషు సేనలు త్యధికము లయ్యెను. బోయరులు చేయునది లేక లేడీస్మిత్తు ముట్టడి వదలిరి. బ్రిటీషు దళములు మహాసముద్రమువలె వచ్చిపడు చుండెను.

బోయరు లెదిరించి నిలువలేమని తెలిసికొని ప్రతిఘటించి నిలువక మెల్లగ ప్రక్కనుండి యెదురొ్కనుచు చిన్న చిన్న యుద్ధములు చేయుట ప్రారంభించి. పోప్లరుస్ గ్రోవ్, డ్రీఫాంటీను (Drie fontien) యుద్ధములిట్టివె. మార్చి 13 వ తారీఖున రాబర్ట్సు ప్రభువు బ్లూం ఫాంటీన్ ప్రవేశించెను. అక్కడనుండి ట్రాన్సువాలు ప్రిటోరియా లపైకి పోవుటకు ఒకటిన్నరనెలల విశ్రామము కావలసియుండెను. యుద్ధములవలని శ్రమము మాత్రముగాక టైఫాయిడుజ్వరమువలనకూడ బ్రిటీషు సేనలకు నష్టముగలిగెను. ఈలోపున 1900 సంవత్సరము మే నెల 24 తారీఖున బోయరు ప్రజాస్వామ్య దేశములను బ్రిటీషువా రాక్రమించినారని బ్రిటీషుపరిపాలనమును, రాబర్ట్సు సేనాని

ప్రకటించెను. ప్రిటోరియా చేరుటకు ముందొకదళము మెఫె కింగుకుపోయి సాహాయ్యము చేసెను.

బోయరుల పట్టుదల:—ప్రజాస్వామ్యప్రభుత్వము యుద్ధమునూనక ధైర్యముగ నిలచెను. వారికింకను సేనలుమిగిలి యుండెను. ప్రిటోరియానగ్గరగనున్న ట్రాన్సువాలు సైన్యములకు బోథా సేనాని నాయకుడు. సెప్టెంబరు నెల వచ్చినది. యుద్ధములింకను జరుగుచునే యున్నవి. క్రూగరుగారికి ధైర్యము పోయెను. ఆయన ఐరోపాకు పోయెను. బ్రిటీషువారు కోమటిపూర్ట నాక్రమించిరి. కాని యుద్ధము ఆగలేదు 18 నెలలవరకును జరుగుచునేయుండెను. బోయరు లత్యంత ధైర్య సాహసములతో పోరాడసాగిరి. బోయరుదళములు త్వరితగ తిరిపోవుచు బ్రిటీషువారిని తాకుచు 'గొరిల్లా' యుద్ధములు చేయసాగెను. బ్రిటీషుసైనికులిటు నటుపోవకుండ వెంటాడు చుండిరి. వారి ఆహారపదార్థములను ఇతర సామగ్రిలను అడ్డము కొట్టి లాగుకొనుచుండిరి. బ్రిటీషువారి కలహములందు లొంగిపోవుచుండిరి. ఈయుద్ధములందు క్రిష్టియన్ డీవెట్టను బోయరు సేనాని ప్రాముఖ్యముగాంచెను. ఇతడీయుద్ధములందు నిపుణుడు. అతడద్భుతముగ శత్రుమధ్యమునం దుటికి పోరాడి పోవుచుండును. ఇతని ధైర్యసాహసములవలనను పరాక్రమ చాతుర్యములవలనను బోయరు లీబ్రిటీషుమహాసేనల కెదురుగ నిన్ని నెలలు పోరాడగలిగిరి. ఈయుద్ధములందు డీవెట్టు నెట్టైనను

పట్టుకొనవలెనని ఇంగ్లీషువారు విశ్వప్రయత్నములు చేసిరి. కాని అతఁడువీరిచేజిక్క లేదు. డీవెట్టనేకమారులు ఇంగ్లీషువారిని వంచించెను.

బోయరు సేనాధిపతియగు జూబర్టు చనిపోవుచు బోథాను సేనాధిపతిగ చేయుఁడని చెప్పగ నట్లుచేసిరి. బోథాసేనానియు చాల తెలివికలవాడు. యుద్ధములందు నిపుణుడు. క్రూగరు అధ్యక్షుడు 1900 సెప్టెంబరు 19 వ తారీఖున హాలెండునకు సహాయముకోరుటకు పోయెను. బోథాసేనాని ధైర్యమును వీడలేదు. ఇతడు చాలదేశభక్తికలవాడు. ఎల్లప్పుడును స్వభాషలోనే మాటాడును. యుద్ధానంతరమితడు దక్షిణాఫ్రికాసమితిస్థాపింపబడినప్పుడు ప్రథమ ప్రధానామాత్యుడైనాడు.

బోయరు సేనానులలో మఱియొక ఘనుఁడు డిలారే. ఇతడు ననేక యుద్ధములలో జయమొందెను. ఇతని కుమారుడుకూడ యుద్ధములోమరణించెను. ఇతనికి జబ్బుగనున్నప్పుడు రాబర్ట్సుసేనాని ప్రిటోరియాకు వచ్చుచున్నాడన్నవార్త తెలిసెను. ఇతడు తనఅస్వస్థతను లెక్కచేయక తత్క్షణమే లేచి యుద్ధసన్నాహముఁగావించితానుకూడ యుద్ధము చేసెను. డీవెట్టు టాన్సువాలుకు పోవుచున్నప్పుడాంగ్లేయులతని నడ్డగింపగ నెన్నో కష్టములుపడి ఇతడు వారిదృష్టినిమరలించి డీవెట్టుకు సహాయుడై నిలచెను.

సంధిమాటలు:—1900 డిశంబరులో పడమర డిలా రే, తూర్పున బోథా, దక్షిణమున డీవెట్టు, విజయయాత్రలు చేయుచుండగ కొన్ని సంధిమాటలు జరిగెను. యుద్ధము కొంచెము ఆగెను. కాని మరలయుద్ధము కొన్నాళ్ళవరకును జరిగెను. రాబర్ట్సు సేనాని తరువాత కిచనరు సర్వసేనానియయ్యెను. బ్రిటీషువారిసైన్యము లక్ష్యాధికముగ నలుప్రక్కలనుండియు వచ్చెను. మందుగుండుసామానులు ఇతరసామాగ్రిలు వారికమితముగవచ్చెను. బోయరుసైన్యములకు ఆహారము, సామగ్రిలు దొరకకుండజేసిరి. వారియిండ్లను తగులబెట్టిరి. మధ్యమధ్య రక్షకగృహముల నేర్పరచి సైన్యములఁ గాపుంచిరి. బోయరుల నెన్ని విధముల సంధికిరమ్మనినను వారు రాలేదు. వారు తమ ఆత్మగౌరవమును స్వాతంత్ర్యమును పోగొట్టుకొనుట కంగీకరింపక తుదిదనుక ధైర్యముతో పోరాడిరి. ఇందు వారిస్త్రీలుకూడ సహభాగినులై పాల్గొనిరి.

1902 ఫిబ్రవరునెలలో క్లార్కుజాప్దిదగ్గర జరిగినయుద్ధములో డిలారే కొంపుసేనను లక్ష్యద్భుతముగ పోరాడిరి. అందు 500 ఆంగ్లేయులు పట్టుపడిరి. 60 బోయరులు చచ్చిరి. 23 గురు గాయపడిరి. ఇట్లు బోయరులింకను పోరాడుచునే యుండిరి. కాని బోయరులపని గ్రాయెనది.

యుద్ధమునందలి న్యాయా న్యాయములు:— ఈయుద్ధమునుగూర్చి పలువురు పలువిధములుగ తలంచిరి. బ్రిటీషువార

యుద్ధము ధర్మయుద్ధమనిరి. బోయరులిది అధర్మయుద్ధమనిరి. ఈయుద్ధమునకు కారణభూతులని బండోరులను నిందించుకొనిరి. దక్షిణాఫ్రికా యుద్ధమునకు బ్రిటీషువారే కారణభూతులని కొందరు విమర్శకులు పలికిరి. గనుల పరిశ్రమవలన ధనమునార్జించుచున్న సాహుకారు పెట్టుబడిదారు (Capitalists) లకోఱకును బంగారు గనులను వశపఱచుకొను కాంక్షవలనను తమ బాహుబలమును ప్రదర్శించి సామ్రాజ్యము వృద్ధిచేసి బోయరుల నడగఁద్రొక్కుటకును బ్రిటీషువారీయుద్ధమును చేసినారనియు మధ్యవర్తులుచెప్పిన మంచిమాటలనైన పాటింపక, తోడిజాతుల మాటలు మన్నింపక తోసిరైచిరనియు ఈయుద్ధమును చేయుటకు బ్రిటీషువారు నిశ్చితసంకల్పులై మానలేదనియు కొందఱు తలంచిరి. ఇదికాదనియు బ్రిటీషువారియం దేదోషమును లేదనియు కొందఱు, కోనండాయలు (Conan Doyle) వంటివారు సమర్థించియున్నారు. కాని ఏది యెట్లున్నను యుద్ధము మొదలుపెట్టినతరువాత మాత్రముకొన్ని అక్రమములు జరిగెను. బోయరురైతుల యిండ్లనంటియుండు చిన్నితోటదొడ్లను బ్రిటీషువారు కాల్చివైచుట మొదలిడిరి. దీనికి కారణము వారెచ్చటను నిలిచి యుద్ధములు చేయక దాగుకొనియుండి బ్రిటీషుసైన్యములను తుపాకులతో కాల్చి పారిపోవుచున్నారనియు దారులలో మందుగనులను పూడ్చియుంచి పేల్చుచున్నారనియు రైలుపట్టాలను పెరికి పారవైచుచున్నా

కనియు అందువలన అనుమానమునకు కారణములగు ఆవరణము
లను కాల్చిందు టానశ్యకమైనదనియు చెప్పిరి. అయినను తమ
సేననెట్టి అక్రమమును చేయవలదని ఆజ్ఞాపించినట్లును చెప్పిరి.
రైతులస్త్రీలు ఆహారపదార్థముల కథకవెలలు చెప్పుచుండి
నందున వారికి ఆవు క్రోధము కలిగెను. రాబర్ట్సు సేనాని
ప్రిటోరియాను పోవుదారిలో హార్డికాస్ల్ లీయూకాప్ అను
రెండుదొడ్లను తగులబెట్టిరి. ఏలయని అడుగగ అచ్చటనుండి
కొన్ని తుపాకిగుండ్లు వచ్చినందున కాల్చితిమనెను! ఇంగ్లీషు
సేనానులగు బుల్లరు రాబర్ట్సు అనుమానించిన దొడ్లను నిర్దయతో
కాల్పించిరి. వీరినిమొదట నాశ్రయించి తరువాత బోయరులను
చేరినవారికి నష్టముకలిగించిరి. ఈప్రకారము 630 ఇండ్లు నాశ
నము లైనవి. ఇందు అనుమానముమీద కాల్చినవి 250. ఇట్లు
కాల్చుటవలన బోయరు సైనికుల కుండుటకు స్థలమును తినుట
కాహారమును దొరకకుండునని కూడ చారీపని చేసిరి.

బోయరుస్త్రీలను పిల్లలను తీసికొనిపోయి ఒక్కొక్క
చోటనుంచి కొన్నిస్థానములలో బిడారములను నిర్మించిరి.
20,000 జనులను 1900 సం॥ లోను 100,000 కు పైబడిన జన
మును 1901 సం॥ లోను నిర్బంధించియుంచి పోషించిరి. దీని
వలన వారితరులకు సహాయముచేయుటకు వీలులేకపోయినది.
వారికి తగిన సౌకర్యములు లేక చాలకష్టములు కలిగెను.
రైలుమార్గము పెరికివేయబడియుండెను. వారి కాహారము

కలవరయ్యెను. స్త్రీలు బిడ్డలు చాలబాధనొందిరి. బ్రిటీషు వారు చేయఁగల సౌకర్యములు వీరికి సౌఖ్యము కలిగింపలేదు. ఈబిడారములను గూర్చి ఆంగ్లేయ నారీమణియగు మిస్‌హాబుహౌస్‌గారిట్లు వ్రాసినారు. 'బోయరుస్త్రీలు బిడ్డలు వసించు చోటికి చుట్టుప్రక్కలనుండు ధాన్యముచాలదు. నీరు చాలినంతలేదు. గొఱ్ఱెలమందలను దొడ్లలో చేర్చియుంచులాగున వీరిని చేర్చియుంచినారు. చాలమంది శిశువులు మరణించుటకు గారణమగుచున్నది.' ఈమె యింగ్లాండునకుబోయి పత్రికలలోవ్రాసి విమర్శించిన తరువాత బ్రిటీషు ప్రజలును కండ్లు తెఱచిరి. ఇంతలో మశూచి ప్రబలినది. అనేకులు మరణించిరి. ఈబిడారములె దీనికి కారణములు.

బ్రిటీషు సేనలు బోయరులపైన చేసిన యుద్ధములో కొన్ని అధర్మములను చేసిరి. ఈయుద్ధములో దేహములోనికి చొచ్చుకొని పోవగనె వ్యాపించి చీల్చు 'డం డం గుండ్లు' ప్రయోగింపఁబడెను. మూడు నెలల వరకును లక్షలకొలది తోటాలిట్టివె ఉపయోగింపఁబడెనని ఒక ఆంగ్లేయపత్రికయే వ్రాసినది కాని డండంగుండ్ల నుపయోగింపకూడదని శాసింపఁబడి యుండెనని యచ్చటి అధికారులనిరి. అయిన నిటీవల నొకసంగతి బయలుపడినది. బ్రిటీషుకర్మాగారము లో నియమములకు విరుద్ధముగ తోటాలుకొన్ని చేయబడగ వానిని తుపాకి ప్రేల్చుట నేర్చుకొనువారికొరకు దక్షిణాఫ్రికాకు పంపియుండగ

వానిలో కొన్నిడండీలో మిగిలియుండెననియు 30అక్టోబరునాడు మొదటజరిగిన యుద్ధములో దీనినిగూర్చి బోయరులు మొఱ పెట్టగనె బ్రిటీషువారు నిషేధించిరనియు తెలిపిరి.

ఖైదీలను బాధించుట:— యుద్ధములో చెఱబెట్టబడిన వారిని బ్రిటీషువారు క్రూరముగ చూచి రనుట కల్లయని డాక్టరు కోనండాయిలుగా రనిరి. బోయరులు చెఱబెట్టబడినది మొట్టమొదటనే 1899 అక్టోబరు 21 తేదీనాడు ఎలాండ్సు లాగ్టెదగ్గర. ఆరాత్రి వర్షము కురియుచుండెను. అప్పుడు బోయరులను తిన్నగజూడలేదని ఒక పత్రిక వ్రాసియుండెను. ఒకప్పుడు మాత్రము శరణాగతులనుగూడ చంపుట తటస్థించి నది. దానిని చేసిన దుర్మార్గులను బ్రిటీషువారు శిక్షించిరే యున్నారు. అయినను ఈయుద్ధమున చెఱపెట్టబడినవారికి కొన్ని మరణదండనలు విధింపబడినవి. వీరు బ్రిటీషు కాలనీలో నుండి కుట్రలుచేసిన బోయరులు. బోయరులతో చేరిన కొం దఱికి వివిధములగు కారాగారవాసశిక్షలు విధించిరి. రైలు దారిని పెరికివేసి గుడారమును పెరికినవారికి మరణదండన విధించిరి. ఇది అక్రమమని పలువురు పలుకగ తరువాత బోయ రులను చాలమందిని చెరసాల కంపసాగిరి.

యుద్ధమువలని ఫలితము:— యుద్ధమువలన చాల నష్టము సంభవించెను. సంధియగునప్పటికి 31 వేల నాలుగు వందల బోయరులు శత్రువులచే జిక్కి పరదేశములకు పంప

బడిరి. మూడు వేల ఎనిమిదివందలమంది చనిపోయిరి. 10 వేల మంది యుద్ధము మాని దీనులైరి. ఈ యుద్ధమువలన బ్రిటీషువారికి 250,000,000 పౌనులు ఖర్చుపడెను. ఈ ధనము జర్మనీవారికి చాలవఱకు చేరెను. వారును గొప్ప నౌకాదళమును నిర్మించుకొనగలిగిరి. ఈ యుద్ధసమయమున బ్రిటీషువారి వశమునుండి ప్రాణములతోనుండిన స్త్రీలలో పిల్లలలో 26 వేలమంది చెడు ఆహారములవలన రోగములువచ్చి మరణించిరి. 13 వేలు బ్రదికియుండినవారు పరదేశములలో ఖైదీలుగ నుంచబడిరి. బోయరుల స్వార్థత్యాగము ఓర్పు పట్టుదల ప్రపంచచారిత్రమున నెచ్చటను కనుబడదు. చివరకు ఆహారమే దొరకలేదు. గుఱ్ఱములు చిక్కిపోయినవి. ఏది ఎట్లైయినను డచ్చి రైతుల ధైర్యసాహసములు పట్టుదల చూచి బ్రిటీషువారును పరులును ఆశ్చర్యము నొందిరి. వారియందు గౌరవముచూపిరి. ట్రాన్సువాలు ఆరెంజి ఫ్రీస్టేటు ప్రజాస్వామ్యములలోని వారింక నేమియు చేయజాలకపోయిరి. కాని వైరులకు లొంగుట కిష్టపడరైరి. స్త్రీలును ధైర్యముతోడను ఓర్పుతోడను పురుషులను ప్రోత్సహించుచుండిరి. ఐరోపా దేశము లేవైన దయదలచి యీ సమరమున ప్రసక్తి కలిగించుకొని తమ కుపకారము చేయునను నాసపోయినది. క్రూగరు అధ్యక్షుడు ఐరోపావారికి విన్నవించుటకు పోయియుండెను. షాల్కుబర్గర్ (Mr. Schalk. W. Burger) తాత్కాలిక

ముగ నధ్యక్షుడయ్యెను. క్రూగరును ఇతరులను రాయబారులుగ హాలెండు ప్రభుత్వమువారు గౌరవించి యాదరించిరి కాని ఇతర ప్రభువులు వీరికి సాహాయ్యము చేయలేదు.

1902 సం॥ జనేవరు నెలలో ప్రజాస్వామ్య రాయబారులను దక్షిణాఫ్రికాకు పోయి ప్రజా ప్రతినిధులతో నాలోచించి యుద్ధము నాపుట కంగీకరించునట్లు అనుజ్ఞనీయుడని హాలెండు ప్రభుత్వమువారు బ్రిటీషుపరదేశ రాజ్యాంగమంత్రి (Secretary of State for Foreign affairs)లాన్సుడవున్ (Lansdowne) ప్రభువునకు చెప్పిరి. అతడు దీనికి అంగీకరింపలేదు. దక్షిణాఫ్రికానాయకులు తిన్నగ బ్రిటీషు సర్వసేనానితో మాట్లాడ వచ్చుననెను. బర్జరుగారు సర్వసేనానియగు కిచనర్ ప్రభువుతో ఉత్తరప్రత్యుత్తరముల నెరపెను. అంతట ఏప్రిలు 1902 లో అధ్యక్షుడగు బర్జర్, ప్రభుత్వకార్యదర్శియగు ఎఫ్. డబ్లియు రీట్జు, బోయరు సర్వసేనానియగు బోథా, డిలారే సేనానియు మరియు నారుగురు ట్రాన్సువాలు రిపబ్లికు పక్షమునను, ఎమ్. టి. స్టెయిన్ (ఆరెంజి అధ్యక్షుడు) సర్వసేనానియగు డీవెట్టును, జె. బి. ఎమ్. హెర్టుజాగ్ సేనానియు ఆరెంజి ప్రజాస్వామ్యముపక్షమునను, సమావేశమై 11 వ తేదీన కిచనరుగారిని సందర్శనము నిమ్మని కోరి తమ ప్రభుత్వములు బ్రిటిషువారితో స్నేహముగ నుండి ప్రజలెల్లరకు సమానహక్కుల నిచ్చెదమనిరి. ఈసంగతి ఇంగ్లాండుకు కిచనరు తంతి నంపెనుగాని రాబర్ట్సు

సేనాని 24-5-1900తారీఖున నీప్రజాస్వామ్యములందు బ్రిటీషు పరిపాలనము ప్రకటించియుండినందున వాని స్వాతంత్ర్యమును బ్రిటీషుప్రభుత్వము వా రంగీకరింపలేము. ప్రజల స్వాతంత్ర్యములను పోగొట్టుకొను సంధి కొడంబడుట కా ప్రజాస్వామ్యముల ప్రతినిధుల కధికారము లేనందున కర్తవ్యమాలోచించుటకు ప్రజలనే 80 కొత్తప్రతినిధులను ఎన్నుకొని 1902 మే15వ తేదీన విరీనిజింగ్ (Vereeniging) లో సమావేశపరచుటకు నిశ్చయించిరి.

విరీనిజింగ్ సంధి:—అట్లుకూడిన సభవారు విట్‌వాటర్సు రాండు (Witwaters rand) ను స్వాజీదేశమును పూర్తిగ బ్రిటీషువారి కిచ్చెదమనియు పరదేశముల వ్యవహారములందు బ్రిటీషువారికిలోబడెదమనియు బోథా, డీవెట్టు, డిలారే, స్మట్సు, హెర్టుజాగుగారలను ప్రిటోరియాకు సర్వసేనాని యగు కిచనరు ప్రభువునకును సామ్రాజ్యమువారి హైకమీషనరుగ నున్న మిల్నరు ప్రభువుగారికిని రాయబారమంపిరి. మిల్నరుగారును కిచనరుగారు నది నిరాకరించిరి. ఇంకను చిల్లర యుద్ధములు చేయుచున్నవారు లోబడి యుద్ధపరికరములు బ్రిటీషు వారికిచ్చి ఎడ్వర్డుచక్రవర్తిగారిని రాజుగ నంగీకరించి ప్రజాస్వామ్యములు దేశాంతరములకంపిన యుద్ధఖైదీలను మరల తెచ్చి బ్రిటీషువారి వశము చేయవలెననియు యుద్ధధర్మమున జరిగిన పనులకు ప్రజాస్వామ్యప్రజలపైన బ్రిటీషువారు సివిలు క్రిమినలు

చర్యతీసికొనరనియు ప్రజలుకోరినచో వారిబిడ్డలకు డచ్చిభాష యె నేర్పబడుననియు న్యాయస్థానములందు అవసరమునుబట్టి డచ్చి యుపయోగింపబడుననియు తుపాకు లుంచుకొనువారు లై సెన్సులు పొందవలెననియు అప్పటి యుద్ధప్రభుత్వమునకు బదులు సాధ్యమగునంత త్వరలో (Civil Government) శాంతి ప్రభుత్వము నెలకొల్పబడుననియు, తరువాత ప్రజాప్రతినిధుల సంస్థలు నెలకొల్పబడుననియు, దేశమునకు స్వపరిపాలనమిచ్చు లోపల నేటీవులకు ఎన్నికహక్కు లిచ్చువిషయము తీర్మానింపబడ దనియు యుద్ధవ్యయమునకు గాను క్రొత్తపన్ను లుండవనియు యుద్ధ పరిహారమునకు ప్రత్యేకించిన సొమ్మునుండి బ్రిటీషు ప్రభుత్వము వారే ఇదివరకుండిన ప్రభుత్వమువారి బాధ్యతలను అంగీక రింతురనియు నీపద్ధతులు మార్చుటకు వీలులేదనియు చెప్పిరి. బోయరురాయబారము మే నెల 29 తారీఖున 'విరీనిజింగు' కు తిరిగిపోయెను. సభలో మరలచర్చ జరిగెను. కొందరేమైనను యుద్ధము తుదిదనుక చేయుదుమనిరి. కాని మే 31వ తారీఖున 51 మంది యీ షరతులంగీకరించుటకు సమ్మతించిరి. 6 మంది వ్యతిరేకముగనిలిచిరి. ఆరాత్రి 11 గంటలకు సంధిపత్రమున బోయరురాయబారులును కిచనరు మిల్నరు ప్రభువులును చేవ్రాళ్లు చేసిరి. అట్లుబోయరు ప్రజాస్వామ్యము లంతరించెను. ఇవి బ్రిటీషువలస రాజ్యములుగ బ్రిటీషుపరిపాలనమున గలసి నవి. మిల్నరుప్రభువును బ్రిటీషువారు ఈవలసరాష్ట్రములు

పాలించుటకు హైకమీషనర్‌గ నియమించిరి. 1903 సంవత్సరమున పెద్దకఱవు వచ్చెను. పంటలు నాశనమయ్యెను. ప్రజలు చాల బాధ ననుభవించిరి. యుద్ధమున దరిద్రులైన ప్రజలు మలమలమాడుచుండిరి. ఆర్థికముగ దేశము దీనస్థితియందుండెను. ఆరోగ్యముపోయెను. ఈదౌర్భాగ్యమున ప్రజలుండగ బ్రిటీషువారు కొంతశాంతముగ దాక్షిణ్యముగ పరిపాలింపసాగిరి. ప్రజలలో కొందరిని మెల్లగ బ్రిటీషుపరిపాలన కార్యాలోచన సంఘమున నియమించి ఒకశాసనసభను స్థాపించిరి కాని దీనిలో నున్న సభ్యులెల్లరు నుద్యోగులె. ప్రజలకు ఎన్నికహక్కులేమియు లేవు. శాసనసభాతీర్మానములు హైకమీషనరు కాదనవచ్చును. వారు చేసిన చట్టములను బ్రిటీషు పరరాజ్యకార్యదర్శి (Secretary for Foreign affairs) గారి యిష్టముతో చక్రవర్తిగారు తోసివేయవచ్చును. ప్రభుత్వమువారు వ్యవసాయమును పురికొల్పిరి. అప్పుడె చైనాదేశమునుండి కూలివారిని దిగుమతిచేసిరి. ఇది ప్రజలకిష్టములేనందున వాపివైచిరి. 1904 సంవత్సరమున మహామ్మారి వ్యాధి దేశమున ప్రవేశించెను. 1905 సంవత్సరమున మిల్నరుప్రభువునకు బదులుగ సెల్‌బోర్న్ (Selbourne) ప్రభువు బ్రిటీషు హైకమీషనరయ్యెను. పురపాలకసంఘములలోను శాసనసభలలోను నల్లవారికి తావులేనందున బ్రిటీషుబోయరు సభ్యులెల్లరేకమై భారతీయులకు వ్యతిరేకముగ శాసనములు చేయుచుండిరి 1906 సంవత్సరమున

నేటాలులోని జూలూతెగవారు కుట్రచేసిరి. ఇందువలన దేశమునకు జాలనష్టము సంభవించెను. బ్రిటీషువారు రొడీశియా దేశమును వర్తకసంఘమువారి పరిపాలనము నుండి హైకమీషనరు పరిపాలనమునజేర్చిరి. ఇట్లు దక్షిణాఫ్రికాలోని బోయరురాజ్యములు కేపుకాలనీ నేటాలులతోపాటు బ్రిటీషు వలసదేశము లయ్యెను కాని కేపుకాలనీ నేటాలు రాజ్యములోనిప్రజలకు ఎన్నికహక్కులును, ప్రతినిధులను శాసనసభలకు పంపి స్వపరిపాలనమును చేసికొను భాగ్యమునుండగ వానికి లేదయ్యెను.

పదియవ ప్రకరణము.

దక్షిణాఫ్రికా సమితి.

(The Union of South Africa.)

కేంద్ర ప్రభుత్వాభిలాష :— 1906, 1907, సంవత్సరములలో బ్రిటీషువారు రాజ్యాంగ సంస్కరణము చేసిరి. ఆరెంజి ట్రాన్సువాలు దేశములకు కేపుకాలనీ నేటాలు రాజ్యములతోపాటు బ్రిటీషు వలసరాజ్యముల కీయబడు బాధ్యతాయుత ప్రజాప్రాతినిధ్య స్వపరిపాలనము (Parliamentary Colonial Self Government) ను బ్రిటీషు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారు దయచేసిరి. వీనికి ఎన్నుకొనబడిన ప్రత్యేక శాసన

సభలు (పార్లమెంట్లు) నుండెను. నాలుగు ప్రభుత్వములు, నలుగురు గవర్నరులు నాలుగు పరిపాలకవర్గములు, నాలుగు ముఖ్య న్యాయస్థానములు నాలుగు ధనాగారములు నుండెను. వీనిని దక్షిణాఫ్రికాలో బ్రిటీషు పరిపాలక ప్రతినిధి కనిపెట్టి చూచుచుండెను. నాలుగు రాజ్యములును బ్రిటీషుదేశ వలస రాజ్యాంగ కార్యదర్శిగారి యధికారముక్రిందనున్నను అంతరంగిక విషయములందు స్వాతంత్ర్యముగలిగి యుండిరి. ఎన్నికలు జరిగినవి. ప్రజలప్రతినిధులై శాసనసభలకు పోయిరి. వారి ప్రతినిధులై మంత్రులైరి. ట్రాన్సువాలులో బోథా సేనాని ప్రధానామాత్యుడయ్యెను. స్మట్సు సేనాని వలస మంత్రి (Colonial Secretary) యయ్యెను. ఇట్టి ప్రత్యేకపరిపాలనములు దుర్బలములై ధనవిహీనములై వివిధములగు చిక్కులకు లోనగుచుండెను. బోయరు యుద్ధమువలని ఆర్థిక అనర్థము లింకను పోలేదు. ప్రజల ఆరోగ్యము బాగుపడలేదు. స్థానిక స్వపరిపాలనము దీనస్థితియం దుండెను. దక్షిణాఫ్రికాలోని అఖల పాశ్చాత్య జనముల పురోభివృద్ధికి ఈ ప్రభుత్వములు తోడ్పడలేకుండెను. డచ్చిభాషనే మాట్లాడు ప్రజల కెల్లర కొకేవిధమగు సాంఘికాచారము లుండెను. బ్రిటీషువారును డచ్చిబోయరులును కలసిపోవుచుండిరి. దక్షిణాఫ్రికా దేశాభిమానము ప్రజలందు కలుగుచుండెను. ఇంతలో పాశ్చాత్యులకును ఆదిమవాసులకును పుట్టిన వర్ణభేదములు కల మిశ్రమ

జాతి మనుష్యులు వృద్ధియైరి. క్రైస్తవ గురువుల బోధవలన నాదిమవాసులును నాగరకులై అభివృద్ధి జెందుచుండిరి. కొందఱు ఆదిమవాసులు అప్పుడప్పుడు తిఱుగబాటు చేయుచుండిరి. ఇట్టి వివిధ సమస్యలై కమత్యమును పురికొలుపసాగెను. దక్షిణాఫ్రికా ప్రజలందు ఐకమత్యముకలిగి వివిధ వలస రాష్ట్రములవా రొకరికొకరు సహాయముచేసికొనవలెనను తలంపు కలిగెను. అట్లు చేసిరి కాని కేంద్ర ప్రభుత్వమున కుండు సహాకారము గలుగలేదు. అందువలన నొక ప్రభుత్వమును స్థాపించుకొనవలెనను నుద్దేశము కలిగెను.

రాజకీయ సంస్కరణ ప్రతినిధుల స:— అంతట 1908 లో వివిధరాజ్యముల పార్లమెంటులు నీ రాజకీయ సంస్కరణ విషయమును దక్షిణాఫ్రికా పురోభివృద్ధి, శాంతి, నాగరకత, ఆర్థిక సమస్య నేటీవుల సమస్యలను తీర్మానించుటకు కార్యాలోచనము చేయుటకు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనెను. దౌర్జన్యముచేసి బోయరులపైకి దాడవెడలిన డాక్టర్ జేంసన్ (Jameson) ఇతనిని తుపాకితో కాల్చుమనిన బోథా సేనానియు, యుద్ధమున బ్రిటీషువారితో పోరిన బోయరుప్రముఖులగు స్టెయిన్, స్మట్సు, డిలారే, డీవెట్టుగారలును, వీరిని ప్రతిఘటించిన జార్జిఫరార్, పెర్సీ, ఫిట్జుపాట్రిక్ మున్నగువారును ఇతర ప్రతినిధులును కలసి కార్యాలోచనము చేయసాగిరి. ఈ ప్రతినిధుల సభ (Convention) డర్బనులోను కేపు

టవునులోను సమావేశమై కార్యాలోచనము చేసెను. వివిధ రాజ్యము లిప్పటినుండి కేంద్రసమితి ప్రభుత్వమున నుండుటకును నాలుగు రాజ్యములును రాష్ట్రములుగ విభజించబడుటకును వీనిని ఒకపరిపాలకుడు నొక కార్యాలోచన సభయు కలసి పరిపాలించు చుండుటకును ఈరాష్ట్రములు కేంద్రశాసనసభల పరిపాలనమునకు లోబడుటకును రాజకీయ నాయకులు తీర్మానించిరి. 1909 సం॥లో ఈ రాజ్యాంగవిధానము వివిధరాజ్యముల పార్లమెంటులలో చర్చింపబడెను. నేటాలు వారుమాత్రము దీనివలన బోయరుల కధికలాభము కలుగుననియు బ్రిటీషువారి యధికారము తగ్గుననియు భయపడిరి. తుద కీరాజ్యాంగవిధాన చట్టమును ఇంగ్లాండున కంపిరి. అప్పటిపార్లమెంటువారు దీనిని శాసింపగ చక్రవర్తిగారు 1910 సం మే 31 తారీఖున చేవ్రాలుచేసెను. ఇదియె 'దక్షిణాఫ్రికా సమితిచట్టము' దీనివలన రాజ్యాంగపద్ధతి మారినది. 479114 చతురపు మైళ్ళదేశము 62,74000 జనసంఖ్యయు గలదేశము, దక్షిణాఫ్రికా సమితిగ చేయబడెను.

రాజ్యాంగ పద్ధతి:—దక్షిణాఫ్రికాసమితి ప్రభుత్వము నందలి సర్వాధికారములును రాజ్యాంగ సిద్ధాంతమును బట్టి బ్రిటీషు సార్వభౌమునవె. ఆచరణమున నీప్రభుత్వమున ఆయన నియమించిన ప్రతినిధియగు గవర్నరుజనరలుగారు నాయనకవున్సిలును పరిపాలించును. ఆయన కవున్సిలులోని సభ్యులె

మంత్రులు. వీరిని గవర్నరు జనరలే నియమించును. వీరుబ్రిటీషు రాజ్యాంగము నందువలెనే వివిధములగు డిపార్టుమెంటుల పరిపాలన వ్యవహారములను చూచుచుందురు. వీరాంగ్లేయ (సెక్రిటరీస్ ఆఫ్ స్టేట్) రాజ్యాంగ మంత్రులవంటివారు. ఇట్టి మంత్రులు పదిమందియున్నారు. గవర్నరు జనరలుగారికి సంవత్సరమునకు 10,000 పౌనులు వేతనము. అనగా 150,000రూపాయిలు. మన భరతఖండపు గవర్నరు జనరలుగారికి వత్సరమునకు 2,56,000 రూపాయలు. దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమునకు 1910 సంవత్సరమున మొదటిగవర్నరు జనరల్ వైకౌంటుగ్లాడ్ స్టనుప్రభువు. 1914 సం॥లో ఏరల్ బక్స్టను ప్రభువు. 1920 సం॥లో ప్రిన్సు ఆర్థర్ ఆఫ్ కన్నాటు ప్రభువును గవర్నరు జనరలుగ నుండిరి. 1924 లో ఎత్లోను ప్రభువు ప్రభుత్వమునకు నియమింపబడినాడు. సమితిలో చేరని ఇతరభాగములకు గవర్నరుజనరలుగారినె పరిపాలక ప్రతినిధి (హైకమీషనరు)గ బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమువారు నియమించినారు.

మంత్రులు; వీరి డిపార్టుమెంట్లు:—పదుగురు మంత్రులలో నొకడు ప్రధానామాత్యుడుగ నియమింపబడును. మొదటిమంత్రులను బ్రిటీషు గవర్నరుజనరలు రాజ్యాంగసభలో నుండియు ఇతరులలో నుండియు నియమించెను. లూయీబోథా సేనానినే ప్రధానామాత్యునిగ చేసిరి. పదిమంది మంత్రులును పది డిపార్టుమెంటులను చూచుచున్నారు. (1) రైల్వే

హార్య్యరులు (2) స్వదేశవిషయములు (Interior) గనులు, సైన్య ము (3) న్యాయశాఖ (4) ఆదాయవ్యయములు ప్రభుత్వకోశా గారము (Finance) (5) విద్యాశాఖ (6) భూములు (7) నేటి వ్యవహారములు (8) వాణిజ్యము, హస్తకళలు (9) పబ్లికు వర్కు్స, తపాలాతంతి వ్యవహారములు (10) వ మంత్రికిప్రత్యే కడిపార్టుమెంటు లేదు. ప్రథానా మాత్యుడును ప్రత్యేకము గనే వ్యవహారములను చూడడు. ఇందు ముఖ్యముగ స్వదేశ విషయముల డిపార్టుమెంటుచాల ముఖ్యమైనది. ఈమంత్రిచూ చుపనులు, వైద్యశాలలు, కుష్ఠరోగశరణాలయములు, వలస వారి రాకపోకలు, ఆసియావారివ్యవహారములు, జనాభాలెక్క లు, ఇతరలెక్కలు, వాతావరణ దర్శకకార్యాలయములు, జాతీ యచిత్రవస్తు ప్రదర్శనశాలలు, జననమరణ వివాహములు, ప్ర భుత్వముద్రణాలయములు, భారతీయవలససంస్థ. న్యాయశాఖ మంత్రిచూచుపనులు, ముఖ్యన్యాయస్థానములు, నేటాలు నేటీ వుహైకోర్టు, దండవిధాయి (మేజస్ట్రీటు) కోర్టులు, స్పెషల్ జస్టి సెస్ ఆఫ్ ది పీస్ కోర్టులు, అటార్నీజనరలు, పోలీసు, ఉపకా రవేతనములు, ఆఫీసులు, పేటెంటులు, కాపీరైటులు, షేరీఫు లు. ఈమంత్రులక్రింద పనిచేయుటకు కార్యదర్శులును సహా యకార్యదర్శులును, (Under Secretaries) కలరు.

మొదటిమంత్రులు:— వీరు 31-5-1910 సంవత్సరము దలు 19-12-1912 వరకును పరిపాలించిరి. తరువాత క్రొత్త

వారు నియమింపబడిరి. అయినను బోథాగారే మఱల ప్రధానామాత్యుడుగ నియమింపబడెను. మూడవమారు మంత్రులు మారినప్పుడు 1919 సం॥ సెప్టెంబరు 3వ తేదీన జే. సీ. స్మట్సు సేనాని ప్రధానామాత్యుడయ్యెను. ఈయన 1924 సం॥ జూన్ నెలవరకు ముఖ్యమంత్రిగనుండెను. 19-3-20 వ తేదీన నాలుగవమారు మంత్రులు మారిరి. అయినను స్మట్సుసేనానినే ప్రధానా మాత్యునిగ మరల నేర్పరచిరి. 1921 సం॥లో (జనరల్ ఎలక్షన్) ఎన్నికలు వచ్చినవి. అందుస్మట్సు గారిపక్షమువారే చాలమంది విజయులైరి. 10-3-1921వ తేదీన ఆయన మఱల నైదవమంత్రి వర్గమునకుకూడ ప్రధానామాత్యుడైనాడు. ఈయన అనేకఉద్యోగములు, పదవులు, పొంది ప్రఖ్యాతిగాంచినాడు. 1923సం॥ లో జరిగిన బ్రిటీషు సామ్రాజ్య మహాసభకు ప్రతినిధిగ కూడ బోయినాడు. 1924 సం॥ జూన్ నెలలో జరిగిన ఎన్నికలలో(J. B. M. Hertzog) జె.బి. యం. హెర్ట్జుజాగ్ గారిపక్షమువా రధిక సంఖ్యాకులు శాసనసభలయందు విజయులైనందున హెర్ట్జు జాగ్ గారినె ప్రధానా మాత్యునిగ నియమించినారు. మెజారిటీ పక్షమువారు ప్రభుత్వములో మంత్రులుగ నియమింప బడుటయు వారికి ప్రతికక్షులుగ నిలచిన పక్షమువారు పార్లమెంటు సభలలో వారికి వ్యతిరేక పక్షముగ నుండుటయు నేటిరాజ్యాంగ విధానములందొక ముఖ్యలక్షణముగ నున్నది. అందువలన స్మట్సుసేనాని ప్రభుత్వమునకు

వ్యతిరేక పక్షముననున్నాడు. స్వదేశవిషయముల మంత్రి (Minister for the Interior) పదవిని 1910 సం॥ లో గౌరవనీయులగు జె, సీ. స్మట్సు సేనానిగారు పొందిరి. 1912 సంవత్సరములో ఎ. ఫిషర్ గారును, 1916 సంవత్సరములో సర్ థామస్ వాట్ గారును, 1921 లో పాట్రిక్ డంకన్ గారును స్వదేశమంత్రులు. 1924 సం॥ మొదలు డాక్టరు మాలన్ గారు స్వదేశమంత్రులుగ నున్నారు. న్యాయశాఖామంత్రి (Minister of Justice) పదవిని 1910 సంవత్సరమున జె. బి. ఎమ్. హెర్ట్జాగ్ (General, J. B. M. Hertzog) గారును 1912 లో జే. డబ్లియు సవుర్ గారును 1913లో ఎన్. జే. డీవెట్టుగారును పొంది పరిపాలించిరి.

దక్షిణాఫ్రికా పార్లమెంటు:— దక్షిణాఫ్రికా చట్టపు రాజ్యాంగ విధానమున పార్లమెంటును 1910 సం॥ డిశంబరు 4వ తేదీన కన్నాటు ప్రభువు ఉత్సవముతో తెరచెను. దక్షిణాఫ్రికా శాసననిర్మాతలు గవర్నరు జనరలును పార్లమెంటును (అనగా అసెంబ్లీ శాసనసభయు, సెనేటుశాసన సభయు) అసెంబ్లీసభకు ప్రతిరాష్ట్రమును సభ్యుల నెన్నుకొనును. అందలి సభ్యుల నైదేండ్లకొకమారెన్నుకొందురు. ఈరాష్ట్రములందు పూర్వపు సభలకుండిన ఎన్నికపద్ధతులు నిలిపిరి. కేపురాజ్యములో నల్లవారికి గూడఎన్నుకొను హక్కులున్నవి. కాని ఐరోపా

వారిని మాత్రమె ఎన్నుకొనవలెను. జనసంఖ్య హెచ్చుతగ్గు లనుబట్టి ఎన్నిక ఫిర్కాలను మార్చుచుందురు.

సెనేటు:—సెనేటుసభ, మనస్టేటుకవున్సిల్ సభవంటిది. ఇందు నలుబది సభ్యులుందురు. 1910 సంవత్సరములో నాలుగు రాష్ట్రముల పార్లమెంటులును ఎనిమిదిమంది చొప్పున ఎన్నుకొనిరి. గవర్నరు జనరలుగా రెనమందుగ్రురను నియమించెను. వీరు పదేండ్లవరకును సభ్యులుగనుండిరి. 1920 సంవత్సరము మార్చినెలలో రెండవసెనేటు కూడినది. దీనియందు నదేప్రకారము 40 మంది సభ్యులుండిరి. ఇప్పుడును నాలుగు రాష్ట్రములవారును చెరియొక ఎనిమిదిమందిని గవర్నరు జనరలుగారొక ఎనమండుగ్రురను నియమించిరి. గవర్నరు జనరలుగారు నియమించిన సభ్యులలో నలుగురు, బంటూతెగల నెరిగి వారి క్షేమము నరయుటకు నియమింపబడినవారు సెనేటుసభకు అసెంబ్లీ సభవారి చట్టములను నిలుపుచేయు నధికారమేగాని రద్దుచేయు నధికారములేదు. ఉభయసభలకు నభిప్రాయ భేదమువచ్చినపుడు ఉభయసభ్యుల జాయింటు సభలో అధిక సమ్మతులనుబట్టి తీర్మానము లంగీకరింపబడును.

పార్లమెంటు సభ్యులకు వత్సరమునకు 400పౌనుల చొప్పున వేతనమిత్తురు. వీరూరక రైళ్లమీదపోవచ్చును.అసెంబ్లీసభలో మొదట 121 సభ్యులుండిరి. వీనిని గూర్చి దక్షిణాఫ్రికా సమితి చట్టముయొక్క 44 వ శెక్షనులో వివరింపబడి

యున్నది. మువ్వది సభ్యులైన వచ్చినగాని శాసనసభయొక్క వ్యవహారములు జరుపరాదు. సభికునికి సంవత్సరమునకు నాల్గు వందల పౌనులు వేతనముగ నిత్తురు. పార్లమెంటు సెనేటునకును అసెంబ్లీకిని ప్రత్యేకముగ కార్య నిర్వాహకోద్యోగులును కలరు. అధ్యక్షుడు, స్పీకర్, లేఖకుడును కలరు. గ్రంథాల యాధికారి ఈ రెండు సభలకు నొక్కడె. 1910 సంవత్సరము మొదలు 1921 వరకును అసెంబ్లీ సభవారు ప్రజల అంతరము లను హక్కులను గూర్చి 15 చట్టములను చేసినారు. అందు ముఖ్యముగ 1913 వ సంవత్సరపు (ఇమిగ్రేషను) వలస చట్ట ము, 1914వ సం॥ ఇండియన్ రిలీఫుచట్టము 1919 వ సం॥ ఆసి యాటిక్ ల్యాండ్ ట్రేడింగు అమెండ్ మెంట్ చట్టము. (ఆసి యావారి భూమి, వర్తకములను హక్కులను గూర్చినది.) 1920 వ సంవత్సరపు ఇండియన్ ఇమిగ్రేషన్ ట్రస్టుబోర్డు ట్రాన్సుఫరుచట్టము మనకు సంబంధించినవి. 1921 వ సంవత్స రము తరువాత వర్ణభేదములను గూర్చియు ఆసియావారలను గూర్చియు చట్టములుచేయుటకు బిల్లులు ప్రవేశ పెట్టబడినవి. చిన్నచట్టములు చాలచేయబడినవి. తరువాత వర్ణభేదపు చట్ట మును ఆసియాచట్టమును హెర్టుజాగ్ ప్రభుత్వమువారుచేసిరి. దక్షిణాఫ్రికా చట్టము ప్రకారము మొదటి పార్లమెంటు 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, సంవత్సరములలో కూడుచు పనిచేసినది. 1915 సంవత్సరము· ఆగస్టు 23 వ తారీ

ఖున అసెంబ్లీ చాలింపుచేయబడెను. సెనేటు మాత్రము 1920 వరకును మొదటిదె.

రెండవపార్లమెంటు 1915 మొదలు 1919వ సంవత్సర మువరకును సభకూడినది. మూడవపార్లమెంటు 1921లో పని చేసినది. అంతట 6-2-1921వ తేదీన అసెంబ్లీయు 31-11-21వ తేదీన సెనేటును ముగింపబడెను. క్రొత్తసెనేటు చట్టము 1921లో అమలులోనికి వచ్చినది. క్రొత్తసెనేటు మార్చి 1921 సం॥ లో ఎన్నుకొనబడెను. నాలుగవపార్లమెంటు 1921, 1922 సంవత్సరములలో కూడినది అసెంబ్లీ సభ్యులసంఖ్య మొదటి నాలుగుపార్లమెంటులలో కొంచెము వృద్ధిజెందెను.

రాష్ట్రము	మొదటి పార్లమెంటు సంఖ్య	రెండవ పార్లమెంటు	3,4 పార్లమెంట్లు.
కేపుకాలనీరాజ్యము	51	51	51
నేటాలు	17	17	17
ట్రాన్సువాలు	36	45	49
ఆరెంజిఫ్రీస్టేటు	17	17	17
సమితిఅసెంబ్లీమొత్తం	121	134	1[illegible]

రాష్ట్రీయప్రభుత్వము:—నాలుగు రాష్ట్రములను పరిపాలించుటకు గవర్నరుజనరలుగారు నలుగురు పరిపాలకులను (Administrators) ను నియమించును. వీరికి ప్రావిన్షియల్ కవున్సిళ్ళను సభలున్నవి. ఈసభలలో కార్యనిర్వాహక కమిటీ సభ్యుల నెన్నుకొందురు. ఆకమిటీలవారె పరిపాలకులకు సలహా నిత్తురు. రాష్ట్రీయప్రభుత్వ వ్యవహారములు: (౧) ప్రైమరీ సెకండరీ (ప్రాథమిక, మాధ్యమిక) విద్యలు. వైద్యశాలలు. ధర్మసంస్థలు, పురపాలకసంఘములు, డివిజనల్ కవున్సిళ్లు, ఇతర స్థానికసంస్థలు. (౨) రోడ్లు, బాటలు, (3) చేపలు (౪) మృగములు (౫) పురుగులనిర్మూలనము, విషవృక్షనిర్మూలనము. రాష్ట్రీయపరిపాలనమున ప్రత్యేకోద్యోగులు కలరు. వీరుమాత్రమెగాక అవసరమునుబట్టి ఇతరులను నియమింతురు. 1921 సంవత్సరములో శాశ్వతఉద్యోగులు పురుషులు 661, స్త్రీలు 86. తాత్కాలికోద్యోగులు పురుషులు 185, స్త్రీలు 56. రాష్ట్రములలో ఎసెంబ్లీసభకుగల ఎన్నికఫిర్కాలనుబట్టి రాష్ట్రీయ కవున్సిలుసభలలోని సభ్యుల సంఖ్యయు నుండును. కాని ఎంతతక్కువ జనసంఖ్యయైనను 25 సభ్యులకు తక్కువమందియుండరు. నేటాలులోను ఆరెంజిస్టేటులోను 25 మందిచొప్పున సభ్యులున్నారు. ప్రతిసభయు మూడు వత్సరములుండును. సభనుకూడుమని పిలుచుటయు ముగించుటయు పరిపాలకుని చిత్తమునుబట్టియుండును, గాని వత్సరమున కొకమారైనను సభకూడి

తీరవలెను. సభ్యులకు వత్సరమునకు 150 పౌనుల వేతనమిచ్చె దరు. వారు సభకురాని దినములకు వేతనము మినహాయింపబ డును. ఈకవున్సిలుసభలు రాష్ట్రీయవ్యవహారమును గూర్చి మా త్రిమె శాసనములుచేయును.

రాష్ట్రప్రభుత్వమునందలి పరిపాలకుని సమితి గవర్నమెం టువారు నియమింతురుగదా, రాష్ట్రీయసభలకు ప్రజలు పార్ల మెంటుకువలెనె సభ్యులనెన్నుకొందురు. రాష్ట్రీయకార్యనిర్వా హకసభకు రాష్ట్రీయసభవారు నలుగురుసభ్యుల నెన్నుకొందురు. వీరు రాష్ట్రీయసభ్యులుగ నుండనక్కరలేదు. ఇతరపెద్దమనుష్యు లెవరైన గావచ్చును. ఈనలుగురును పరిపాలకుడును కలసి రా ష్ట్రీయకార్యనిర్వాకసభ (Executive Commitee) గ పరిపా లింతురు. పాలకునికి స్వపరిపాలనముగల (కాలనీలగవర్నరు) వలనరాజ్యపరిపాలకునకు కల అధికారములె యున్నవి. ఇతడే రాష్ట్రీయ పార్లమెంటుసభ ఎప్పుడుకూడవలెనో నిర్ణయించును. ఇతనికి సభలోసమ్మతి (వోటు) కలదు. ధనము వెచ్చించుట కితని యనుజ్ఞకావలెను.

కార్యస్థానములు:—దేశమునకు ముఖ్యపట్టణము స్థా పించు విషయమున తగవులువచ్చెను. ప్రిటోరియాలో ప్రభు త్వకార్యస్థానముల నేర్పరచి గొప్పభవనములను నిర్మించిరి. కేపుటవునులో పార్లమెంటుశాసనసభల యొక్క కార్యస్థాన

ములను కట్టిరి. బ్లూంఫాంటీన్ నగరమున ఉన్నతన్యాయస్థానమును స్థాపించిరి.

భాష:—దేశములో నింగ్లీషు డచ్చిభాషలకు రెంటికిని సమానగౌరవము నుపయోగము నున్నవి. ప్రభుత్వ కార్యస్థానములందుకూడ నింతియే.

లండన్ ప్రతినిధి:—దక్షిణాఫ్రికా కింగ్లాండులో నొక ప్రతినిధియుండును. ఈయన లండన్ నగరమున దక్షిణాఫ్రికా భవనమున వసించును. 1926 లోని దక్షిణాఫ్రికా ప్రతినిధి (Agent general) జే. ఎస్. స్మిట్టుగారు.

రాజ్యాంగపద్ధతి:—దక్షిణాఫ్రికాప్రభుత్వమున కార్యనిర్వాహక అధికారము (Executive) ప్రజాప్రతినిధులకు లోబడియుండలేదు. పార్లమెంటుకు పరిపాలకవర్గముపైన నంతగ నధికారములేదు. పరిపాలకవర్గమువారి డిపార్టుమెంటులు మంత్రులకు లోబడియుండును. వాని యుద్యోగములపైన పార్లమెంటుకు అధికారము లేదు.

కొన్ని దేశములందువలె ప్రజలు రాష్ట్రముల సభల నెన్నుకొనిన ప్రతినిధులచేతగాక నమితిప్రజలవలననె తిన్నగఁ పార్లమెంటుకు సభ్యులెన్నుకొనబడుచున్నారు. ఈ విషయమున కెనడా అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రపద్ధతులను సమితివారు సమ్మేళనము చేసిరి. ఎన్నికపద్ధతు లింగ్లాండురందువలె శాస్త్రప్రకారముగ లేవు.

దక్షిణాఫ్రికా రాజ్యాంగపద్ధతికిని భారతీయప్రభుత్వ పద్ధతికిని పోలికలు కలవు. దేశమెల్ల డివిజనులుగ విభజింపబడినది ఒక్కొక్క డివిజను కొక్కొక దండవిధాయి. (Magistrate) యుండును. ఈమేజస్ట్రీటు రాష్ట్రీయప్రభుత్వమువారి యాజ్ఞలకును సమితిప్రభుత్వమువారి యాజ్ఞలకును బద్ధుడై ప్రవర్తింపవలెను. కొన్ని వ్యవహారములను రాష్ట్రములుచూచును. కొన్ని సమితియె చూచును. పబ్లికుశాఖలో బాటలు, వారధులు (Bridges) పాఠశాలలు రాష్ట్రప్రభుత్వము పరిపాలింపగ తక్కినపనులు సమితి పరిపాలించును. స్థానిక సంఘములు రాష్ట్రముచేతిలోనుండగ ఆరోగ్యశాఖసమితి చేతిలోనున్నది మునిసిపాలిటీలు లోకలుబోర్డులు నిందువలన నిరువురు ప్రభువులకుఁగొలువవలెను. ఆరోగ్యవిషయమున సమితిప్రభుత్వమువారియాజ్ఞలకును ఇతరవిషయముల రాష్ట్రీయప్రభుత్వమువారి యాజ్ఞలకును బద్ధులుకావలెను. ఇది రాజ్యాంగమున లోపమని చెప్పకతీరదు.

రాజ్యాంగతత్వము:—దక్షిణాఫ్రికాసమితి రాజ్యాంగ విధానము చూచుటకు కెనడా, ఆస్ట్రేలియా, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల 'ఫెడరల్' రాజ్యాంగపద్ధతివలె కనబడును గాని దానికిని దీనికిని చాల తారతమ్యము కలదు. 'ఫెడరల్' పద్ధతియొక్క ముఖ్యలక్షణము లని రాజ్యాంగశాస్త్రజ్ఞు డగు డైసీగారు చెప్పిన లక్షణములిందు లేవు. I రాజ్యాంగవిధాన

చట్టము (Constitution) నకులన్ని విషయముల ప్రాముఖ్యము, సర్వాధికారములు నుండుట, II ప్రభుత్వమున వివిధాంగము లకు పరిపాలన కావశ్యకములైన అధికారములు సమానముగ నివ్వబడుట, III రాజ్యాంగపద్ధతియందు వచ్చుసమస్యలు వివాదములను న్యాయస్థానములె తీర్మానించి సిద్ధాంతీకరించుట. ఇవి ఫెడరల్ రాజ్యాంగవిధానమును ప్రజల కుపయోగకరము లుగ చేయుచున్నవి. ఈ లక్షణములు దక్షిణాఫ్రికా రాజ్యాంగ విధానమున గానరావు. దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమున సమితి పార్లమెంటు ప్రాముఖ్యమైనది. దీనికే సర్వాధికారములుగలవు. రాజ్యాంగవిధానమున కివిలేవు.

అధికారములెల్ల పార్లమెంటునందె యిమిడియున్నవి. రాజ్యాంగములకు సమానాధికారము లివ్వబడి యుండలేదు. న్యాయసభలు రాజ్యాంగపద్ధతినిగూర్చిన అభియోగములనె పరిష్కరింపవలెను కాని రాజ్యాంగమునుగూర్చి సిద్ధాంతీకరింప రాదు. దక్షిణాఫ్రికాసమితి రాజ్యాంగపద్ధతికి పట్టుగొమ్మ పార్లమెంటె.

ఫెడరలు రాజ్యాంగపద్ధతివలన స్వేచ్ఛ, రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యము, రాజ్యాంగ నిర్ణిరోధాధికారము, అందువలన కలుగు బలహీనత అభివృద్ధి లేకపోవుటయుకూడ కలుగును. దక్షిణాఫ్రికావారు స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యములను బాగుగ అనుభవించిరి. దానివలని అనర్థములను కూడ ననుభవించిరి.

స్మట్సు సేనాని చెప్పిన గొప్పవ అధికారబలముకల ప్రభుత్వ ము లాభకారియని దక్షిణాఫ్రికావా రెంచిరి. అచ్చట చాల భయంకరములగు సమస్యలుండెను బ్రిటీషు డచ్చిజాతులకు కల పరస్పరసంబంధమును గూర్చిన సమస్యలును పెట్టుబడిదా రులకును కార్మికులకును పట్టణములకును పల్లెలకును మధ్య నుండిన ఆర్థిక సాంఘిక సమస్యలును, పశువులకువచ్చు వింత జబ్బులు మొదలగు రాష్ట్రీయ రాజ్యాంగ సమస్యలును మంచి కేంద్రప్రభుత్వముకాని పరిష్కరింపజాలదు. ఈ సమస్యల కన్న భయంకరములగు నేటీవుల సమస్య దక్షిణాఫ్రికాలో విజృంభించెను. ఈసందర్భములో నప్పుడుండిన ప్రాత రాష్ట్రీయ పరిపాలక విధానములను రద్దుచేసి క్రొత్తవిధానములను స్థా పించిరి. కేంద్రప్రభుత్వ పార్లమెంటు రాష్ట్రములకు ఇచ్చు అధికారములతో మునిసిపాలిటీలను వైద్యమును నిర్ణయింప వచ్చును. రాష్ట్రములకు విద్యపైనకూడ కొంచె మధికారము న్నది. కొంత చట్టనిర్మాణ రాజ్యాంగాధికారములు నున్నవి.

ధర్మ పరిపాలన; న్యాయశాఖ:—దక్షిణాఫ్రికాలోని ముఖ్య న్యాయస్థానము సుప్రీముకోర్టు. ఇది బ్లూంఫాంటీను లో నున్నది. ఇందలి న్యాయాధిపతులె అప్పీలుశాఖగ రాష్ట్రీయ స్థానిక శాఖలుగను పరిచ్ఛేదించి న్యాయపరిపాలన చేయుదురు. దక్షిణాఫ్రికాలోని ధర్మపరిపాలనముకూడ చట్టమునుబట్టియె నిర్ణయింపబడినది. అందలి ముఖ్యములగు క్రిమినలు కోర్టుకూడ

సుప్రీముకోర్టె. సుప్రీముకోర్టు డివిజనులు కేప్ కాలనీలో నొకటి నేటాలులో నొకటి ట్రాన్సువాలులో నొకటియు ప్రాతసుప్రీము కోర్టులకు బదులు రాష్ట్రీయ డివిజనులును, ఆరెంజ కాలనీలోను తూర్పు జిల్లాలలోను, గ్రిక్వాలాండులోను, విట్ వాటర్సు రాండ్ లోను డివిజనులును, సర్క్యూటు కోర్టులును వెలసినవి. ఇవిగాక నేటీవు హైకోర్టును, రాజద్రోహములకొఱకొక ప్రత్యేకన్యాయస్థానమును వాణిజ్య వ్యాజ్యములకొక్కటియు కలవు. వీని తీర్పులపైన సుప్రీముకోర్టుకు (అప్పీలు) ఉపర్యభియోగము చేయవచ్చును.

దేశములోని మేజస్ట్రేటుకోర్టులు 50 పౌనుల యపరాధము 6 నెలల శిక్ష, 15 దెబ్బలు విధింపవచ్చును క్రిమినలు ప్రొసీజరు, సాక్ష్యస్మృతి 1918 లో వచ్చినవి (గౌరవదండ విధాయిలు) స్పెషల్ జస్టిసెస్ ఆఫ్ ది పీసు కోర్టులు చిన్న నేరములకును సేవకులు కూలివారు చేయు అపరాధములకును, నేటీవు కమీషను సబ్ కమీషను కోర్టులు నేటీవుల నేరములకును కలవు. ఇదిగాక మేజస్ట్రేటుగారికి 200 పౌనులవరకు విలువకల సివిలువ్యాజ్యములను విమర్శించు అధికారమును గలదు. స్పెషల్ కోర్టులకు 25 పౌనుల కిమ్మత్తుకు మించని వ్యాజ్యములను నేటీవు కమీషను వారికి నేటీవులకును తెల్లవారికిని వచ్చు వ్యాజ్యములను తీర్మానించు నధికారము కలదు.

అప్పెల్లేటు ప్రావెన్షియలు లోకలుడివిజనుకోర్టులకుఅమితమగు అధికారములు కలవు. ఇవి అన్నియు వ్యాజ్యములను విమర్శించును.

కేపు టవునులోను, పీటరుమారిట్జుబర్గులోను ప్రిటోరియాలోను బ్లూంఫాంటీనులోను, రాష్ట్రీయ డివిజను కోర్టులున్నవి.

కేపు డివిజనులో 5 గురును నేటాలులో నలుగురును, ట్రాన్సువాలు డివిజనులో 7 గురును, ఆరెంజి డివిజనులో ముగ్గురును న్యాయాధిపతులుందురు. ఒకడివిజనుకోర్టుతీర్పు మరియొక డివిజనులోకూడ అమలు జరుపబడును.

దక్షిణాఫ్రికా చట్టము 96 వ శెక్షను ప్రకారము నియమింపబడిన అప్పెల్లేటు డివిజనులో (ఛీఫుజస్టిసు) ప్రధాన న్యాయాధిపతియు, అప్పెల్లేటు డివిజను నియమించు ఇరువురు సాధారణ న్యాయాధిపతులును, ఏడివిజనులోనైనను న్యాయాధిపతులుగనున్న ఇరువురు అడిషనలు న్యాయాధిపతులు నుందురు. ఒక న్యాయాధిపతి తీర్పుపై నుపర్యభియోగమును ముగ్గురును, ఇరువురు న్యాయాధిపుల తీర్పుపైన ఐదుగురును తీర్పుచెప్పవలెను.

దక్షిణాఫ్రికాలో నాచరణలోనున్న ధర్మశాస్త్రము రోముకాజ్యపుధర్మమును డచ్చివారిధర్మమును ఆంగ్లేయధర్మమును కలసిన మిశ్రిత ధర్మశాస్త్రము.

1921 లో సుప్రీముకోర్టులోనున్న న్యాయవాదులు

అడ్వొకేటులు.	అటర్నీలు.	నోటరీలు.	కన్వేయన్సర్లు.
928	8548	2518	1231

వీరిలో కొందరు కేపు డివిజనులోను కొందరు తూర్పుజిల్లాల డివిజనులోను కొందరు గ్రిక్వాలాండు, నేటాలు, ట్రాన్సు వాలు, ఆరెంజిలుడివిజనులలోను పనిచేయుచున్నారు.

వివిధవిషయములు:— 1921 లో దక్షిణాఫ్రికాలో నరక శిక్ష లనుభవించుటకు 9 కారాగారములును, 183 సాధారణ కారాగారములును 7 రిఫర్మేటరీలును (బాలురను సంస్కరించు శరణాలయములు) నుండెను. 6888 యూరోపియనులును, 3791 నేటీవులును మిశ్రమజాతివారును పోలీసుదళముండుండెను. 1912 లో డిఫెన్సు చట్టమువలన ఆరోగ్యముకల ప్రతి తెల్లపురుషుడు ను 16 మొదలు 61 సంవత్సరములోపువ యస్సువాడు సైనిక శిక్ష పొందవలెను నియమము వచ్చెను. ఇందువలన 1914 లో ఐరోపా మహాసంగ్రామమునకు 40,000 మంది సైనికులను దక్షిణాఫ్రికా పంప గలిగెను. ఈ సైనికపద్ధతివలన డచ్చివారికిని ఆంగ్లేయులకును స్నేహమభివృద్ధి జెందెను.

కేపుటవునులోను స్టెల్లెన బాషులోను విట్ వాటర్సు రాండ్ లోను విశ్వవిద్యాలయము లున్నవి. గ్రాహమ్సుటవున్ లోని రోడ్సు విశ్వవిద్యాలయము ప్రిటోరియాలోని ట్రాన్సు వాల్ యూనివర్సిటీ కాలేజి బ్లూంఫాంటీనలోని గ్రే విశ్వ

విద్యాలయకాలేజి గాక జోహానసుబర్గులో వైద్యవిద్యా పరిశోధక సంస్థలు కలవు. 1921 సం॥ నాటికి వార్తాపత్రికలు 822 కలవు. 221 గ్రంథాలయములు, 10 చిత్రవస్తు ప్రదర్శన శాలలు, 3 జూలాజికల్ తోటలు, 6 బొటానికల్ తోటలును కలవు. అనేక వైద్యశాలలును కలవు. సమితి సర్వవిధముల వృద్ధిజెందినది.

ఋణము:—పూర్వము నాల్గుపరగణాలకు నున్న ఋణము (110,000000 పౌనులు.) సమితి ప్రభుత్వము భరించెను. యుద్ధమువలన నమితమైనది. 1916 లో 142881000 అయి అది పెరుగుచునేయున్నది. ఇందు చాలవరకు రైళ్ళు తంతి రేవులు మున్నగు హానికొఱకె వ్యయమై దేశమునకు లాభకరముగనె ఉపయోగపడినది. 1916 జనవరిలో సమితిపరిపాలనమున 8874 మైళ్ళ ఇనుపదారి యుండెను 110 మైళ్ల ప్రైవేటుల రైలుదారియు నుండెను. దీనికి 88494328 పౌనులు ఖర్చయ్యెను. హార్బరులకు 12826915 పౌనులు వ్యయమయ్యెను. 50000 మైళ్ళ తంతి మార్గముండెను.

సమితిదేశమున 1918 లోని ఎగుమతులు:—బంగారు, వజ్రములు, బొగ్గు, రాగి, తగరము, వెండి, ఉన్ని, ఉష్ట్ర పక్షియీకలు, తోళ్ళు, మొహాయిరు, వాటిల్ బెరడు, మొక్కజొన్న, పండ్లు, బుచూ, తిమింగిలమూనె, మృగములు, సారాయము, ఇతరవస్తువులు, 68465550 పౌనుల

శిమ్మ్రతువి ఎగుమతియయ్యెను. ఇందు 69492629 పౌనుల విలువవి ఇంగ్లాండునకు పోయెను. 8,972,921. ఇతరదేశములకు పోయెను. ఆ సంవత్సరమున బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునుండి 25566814. పౌనులు విలువగల సామానులను ఇతరదేశముల నుండి 121842284 విలువ సామానులును దిగుమతియయ్యెను. డర్బనురేవు చాల ప్రసిద్ధిచెందెను. 'డెలగోబే' యు ప్రాముఖ్యము చెందెను. 1913 లో సమితిఆదాయము 15806176 పౌనులు. సమితి ఎగుమతులును ఆదాయమును చాల వృద్ధి చెందినవి.

1913 సంవత్సరమున సమితిదేశము వైశాల్యము జనసంఖ్య:—

దేశము.	వైశాల్యము చ॥ మైళ్లు.	జన సంఖ్య.
కేప్రుకాలనీ	276565	2617844
ట్రాన్సువాలు	111196	1847600
నేటాలు	36173	1224278
ఆరెంజిఫ్రీస్టేటు	55180	584284
సమితిదేశము	479114	6274006

సమితిలోని జనులు.

సంవత్సరం	జన సంఖ్య.	తెల్లవారు.	నల్లవారు.	(ఆసియావారు)
1904	5175824	1116806	4059018	122734
1911	5973394	1276242	4697152	152309
1921	6926992	1522442	5404550	163896

బంటూలు:—

1904 3491056

1911 4019006

1921 4699433

1911 సంవత్సరములో సమితిలో నుండిన ఆసియా వారిలో హిందువులు 115580 మహమ్మదీయులు 20892 పారశీ వారు 341 ఇతరులు 12978.

తెల్లనల్లసమస్య:—దక్షిణాఫ్రికాలో నేడు రంగులను బట్టి ప్రజలజాతిభేదము నిర్ణయింపబడి ప్రభుత్వ పరిపాలనమందే గాక ప్రజలసాంఘిక వ్యవహారములందును భేదభావము కన బడుచున్నది. అన్నిజాతుల ఐరోపావారును యూధులును 'తెల్ల' వారని వ్యవహరింపబడుచున్నారు. భారతీయులు ఆసి యావారని వ్యవహరింపబడుచున్నారు. ఐరోపావారికిని బం టూ లేక బాంటూ జాతివారికిని పుట్టిన మిశ్రమజాతివారిని 'రంగువారు' (Colored people) అని పిలుతురు. డచ్చి వారు పూర్వకాలమున జావాద్వీపమునుండి తీసికొనివచ్చిన వారు మహమ్మదీయులైనారు. వారిసంతతివారు కొద్దిమంది కేపుటవునులోనున్నారు. వీరిని 'కేపుమలయు' లందురు. ఆఫ్రి కాదేశములోని ఆదిమవాసుల సంతతివారు జూలూలు, పొసాలు, బసూటోలు. వీరి నెల్లరను 'నేటివ్స్'లని పిలుచు చున్నారు. విద్యావంతులైన దేశీయులనుకూడ ఇట్లు పిలు

చుట యాచారమైనది అని సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసుగారు 1926 సం॥ జూలైలో వ్రాసినారు.

నేడు 50 లక్షల బంటూజాతివారును, 10 లక్షల ఐరోపావారును, 5 లక్షల రంగు వారును, 160000 భారతీయులను, 12000 కేవ్రుమలయులును దక్షిణాఫ్రికాలో నున్నారు. బంటూల జనసంఖ్య శీఘ్రముగ పెరుగుటచూచి వీరే తెల్లవారిని మ్రింగివేసితమలో కలిపివేసి కొందురను భయముకలిగెరు.

'నలుపురంగు మిశ్రమప్రజలలో నందు ముఖ్యముగ దక్షిణాఫ్రికాగ్రములోని వారు కొందరు తెల్లవారివలెనె సర్వవిధముల పార్లమెంటు సభ్యులు కావగె యున్నారని యంగీకరింపకతప్పదు'. అని మాననీయులగు ఆర్. హెచ్. బ్రాండుగారు తమ 'దక్షిణాఫ్రికా సమితి'యను పుస్తకమున వ్రాసి ఈ సమస్యను చర్చించియున్నారు. అయినను నలుపురంగువారు సభ్యులగుటకు వీలులేదు. యూరపియను సంతతివారేకాని ఇతరులెన్నుకొనబడరాదు.

'అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలోని నల్లవారు నీగ్రోలు. వీరిసంఖ్య తెల్లవారిసంఖ్యకన్న చాలతక్కువ. పశ్చిమ యిండీసు దీవులలో నల్లవారె అధికసంఖ్యాకులు. వారిమధ్య సైనికబృందమువలె తెల్లవారున్నారు. కాని దక్షిణాఫ్రికాలో ఒకతెల్లవానికి ఐదుగురు నల్లవారున్నందువలన నీజాతి సంబం

ధసమస్య 'తెల్ల నల్ల' తారతమ్యసమస్య భయంకరరూపముఁ దాల్చినది. బ్రిటీషువారు తెల్లనల్లసమస్య లేనంత వఱకద్భుతముగ సులభముగ దేశములను పరిపాలించుచున్నారు. వీరు కొంత దాతృత్వము న్యాయము దయయుచూపి కాలక్షేపము చేయఁ గలుగుచున్నారు. కాని తెల్లనల్లసమస్యవచ్చి తెల్లవారు నల్లవారు దేశమున నెలకొన్న తరువాత కలుగు పరస్పరసంబంధముల విషయమున వీరిధర్మము తిన్నగలేదు. ఇందు ముఖ్యముగ బ్రిటీషువారు తమదేశములో లండను నగరమున ప్రధానమంత్రిగారుండు 'డౌనింగు' వీధినుండి వలసరాజ్యములోని తెల్లనల్లసమస్యను పరిష్కరింపఁజూచిరి. తెల్లవారికి స్వాతంత్ర్యము స్వపరిపాలనమును దయచేసియు నల్లవారి యోగక్షేమమును తా మరయఁ జూచుచున్నారు. ఇది దక్షిణాఫ్రికావా రంగీకరింపలేదు. దక్షిణాఫ్రికావారి దృక్పథమే వేరు. ఇది అవిద్యవలన అవినీతివలన మోటుతనము వలన వచ్చిన వచ్చియుండును. బజారులోపోవు మానిసి సభలలో కూర్చుండుపురుషుడు ఈ సమస్యయొక్క ప్రాముఖ్యమును గమనింపడు. అతనికి నిరంకుశత్వమున్న ప్రీతి. నేటివులదగ్గఱనుండి వారిభూములను లాగికొని తెల్లవారికొరకు పనిచేయించుటయె న్యాయమని తలంచును. వానికి విద్య నేర్పినచో స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యమును గోరును. గనుక విద్యఁ గఱపవలదు. వానిని వానియంతరముననే ఉంచవలెను. ఇది

న్యాయము కాదని శ్రేయము కాదని తెల్లవా డెరుగఁడు కాఫరు
లు ఆరు మిలియనులు (60 లక్షలు) నూతనరాజ్యాంగ సంస్క
రణములనాటికె యుండిరి. వారు 10 లేక 20 మిలియనులుగ
శీఘ్రముగనె వృద్ధిజెందుదురు. వారి కన్యాయము జరిగినదను
తలంపు కలిగించుట మంచిది కాదని తెలిసికొనడు.' ఇంగ్లాండు
లోని కార్మికపక్షపువాడైన కేయిర్ హార్డీగారు మంచి రాజ
నీతిజ్ఞుడు. ఆయన దక్షిణాఫ్రికాసమితి చట్టమునుగూర్చి 'ఇది
తెల్లవారి కైకమత్యము కలిగించుటకును, నల్లవారికి ఎన్నిక
హక్కుల లేకుండుటకేగాని దక్షిణాఫ్రికాలోని జాతుల సమ్మే
ళనముకొరకుగాదు,' అని చెప్పినాడు.

తెల్లవారిలో 'కాఫరు' పనిచేయుట యగౌరవ మని
తలంచి సోమఱులుగనేయుండి దారిద్ర్య మనుభవించుచున్న
వారు చాలమంది కలరు. 'రంగువారు' అని తెల్లవా రుప
యోగించు పదము కాఫరులకు వర్తింపదు. (Coloured Man.)
రంగువాడన తెల్ల నల్లరంగుల మిశ్రమజాతివాడు. ఈ నలుపు
రంగుజాతివారు చామనచాయగనె గాక తెలుపు నలుపురంగుల
మధ్య ననేక వన్నెలగ నుందురు. ఈతెగవారు కేపుకాలనీ
లో నందుముఖ్యముగ కేపుటవునులో చాల నధిక సంఖ్యాకు
లున్నారు. వీరు యూరపియనులకును కాఫరులకును పుట్టినవా
రెగాక యూరపియనులకును ఆదిమవాసులగు హాటెంటాటులు

కును పాశ్చాత్యులకును దులయజాతి వారికిని పుట్టినవారు. ఈ రెండు తెగలనుగూడ పాశ్చాత్య సోదరులు నల్లవారనియు రంగువారనియు వ్యవహరించుచున్నారు. ఆదిమజాతివారిని ఆసియావారినిగూడ నల్లవారేయని వ్యవహరించుచున్నారు. ఈ తెల్ల నల్ల భేదభావము తీవ్రరూపము దాల్చినది.

ట్రాన్సువాలు ఆరెంజి పరగణాలలో తెల్లవారికిమాత్రమే ఎన్నికహక్కు (వోటు) కలదు. నేటాలులో కొన్నినియమముల ననుసరించి నేటీవులకు వోటుకలుగును. కేపు కాలనీలో తెల్లవారికి నల్లరంగువారిలో కొంత ఆస్తియుండి పేరువ్రాయగలిగినవారికి సమ్మతినిచ్చు హక్కు 'వోటు' కలదు కాని తెల్లవారినే ఎన్నుకొనవలెను. మిశ్రమ వర్ణజాతివారి విషయముననే ఇట్టి భేదబుద్ధియుండగ నిక ఆదిమవాసులపట్లను ఇతర నల్లవారిపట్లను దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వము వారెట్లు న్యాయబుద్ధితోనుందురు? బంటూసమస్య పరిష్కరించుటకు ప్రభుత్వమువారు ప్రయత్నించిరి. కొన్నిచోటుల తెల్లవారును కొన్నిచోటుల నల్లవారును భూములను కొనగూడదని శాసించిరి. వర్ణభేదమునుగూర్చి పార్లమెంటువారుచేసిన చట్టములలో కొన్నిటి నిదివరకే యుదాహరించి యుంటిమి. ఇట్టివెన్నో కలవు.

హెర్టుజాగ్ గారి 'తెల్లదక్షిణాఫ్రికా' విధానము:—

నేటిప్రధానమంత్రి హెర్టుజాగ్ గారు రంగువారిని (తెలుపు

సంకరపు మిశ్రమజాతివారిని) తెల్లవారిలో కలుపుకొని వారికి ఎన్నికహక్కుల నిచ్చి పనులుచేసికొను సౌకర్యములు కల్పించి ఒకే తెల్లజాతిగచేసి వైచి ఇకముందు మిశ్రమజాతి రంగువారు లేకుండగచేసి బంటూజాతివారితో కలియకుండ వారిని వేఱు చేసి డచ్చివారు జావాలో చేసినట్లు దక్షిణాఫ్రికాను తెల్లవారి దేశముగ చేయువలెనని సంకల్పించినాడు దీనివలన నేటివులు తెల్లవారితో సంపర్కము చేయరాదు. అట్లు చేసిన శిక్ష విధింపబడును. ఇట్లు చేసినచో తెల్లవారిని రక్షించవచ్చునని వారియూహ

వర్ణభేదచట్టము నొకదాని నీయుద్దేశ్యముతో హెర్ట్జాగ్ ప్రధానామాత్యుని ప్రభుత్వము చేయతలపెట్టినది. దీనివలన రంగువారికిని బంటూతెగవారికిని భేదము నేర్పరచిరి. కొన్ని తెగలను కార్మికవృత్తులందును వృత్తికళలందును పని చేయరాదని శాసించుచట్టము బంటూ ప్రజలపైన ప్రయోగింపబడినది. ఇది రంగువారికి వర్తింపదు. ఇట్లు రంగువారికి ఆర్థికలాభమును కల్పించినారు. ఇట్లే ఎన్నికహక్కులందును రంగువారికి ప్రత్యేకముగ హక్కులనిచ్చినారు. వీరిని తెల్లవారిస్థితికి తీసికొని వచ్చుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. నేటివుల నడగత్రొక్కుటకు నిశ్చయించిరి. భారతీయులను నేటివులతోపాటు అడగద్రొక్కుటకె నిశ్చయించిరి. దక్షిణాఫ్రికా జాతీయవాదులు భారతీయులు పరులని

యు వారిని బంటూ 'నేటీవుల' కన్న నెక్కుడు మర్యాదగ చూడనవసరము లేదనియు పలుకుచున్నారు. హెర్ట్జాగు గారు 'రంగువారిని' బాగుచేయుపద్ధతిలోనే బంటూ నేటీవుల నడగద్రొక్కు నుపాయము నాలోచించిరి. తెల్లవారి కొరకేర్పరుప బడిన ప్రదేశములందుగాక ప్రత్యేక నివేశనములందె బంటూలు భూములను కొనవచ్చును. అట్లే తెల్ల వారు వర్తకవ్యాపారములు చేయుటకును భూములు కొనుటకును బంటూ ప్రదేశములందు నిషేధింపబడుచున్నారు. ఇది 'సెగ్రిగేషన్' లేక నివేశనములను నిర్ణయించు పద్ధతి. బంటూలు తమ నివేశనములందే వృత్తికళలు (skilled industries) చేసికొనవచ్చునుగాని ఇతర చోటుల చేయరాదు. ఇతరచోటులవారికి వోటునిచ్చు హక్కునుండదు. వారి ప్రదేశములందే వారికి చిన్నసభల నేర్పరచి ఎన్నికహక్కు లివ్వబడును. సమితిశాసనసభకు వారి పక్షమున నేడుగురు తెల్ల (ఐరోపా) ప్రతినిధుల నెన్నుకొనవచ్చును. వారు బంటూ వ్యవహారములందు తప్ప ఇతర వ్యవహారములందు పాల్గొనరాదు. ఈ పద్ధతి ఆసియావారికిగూడ వర్తించునట్లు హెర్ట్జజాగు ప్రభుత్వమువారు శాసించిరి. కేపుకాలనీలోనున్న 6000 భారతీయులును కేపు మలయులతో కలసి పోవుచున్నారు. కాని నేటాలులో నున్న 140,000 భారతీయులును ప్రత్యేక జాతీయత కలిగియున్నందున ఆశియా చట్టమును చేసి

వారి హక్కులను తీసివేయ దలచినారు. ఇందువలన వారికి తీరమున నివేశనము లేర్పరుపబడినవి. మునిసిపలు ఎన్నిక హక్కులు వారికి నేటాలులో తీసివేయబడినవి. ఇట్లు నేటీవు సమస్య 'తెల్ల నల్ల' సమస్యగ మారినది.

డచ్చి జాతీయత:— డచ్చివారు మెల్లమెల్లగ వృద్ధి జెంది దక్షిణాఫ్రికాలోని బ్రిటీషువారిని మించిరి. వీరికి దక్షిణాఫ్రికా దేశాభిమాన మొకటి కలిగినది. దేశము తమదే యనియు బ్రిటీషువారు పరులనియు తలచిరి. తమ కొక ప్రత్యేక పతాకము కావలెననిరి. ప్రభుత్వమునందలి మంత్రులు చాలమంది డచ్చివారే. మెల్లమెల్లగ బ్రిటీషువారిని దోసిరాజన జూచుచున్నారు. బ్రిటీషువారు చాలమంది వలస కేగుచున్నారు.

పదకొండవ ప్రకరణము.

ఇతర వలసరాజ్యములు.

మెడగాస్కర్:— దక్షిణాఫ్రికాకు తూర్పున నున్న పెద్దద్వీపమె మెడగాస్కర్. దీనియందు మన భరతఖండమునకు తూర్పునగల ద్వీపకల్పములోను ద్వీపములోను నివసించుచున్న మలయసంతతివారే ప్రాతకాపులుగ నున్నారు. ఆఫ్రికా

కుశద్వీప మనియు నందు సంస్కృతధ్వనికల పేరులున్న భాగము లార్యుల వాసస్థానములనియు చేయబడిన సిద్ధాంత మున కిది బలమిచ్చుచున్నది. ఏది యెట్లున్నను భారతీయ ప్రాచీన నాగరకత కిది దృష్టాంతముగ నున్నది. భారతీయుల నౌకాజీవనము వాణిజ్యసంపద నిది వేనోళ్ళ చాటుచున్నది. తామరాకుల చాటుపైన నిచ్చటికి తమ పూర్వులు వచ్చిరని మలయజాతి 'హోవా' లు చెప్పుచుందురు. వీరికి అరబ్బుల నాగరకత తగిలినది. నౌకాయానము వాణిజ్యము వీరెరుగు దురు. వీరి నాగరకత ఆచారములు మన మలయుల నూదిరివె. భాషయు మలయ కుదుటికిఁ జెందినదె. పోర్చుగీసువారు 1506 లో నిచ్చటికి వచ్చిరి. కాని రేవు స్థాపించలేదు. డచ్చి వారును స్థాపించలేరు. 1642 లో ఫ్రెంచివారు డాఫిన్ అను రేవు స్థాపించిరి. కాని వారి గవర్నరు చేసిన దౌర్జన్యమువలన 1672 లో మలయజాతివారు వారిని నాశముచేసిరి. మరల 1750 లో సెంట్ మేరీద్వీపమును వశముచేసికొని ఫ్రెంచి వారు డాఫిన్ పునరుద్ధరించుకొనిరి. ఫ్రెంచి గవర్నరు నేర్పర చిరి. దేశాక్రమణ మొదలిడిరి. ఇంతలో 'హోవా'జాతివారు అభివృద్ధిజెంది రాజ్యము నేలుచుండిరి. హోవాపరిపాలకులు బలహీనులైరి. ఫ్రెంచివారును మెల్లగ దేశాక్రమణముచేయు చు తుదకు 1895 లో మెడగాస్కర్‌ను ఫ్రెంచికాలనీ వలస రాజ్యముగ ప్రకటించిరి. వీరి పరిపాలనమున వర్తక మభివృద్ధి

జెందెను. ముఖ్యముగ బంగారు, ఇండియారబ్బరును ఫ్రెంచి దేశము కెగుమతియగుచున్నవి ఫ్రెంచి గవర్నరును సంస్థలును దీనిని పరిపాలించుచున్నారు.

పోర్చుగీసు దక్షిణాఫ్రికా:—పోర్చుగీసువారు పదునైదవ శతాబ్దాంతమున దక్షిణాఫ్రికా తూర్పుతీరమున సోఫాలవరకును అరబ్బులె ఆక్రమించియుంట చూచిరి. అచ్చట బంగారు దొరకుచుండెను. దీనిని బంటూవారు అరబ్బులకిచ్చు చుతమకు కావలసిన వస్తువులను పుచ్చుకొనుచుండిరి. దీనిని చూచి పోర్చుగీసువారు 1505లో సోఫాలను ఆక్రమించిరి. అరబ్బులతో స్నేహము చేయుచు బంగారును దంతమును కొనుచుండిరి. 1544లో డెలగో అఖాత ప్రాంతములందు దంతము దొరకునని తెలిసికొనిరి. గాని రేవు స్థాపింపలేకపోయిరి 1569 నాటికి బంగారు గనులను ఆక్రమించవలెనను ఆశకలిగెను. కాని వీరి ప్రయత్నము నిష్ఫలమయ్యెను. ఆసమయముననె కొందరు క్రైస్తవ గురువులు తూర్పుతీరమున నెలకొన ప్రయత్నించియు, విఫలమనోరథులైరి. 1892లో 'టీటీ సేనా' లలో నుండిన పోర్చుగీసు దళము నాదిమవాసు లంతమొందించిరి. జంబేసికి దక్షిణమున పోర్చుగీసువారికి చెప్పతగిన స్థలములే లేవు. అయినను ఆదిమవాసుల నాయకుల నొండొరులపైఁ బురికొల్పి తాము ఆడించుచుండిరి. ఛాకావలన తరుమబడిన ఆదిమవాసులు 1886 నాటికి సోఫాలలో నుండిన పోర్చుగీసువారిని

కూడ రూపుమాపిరి. కాని మరల సోఫాలను పోర్చుగీసువారు కొంతమంది ఆదిమవాసుల సాహాయ్యముతో ఆక్రమించుకొనిరి. 1861లో ఆదిమవాసులలో పట్టాంగన నాయకుడగు మణికశుడు మరణింప పోర్చుగీసువారికి ప్రాణములు చేరుకొనెను. 1869 జూలైలో పోర్చుగీసుప్రభుత్వమువారికిని దక్షిణాఫ్రికాప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వమువారికిని జరిగిన సంధిలో సరిహద్దు లేర్పరుప బడెను. ఈ సంధి బ్రిటీషువారికిష్టము లేదు. డెలగో అఖాతప్రాంతము తూర్పు దక్షిణప్రదేశములు తమవని తగవులు పెట్టిరి. కాని మధ్యస్థుని తీర్మానమున వారికి వ్యతిరేకమయ్యెను. 1875 సం॥ తరువాత రైలుదారి నిర్మింపబడి లొరెంకొ ముఖ్యపట్టణమయ్యెను. బ్రిటీషువారిప్రాంతముల నాయకులను లోబర్చుకొని తమ ప్రభుత్వము నెలకొల్పుటకు ప్రయత్నించిరి. పోర్చుగీసువారు దీనికిష్టపడలేదు. కొందరు పోర్చుగీసు ఉద్యోగులను బ్రిటీషు దక్షిణాఫ్రికా కంపెనీ అధికారి ఫోర్బసు (Forbes) అరెస్టుచేసెను. అంతట పోర్చుగీసువారికిని బ్రిటీషువారికిని 1891లో ఆండ్రాడా దగ్గర యుద్ధము జరిగెను. జూను 1891 లో నీ రెండు ప్రభుత్వములకును సంధిజరిగి, సరిహద్దు లేర్పరుపబడెను. ఇనుపదారి వేయు ఏర్పాటుకూడ జరిగెను. పోర్చుగీసు దక్షిణాఫ్రికాను 'మొజాంబిక్ కంపెనీ' అనునొక సంఘమువారు పరిపాలింపసాగిరి. దీనికొక గవర్నరు 'బెయిరా' (Beira) లోనుండెను. పోర్చుగీసు

ప్రభుత్వమువారే న్యాయపరిపాలకులను లిస్బన్ (Lisbon నియమించిపంపి తమగవర్నరుజనరల్ కుమాత్రమె లోబడునట్లు శాసించిరి. గవర్నరుకు వీరిపై నధికారములేదు. బంగారుగనుల పని సాగుచుండెను. సంవత్సరమునకు 24,000 పౌనులు బంగారము తీయబడుచుండెను. 1914 లో 28,000 టన్నుల పంచదార ఎగుమతి చేయగలిగిరి. పదిటన్నులప్రత్తి 26,000 టన్నుల మొక్కజొన్న 100 టన్నుల నూనెగింజలును ఎగుమతిచేయగలిగిరి. పోర్చుగీసు మొజాంబిక్ ప్రభుత్వముక్రింద 1913 లో 1401 యూరపియను (పాశ్చాత్య) పురుషులు, 471 యూరపియనుస్త్రీలు, 1088ఆసియాపురుషులు, 62ఆసియాస్త్రీలు, 131,488 బంటూపురుషులు, 140,078 బంటూస్త్రీలు, 779 మిశ్రమ జాతిపురుషులు, 705 మిశ్రమజాతిస్త్రీలును ఉండినట్లు జనాభావలన తేలినది. లింపోపో మనీసానదుల మధ్యభాగము నింకొక పోర్చుగీసుసంఘమువారు పరిపాలించిరి.

కాంగోరాజ్యము:—1876 లో బెల్జియములోనుండి ఒకసంఘమువారు మధ్యాఫ్రికాలో నెలకొని లాభముపొందుటకువచ్చిరి. స్టాన్లీ అను దొర ఇంతకుముందె కాంగోనదీతీరము చూచెను. ఇతడు బెల్జియంరాజు కీసంగతులు చెప్పెను. ఫ్రెంచివారప్పుడే కాంగోలో కొంతభాగము వశము చేసికొనిరి. 1878 లో స్టాన్లీ మరియొక బెల్జియంకంపెనీ స్థాపించి కాంగోనదిమీద ప్రయాణముచేసి నీగ్రోలతో ఒడంబడికలుచేసి ఆక్ర

మింపసాగెను. పోర్చుగీసువారు కాంగోముఖద్వారము తమ దనిరి. అంతట జర్మనీవారొక సభచేయుగ నందు బెల్జియము రాజువాక్కులు స్థిరపడెను. మొదట అందరికి నీరాజ్యమున నుద్యోగములిచ్చిరి. కాని తరువాత బెల్జియమువారే అన్నిటి నాక్రమించిరి. వీరి పరిపాలనమున చాల దౌర్జన్యములుజరిగెను. తరువాత 1908 లో బెల్జియుల ప్రభుత్వఅధికారము రాజు నుండిపోయి ప్రజలయధీనమయ్యెను. ఇందువలన కాంగోదేశ పరిపాలనముకూడ కొంచెము బాగుపడెను.

జర్మనీ దక్షిణాఫ్రికా:—ఆరెంజినదికిని క్యూనేనదికిని మధ్య పశ్చిమతీరముననున్న 825000 చతురపుమైళ్ళవైశాల్యము కలభూమి యిసుకపట్టులతోనిండియున్నది. అందుకొంచెము వ్యవసాయోగ్యమగు ప్రదేశము కాలహారి యెడారినంటియున్న పీఠభూమి ఇది నమాక్వదేశము. పైకిపోయినకొలది వర్షపాతము ఎక్కుడై సారవంతముగనుండును. హెరేరోతెగయు హటెంటాటులును పూర్వముపోరాడి ఒండొరులను నాశనము చేసికొనుచుండిరి. 1791 లో పాశ్చాత్యులీభూమి చూచిరి. 1814 లో లండనుమిషనరీ లచ్చటచేరిరి. 1840 లో హటెంటాటు నాయకుడు 'యాంకేరు ఆఫ్రికేనరు' హెరేరో తెగ నోడించెను. వారికి పశుమందలను కాయు దురవస్థవచ్చెను. 1863 లో హెరేరోలు మరల యుద్ధసామగ్రిలను సంగ్రహించుకొని మందలను తోలుకొనిపోయిరి. అంతట హెరే

రోల స్వాతంత్ర్యయుద్ధము మొదలిడెను. వందలకొలది హాట్టెంటాటులు మడసిరి. 1870 లో ఆఫ్రికేనరు సంధికొడంబడెను. దక్షిణాఫ్రికా ట్రాన్సువాలు ప్రజాస్వామ్యమునుండి కొన్ని కుటుంబములు డమారా దేశముజొచ్చినవి. ఈసంగతిని అప్పటి వారు కేపుకాలనీలోని బ్రిటీషువారికి వర్తమాన మంపిరి. అప్పుడు 1875 లో సముద్రతీరమున 'వాల్విసుబే' వరకును బ్రిటీషువారు తమదని ప్రకటించిరి. 1880 లోను 1882 లోను హాట్టెంటాటులకును హారేరోలకును యుద్ధములు జరిగెను. తరువాత నుభయులును సంధిచేసికొనిరిగాని కొందరు దొమ్మియుద్ధము చేయుచునె యుండిరి. పాశ్చాత్యజాతులు నెలకొనుటకు విశాలములగు ప్రదేశములను వెదకుచుండిరి. ఇంతలో జర్మనీవారు వచ్చి దేశమునాక్రమింతురని ఎవ్వరనుకొనలేదు. 1888 లో బ్రిమెనువర్తకుడొకడు "ఆంగ్రాపెక్వెనా" దగ్గర నొక రేవును స్థాపించి తరువాత మే నెలలో ఒక హాట్టెంటాటునాయకునివద్దనుండి కొన్ని నిర్జనభూములను కొన్ని తుపాకులను 100 పౌనుల నిచ్చికొనెను. ఆగస్టులో నింకను విశాలమగు దేశమును 60 తుపాకులు 600 పౌనుల నిచ్చి కొనెను. అతడు జర్మనుప్రభుత్వమువారి సాహాయ్యమును కోరగ జర్మనీవారీవిషయమునుగూర్చి బ్రిటీషువారితో ప్రస్తావించిరి. కాని ఈదేశమెల్ల జర్మనీప్రభుత్వము ఆక్రమించునని ఎవ్వరనుకొనలేదు. బ్రిటనుకు ఖర్చులేనిచో సముద్రతీర

ము నాక్రమింపవచ్చునని బ్రిటీషు రాజ్యాంగ కార్యదర్శి కేపు ప్రభుత్వమునకు కబురంపెను. 1884లో కేపుపార్లమెంటువారుతీర ప్రదేశమును వశపరచుకొన నిశ్చయించిరి. అచ్చటి ఆదిమవాసుల నాయకులును బ్రిటీషుపాలనకిష్టులై. ఇంతలో 1884 సంవత్సరము అగస్టు 7 వ తేదీని అంగ్రాపెక్వేనాదగ్గర విలియము చక్రవర్తియాజ్ఞ ప్రకారము జర్మనీవారి నౌకాధికారి జర్మను పతాకమునాటి సముద్రతీరమునందును దానినంటి 20 మైళ్ళ వెడల్పునను ఆరెంజినదినుండి 20 వ డిగ్రీవరకును జర్మను పరిపాలన ప్రకటించెను రెండుదినములలో అక్కడనుండి ఉత్తరముగ 26 వ డిగ్రీవరకును ఆంగ్లేయులయొక్క వాల్విస్ బే అఖాతప్రదేశము తప్ప తక్కినప్రదేశమున జర్మను పరిపాలనము ప్రకటించిరి. 1886 లో జర్మనీవారు పోర్చుగీసువారితో సరిహద్దులను కూర్చి సంధి చేసుకొనిరి అట్లే బ్రిటీషువారితోను 1890 సం॥ లో సంధి చేసికొనిరి జర్మనీవారు తా మాక్రమించినదేశము నభివృద్ధి చేసికొనిరి.

జర్మనీవారు 'ఒట్జింబింగ్వా' లో ప్రభుత్వస్థాన మేర్పరచికొనిరి. గాని తరువాత యాంకేరునలన "విండ్ హాక్"ను విక్రయముపొంది తమముఖ్యపట్టణమును అచ్చటికిమార్చి ధనము వెచ్చించి పెద్దసౌధములు కట్టి అలంకరించిరి. ఇచ్చట నిరువదియైదేండ్లలో గొప్ప వాయువార్తా కార్యస్థానమేర్పడెను. గొప్ప హోటళ్లు, బజారులు, క్రైస్తవాలయములు, వార్తా

పత్రికాలయములు చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలలు, పుస్తకభాం డాగారము, రైలుస్టేషను, విద్యుచ్ఛక్తి ఏర్పడెను. దీనిని చాలబలవత్తరముగచేసిరి. సైన్యములను స్థాపించిరి. దీని చుట్టునున్న పొలములలో ఊటలు త్రవ్వి సాగుచేసిరి. చాలధనము నెచ్చించి పంట పండింపసాగిరి. ఒక కుటుంబముకొరకెన్నో ఎకరములభూమి కావలసియుండెను. మంచిగుఱ్ఱములను పశువులను దిగుమతిచేయుచుండిరి. రాగి గనులు బయల్పడెను. పైర్లువేసి యీపరిశ్రమను వృద్ధిచేసిరి. పదియేండ్లు 1893 మొదలు 1904 వరకును హాటెంటాటులును హెరెరోలును జర్మనీవారితో యుద్ధములుచేసి స్త్రీ పురుషుల నెందఱనో హత్యచేసిరి. వారిపైన జర్మనులు పగదీర్చుకొనిరి. చాల మందిని నాశనముచేసిరి. 1908 లో అంగ్రాపెక్వేనా దగ్గర వజ్రములు కనబడెను. ఇందువలన రివిన్యూ ఆదాయము వృద్ధి యయ్యెను. 1913 లో 8000,000 పౌనుల విలువగల వజ్రములు 400,000 పౌనుల విలువగల రాగి, 31608 పౌనుల తగరము నెగుమతి చేసిరి. ఇచ్చట తెల్లవారిలో 8820 పురుషులు, 468 స్త్రీలు, 1625 పిల్లలుండిరి. 2000 సైన్యముండెను 15,000 హాటెంటాటులు 18000 డమారాలు 20,000 హెరెరోలుండిరి. గవర్నమెంటు నిరంకుశముగ నుండెను. బెర్లిను నుండి గవర్నరును పంపిరి. కార్యాలోచన సభయనుపేరున నొకటి యుండెను. కాలహారి యెడారివలన రాకపోకలు కష్ట

ముగ నుండెను. తీరపు వర్తకము బాగుండెను. సైన్యముల కొరకు కోటలుకట్టిరి. 1297 మైళ్ళ ఇనుపదారియు నుండెను.

1914 సం॥ లో ఐరోపా మహా సంగ్రామమున జర్మనీ వారు దక్షిణాఫ్రికాలో యుద్ధము చేసిరి. కాని లాభములేక పోయెను. బోధా సేనానియె సైన్యముల నడిపి దేశము నాక్రమించెను. దక్షిణాఫ్రికా ఆంగ్లేయుల వశమైనది. మేకంజీ సేనానియు బాగుగ యుద్ధము చేసెను. జూలై 1915 నాటికి దేశము పూర్తిగా బ్రిటీషు వారి వశమయ్యెను. జర్మను పాలనమంత మొందెను. గొప్ప సైన్యము నచ్చటనుంచిరి. కెయిజరు చక్రవర్తి నియమించిన ఉద్యోగులకు బదులు బ్రిటీషు ఉద్యోగస్థులువచ్చిరి.

జర్మన్ తూర్పు ఆఫ్రికా.—1884వ సంవత్సరము ఏప్రిలు 3 వ తారీఖుననె జర్మన్ కాలనైజేషన్ కంపెనీ సంఘము తూర్పు ఆఫ్రికాను వశపరచుకొనుటకు బయలుదేరెను. దాని నాయకుడు కారల్ పీటర్సు ఆదిమవాసులనాయకులతో సంధి జేసికొని జర్మనుప్రభుత్వమువారివలన 1885లో పట్టాపొంది అచ్చట నెలకొనెను. తూర్పుప్రక్క జాంజిబార్ సుల్తాను వీరి నడ్డగించెను. ఇది బ్రిటీషు వారికుట్రయని వీరనిరి. ఎట్లయిననేమి జర్మనీవారికిని బ్రిటీషు వారికిని సుల్తానుకును 1886 లో సంధిజరిగెను. 'డర్ సాలాం'మును, పంగనియు, జర్మనీవారి వశముండుం

డుటకును తక్కిన తీరము సుల్తాను పాలనమం దుండుటకు నేర్పాటుజరిగెను. కంపెనీవారు లోపల దేశములోనికి చొచ్చుకొనిపోయి వర్తకస్థానములను స్థాపించి నెలకొనిరి. 1888లో రేవులు వీరికే కవులియ్యబడెను. బానిసవర్తకమున కిది యడ్డు వచ్చినందున బుషిరీ అరబ్బీయుడు వీరి నెదిరించెను. 'దర్ సాలాం' వృద్ధిజెందెను. టంగా దేశమెల్ల జర్మనీవారి వశమయ్యెను. ఇనుపదారి వచ్చినది. జర్మనీ తూర్పు ఆఫ్రికా అభివృద్ధిజెందెను. దీని కిరుప్రక్కలను బ్రిటీషువారు దేశాక్రమణము చేసి దీనిపైన కన్నువేసిరి. ఐరోపా సంగ్రామమువలన నీదేశము బ్రిటీషువారి ప్రతిపత్తి (Mandate) దేశమైనది. జర్మనీవారి యుద్యోగులకు బదులు బ్రిటీషు ఉద్యోగులు వచ్చిరి. టంగనయికా (Tanganyika) దేశములోని ప్రజల యోగక్షేమములను చూచి పరిపాలించుటకె యీదేశమును బ్రిటీషువారు వశపరచుకొనినట్లు నానాదేశ ప్రతినిధుల సభయందు చెప్పిరి.

రొడీశియా:—శిసిల్ రోడ్సు (Cecil Rhodes) అను నొక ఆంగ్లేయయువకుడు తన బుద్ధికుశలతవలన కేపు కాలనీలో ప్రముఖుడగుచుండెను. ఇతడు తరువాత కేపు కాలనీరాజ్యాంగమున మంత్రియయ్యెను. దక్షిణాఫ్రికాలో అగ్రము మొదలు కెయిరోవరకును నల్లతెగలనడచి తెల్లసామ్రాజ్యమునుస్థాపించవలెనని యితనియాశయము. కేపు కెయిరో, యినుపదారివేయు

డని బ్రిటీషు రాజ్యాంగమంత్రిని ప్రోత్సహించినవాఁడు నితఁడె. ట్రాన్సువాలుకు త్తరమున పడమరను రత్నగనులుబయలుపడు టచూచి పలువురు దాని నాసించిరి. ఉత్తరముననున్న దేశము మటాబెలుతెగవారిది వీరు క్రూరులు, భయంకరులు. వీరిము ఖ్యపట్టణము బులవాయో. వీరి రాజగు "లో బెంగ్యూలా" వలన గనులు త్రవ్వట కనుజ్ఞ సంపాదించి రోడ్సు ఒక సంఘ మును స్థాపించెను. ఇతర వర్తకసంఘముల నడగద్రొక్కెను. మెల్లగ మటాబెలుదేశమును బ్రిటీషు రాష్ట్రముగ చేయుమని రోడ్సు బ్రిటీషు హైకమీషనరును ప్రోత్సహించెను. జంబేసీ వరకుగల దేశమును, దానిపైనగల దేశమును పరిపాలించు టకు 1889 లో రోడ్సుసంఘము బ్రిటీషు ప్రభుత్వమువల్ల ఫర్మానా పొందెను. ఈ సంఘము ఉత్తరమునఁగల దేశము నాక్రమించెను. మటాబెలు తెగవారు "లో బెంగ్యూలా" నాయకత్వమున బోయరులను ఇతరజాతులను బాధించియుం డిరి. వారి యాగడములకు మితిలేనందున బ్రిటీషువారుకూడ వారిపైన దాడి వెడలవలసివచ్చెననిరి. రోడ్సుకంపెనీవారి ఆంగ్ల యుద్యోగి జేంసన్ వారి నుక్కడఁచెను. అంతట మటాబెలు దేశము బ్రిటీషువారి వశమయ్యెను. (Bulawayo) బుల వాయో బ్రిటీషు దేశమునకు ముఖ్యపట్టణమయ్యెను. ఈ దేశ మునకె రొడీశియా యని పేరువచ్చినది. లో బెంగ్యూలా 1894 లో చనిపోయెను. బ్రిటీషు దక్షిణాఫ్రికా కంపెనీవారే

దీనిని పరిపాలించిరి. పాఠశాలలు, తంతి కార్యాలయములు స్థాపింపబడినవి. బంగారుగనుల పరిశ్రమ వృద్ధిగాంచెను. 2903268 పౌనుల విలువగల బంగారము 1913 లోను, 3580209 పౌనుల బంగారము 1914 లోను 3823168 పౌనుల బంగారము 1915 లోను తీయబడెను. 1915 లో 224814 పౌనుల విలువగల రాగి 17144 పౌనుల విలువగల వెండి ఎగుమతి చేయబడెను. ఇచ్చట మొక్కజొన్న బాగుగ పండును. పశువులను ఐరోపా వారు పెంచుచున్నారు. రొడీశియా వైశాల్యము 148,830 చతురపుమైళ్ళు. ఇందు 24000 యూరపియనులు, 750000 బంటూప్రజలు 8000 ఆశియావారును ఇతరులు నున్నారు. రొడీశియాయు బ్రిటీషు హైకమీషనరు పరిపాలనమున నుండెను.

న్యాసాదేశము :— న్యాసాసరస్సునకు నైరుతి ప్రదేశమున బ్రిటీషు క్రైస్తవ మిషనరీలు మెల్లగ నెలకొనుట ప్రారంభించి కొన్నివత్సరములైనది. రోడ్సు వర్తక సంఘమువారికి ఈ ప్రదేశమును ఆక్రమించి బ్రిటీషు రాజ్యముగ చేయుట ముఖ్యకార్యముగ తోచెను. అందువలన మెల్లగ నచ్చటి "నేటీవు" నాయకులతో సఖ్యము చేసికొనియు వారిని భయపెట్టియు టంగన్యికాసరస్సువరకును గల దేశమును బ్రిటీషువారు వశము చేసికొనిరి. ఈ కార్యమందు హారీజాన్‌స్టన్ చాల పనిచేసెను. పోర్చుగీస్ తూర్పు ఆఫ్రికాకు పడమరభాగ

మెల్ల బ్రిటీషు సామ్రాజ్యప్రభుత్వము వారును రోడ్సు వర్తక సంఘమువారును పంచుకొనిరి. ఈదేశమే నేటి న్యాసాలాండు ప్రొటెక్టరేటు (దక్షితరాజ్యము). దీనికి దక్షిణభాగమె ఉత్తర రొడీశియాదేశము.

కెన్యా, ఉగండాలు:— పశ్చిమమున రాజ్యాక్రమణ చేయుచుండిన జర్మనీవారి వర్తకసంఘము తూర్పునగల టంగన్యికాసరస్సుప్రాంతము నాక్రమించిరి. ఈప్రదేశము లను వశముచేసికొనుటకు ఐరోపావారెల్లరు ప్రాకులాడు చుండిరి. బ్రిటీషువారుకష్టపడి కొన్నిదేశములలో అధికారము సంపాదించి 1888లోఆప్రదేశము నెల్ల బ్రిటీషు తూర్పుఆఫ్రికా కంపెనీఅను సంఘమునకు వశముచేసిరి. ఈప్రదేశములుతూర్పున మొంబాసా పట్టణముమొదలు పడమర విక్టోరియానాంజా సరస్సువరకుగల దేశము. ఇది కెన్యాకాలనీగా పరిణమించినది. దీనికి పడమర మ్వాంగారాజు క్రింద ఉగండా (Uganda) రాజ్యముండెను. ఈదేశమును 1895లో బ్రిటీషు ప్రొటెక్టరేటు గా సాటించిరి.ప్రొటెక్టరేటనగా దక్షితరాజ్యము.బ్రిటీషువారిఅధి కారమును ప్రభుత్వమును మెల్లగప్రాకెను. తరువాత నీదేశమును బ్రిటీషు సామ్రాజ్య వలస రాజ్యము (Crown colony) గా చేసిరి. ఉగండాకు "కంపాల" ముఖ్యపట్టణమయ్యెను. కాని పరిపాలక కార్యస్థానమును ఎంటబ్బె (Entebbe) పట్టణముననే స్థాపిం చిరి. ఉగండా 150000 చతురపు మైళ్లుండెను. 4000000 ప్రజ

లిందుండిరి. ఇనుపదారులు వేయబడెను. కెన్యా రాష్ట్రము నకు మొంబాసా ముఖ్యపట్టణము. ఇదిగొప్పరేవుగానుండెను. తమదేశముమధ్య జర్మనులుండుట బ్రిటీషువారి కిష్టములేకున్నను తప్పదయ్యెను. ఐరోపా మహాసంగ్రామము నుసాకుగగొని బ్రిటీషువారు టంగన్యికాను తమ ప్రతిపత్తిదేశముగ చేసికొనిరి. తూర్పుఆఫ్రికా వైశాల్యము రమారమి 58400 చతురపుమైళ్లు. 4000000 జనసంఖ్యయుండెను. కెన్యా ఉగండాలు ప్రభుత్వవలసరాజ్యములుగ చేయబడినపిదప వీని ప్రభుత్వము బ్రిటీషుకాలనీల కార్యదర్శిగారి పాలనముక్రింద నుండెను. సామ్రాజ్య వ్యవహారములందు తప్ప తక్కిన విషయములందు స్వపరిపాలన మివ్వబడినది. వీనికి ప్రత్యేక శాసనసభలు నిందెన్నుకొనబడిన సభ్యులు నున్నారు. పరిపాలకునికి బదులుగ గవర్నరు నియమింపబడినాడు.

జాంజిబార్:— జర్మనీవారి కాలనైజేషన్ కంపెనీ అను సంఘమువారు 1884లో తూర్పున దేశము నాక్రమింపసాగిరి. జాంజిబారు ద్వీపపరిసరములను వశముచేసికొని అచటినాయకులతో ఒడంబడికలు చేసికొనుచు జర్మనుసామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారివలన పట్టాపొందిరి. తీరము వారిక్రిందికి వచ్చెను. 1890 సం|| జూలైలో జరిగిన సంధివలన జాంజిబారు బ్రిటీషు ప్రొటెక్టరేటయ్యెను. జాంజిబారు సుల్తానుకు నలభైలక్షల 'మార్కు'లిచ్చి బ్రిటీషువారు దానిని వశముచేసికొనిరి. అందు

వలన జర్మనీవారి అభివృద్ధికి చాలనష్టము కలిగెను ఉంబా మొదలు రోవుమానరకు జర్మనీకి వదలిరి.

బెచూనాదక్షతరాజ్యము:—కేపు కాలనీలో కలుపబడిన బెగూనా దేశమున కుత్తరమునయున్న బెచూనా దేశము(బ్రిటీషు వారి దక్షతలోనున్న రాజ్యము (Protectorate). ఇందుకూడ దేశీయప్రజలె ప్రబలముగా నున్నారు. ఈదేశములోని తెల్ల వారు బ్రిటీషు హైకమీషనరు నియమించిన దండవిధాయి (Magistrate) ల యధికారము క్రిందనుండిరి. బంటూ తెగల పరిపాలనము వారి నాయకులే చేయుచుండిరి. కాని వీనిపై నను హైకమీషనరున కధికారముకలదు. ఈ దేశములో చాలభాగము మిశ్రమజాతులున్నారు. బంగ్వాకెట్సీ, బక్వేనా, బాకట్లా, జాతులు మాత్రము ప్రత్యేక తెగలుగనున్నవి. ఖామాయను నాయకుడు క్రైస్తవుడై నాగరకత నభివృద్ధిచే సెను. అతనితెగ బమంగ్వాటో వారు. ఖామా క్రైస్తవుడైనం దున తోడి తెగవారికి క్రోధము కలిగి ఆ తెగపైన దాడివె డలి నాశనముచేయ ప్రయత్నించిరి. కాని లాభము లేకపో యెను. ఈ తెగలెల్ల "మొసిలెకట్సి" వలన తరుమబడియుండి యిచ్చట నెలకొనిరి. దేశములో నిలుకడలేక తిరుగు జాతు లును కలవు. బకలహారీ, మసర్వా, వారుసు పొదలవారు నిట్టి దేశదిమ్మరులు. ఈ దేశములోనుండి జంబేసీ, కేపుటవున్, ఇనుపదారి పోవుచున్నది. దీని వైశాల్యము 275,000 చతురశ

పుమైళ్లు, ఇందొక వేయిమంది తెల్లవారు, 175000 బంటూ ప్రజలు, 20000 మిశ్రమజాతులవారున్నారు. ఇది జిల్లాలుగ విభజింపబడెను. బ్రిటీషు హైకమీషనరు ఆజ్ఞలనుపొంది పరిపాలకులేలుచుండిరి.

స్వాజిదేశము:—స్వాజిజాతివారు జూలుజాతికి సామీప్యబంధువులనవచ్చును. "సోభుజా" అను వీరుడు వీరికి నాయకుడై ఈ తెగకు ఖ్యాతిఁదెచ్చెను. ఇతని కొమారుడు స్వాజీయు అతని తరువాత మనుమడు 'ఉంబడిని'యు రాజ్యముచేసిరి. మనుమని రాజ్యకాలములో మెల్లగ యూరపియనులు వర్తకహక్కులు పొందిరి. దక్షిణాఫ్రికా రిపబ్లికుఁ ప్రజాస్వామ్యము స్వాజులతో స్నేహముగనుండి 1881 లో వారిని స్వతంత్రులుగ అంగీకరించెను. బ్రిటీషువారీదేశములో తమ ప్రభుత్వము స్థాపింపదలచి తుదకు 1906 లో తమ హైకమీషనరు పరిపాలనక్రిందకు చేర్చిరి. ఈదేశము వైశాల్యము 6586 చతురపుమైళ్లు మాత్రమె. దీని జనసంఖ్య 90,200.

బసూటో రాజ్యము:—బసూటో దేశమున బంటూలే ప్రబలముగనుండిరి. మోషేషుని తరువాత బ్రిటీషువారు 1871 లో దీనిని కేపుకాలనీ ప్రభుత్వముక్రింద చేర్చిరి. 1877 లో కుట్రకలిగెను. దేశీయనాయకులు చెలరేగిరి. అక్కడ మన పశ్చిమోత్తర పరగణావలె నాయకుల పోరాటములతో కాలము గడచుచున్నది. అప్పటినుండియు నీదేశము బ్రిటీషు

హైకమీషనరుగారి పరిపాలనము క్రిందనే యుండెను. ఒక పరిపాలకుని, దండవిధాయిల నేర్పరచిరి. దేశీయనాయకులు నిమిత్తమాత్రముగ రాజులుగనున్నారు. బసూటో రాజ్యము 10293 చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యమున్నది. ఇందు 350,000 బంటూ తెగవారును 900 యూరపియను ప్రజలు నున్నారు. తెల్ల వారు ఉద్యోగులుగ మిషనరీలుగ వర్తకులుగ నున్నారు. ఇతరులు అచ్చట నేల కొనుటకు వీలులేదు.

బ్రిటీషు వలసరాజ్యాంగపద్ధతి:—దక్షిణాఫ్రికా సంయుక్తరాష్ట్ర సమితి (Union of South Africa) స్థాపనము నకు ముందే బాధ్యతాయుత ప్రజాప్రాతినిధ్య స్వపరిపాలనమును కేపుకాలనీ నేటాలు రాజ్యమునకు వలెనే ట్రాన్సువాలు ఆరెంజి రాజ్యములకును బ్రిటీషువారు దయచేసిరని చెప్పియుంటిమి. దక్షిణాఫ్రికాలోని ఇతరభాగములు అందు ముఖ్యముగ నల్లవారధికముగ నుండిన దేశములను బ్రిటీషు వారు మెల్లగ వశముచేసికొనిరి. బ్రిటీషువారు దక్షతక్రింద నుంచుకొనిన దేశములును, 1914 సం॥ ఐరోపా మహాసంగ్రామానంతరము ప్రతిపత్తిదేశములును, వృద్ధియయ్యెను. నేడు బసూటో దేశము, బెచూనా దేశము స్వాజిదేశము, రొడిశియా, ఉగండా, జాంజిబార్, టంగన్యికా, కెన్యాదేశము లెల్ల బ్రిటీషువారియధికార పరిపాలనములందున్నవి. మొదట వలసదేశముల నాక్రమించినప్పుడు బ్రిటీషువారు వానిని నేటి

నాయకులక్రిందనే యుండనిచ్చి ప్రత్యేక పరిపాలకులను దండవిధాయిల నేర్పరచి వారిపై యధికారము బ్రిటీషు పరిపాలక ప్రతినిధియగు హైకమీషనరున కిచ్చిరనియు కేపు గవర్నరునే హైకమీషనరుగ నియోగించుచు వచ్చిరనియు చెప్పియుంటిమి. దేశమున శాంతికలిగి తెల్లవారధికమైనపిదప బాధ్యతాయుత ప్రజాప్రతినిధ్య స్వపరిపాలనమును బ్రిటీషు వారు తమ సోదర జాతీయపౌరులకు ప్రసాదించిరి. ఆయా వలసరాజ్యముల శాసనసభలె వారి వ్యవహారములను చూచికొని చట్టములు నిర్మించును. వారిశాసనసభ (పార్లమెంటు)లలోని ప్రజాప్రతినిధులె రాజకార్య నిర్వాహకులు (Executive)గ నియమింపబడుదురు. ఈ మంత్రులలో నొకడు ప్రధానామాత్యుడుగ నుండును. ఈ వలసరాజ్యములెల్ల బ్రిటీషు వలసరాజ్యాంగ మంత్రి (Secretary of State for Colonies) గారి యధికారమున తమ పరదేశ వ్యవహారములను చక్కబెట్టుకొనును. ఇవి బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునకు లోబడిన స్వతంత్ర రాజ్యములుగ నున్నవి. వీని యాంతరంగిక పరిపాలనమున బ్రిటిషువారు ప్రసక్తి గలిగించుకొనరు. వీనిని పరిపాలించుటకు బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమువారే పరిపాలక గవర్నరులను పంపుదురు.

బ్రిటీషు గవర్నరులకు కార్యాలోచన సభలుండును. ఈ కార్యనిర్వాహక సంఘములతో, శాసనసభలతో, వారివలన

రాజ్యములను పరిపాలింతురు. ప్రజాప్రాతినిధ్యము లేని వలసరాజ్యములకును, దక్షిత రాజ్యములకు బ్రిటీషు హైకమీషనరే పరిపాలక ప్రతినిధిగానున్నాడు. ఆయన యధికారమునకు లోబడి యొక పరిపాలకుడును, ఉద్యోగులును వానిని పరిపాలింతురు. ప్రతిపత్తి (Mandate) దేశములును బ్రిటీషువారే పరిపాలించుచున్నారు.

మొదటిభాగము సంపూర్ణము.

దక్షిణాఫ్రికా (రెండవభాగము)

M K Gandhi

భారతీయ సహాయనిరాకరణ మహోద్యమ వీరుడు
గాంధిమహాత్ముఁడు.

పుట ౧౫౬.

భారతీయ మిత్రులు.

ఆండ్రూసు, పియర్సన్‌గారలు.

పుట ౧౧౩.

దక్షిణాఫ్రికా.

I

దక్షిణాఫ్రికా భారతీయులు.

ఆశియావారు :— పాశ్చాత్యనాగరికత యవతరింపక పూర్వమే యౌన్నత్యముజెందిన భారతభూమి క్రీస్తుశకము పదునేడవశతాబ్దినాటికిఁ గళావిహీనమై కల్లోలములందు కలహములందు మునిగి అసాహాయ్యస్థితియందుండెను. పశ్చిమదేశమువారి నలరించిన ఆర్యవిద్యలు పుణ్యనదులయందు కొట్టుకొనిపోయినవి. ప్రాచీన నౌకాజీవనము సముద్రమునబడి మాయమైనది. భారతీయులు బానిసలైరి. ఆర్థిక నైతిక దారిద్ర్యములు దేశమునకు దాపురించినవి. ఖండాంతరములనేలిన భారతీయులు ఖండాంతరముల ప్రవాసములను అనుభవించియు కూలిపని చేసియు కాలక్షేపము చేయవలసినవారైరి. పాశ్చాత్యులు మతప్రచారము వర్తకము వలసల పేరున సామ్రాజ్యములను స్థాపించిరి. హాలెండు దేశపుడచ్చివారు మన దేశమునకొన్ని రేవుపట్టణములు స్థాపించిరి. సుగంధద్వీపములు మలాకా జావా బోర్నియోలు వారివశములైనవి. అప్పటికె వారు దక్షిణాఫ్రికాగ్రమున నొక వలస రాజ్యమును స్థాపించియుండిరి. వారు తమ పరిపాలనమున నుండిన హిందూమహాసముద్రములోని ద్వీపములందు నేరములు

చేసినవారికి దేశాంతరవాస శిక్షలు విధించి శిక్షలనుభవించుట కప్పుడు జనసంఖ్య తక్కువగనుండిన దక్షిణాఫ్రికాకు పంపుచుండిరి. మలాకా జావా ద్వీపములనుండికూడ కొందరినట్లు తెచ్చివిడచిరి. కొన్నాళ్ళకు భరతఖండములోని రాజకీయ నిర్బంధితులనుకూడ డచ్చివర్తకసంఘపరిపాలకవర్గమువారిచ్చటికితీసుకొనివచ్చి నిర్బంధించియుంచసాగిరి. అట్లుదక్షిణాఫ్రికాకు పంపబడినవారిలో కొందరు గౌరవముకలవారును ధనవంతులును దేశనాయకులును రాజులు నుండిరి వీరి కుటుంబములు పరివారములు స్త్రీలు, పురుషులుకూడ దక్షిణాఫ్రికాకు వచ్చిరి. వీరికి డచ్చి గవర్నమెంటువారు మనోవర్తినిచ్చుచుండిరి. నియమిత కాలము తీరినపిదప ప్రభువులు తమదేశమునకు పోవుచుండగ వారిపరివారము వారి కుటుంబము లిచ్చటనేయుండుట కిష్టపడి నెలకొనుచుండెను. ఇతరులు నిచ్చట నెలకొనిరి. ఇట్లు దక్షిణాఫ్రికాను తమ దత్తభూమిగ చేసికొనినవారొక తెగగనుండిరి. ఇదియే కేపురాజ్యములోని ఆసియావారి తెగ. ఇంకనూరేండ్ల వరకును డచ్చివారు నిర్బంధితులనిట్లు పంపుచునేయుండిరి. దక్షిణాఫ్రికాలోనికిపంపబడిన శిక్షితులందు కార్మికులునుండిరి. తాపీపని కుట్టుపని మున్నగుపనులు చేయువారునుండిరి. చాలమంది తెలివికలవారు నుండిరి. వీరికి నితరజాతులవారికిని కొంతకాలమునకు వివాహములు జరుగుటవలనను మహమ్మదీయమతమును వీరిలోకొంతమంది అవలంబించుటవలనను ఒకమిశ్రమజాతి యేర్పడెను. వీరిలోకొందరు క్రైస్తవులైరి. వీరెల్లరు నాశియా వారిగ వ్యవహరింపబడిరి.

భారతీయ కర్షకులు; వర్తకులు:— దక్షిణాఫ్రికాలోని పాశ్చాత్య కర్షకులకు వ్యవసాయమందు తోటపనులందు పాటుపడుటకు మనుష్యులు కావలసియుండిరి. దేశము చాలసారవంతమైనదియైనను అచ్చటి యాదిమవాసులజాతివారు చాలసోమరులు. వారు పాశ్చాత్యులకు నిలుకడగ సేవచేయకుండిరి. బ్రిటీషువారు పదునెనిమిదవశతాబ్దినాటికి భరతఖండమున రాజ్యస్థాపనము చేసినందున అచ్చటిజనులు కష్టములనలన బాధపడుచుండుటయు వారు ధర్మచింత పాపభీతికలిగి పాటుపడునేర్పరులగు కర్షకులనియు తెలిసికొని మెల్లగనచ్చటివారిని ప్రోత్సహించిదక్షిణాఫ్రికాలో పనులుచేయుటకు వారిచేత ఒడంబడికపత్రములను వ్రాయించి కొంతమంది కూలివారిని బ్రిటీషుకర్షకులు తీసికొనివచ్చి పనిచేయించుకొనసాగిరి.

క్రీ॥ శ॥ 1860. సం॥లో మొదట మన హిందూదేశము నుండి కూలివారిని దక్షిణాఫ్రికాకు తీసికొనివెళ్ళిరి. అప్పుడు మారిషసు, ఫీజీ, జమెయికా, డమాంగాలకు చెన్నరాజధాని, కలకత్తారాజధానులనుండి మాత్రమే కూలివారిని తీసికొనిపోన వీలుండెను. అట్టిచట్టమునుచేసిరి. కూలివారివలన దక్షిణాఫ్రికాలో పంటలు వృద్ధిజెందినవి. ధరలుపెరిగెను. వీరివలననే పంచదార తేయాకు పరిశ్రమలు బాగుపడినవి. అచ్చటికూరగాయలు చేపలవర్తకములు, ఆరోగ్యము నభివృద్ధిచెందినవి. వీరినిజూచి వచ్చిన హిందూదేశపు వర్తకులు, వీరికిగావలసిన వస్తువుల నమ్ముటకై మొదట పోయియుండిరిగాని తరువాత నచ్చటి

"జూలూ" కాఫరు, తెగలతోను వ్యాపారముసాగించిరి. ఈవర్తకులు సాధారణముగ బొంబాయిలోనుండి పోయిన "మెమను" మహామ్మదీయులు. వీరుతమదేశములోనుండి వచ్చినకూలీలకన్న గౌరవముగనుండి ధనముగలవారగుటచే వారియోగక్షేమములు వీరి అధీనములైయుండెను. [మొత్తముమీద దూరదేశమునకు పోయి కష్టజీవనము చేయు భారతీయులు బొంబాయి కలకత్తా మద్రాసు పరగణాలనుండివచ్చి మూడుభాషలు మాట్లాడువారైనను అచ్చటి పరిస్థితులలో నిదినురచి [illegible] కమత్యములో భారతీయులమని గ్రహించిరి. ఇచ్చటభూమి సారవంతమైనది. భరతఖండమునందువలెనె ఫలవంతమైనది. అచ్చట గంగా సింధు గోదావరి కావేరులున్నచో నిచ్చట జంబేసీ, లింపోపో ఆరెంజ ట్యుగేలా నదులున్నవి. అచ్చటి పాడిపంటలు సస్యములు నిచ్చటకలవు. అచ్చటివలెనె ఇక్కడను తెల్లవారి ప్రభుత్వము. అంతట కూలిచేయుటకు, వర్తకముచేయుటకు ఉద్యోగములకొరకు వచ్చినభారతీయులెల్లరు దక్షిణాఫ్రికాను ద[illegible]భూమిగ చేసికొనిరి. ఇది తెల్లవారికి గంటకమునయ్యెను. తెల్ల నల్ల తారతమ్యము వచ్చినది. ఇందు బోయరులును బ్రిటీషువారునేకమైరి. అది తెల్లవారిదేశమనియు పరులు దానియందు లాభము పొందరాదనియు నల్లవారి కెట్టిహక్కులు నుండరాదనియు తెల్లవారనసాగిరి. ఆశియావారెల్లరు నల్లవారె యనిరి. భారతీయులను విద్యావంతులను కూడ నేవగించుకొనిరి. [1890 సంవత్సరమునాటి కొకలక్ష భారతీయులు దక్షిణాఫ్రికాకు వలసవచ్చి నెలకొనియుండిరి. నేటాలులో 51,000 మంది భారతీయులుండిరి. అందు 30,000 మంది

నలుసకూలిమొదలంబడికల కాలము గడచి నెలకొని వివిధవృత్తు లలోనుండిరి. సేవకులుగ తోటకూలీలుగ వర్తకులుగ నుండిరి. 5,000 మంది అక్కడ వర్తకముచేయుటకు వెళ్ళినవారు. వీరు గాక ఉపాధ్యాయులు ద్విభాషులు గుమాస్తాలు నుండిరి. కేపు కాలనీరాజ్యమున 10,000భారతీయులును,ట్రాన్సువాలు బోయరు ప్రజాస్వామ్యమున 15,000 మందియు నుండిరి. భారతీయులను చూచి తెల్లవారేవగించుకొనిరి.

దక్షిణాఫ్రికాలో గడించినసొమ్ము నచ్చటనేవ్యయము చేయక తమదేశమున కంపుదురని ను వీరి యనారోగ్యపు ఆచార ముల వలన దేశమున కనిష్టమనియు వీరు చౌకగ జీవించి, చౌక యగు నిండ్లలో నివసించి వర్తకముచేసి తక్కువ అద్దెలనిచ్చి, పలువురొకఇంటిలోనే జీవించుచు, దివాలాలుతీసి బాకీదారులను నష్టపెట్టుచు, తమ యనుచరులకు తక్కువ జీతములనిచ్చి వర్త కము చేయుటకు నిర్ణయించిన కాలములయందుగాక ఇతరవేళ లందున వర్తకముచేసి, సరుకులలో కల్తీచేసియు తక్కువతూచి యు యూరపియనులకన్న తక్కువధరలకువిక్రయించియుయూర పియనులనోట మన్నుకొట్టుచున్నారనియు, దేశములోని వస్తు వు లుపయోగింపక తమదేశమునుండి సరుకులు తెప్పించుకొందు రనియు, వీరిచ్చట జీవించుటవలన నేటివులుకూడ పాడైనారని యు వీరి వేషభాషలు మతము ఆచారము యూరపియనులకు భిన్నమనియు, సాధారణముగ వీరినడత నుంచిదికాదనియు నేటి వులకు దొంగతనము నేర్పిరనియు వీరు యూరపియనులతోను

వారిస్త్రీలతోను చనువుగ వ్యవహరించి నేటీవులకు వారియం దుండు గౌరవమును పోగొట్టుచున్నారనియు, భారతీయ విద్వేషులు 1919సం॥లో ఆశియావారి విచారణ సంఘము(Asiatic Commission) వారియెదుట చెప్పియుండిరి. విచారణ సంఘము వారు భారతీయులను గూడ విచారించిరి. విచారణలో కొందరు యూరపియనులును గూడ మనపక్షమున వాదించియుండిరి. పైన చెప్పబడిన సంగతులలో సత్యతనుగూర్చినవి ముఖ్యముగ అబద్ధములనియు వీరు గడించినసొమ్ము అక్కడ ఖర్చుపెట్టుకొనుట కనేక ప్రతిబంధకములను యూరపియనులె కల్పించినారనియు చెప్పినారు. భూములు కొనుటలో బాగుచేయుటలో ప్రతిబంధకములు కలిగించినారు. నాటక శాలలకు భారతీయులను రానీయరు. ట్రాన్సువాలులో రైళ్ళలో మనలను మంచి తరగతులలో ప్రయాణముచేయనీయరు. మనలను బాధింతురు. మోటారులో ప్రయాణముచేయు భారతీయుని కర్మయుకష్టములే. వీరువర్తకము చేయనిచో యూరపియనుల ధరలకు మితియుండదు. బ్రిటీషు పౌరులైయుండియు పౌరస్వత్వపు హక్కులువీరికి లేవు. వీరు యూరపియనుల కనేక లాభములు కలిగించిరి. యూరపియను వర్తకులు పోవనంగీకరించని మారుమూలలకు వీరుపోయి రైతులకుపకారముగ సరకులందించుచుండిరి. తెల్లవారికి సరకులను చౌకగవిక్రయించి ఆర్థికముగ బీదతనము లేకుండ చేసిరి. యూరపియనులు సాహాయ్యము చేయ నిరాకరించినవారికి వీరు సాహాయ్యము చేసిరి. బేరసారములు సరసముగ చేసిరి. భారతీయులను మారుమూలగనున్న గూడె

ములలోనికి త్రోసినారు. అట్టిప్రదేశములు సంఘము వారు చూచి అచ్చటి అనారోగ్యమునకు ఏవగించుకొనిరి. ఇది ఎవరి తప్పు? వెషిడ్రాపుగూడెమె 1904 వ సంవత్సరపు ప్లేగు వ్యాధికి మూలము. ట్రాన్సువాలులోని కొన్నిప్రదేశములలో కనబడు నేరములకు అనారోగ్యమునకు పరిపాలకుల అశ్రద్ధయు భారతీయులను నిర్బంధించి అనారోగ్య ప్రదేశములలో నుంచుటయు కారణములని భారతీయులనుచున్నారు. ఇట్టినిర్బంధములు పెట్టినయెడల మరల సత్యాగ్రహము ప్రారంభమగును. దక్షిణాఫ్రికాను వృద్ధిలోనికి తెచ్చిబాగుచేసినది ఈభారతీయుల పూర్వులే. పాపము, భారతీయులు దక్షిణాఫ్రికాకు పోకముందు పనిచేయువారులేనిచో క్రొత్తవ్యవసాయము సాగదనియు కొద్దిమంది కూలీలను తెప్పించుచుండనియు కేపుకాలనీ గవర్నరుకు 64 వత్సరముల క్రిందట డర్బనుమునిసిపాలిటీ మొరపెట్టుకొనెను. 1885సం॥లో భారతీయులనుగూర్చి విచారించుట కేర్పరుపబడిన విచారణసంఘములు, నేటాలును ఘోరదారిద్ర్యావస్థనుండి కాపాడినవారును బ్రిటీషువలస కనుకూలముగ చేసినవారును భారతీయులేయనిస్పష్టముగ చెప్పిరి. విచారణసంఘసభ్యుడు (J. Sanders) శాండర్సుగారు భారతీయులవలన దేశమున కాదాయమధికమైనదన్నివాసిరి.

నేటాలు, తెల్లవారివలన గాక భారతీయుల మూలముననే బాగుపడినది. మొదటి దినములలో యూరపియనులకు అరువివ్వని డర్బనువర్తకులు భారతీయవర్తకులకు అరువునిచ్చు

చుండిరి. ఏలన, వారు పాటుబడి తమఋణములను చెప్పినచో. ప్పన తీర్చుచుండిరి. అని "క్యాంమెల్" (Hon. Marshall Camp-bell) అను సెనేటుసభ్యుడు గోఖలేగారి గౌరవార్థము జరిగిన సభలో చెప్పెను. 1908 లో నేటాలు అసెంబ్లీ శాసనసభలో (Sir Liege Hullet) హ్యూలెట్టు గారిట్లుచెప్పిరి. భారతీయు లీవలస రాజ్యములోనికి రాకముందు దేశము దారిద్ర్యమున పడిపోవు స్థితిలోనుండెను. గవర్నమెంటువారు భారతీయులను వలస రప్పించుటవలన దేశము బాగుపడి దక్షిణాఫ్రికాలోనెల్లనీ తీరముసారవంతమైనది. భారతీయులవలననే 10,000 యకరము లొక్క ఖండముగచక్కనిపంట పండుచున్నది. 1924 సంవత్సర ములో నివేశనముల శాసనము. (Class Areas Bill) దక్షిణాగవర్నమెంటువా రుపపాదింపగ (Dr Forsyth) ఫార్సైత్ అనుసభ్యుడు సమితిశాసనసభలో నిట్లుచెప్పెను, "భారతీయులిచ్చటికి వచ్చిన ప్పుడు వారి ఒడంబడికలు పూర్తియైనపిదప నిచ్చట నుండనిచ్చె దమను భావముతోవచ్చిరి. (మంత్రివర్గమునుండి (Nonsense) "నాన్సెన్సు" అను కేకలు) కొందరను నెలకు 10.షిల్లింగుల చొప్పు నను కొందరను 5 షిల్లింగుల చొప్పునను పనిచేయించిన కారణ మున నేటాలుబాగుపడినది. అనిచెప్పి భారతీయులను సమర్థించివాదించెను. వారువచ్చిన తరువాతనె వర్తక మభివృద్ధిచెందినదనుటకును, నిదర్శనములుచూపెను. అయినను తెల్లవారు భారతీయుల నసహ్యించుకొనుచున్నారు.

నేటాలులోని భారతీయులు:—నేటాలు దక్షిణాఫ్రికా కోనసీమయని చెప్పవచ్చును. ఇచ్చట ఉష్ణదేశములో పెరుగు వృక్షములు పంటలు సమృద్ధిగనున్నవి, అచ్చట కాఫీ, చక్కెర, అల్లము, ఆరోరూటు, ప్రత్తి తేయాకు పండించుటకు వలసిన సౌకర్యములుండెను. కానియచ్చట రైతుబలములేదు. బంటూ ప్రజల సంఖ్యనుచూచి తెల్లవారు నేలకొనుటకు సందేహించుచుండిరి. ఉన్న తెల్లవారికి పనిచేయువారులేరు. బంటూ తెగవారు తిన్నగపనిచేయరు. చెప్పకయే పారిపోవుదురు. నేటాలులోని తోటలవారి బాధపడలేక తమప్రభువులు సామ్రాజ్యము స్థాపించిన భరతఖండమునకు తమ ప్రతినిధులనంపి యచ్చటినుండి కూలివారిని తీసుకొనివచ్చిరి. భారతీయులు భూమినిసాగుచేసి తోటలు వేసి చాల పనిచేసిరి. మొదట ప్రత్తియు కాఫీయు పండు సూచనలుకనపడెను. గాని చెఱకే ముఖ్యపంట యయ్యెను. బనానా అరటితోటలును బాగుగవేసిరి. హిందూదేశపు ఫలవృక్షములను నేటాలులో పెంచిరి. కూలివారు నిర్ణీత కాలమైన తరువాత భరతఖండమునకు పోవుటకు ఓడకేవు నిచ్చుటకు దక్షిణాఫ్రికా తెల్లవారు సిద్ధముగనుండిరి. గాని కూలివారు ఈ భూమిని, పాడిపంటలనుచూచి ఇచ్చటనే నివసింపసాగిరి. కొందరు వర్తకులు కూడ హిందూదేశము నుండివచ్చి వ్యాపారముచేయసాగిరి. ఈదేశపు స్థితిగతులను ధనమునుగూర్చి ఇండ్లకుపోయిన భారతీయు లితరులతో చెప్పినందున ఇతరులుకూడ ఇచ్చటికివలస రాసాగిరి. హిందువులు చాల చౌకగజీవింపగలిగిరి. వీరు చౌకగ బేరసారములు చేయసాగిరి. ఇందువలనపాశ్చాత్య వర్తకుల వ్యాపారమునకు నష్టముకలిగెను. భారతీయులు నల్లవారు

అనాగరకులు తెల్లవారితో సమానగౌరవమును పొందుటకుతగ రని అసూయాగ్రస్థులైన తెల్లవారనిరి. భారతీయులు సైన్యమున పనిచేయలేరు. వీరు దేశరక్షణము చేయజాలరు. వీరివలన వచ్చు ఆదాయములేదు. అని తెల్లవారనిరి. వీరు తండోపతండములుగ వలసవచ్చి తెల్లవారి జనసంఖ్యను మీరుటనుచూచి తెల్లవారు భయపడిరి. వీరి సేవగించుకొనిరి. ప్రాతవారిని మెల్లగ తరిమివై చుటకును క్రొత్తవారిని రాకుండచేయుటకును దక్షిణాఫ్రికా వారు నిశ్చయించుకొనిరి. తక్కిన విషయములలో పోరాడుకొను చున్న బ్రిటీషువారును బోయరులు నీవిషయమున నేకమైరి.

భారతీయులన్న అసహ్యము:—దక్షిణాఫ్రికాలోనిభార తీయుడు చాల నసహ్యించుకొనబడుచున్నాడు. తారతమ్యము లేకనే అచ్చట ప్రతిభారతీయుని 'కూలీ' యని పిలుతురు. లేనిచో సామి రామసామియని నిందార్థకముగ పిలుతురు. కానిభారతీయుడని వ్యవహరింపరు. భారతీయోపాధ్యాయులను కూలీపంతు లనియు భారతీయవర్తకులను కూలీవర్తకు లనియు పిలుతురు. దాదా అబ్దుల్లామూాన్ హాజీకాసీము వర్తక సంఘ మువారి కాఫ్రికాలో పొగయోడలున్నవి. వానిని తెల్లవారు కూలీయోడలని వ్యవహరింతురు. డర్బనులో కొలందవేలు కం పెనీవారు కట్టినగొప్పసౌధమును కూలీప్యారులనియు ఆవర్తకులను కూలీమేస్త్రీలనియు పిలుచుచున్నారు. ట్రాముబండ్లవారు పొగ బండ్లవారును మనలను జంతువులుగ చూచుచున్నారు. బాటల ప్రక్క బాటసారులు నడచుట కేర్పరుపబడిన కాలి దారులలో మనము క్షేమముగ నడువలేము. వారికండ్లలో మనము ఆశియా

దేశపుమురికితోసమానులము. దుర్మార్గులము. కంపుకొట్టు కూలీలము. నూనెగుడ్డలవారము. నల్లకీటకములము. వారిపత్రికటనములందుమన "మనాగరకఆశియా" వారము. మనముపందికొక్కులవంటి జంతువులము. వానిని వేటాడినట్లు మనలవేటాడ ఏలులేదని ఒక పెద్దమనుష్యుడు వగచినాడు. ట్రామ్వాలులో ఒకయూరినుండి యింకొకయూరికి పోవుటకు గుఱ్ఱముబండ్లున్నవి. కాని అందు కూర్చుండి మనము ప్రయాణము చేయరాదు. బండ్ల కప్పుపైన కూర్చుండి పోవలయును. ఎంత వేసవియైనను శీతాకాలమైననుసరియె. పూటకూటిండ్లలో మన కెడములేదు. తెల్లవారి హోటళ్లనుండి భారతీయులకు తినుబండారములను తెచ్చుకొనుటయు సులభముకాదు. నేటాలులో డండీపట్టణమున నొక తెల్లవారి మూక కొన్నిదినములక్రిందట భారతీయుల సామగ్రికొట్టునకొకదానికినిప్పంటించెను. డర్బనులోనిసామానులంగడిలోనికి తెల్లవారు రాళ్లురువ్విరి. అని గాంధి మహాత్ముడే 1896లో మదాసులో చెప్పెను.

భారతీయులకు వ్యతిరేకములగు చట్టములు:— భారతీయులపైన తెల్లవారికిగల అసహ్యమువలనభారతీయులహక్కులకు భంగముకలిగించు చట్టములనేకములు దక్షిణాఫ్రికా రాజ్యములు శాసించినవి.

1894సం॥ ఎన్నికహక్కులచట్టము:—నేటాలులో1894 వరకును తెల్లవారితోపాటు భారతీయులకును యెన్నిక హక్కులుండెను. అచ్చటిఎన్నికచట్టముల ప్రకారము 50పౌనుల స్థిరాస్తి

యున్నగాని సాలుకు 10పౌనులు అద్దెనుఇచ్చినగాని యెన్నిక హక్కుండెను. జూలూలకు ప్రత్యేకపు ఎన్నికహక్కులుండెను. అంతట 1894లో ఆశియాదేశీయులకు ఎన్నికహక్కులు తీసివేయుచున్న శాసనమొకటి చేసిరి. అచ్చటిశాసనసభలో దానిని గాంధిగారును ఇతరులును కొందరినివేడుకొని అడ్డగించినను లాభములేకపోయినది. అంతట గాంధిగారు ఇంగ్లాండులో (కాలనీల కార్యదర్శి) వలసరాజ్యాంగ మంత్రిగారికి మహాజరునంపగ నీ శాసనము తొలగించి యింకొకశాసనమును చేసిరి. ఇదియుం చెడ్డ చట్టమె. దీనివలన ఎన్నికల సాంప్రదాయమును పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వములును లేని దేశములవారు వలసరాజ్య గవర్నరు యొక్కయు కౌన్సిలువారియొక్కయు ప్రత్యేకఅనుజ్ఞ పొందనిది యెన్నికహక్కులుపొంద నర్హులుకారని శాసింపబడినది. ఇది యూరపీయనులు కానివారిపైన ప్రయోగించుటకుచేసిరి. ఎన్నికల పట్టీలపై నిదివరకే పేరులున్నవారికిమాత్రము ఈచట్టము వర్తింపదు. ఈ చట్టమును ఇంగ్లాండులోని రాజ్యాంగమంత్రి చేంబర్లేనుగారికి పంపగా నతఁడు సమ్మతించెను. దీనిని గాంధిగారు అడ్డగించి ప్రాతినిధ్యపద్ధతులును ప్రభుత్వమును భారతీయులకున్నవనియు, ఈచట్టమును వారికిఁగూడవర్తించుటకే చేయబడినను, దానిని భారతీయులపై ప్రయోగించినచో దానినిగూర్చిన వ్యాజ్యములు బయలుదేరుననియు చెప్పిరి. నేటాలు ప్రభుత్వపక్ష పత్రిక యిట్లువ్రాసెను:—"ఇండియాలో ప్రాతినిధ్యప్రభుత్వము లుండెననియు, ఈచట్టమువారికి వర్తింపదనియు మేమెరుగుదుము. కాని ఈచట్టము మంచికొఱకో చెడ్డకొఱకో చేయవలసియున్నది. దీనివలన భారతీయులకును హక్కులు లేకుండ

పోయిన మరియు మంచిది. అట్లు చేయలేకున్నను భయములేదు. వారీదేశమున రాజకీయగౌరమును సంపాదింపజాలరు. అంతగ నవసరమయ్యేనేని ఐరోపావారికి చిక్కులులేకుండ ఒక్క ఐరోపా వానికిగూడ ఎన్నికహక్కు పోకుండ భారతీయులెల్లరును ఎన్నిక హక్కులు లేనివారిగ చేయు విద్యానియమము ఆస్తినియమముల నేర్పరతుము."

ఈ శాసనము రాజకీయాధికారమునకు వలసినదికాదు. కేవలము భారతీయుల నవమానించి "నేటాలులోకన్న తన స్వదేశముననే జీవనము బాగున్నదని భారతీయుడనుకొని వెడలిపోవునట్లు చేయుటకై చేయబడినది. భారతీయులను శాశ్వతముగ కూలివారిగ, బానిసలగ నుంచుకొనుటకొఱ కిదియవసరమని ఒక నేటాలు దేశీయుడనెను.

1896సం॥ లో 10,000 మంది యూరపియనులకు ఓటు (ఎన్నికహక్కు) లుండ 250 మంది భారతీయులకు మాత్రమె యుండెను. 1896సం॥ జూనులో 27వ తేదీన టైమ్సుపత్రిక యిట్లు వ్రాసినది. "చేంబర్లేను ఇప్పుడు తీర్మానించవలసిన సమస్య అర్థ వాదముకాదు. మన ప్రజలలో అంతఃకలహము లుండుటను మనము చూచి యూరకొనరాదు. నేటాలులోనికి వలసయే పోవరాదని ఇండియాగవర్నమెంటు శాసించినచో ఎంతతప్పో అనేకసంవత్సరములు కష్టపడి ఆర్థికాభివృద్ధికితోడ్పడి పౌరసత్వ హక్కులనుసంపాదించిన భారతీయులకు ఎన్నికహక్కులను నేటాలుప్రభుత్వమువారివ్వకపోవుటయు నంతతప్పే. నిజముగ ఆశియా

వారా దేశమున బలవంతులగుదురనుభయము వారికుండినచో నెన్నికనియమముల నెక్కుడుగ నేర్పరచినతప్పులేదు. ఆస్తియు విద్యయు నింతయుండవలెనని చెప్పవచ్చును. తెగలనుగూర్చియు రంగులనుబట్టియు చట్టములు చేయుటయే అన్యాయము

1895 సం॥ వలసచట్టము:—భారతీయులను, కాఫరుల స్థితికిత్రోయుటకు నేటాలు(అటర్నీ జనరలు)ప్రభుత్వన్యాయవాది చెప్పినట్లు భావిదక్షిణాఫ్రికాజాతీయతలో భారతీయులకు భాగములేకుండగ 1895 లో నేటాలు గవర్నమెంటువారు భారతీయవలస చట్టమనుశాసనమును చేసిరి ఇదిచక్రవర్తిగారిసమ్మతి కూడపొందినది. భారతీయులను దేశమునుండి వెడలగొట్టుట కిది చేయబడెను. 1834 ఆగష్టు18 తేదీవరకును 5 సంవత్సరములు కూలిపనిచేయుటకును ఓడకేవులేకుండనే వారి కుటుంబమునకు ఇల్లు,ఆహారమునిచ్చి మొదటిసంవత్సరమున నెలకుపదిషిల్లింగులు జీతమునిచ్చితరువాతసంవత్సరము: కొకషిల్లింగుచొప్పున అభివృద్ధి చేయుచు తరువాత నైదేండ్లుస్వేచ్ఛముగ కూలిపనిచేసినవారికి మరల తమదేశమునకు పోవుటకు ఓడకేవునిచ్చు పద్ధతులతో భారతీయులను నేటాలుకు వలసకు దీసుకొనివెళ్లుచుండిరి. ఈచట్టమువలన నిఁకముందుభారతీయులు బానిసలుగనుండుట కొడంబడవలెను. వారు 9 సంవత్సరములు పూర్తియగునప్పటికి 20 షిల్లింగులవరకు వృద్ధియగు జీతము పుచ్చుకొనుచు శాశ్వతము గకూలీలుగ నుండవలెను. అటుగానిచో వారు తమ దేశమునకై నను పోవలెను. లేనిచో అచ్చటనున్న వారిపైన వత్సరమునకు ఒక్కొక్క స్త్రీకిని పురుషునకును 3 పౌనులు (రు 45-0-0)

చొప్పున తలపన్ను వసూలుచేయబడును. ఇది భారతీయుఁడు ఆరు నెలలు గడించు వేతనము. 1893 లో నేటాలుగవర్నమెంటువారు తలపన్నుమాట చెప్పక తక్కినపద్ధతులను చెప్పుచు నీమార్పునకు అంగీకరింపుమని మన దేశముయొక్క గవర్నరు జనరలుగారికడ కిరువుర ప్రతినిధులను పంపగ నతఁడీమార్పున కంతగ నిష్టపడకయే, ఇంగ్లాండు ప్రభుత్వమువారు తరువాత అంగీకరించు పద్ధతిని ఒప్పుకొనెను. భారతీయులు ఒడంబడిక యనంతరము తప్పక తమ దేశమునకు పోవలెననియు లేనిచో ఆ నేరమునకు శిక్షింపబడుదురనియు నున్న షరతులకు మాత్రము ఆయన అంగీకరింపలేదు. అందులకే నేటాలు ప్రభుత్వమువారుపాయముఁబన్ని తలపన్ను విధించిరి. ఇందువలన భారతీయుని గుడిసెలోనున్న వస్తువులను జప్తుచేసి, నష్టపెట్టి ఇంటికిపోవునట్లు చేయవచ్చును. భారతీయపక్షమువారు నేటాలు పార్లమెంటులో నీ చట్టము విమర్శించి అడ్డగించిరి. ఈచట్టము నంగీకరించవలదనియు నులేనిచో నేటాలు వలసనే మానవలెననియు చేంబర్లేను గారికి మహాజరుపంపుకొనిరి.

ఈ సమస్య పదేండ్లకిందటనే వచ్చియుండెను. వలస రాజ్యనాయకు లనేకులు దానిని ఖండించిరి. అప్పుడు నేటాలులోని భారతీయుల స్థితిని తెలిసికొనుటకొక విచారణసంఘ మేర్పరుపబడెను. అందలి సభికులలో నొకఁడగు శాండర్సుగారు ఇది అన్యాయమనియు తమ నివేదికలో వ్రాసిరి. ఈశాసనమును ప్రవేశపెట్టిన అటర్నీజనరల్ గారా విచారణసంఘము నెదుట నిట్లుచెప్పియుండిరి. నే నెఱిగినంతవరకు భారతీయులు

మనకు హానిచేయుటలేదు సరికదా, చాలవరకు మేలేచేయుచు న్నారు. ౫ సంవత్సరములు చక్కని ప్రవర్తనముకలవానిని దే శాంతరమునకు బంపుటకు తగిన కారణములు నాకుగనపడుట లేదు.”

ఇట్టి అభిప్రాయములను వెడలఁబుచ్చినవారియందే మా ర్పులుకలిగినవి. ఒకవస్త్రమునువిడిచిమరొక దానినిధరించినంత సులభముగ నభిప్రాయమును మార్చుకొనిరి. కొద్దికాలమునకు వీరుభారతీయులకు వ్యతిరేకులైరి. చట్టము శాసనమైనది.

వలసకూలీలస్థితి:—అచ్చటవలస షరతులప్రకారమున్న వారిస్థితియు బాగుగలేదు. వారునురంగున నల్లనగుటవలన నిత రుల అసహిష్ణుతకుపాలగుచుండిరి. నేటాలులోని తోటలలోచాల మంది ఆత్మహత్యలు చేసికొనిరి. దీనికికారణము బాధలుపడలేక పోవుటయే. యజమానుడు బాధలువెట్టుచున్నాడని ఇంకొకచో టికి మార్చుమన్న మార్చుప్రభువులెవ్వరు?

గురుతుపత్రములు:—వలసకూలిపనితీరినపిదపభారతీయున కొక కాగితమునిచ్చు చుండిరి. అదిచరసాలనుండి వచ్చినవాని సత్ప్రవర్తన తెలుపుపత్రమువలె నెవ్వరడిగినను అతడు చూపించ వలెను. అదిలేనిచో సేవకవృత్తినుండి తప్పించుకొని వచ్చినట్లెంచి శిక్షించు చుండిరి ఇది చాలమందికి కష్టము కలిగించెను. ఈ నియమము పైకి కష్టముగ కనబడదు కాని నియమమును పరిపా లించు ఉద్యోగుల యందుగల నిర్దయ వలనను కోపమువలనను

భారతీయులకిది కష్టతరమగు బాధగ పరిణమించెను. తెలుగు, అరవము హిందుస్తాని, తెలిసిన భారతీయోద్యోగియున్నచో సిదికష్టముగ నుండదు కాని అట్లుజరుగలేదు. ఆపత్రముపోయినచో 3 పౌనుల నిచ్చిమరల నొక నకలును సంపాదింపవలెనను నియమము ఘోరమయినది.

రాత్రినడుపరాదు: —నేటాలులో రాత్రి 9 గంటలైన పిదప భారతీయుడు బయటకు పోవదలచినచో నొకఅనుమతిపత్రముతీసికొనిపోవలెను. లేనిచో చెరసాలలోనికి పంపుదురు. చెన్న రాజధానినుండిపోయిన పెద్దమనుష్యులకు నీయవమానము తటసించుచుండెను ఇందు వీరు వారను భేదములేదు. ఇందువలన శిక్షలుపొందినవారు నుండిరి. మనభారతీయ బాలురు మంచి విద్యనే అభ్యసించి పాశ్చాత్య రీతిని దుస్తులు ధరించుచుండిరి. వారుగూడ రాత్రి 9 గంటలు దాటినతరువాత బయటికివచ్చినచో ఖైదులోనుంతురు పాశ్చాత్య దుస్తులధరించిన భారతీయులనుచూచి దక్షిణాఫ్రికావారు మరింత ఏవగించుకొనుచుండిరి.

కొన్నిసంవత్సరములక్రిందట డర్బను పోలీసువారు ఒక అరవ ఉపాధ్యాయుడును ఆదివారపు పాఠశాల ఉపాధ్యాయునియు రాత్రిపోవుచుండగ నరెస్టుచేసిరి. కానివారికి న్యాయస్థానములో న్యాయము జరిగెను. వారిని విడుదలచేసిరి. పాశ్చాత్య దుస్తులను ధరించినవారిని రాత్రి 9 గంటల తరువాతనైనను పోనివ్వవచ్చునని కాని ఇట్టిదుస్తులను ధరించిన భారతీయులు న్యాయస్థానములందు లక్ష్యించుకొనకుండచట్టమును

మార్చవలెనని దక్షిణాఫ్రికావారు కొందరు ప్రయత్నిం పసాగిరి.

రిజిష్టరు కాఁబడవలెను:-డర్బనులో నల్లసేవకులెల్లరు తమ పేరులను ప్రభుత్వమువారికి చెప్పిరిజిష్టరు చేయించుకొనవలెనను నియమముండెను. పనిచేయుటకు వెనుదీయు కాఫరులకీ శాసన మువర్తింపవలెను. కాని భారతీయులను కాఫరులలో చేర్చవలె నను పట్టుదలతో వారికినీ ఈ శాసనము వర్తింపఁజేసిరి. భార తీయులచేత వ్రేలు ముద్రలు వేయించిరి.

ఇతర భారతీయప్రజలు పడుకష్టములు:—కష్టములు పడుటకుపోయిన కూలివారిమాటయేల? తోడిబ్రిటీషుపౌరుని వలెనే తనకును హక్కులుగల భారతీయవర్తకుడును, ఉద్యోగి యు పడుకష్టములును వర్ణనాతీతములు. భారతీయుల నెల్లరను తెల్లవారేవగించుకొనిరి. ట్రాంబండ్లలో, రైళ్ళలో, మనలను మృగతుల్యులుగ చూచుచున్నారనుసంగతి లోకప్రసిద్ధము. ఈ సంగతి పత్రికలలో ప్రకటింపబడినది. ఏజంటుగారు లేదన్న మాత్రమునపోదు. నేటాలు పార్లమెంటు సభ్యులకీసంగతిని బహిరంగలేఖలలో గాంధిగారు తెల్పిరి. లండన్‌స్టార్ నేటాలు మెర్క్యురీ పత్రికలు గాంధిగారివిషయమున అతిశయోక్తులనాడ లేదని వ్రాసియున్నవి. 1894 సంవత్సరమున నొకభారతీయుడు నేటాలురైలుపైన 2 వ తరగతి టికెట్టుకొని యెక్కెను. ఆరా త్రిప్రయాణములో మూడుమారు లతనినిలేపిరి. పాశ్చాత్య ప్రయాణీకులను సంతోషపెట్టుటకు కాఁబోలును రెండుమా

రులు ఆబండిలోనుండి మఱియొకబండిలోనికి మార్చిరి. అతడు కోర్టులో వేసిన వ్యాజ్యమున అతనికి 10 పౌనులు నష్టపరిహారమిప్పించబడెను. కోర్టులో వాది సాక్ష్యమిచ్చెను. సాక్షి, తాను రాత్రి 1 గం॥ 30 ని॥ లకు ఛార్లెసు టవునునుండి పోవు రైలులో 2 వ తరగతిబండిలో నెక్కెను. అబండిలో ముగ్గురితర భారతీయులెక్కిరి. కాని వారు(Newcastle)న్యూకాసిలులో దిగిపోయిరి. అంతట నొక తెల్లవాడు బండితలుపు త్రీసి బయటకురా "సామీ!" అనెను వాదియెందులకనెను. తెల్లవాడు నీకెందుకు నేనిక్కడ నింకొకరినెక్కించెదను. అనెను. వాది నేను క్రమమైనరుసుము చెల్లించితినిగదా ఏలదిగవలెను? తెల్లవాడంతట వెడలిపోయి రైలులో పనిచేయుచున్నట్టు కనబడుచుండిన భారతీయునొకనిని తీసుకొనివచ్చి వానితో దిగుమని చెప్పమనెను. అంతట నాభారతీయుడు ఆ తెల్లఆయన నిన్ను దిగమనిఆజ్ఞాపించుచున్నాడు. నీవుదిగవలెను అని వెడలిపోయెను. నేను సరియైనరుసుమునిచ్చియుంటిని ఇక్కడనేయుండుటకు నాకుహక్కున్నది కదా, నీవేల నన్నిట్లు కదలించుచున్నావు అని వాదియడిగినాడు. తెల్లవానికి కోపమువచ్చినది. నీవుదిగనిచో తన్నెదను. అని లోనికివచ్చి అతని చేయిపుచ్చుకొని లాగప్రయత్నింప నేను దిగెదను విడువుమనివాదియనెను. వాదిదిగినాడు. అంతట తెల్లవాడతనికింకొక రెండవతరగతి బండిచూపి ఎక్కుమనినాడు ఆబండియందెవరును లేరు. వాది యెక్కినాడు. వాది దిగిపోయినబండిలో బ్యాండుమేళము వాయించువారినెక్కించినట్లు వాదికి తెలిసినది. ఈ తెల్లవాడు న్యూకాసిలు

రైల్వేయొక్క జిల్లాసూపరింటు అంతట వాది మారిట్జిబర్గువరకును ఆబండిలోనే ప్రయాణముచేయుచు, నిద్దురవచ్చుటవలన నిదురించుచుండెను. అతనికి మారిట్జిబర్గుదగ్గర మెలకువ వచ్చినది. అంతట తనబండిలో నొక తెల్లమనుజుడు, ఒక తెల్లస్త్రీ, ఒకశిశువు నుండుట తెలిసినది. అంతట నొక తెల్లవాడు బండిదగ్గరకువచ్చి ఆ తెల్లవానితో "అతడుమీవాడా" అనెను. అవును వాడు మాపిల్లవాఁడనెను. రెండవ తెల్లవాడు వానిమాటకాదు ఆమూలనున్న కూలీ (Damned coolie) సంగతి అడుగుచున్నాను అనెను. ఈ పెద్దమనుష్యుడు రైలుబండ్లగొలుసులు కలుపువాడు. అంతట బండిలోనున్న తెల్లవాడు పోనిమ్ము, వానితో మనకేల? అనెను. అంతట రెండవ తెల్లవాడు తెల్లవారున్న బండిలో నేను కూలీల నుండనీయను అని భారతీయునివంక తిరిగి సామీ బయటకురమ్ము అనెను. వాదియెందులకు? నన్ను న్యూకాసిలులో నీబండిలోనికి మార్చినారే? అనెను. సరియె కాని నీవు దిగితీరవలెను. అని బండిలోనికి వచ్చుటకు ప్రయత్నించుచుండగా న్యూకాసిలులో జరిగినట్లే ఇచ్చటను జరుగునుగదా యని వాది తలచి దిగెదనని దిగెను. తెల్లవాడీయన కింకొక 3 వ తరగతిబండిని చూపెను. ఆబండిలో నప్పుడెవరును లేరు. భారతీయుడు (వాది) యెక్కెను. అంతట మరలనింకొక తెల్లవాడెక్కెను. అంతట నింకొక తెల్లయుద్యోగివచ్చి ఆకంపుకొట్టుకూలీతో ప్రయాణముచేయుట కిష్టములేనియెడల నీకింకొక బండి చూపెదననెను. ఇది 22 వ నవంబరు 1897 సం॥ నేటాలుమెర్క్యూరీ పత్రికలో ప్రకటింపబడినది. ఈ కేసులోనున్న వాదితరుపున సాక్షు

ల్లలో నొకదుతర్ఖ్య దెవచ్చినట్లు తెలిసినది. ఈ అక్రమమును గూర్చి దక్షిణాఫ్రికా పత్రికలెల్ల వ్రాసినవి. నేటాలుమెర్క్యూరీ "ఈయరబ్బీయతనిని వారు తిన్నగచూడలేదనుటస్పష్టము. ఇటువంటివారికి 2 వ తరగతి టిక్కెట్టు నిచ్చినతరువాత నిట్టి చర్య చేయుట తప్పు. తెల్లవారైన నల్లవారైన నిట్టి అక్రమచర్యలకు పాల్పడకుండ మొదటనే చూచుటమంచిది." అని వ్రాసినది. చదువుకున్నవారైను, శుభ్రముగనున్నను లేకున్నను భారతీయులందరును కూలీలుగ వ్యవహరించి అట్లుచూచుట అలవాటయినది. యూరపియనులను చూచినట్లె నల్లప్రయాణీకులను తెల్లయుద్యోగులు చూడవలెనని ఉద్యోగులను కోరుట అన్యాయమెకాని కొంచెము మర్యాదగ చూచుట మంచిదని తెలుచున్నది." కేపుటైమ్సు నేటాలున కావశ్యకమగు ప్రజలనేఅన్యాయముగ చూచుచున్నారు. వారుట్రాముకారు లెక్కకూడదు. రైలుబండిలో తెల్లవారితోపాటు కూర్చుండకూడదు. భోజనము, వసతి, తెల్లవారితోపాటు హోటళ్ళలో వీరికిలేదు. ప్రజలకుపయోగించు స్నానపుగదులలో వీరు స్నానముచేయరాదు." అని వ్రాసినది.

ట్రాన్సువాలులోని భారతీయులు:—ట్రాన్సువాల్లులోని భారతీయులస్థితియు బాగుగలేదు. మనవారచ్చట భూమిసంపాదింపరాదు. అచ్చట ఊరిబయట ప్రత్యేకింపబడిన గూడెముల వంటి చోటులతప్ప నివసింపరాదు. వర్తకము చేయరాదు. ఆప్రదేశములు బ్రిటీషుప్రతినిధి (యేజంటు) గారు చెప్పినటుల పట్టణపు తుక్కు, అశుద్ధము, పారవేయు స్థలములు. అచ్చట మురికి

నీరుతప్ప జలములేదు జోహానసుబర్గులో ప్రిటోరియాలో బా టలప్రక్క నడుచువారికొరకు వేసిన కాలిదారులలో మనము నడువరాదు. 9 గంటలైనతరువాత బయటకు పోకూడదు. అను మతి పత్రములులేకుండ ప్రయాణము చేయరాదు రైళ్ళలో మొదటి రెండుతరగతులలో ప్రయాణములు చేయరాదు.

పౌరసత్వములు, తలపన్ను:—1884 సం॥ న బోయరు ప్రజా స్వామ్యమువారికిని బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమువారికిని జరిగిన లండను సంధిప్రకారము ట్రాన్సువాలులోని (ఆదిమవాసులకు) నేటీవులకుహక్కులు లేవనుసిద్ధాంతమంగీకరింపబడెను. ట్రాన్సు వాలు వారంతటితో నూరకొనక ఆశియా (భారతీయులను) వారిని నేటీవులతోపాటు హక్కులులేనివారిగచేసిరి. 1885సం॥ 3 వ చట్టమును శాసించిరి. దీనివలన కూలివారు, అరబ్బులు, మలయులు, మహమ్మదీయపరిపాలితులును, దేశములోపౌరసత్వ ములు పొందుటకు అర్హులుకారనిరి. వారుభూములను ఇండ్లను సంపాదింపరాదు. ప్రజాస్వామ్య దేశమందు వర్తకముచేసికొను టకు నివసించువారు తమపేరురిజిస్టరు చేయించు కొనవలెను. అ ట్లురిజిస్టరు చేయించుకొనుటకు 25పౌనులివ్వవలెను. దీనినితరువా త 3పౌనులుగ తగ్గించిరి. కూలీలు తదితరనేటివులునుభూములను ఇండ్లను ట్రాన్సువాలు ప్రభుత్వమువారు నిర్ణయించిన ప్రదేశ ములందుమాత్రమే కొనవచ్చునని 1887 లో ట్రాన్సువాలు ప్రజా ప్రతినిధుల సభయగు వోక్స్రాట్ సభ వారుతీర్మానించిరి. అయినను భారతీయుల నెల్లరను ప్రత్యేక

స్థలములందు నివసించునట్లుచేయ లేకపోయిరి. హక్కులు లేకుండ చేసినను భారతీయులు దేశములోనికి రాకూడదని మాత్రము నిషేధింపలేదు. 1898నాటికి స్త్రీలును బాలురునుగాక ట్రాన్సు వాలులో 15,000 భారతీయులుండిరి. ప్రాతవారిని నివసించుచున్న ప్రదేశములనుండి వెడలగొట్టి ప్రత్యేకస్థలములందు కాపురముండుడని నిర్బంధించియు క్రొత్తవారి నాప్రదేశములందు కాపురముండుడనియు బాధపెట్టుచుండిరి.

ఆరెంజి రాజ్యములోని భారతీయులు:—1880 సం॥ మొదలు 1890సం॥వరకును ఆరెంజిరాజ్యములోని భారతీయుల నెల్లరను దేశమునుండి తరిమివైచిరి. వారి గిడ్డంగులను బోయరులు బలవంతముగ మూసివైచి వారికి కొంతినష్టపరిహారమిచ్చి పంపివైచిరి. ఈవిధముగ 9000పౌనులు భారతీయులకు నష్టము కలిగెను. భారతీయుడు అధ్యక్షుని యనుమతిలేనిది రెండు నెలలకన్న నెక్కుడు కాలమురాజ్యము లోనుండరాదని శాసించిరి. అనుమతినిపొందవలెనన్న నొక నెలకు ముందుగనె విన్నపమంపుకొనవలెను. అట్లంపినని కెన్నో యడ్డంకులుండెను. అట్లనుమతిపొందినవాడైనను వత్సరమునకు 25 పౌనుల తలపన్ను ప్రభుత్వమువారి కిచ్చుకొనుచుండవలెను. ఆరెంజిరాజ్యమున కొంతమంది సేవకులును పూటకూటింటివారును మిగిలిరి. వీరెల్లరు నాదిమవాసులతో తుల్యులుగ చూడబడుచుండిరి. ఆరెంజి రాజ్యమున భారతీయు లెట్టిస్థిరాస్తినైనను కలిగియుండరాదు. ఎట్టివ్యాపారమును చేయరాదు. వ్యవసాయపు పనులుగూడ చేయరాదు. బోయరు యుద్ధమైనపిదప భారతీయులను ఘటిల

రానిత్తుఘని పరిపాలకులనియుండిరిగాని భారతీయులు అనుమతి కోరగ నిరాకరించిరి. పాశ్చాత్యవర్తకులె అసూయాగ్రస్తులై యిట్లుచేసిరి. ఆరెంజిరాజ్యమున భారతీయ సమస్యయె లేకుండుట కిదియెకారణము.

రోడీశియాలో భారతీయులు:—ట్రాన్సువాలునకుత్తరముననున్న దక్షిణ రోడీశియా దేశమున వర్తక సంఘమువారి వలన పరిపాలింపబడుచున్నను బ్రిటీషుపరిపాలక ప్రతినిధియగు హైకమీషనరు నధికారమునకు లోబడియుండెను. ఆదేశము విశాలమైనది. జనసంఖ్యకొంచెమెయుండెను. దేశాభివృద్ధికొరకు పాశ్చాత్యులు పాటుపడి భారతీయులచేత పనులుచేయించుకొనుచుండిరి. అచ్చటికి పోవుటకెల్లరకును వర్తించు వలసచట్టములుండెను. రోడీశియాలో మొదట 800మందిభారతీయులుండిరి. దక్షిణాఫ్రికాలో నెల్లరకును భారతీయులపట్ల గలిగిన ద్వేషమె యిచ్చటివారికిని కలుగసాగెను. 1908సంవత్సరము వచ్చునప్పటికి ట్రాన్సువాలు వారినిచూచి వీరునొకఘోర చట్టమును చేసి భారతీయుల వలసను నిషేధించి ఉన్న భారతీయులను రిజిష్టరు చేసికొనవలెనని నిర్బంధించి బాధపెట్టుటకు ప్రయత్నించిరి. దేశములోనివారిని వెడలగొట్టుటకు అధికారము వారియుద్యోగులకిచ్చిరి. దీనిపైన హైకోర్టుజడ్జికి ఉపర్యభియోగము చేసికొనవచ్చుననిరి. అయిన నేమిలాభము? ఈశాసనము లెల్లకును వర్తింపజేసిరి. ట్రాన్సువాలు నెటాలుదేశములలోని భారతీయులును, గాంధిగారును, రోడీశియా భారతీయులకు

సహాయముచేయగ వీరు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారికి మొర పెట్టుకొనిరి. హై కమీషనరు సెల్‌బోర్న్ గారీ చట్టమున కనుమతించిరిగాని బ్రిటిషు వలసరాజ్యాంగమంత్రియగు క్రూ ప్రభువు ట్రాన్సువాలువారి ఘోర యుదాహరణకన్న కేపుకా లనీ నెటాలుదేశములవారి సౌమ్యపద్ధతులను రొడీశియా పరి పాలకు లనుకరించుట లెస్సయని హై కమీషనరుగారికి లేఖ నంపి శాసనమును నిరాకరించిరి. ట్రాన్సువాలులో గాంధిగారి యుద్యమమును, భారతఖండమున ప్రజాభిప్రాయమును ప్రభు త్వమువారికన్నులు తెరచెను. రొడీశియావారు దురుద్దేశ్యము తో భారతీయ వర్తకులకును వీధులవెంట తిరిగి యమ్ముకొను వారికిని యనుమతు (లైసెన్సు)ల నిచ్చువిషయమున, క్రొత్త భారతీయుల కీయకుండుటయెగాక ప్రాతవారి లైసెన్సులను రద్దుజేయు నధికారము తీర్మానించిరి. దీనిపైన(అప్పీలు) ఉన్నత్యభియోగమైన లేదు. ఎవరికైన ఒక వేళ అను మతిచ్చినను, ప్రత్యేకముగ నిర్ణయింపబడిన స్థలమందె వర్తక ము చేసికొనవలెనుగాని ఎల్లప్రదేశములలోను చేసికొనరాదు. 1913 నాటికి భారతీయులసంఖ్య 3 వేలమ్యెను.

కేపుకాలనీ రాజ్యములోని భారతీయులు:—దక్షిణాఫ్రి కాలోని రాజ్యములన్నిటికన్నను కేపురాజ్యమె నల్లవారియెడల [illegible]భావమును వహించి కొంచెముదయను చూపుచున్నదని చెప్పవచ్చును. కొంచెమువిద్యకలిగి నియమితమగు ఆస్తియున్న వారుగాని అద్దెయిచ్చువారుకాని కేపు శాసనసభలకు సభ్యుల

దక్షిణాఫ్రికా భారతీయులు

నెన్నుకొనుటకు, నలుపురంగు మనుష్యులకుగూడ హక్కుల నిచ్చిరి. మునిసిపల్ సభలకును వీరెన్నుకొనవచ్చును.

కేపుమలయభారతీయ మిశ్రమజాతికిజెందిన డాక్టర్ ఏ.అబ్దుల్ రహిమాన్‌గారిని కేపుటవునుసంఘముCape Town Town Council న సభ్యులుగ నుండనిచ్చిరి. అయినను కొన్ని పట్టణములలో భారతీయులకు వ్యతిరేకములగుచట్టములు చేయ బడుచుండెను. కేపురాజ్యమునవొకపట్టనమునకునింకొకపట్టనము సభకు చాలదూరము. కేపుటవునకు కింబర్లే 647మైళ్ళు. పోర్టు ఎలిజబెత్తు 839మైళ్ళు. తూర్పు లండన్ 887 మైళ్ళు. అందు వలన నొక కేంద్రసంఘముగ లేక భారతీయులాయా పట్టణము లందు ప్రత్యేకముగా సంఘముల నేర్పర్చుకొనిరి.

తూర్పు లండన్ మునిసిపాలిటీవారు భారతీయుల నాదిమ వాసులవలె చూచిరి. వారు రాజబాటలప్రక్కనుండు కాలిబా రులందు నడువరాదు. రాత్రి 8 గంటలైనపిదప అనుమతి పత్ర ములేకుండ తిరుగరాదు. మునిసిపాలిటీవా రనుమతిపత్రమునిచ్చి నగాని మునిసిపలుహద్దులలో కొన్నిచోట్ల కాపురముండరా దు, వర్తకమును చేయగూడదు. మునిసిపలు ఉద్యానవనముల (parks) లో పాశ్చాత్యులు మాత్రమే కూర్చుండుటకు బల్లల ను ప్రత్యేకించిరి. బఫెలోనదిపైనగల బల్లకట్లపైన భారతీయులు స్వేచ్ఛముగ నెక్కరాదు. బజారులలో తెల్లవారికి మంచిచోట్లు లిచ్చి భారతీయులను కాఫరులదుకాణములదగ్గరకు పొమ్మనిరి. "ట్రాము" బండ్లలోపల భారతీయులు కూర్చుండరాదు. ఈ

నియామకములు స్థానిక పరిపాలకులు చేసినందున కేపుకాలనీ ప్రభుత్వమువారేమనజాలరైరి.

కేపుకాలనీలోని భారతీయుల నెల్లరను బాధించు శాసనములు రెండుకలవు. వలసచట్టము, లైసెన్సుచట్టము. మొదటిది నేటాలు వలస చట్టమువంటిదె. దీనివలన భారతీయుల నుద్యోగులు బాధించిరి. దేశమువదలి వెళ్లు భారతీయులుతిరిగివచ్చుటకొక్కొకమారు ఒక పౌనునిచ్చి అనుమతిపత్రము(Permit) పుచ్చుకొనుచుండవలెను. అట్లు పుచ్చుకొననిచో నతనిని నిషేధింపబడవలసినవానిగ పరిగణింతురు. నేటాలువారు దేశములోనివారి కొరకు గుఱుతుపత్రము (Domicile Certificate) ఇచ్చుచుండిరి. కేపులోనట్టిది లేదు. అందువలన దేశములోనివాడైనను, అనుమతిపత్రము పొందియున్నను, ఒకసంవత్సరము దాటినచో అనుమతి చెల్లదనిరి. అందు తనుభార్యను బిడ్డలనువదలివెళ్లినవారు సయితము మఱలవచ్చుటకు అడ్డంకి కలిగించిరి. భారతీయులు తమబిడ్డలను దేశములోనికి తీసికొని రావలెనన్న భారతీయ దొరతనమువారివలన వారి బంధుత్వమును వయస్సును తెలుపు గుఱుతు కాగితములు పుచ్చుకొనిరావలెనని నిర్బంధించిరి భారతీయులు సుప్రీముకోర్టులో నభియోగములు చేసికొనవలసివచ్చుచుండెను. లైసెన్సు చట్టమును కేపువారు నేటాలువారినుండి గ్రహించిరి. ‹‹డివిజనలు కౌన్సలు›› సంఘములు (Divisional Council) వర్తకముచేసికొనుట కనుమతి నీయుట నిరాకరింప వచ్చును. దీనిపైనుపర్యభియోగము చేయుట చాలకష్టము. అందువలన భారతీయవర్తకులనేకులకు ' వర్తక

ముచేసికొను హక్కుపోయెను. కేపుకాలనీ రాజ్యమునందు వీధులవెంట తిరిగియమ్ముకొను భారతీయులకు అనుమతులనీయక నిరాకరించిరి వీరికొఱకు ప్రత్యేక నియమములుచట్టములులేనప్పటికి నట్లుచేసిరి. వందలకొలది భారతీయులకు జీవనాధారము పోయినది. కేపుటవునులోమాత్రమనుమతులనిచ్చిరి. లైసెన్సుల అభియోగములను విచారించు న్యాయాధిపతులు భారతీయులకు వ్యతిరేకులుగ నుండిరని కేపుమంత్రి సౌర్ గారే యనిరి.

పోర్చుగీస్ మొజాంబిక్‌లోని భారతీయులు:—లోరెంకో మార్క్వెస్ జిల్లాలోనే చాలమంది భారతీయులుండిరి. ఇచ్చటి వారెల్లరు బ్రిటిషుపోర్చుగీసుభారతీయ మిశ్రమజాతివారు. వీరిలో చాలామంది గోవానుండి వచ్చినక్రైస్తవులు. వీరిని పాశ్చాత్యులవలెనె గౌరవమున చూచిరి. చాలకాలమువరకు పోర్చుగీసు ప్రభుత్వమువారు భారతీయులను బాగుగనేజూచిరి. ట్రాన్సువాలువారు విద్యావంతులగు భారతీయులనుకూడ ఇనుపరేకులపెట్టెలలోకాఫరులతోపాటు ప్రయాణముచేయునట్లు నిర్బంధించుచుండిన దినములలో భారతీయులను మూడవతరగతిలో ప్రయాణము చేయనీయక పెద్దతరగతిలో కూర్చుండుమనిరి. భారతీయులకు ప్రభుత్వోద్యోగములనిచ్చిరి. గోవాక్రైస్తవులు కాని పోర్చుగీసుభారతీయులను బ్రిటిషుభారతీయులకన్న బాగుగ చూచిరి. తరువాత డైలగో అఖాతమున ట్రాన్సువాలువారికి పలుకుబడి యధికమయ్యెను. వారిప్రోత్సాహమున పోర్చుగీసు పరిపాలకులు భారతీయులనుబాధింపసాగిరి. అచ్చటి వలసచట్టములందు సమానాదరణముండినను ట్రాన్సువాలువారు తరి

మినభారతీయులను వీరునుతరిమివైచిరి. భూమిపైనను సముద్రముపైనను దేశములోనికివచ్చు భారతీయులను వారువచ్చు దేశముననున్న పోర్చుగీసు అధికారి (Consul) వలన అనుమతి పత్రములు పొందిరావలెననిరి. మూడుసంవత్సరములు దక్షిణాఫ్రికాలో కాపురమున్న వారికి తప్ప అనుమతులివ్వరైరి. అనుమతిపత్రములతో గుఱుతుకొఱకు ఛాయాపటములుండవలెననిరి. అనుమతిపత్రము 6 నెలలకే. కాని ఈచట్టము గౌరవము విద్య ధనము కల ఆశియావారికి వర్తింపదనిరి.

దక్షిణాఫ్రికా

II

వలసకూలి

(The Indentured Labour.)

వలసకూలి:—“ఒడంబడిక పత్రములు వ్రాయించి కూలివారిని తీసికొనిపోవుపద్ధతి తాత్కాలికబానిసత్వము”నిసర్ విలియమ్ విల్సన్ హంటరుగారు చెప్పియున్నారు. కూలివారలను తేయాకు, కాఫీ, చెఱకుతోటలలో పనిచేయుటకు తీసుకొనిపోవుచుండిరి. రైల్లు మునిసిపాలిటీలు బొగ్గుగనులును కూలివారిపనిమీదనాధారపడియుండినందుననాసంఘములవారునువీరినితీసికొనిపోవుచుండిరి. భూస్వాములు తమ వ్యవసాయమునకువీరి నుపయోగించుచుండిరి. ఇంటిలోని సేవకులుగనుకూడ వీరినుపయోగించు చుందురు. దక్షిణాఫ్రికాలో కాపురమున్న భారతీయులీపద్ధతి బానిసత్వముగనెంచి అయిష్టము చూపుచుండిరి. కానిభరతఖండములో కఱవులలో బ్రదుకు తెరువులేక దురదృష్టవంతులగు కూలి వారు వలసకు పోవుచుండిరి. ఈకూలిపద్ధతి భారతీయ పాశ్చాత్యుల స్నేహమును పాడుచేసినది. యజమానులు కూలివారలను యంత్రములుగనెంచి పనిచేయించు చుండిరి. దయాదాక్షిణ్యములుచూపక అమానుషముగ ప్రవర్తించుచుండిరి. భారతీయ వలసవారికొఱకు నియమింపఁబడిన రక్షకోద్యోగులుగాని వైద్య

ఉద్యోగులుగాని ఏమియు చేయఁజాలరైరి. కూలివారితోట యజమానులెల్లరును క్రూరులని చెప్ప వలనుపడదు. వారిలోను ప్రపంచములో నితరదేశములందువలె సత్పురుషులును దయార్ద్రహృదయులును కలరు. సర్ జేమ్సు లీజ్ హ్యూలెట్టు, మాననీయులగు మార్షల్ కామెల్ హిండస్ గారల తోటలలో కూలిపనిచేయువారిస్థితి బాగుగనే యుండెను. కాని, ఈమంచి యుదాహరణములు స్వల్పములు. వలసకూలీల ఘోరదుర్గశను గూర్చి ఆందోళనము చేసినప్పుడెల్ల గవర్నమెంటువారును పాశ్చాత్యపక్షపాతులిది యసత్యమనియు పైన చెప్పబడినవారు చూపుచున్న దయను చూడుడనియు అనుచుందురు.

వలసకూలి పద్ధతులు:—వలసకూలి ఒడంబడిక యొక చిత్రమగు పత్రము. కూలివాఁడు తానేయజమానుని పాలఁబడునో ఒడంబడిక చేయునప్పుడెఱుఁగడు. అతడు భరతఖండముననే ఒడంబడిక పత్రము వ్రాయును. వలసకూలివారి రక్షకోద్యోగి ఎవరిక్రింద పనిచేయుమన్నను చేయుట కంగీకరించును. అందువలన నితఁడు పనిచేయుటకుఁగుదిరిన యజమానికిని యితనికిని మానవస్నేహభావము లుండవు. "పశువు, పశువుల యజమానుఁడు" భావము మాత్రమే యుండును. ఖరీదు ఎక్కుడుగ నున్నందున పశువులనుకొనుట కష్టము. కూలివాఁడు సులభముగ దొరకునుగనుక యజమాని వానినంతకన్న లాఁతిగఁ జూచును. ఈయొడంబడికవలన కూలివానికన్న యజమానులకెలాభ మెక్కుడుగనుండును. ఈఒడంబడిక షరతును యజమాని మీరవచ్చునుగాని కూలివాఁడు మీరినచో శిక్షాస్మృతిక్రింద దండింపఁబడుచుండును. కూలివానికష్టము

లు భరతఖండమును వదలకుండగనె ప్రారంభమగును. పాపము కూలివారలను సంపాదించుచు ధనమార్జించు మగ కుంటెనల "యేజెంట్ల" తీయనిపలుకులు, దక్షిణాఫ్రికాను గూర్చిన కథలు, అతిశయోక్తులు నిజములని నమ్మును. ఇది అసత్యమని ఆతనికిఁ దెలియుమార్గములేదు. అతఁడు సాధారణముగ విద్యనె ఱుఁగనివాడు ప్రపంచజ్ఞానము లేనివాడు నగుట తన దేశమున బ్రదుకు తెరువు లేకుండుటవలన నింకొకచోట బ్రతుకవచ్చునను కొనును. శాస్త్రప్రకారము ఒడంబడిక పత్రపుషరతులు కూలి వాడెఱుగునను సిద్ధాంతము కలదు. నిజముగ దానిషరతులతనికి మొదట తెలియఁ జెప్పవలెనను నియమమును కలదు గాని ఈ దస్తావేజు స్వభావమాకూలివాఁడెట్లు గ్రహింపఁగలఁడు? వలస చట్టములనుగూర్చి ఇతఁడేమెఱుగును? తన దేశములో స్వేచ్ఛన నుభవించు కూలివానికి నేటాలులోనున్న సందర్భములు, తాను మాలగూడెములందె వసింపవలెనని, తన కేహక్కులునుండవని, తనకెల్లయెడల నవమానమెగలుగుచుండునని, ఎట్లు తెలియును? అతఁడు క్రొత్తదేశములో తన యింటికివచ్చును. అచ్చటచాల గంటలు పనిచేయవలెను. ఆహారము కొరతగనుండును. గృహ సౌఖ్యములుండవు. దుష్ప్రవర్తనకు మార్గములుండును. అవమా నములు, శిక్షలు, కలుగుచుండును ఈపద్ధతిలో మఱియు ఘో రమగు సంగతి యొకటికలదు నూరుగురు పురుషులకు 40 స్త్రీల వంతున కూలివారల స్త్రీలనుకూడ దిగుమతిచేయుచున్నారు. పెండ్లిచేసికొని గౌరవముగ నున్నవారు రారుకదా! అందువలన అట్లుదిగుమతిచేసిన అధికారుల యుద్దేశ్యము లెట్టివైనను వీరి యందు వ్యభిచారము వృద్ధియైనది. అంతట సుఖరోగములు

ప్రబలినవి. అందువలన అవినీతి వృద్ధియైనది. దీనికితోడు ప్రభుత్వమువారు భారతీయవివాహముల నంగీకరింపక దుష్ప్రవర్తనలకు సహాయముచేసిరి. ఒడంబడికలోని నిర్ణయకాలముపూర్తియైనపిదపకూడ రక్షకోద్యోగిగారి అనుజ్ఞలేనిది పెండ్లిండ్లు జరుగరాదు. ఇట్టిసందర్భములో అనారోగ్యమున దౌర్భాగ్యమునపుట్టిన పిల్లలస్థితి యెట్లుండునో, ఊహింపవచ్చును. వారికిమంచి ఆదర్శమెట్లుకలుగును? వీరికి విద్యనేర్చుకొనుటకు అవకాశములు లేవు. వీరి దురవస్థలను చూచువారులేరు.

ఆత్మహత్యలు:—ఒడంబడిక చేసి వచ్చిన వలసకూలివారిలో నధికముగ ఆత్మహత్యలు జరుగుచున్నవి. 1904-1908 సంవత్సరములమధ్య జరిగినవానినిగూర్చి రక్షకోద్యోగి శ్రద్ధ వహింపలేదు. 1906 లో 27 గురుచచ్చిరి. 1907 లో 26 గురు, 1908 లో 18 గురు ఆత్మహత్యలు చేసికొని చనిపోయిరి. నేటాలులో

1904 లో	10లక్షలకు	465
1905 లో	,,	582
1906 లో	,,	661
1907 లో	,,	638

ఆత్మహత్యలు చేసికొని చనిపోయిరి. ఈ నాల్గుసంవత్సరములలో భరతఖండములోని ఆత్మహత్యలకన్న పదునాల్గురెట్లెక్కుడు ఆత్మహత్యలీచిన్నవలసదేశములో జరిగినవి. మొత్తముమీద సంవత్సరమునకు 1000000 భారతీయులలో 551 వంతు చొప్పున మరణించిరి.

శాసనములు:—— వలస కూలివారికొరకు చేయబడిన ప్రత్యేక శాసనములు చట్టములరూపమున చాలనున్నవి. వీనిలో ప్రధానమైనది, 1891 సంవత్సరపు 21 వ శాసనము. దీనిలో 30 వ శెక్షను ఇట్లు చెప్పుచున్నది "లిఖితరూపమగు అనుజ్ఞాపత్రములేనిది తానుజీవించుచోటికి కొక మైలుదూరము దాటి నడచు కూలివాడు, ఏదైన ఫిర్యాదు చేయుటకొరకు పోవుచున్నతప్ప, అరెస్టుచేయబడి తన యజమానునికడకు పంపబడును. ఆఖర్చు అతని కూలినుండి మినహాయింపబడును. 31 వ శెక్షనుప్రకారము కూలివారలను గురుతు తెలుపు పత్రములుచూపుమని ఉద్యోగులు అడుగవచ్చును. ఒడంబడికకాలముతీరినవానిని కూడ గుఱుతు తెలుపు పత్రమడుగవచ్చును. చూపనియెడల మేజస్ట్రీటు వారిదగ్గరకు కొంపోవుదురు. అచ్చట నాయన తృప్తిచెందనియెడల 10షిల్లింగుల (ఒకనెలజీతము షుమారు రు 7-8-0 లు) అపరాధమును 7 దినముల కఠినశిక్షయు విధింతురు. రెండవమారిట్లు జరిగిన 30 దినములు విధింతురు. శిక్ష అయిన తరువాత మరల యజమానునికడ కంపుదురు. అందుకుఖర్చు వాడే భరింపవలయును. అనగా జీతములో మినహాయింపబడును.

పనిలోనికి రానియెడల నెలజీతము అంతయు మినహాయించవచ్చును. ఒకసంవత్సరములో 25 దినములకు పయిబడి రానియెడల రెట్టింపుదినము లెక్కువపని చేయవలయును. కూలివానికి జబ్బుచేసినచో యజమానుడు దినమునకు 4 పెన్నీల (రు 0-4-0) చొప్పున మినహాయింపవచ్చును. రెండేండ్ల తరువాత 6 పెన్నీలను మినహాయింపవచ్చును. కొందరు దుర్మార్గపు యజమానులు లాభముపొందుటకు జబ్బుచేసి పనిమానినవారిని

సెలవులేకుండ పోయినవారినట్లు అరెష్టు చేయించి శిక్షించి లాభము పొందుచుండిరి.

హాజరుపట్టిక పిలచినప్పుడు రాకుండ నాలసించినను పనిలో నశ్రద్ధచేసినను మాటవినకపోయినను మోసము చేసినను యజమానునికి నష్టముకలిగించినను కూలివారు కఠినశిక్షలకు పాత్రులగుచుండిరి. ఇట్టిశిక్షలున్నవని వీరికి మొదటచెప్పినట్లుకాన రాదు. 101 వ శెక్షను చాలవింతమైనది. కూలివారిలో అందరు కానికొందరుకాని యజమానుని అనుజ్ఞలేకుండ అతనిపైననె రక్షకోద్యోగికి ఫిర్యాదుచేయుటకను మిషమీాద నైనను పనివిడిచి పోయినచో వారినిపట్టుకొని పనిలోనుండి తప్పించుకొనిపోయిరని నేరముమోపి 3పౌనులు (నాల్గు నెలల కూలి) జరిమానాయును 2 నెలల కఠినశిక్షయు వారు చేసిన ఫిర్యాదుయొక్క నిజా నిజములతోనిమిత్తము లేకుండ జయాపజయములతో నిమిత్తము లేకుండవిధింపవచ్చును. ఈశెక్షనుక్రింద లేడీస్మిత్తు గనులలోపని చేయువారు చాలమంది శిక్షింపఁబడిరి. ఇట్టితరి కూలివారెట్లు బయటకుపోయి తమ యజమానులపై నభియోగములు చేయ గలుగుదురు? ఈచట్టమును 1900 సంవత్సరపు మొదటి శాసన ముకొంచెము మార్చినది. అట్లుఫిర్యాదు చేసుకొనుటకు వచ్చిన భారతీయుని రక్షకోద్యోగిగారు ఫిర్యాదును విచారించకముందే వానియజమానునకు వశముచేయవలెను. ఈఫిర్యాదు అబద్ధ మని తోచినచో నీవ్రయమును వాడు భరింపవలయును. శిక్షయు అనుభవింపవలయును.

ఈచట్టము ప్రకారము రక్షకోద్యోగి కూలివారలను వెనుకకు పంపుచుండును. కూలివాని ఫిర్యాదు అబద్ధమనియు వానిపైన నేరముమోపి అభియోగము చేయవచ్చుననియు కూలి

వారి యజమానులకు వ్రాయు చుండును. ఇట్లు వ్రా యుటకు చాలపని కలిగినందున ఈ లేఖలు ముద్రింపబడి సిద్ధ ముగ నుంచిరి. దీనిక్రింద భారతీయవలసవారిని కాపాడుట కేర్ప రుపబడిన రక్షకోద్యోగి చేవ్రాలుచేసి పంపుచుండును. ఈ లేఖలు 1900 సంవత్సరపు శాసనము ననుసరించి వ్రాయబడు చుండిట్లు వానిలో నేకలదు. శాసనముప్రకారము ఆఫిర్యాదు నిజమొ అబద్ధమొ మాత్రము దెలుపబడవలసియుండగ కూలీల పైనేరము మోపి అభియోగములు చేయించుడని న్యాయవాది యివ్వలసిన సలహాకూడ నీయుద్యోగి యిచ్చుచున్నాడు. పై శాసనము ప్రకారమే యజమానుడు కూలివానినిదిట్టముగకొట్టి హింసించగా వాడు ఫిర్యాదుచేసికొనినచో వాని దేహము మీదనున్న దెబ్బలు వైద్యశాలకు పంపవలసినంత ఉపద్రవకర ములు కావని రక్షకోద్యోగిగా రెంచినచో వానిని వెనుకకు పంపును. ఇట్లు వాడు వెనుకకు పోవనిచో శిక్షింపబడును. ఎన్ని మారులు తిరస్కరించిన అన్నిమారులు శిక్షింపవచ్చును. ఇదిచాలక కాంబోలు రక్షకోద్యోగికి ఫిర్యాదుచేసి కొనబోవు వాడు ముందుగ తన డివిజనులోనున్న మేజస్ట్రేటుగారి అను జ్ఞపొంది మఱియు పోనలెనను నియమము చేసిరి. మేజస్ట్రేటుగా రతని కేసునుగూర్చి తృప్తిజెందనిచో అనుజ్ఞనీయరు. ఈ మేజస్ట్రే టుగారు ప్రొద్దున లేచినది మొదలు సాయంత్రమువరకు కూలీల యజమానుల దయకు నిరీక్షించుచుండును. ఇంక భారతీయుల నరెస్టుచేయుచు కాఫరు పోలీసువారు పెట్టు బాధలు వర్ణనాతీ తములు. ఉత్తరవు లేకుండగ రక్షకోద్యోగికడకు పోయినకూలి వాడుశిక్షకు పాత్రుడగుచుండును. క్రమముగ పోయి వెనుకకు

రానిష్టపడని కూలివాడు శిక్షకు పాత్రుడగును. ఇన్నికష్టము లుపడితుదకు తఃఖర్చుమీాదనె యజమానికడ కనపబడును.

హింసలు:—దక్షిణాఫ్రికాలోని కూలివారి యజమాను లనేక విధములుగ కూలివారలను హింసించుచుండిరి. యమబాధ లనెల్ల వీరుపెట్టుచుండిరనిన నతిశయోక్తి లేదు. ఖడ్గమృగచర్మము తోరక్తముకారునట్లు కొట్టుట సర్వసాధారణమగు సామాన్యశిక్ష. దీనినిగూర్చి కూలివారు అభియోగము తెచ్చినచో తెల్లవారిసాక్ష్యమునువిని దండవిధాయిగారొకప్పుడు నేరమే నమ్మరు. నమ్మినను కొట్టినవారిని క్షమింతురు. క్షమించకపోయినను జరిమానా విధింతురు. తెల్లవారు తమపై నభియోగములు తెచ్చిన కూలివారిపైన నేరములుమోపి ఇతర సేవకులచే సాక్ష్యములు చెప్పించి వారికి కఠినశిక్షలు వేయించుచుండిరి అట్లు దెబ్బలు తినిన కిర్పాసింగు అను 121710 నెంబరు కూలివానిమీాద కాఫరు సేవకులచేత సాక్ష్యము చెప్పించగ 6 నెలలు కఠినశిక్షయు 15 కొరడా దెబ్బలును విధించిరి. తరువాత నాయజమానికడకు పోనందులకు శిక్షించి మఱల నాయజమానికడకె పంపిరి. వందలకొలది యుదాహరణము లిట్టివికలవు. కొందఱు తమ యజమానులకడకు పోవుటకన్న చెఱసాలలోనికఠిన నరకమునే యపేక్షించి కాలము గడుపుచుండిరి. బొగ్గుత్వరగ తీయనందుల కొకని నొకయజమానుడు బాధించి కర్రతో కొట్టగ, పాలను హెచ్చుధరల కమ్మలేక తిరిగి వచ్చినందుల కింకొకడింకొకనిని తన్ని బాధించును. పశువుల కాహారము పెట్టుట కాలసించినందులకు కుక్కచేత కరపించిన యజమానులుండిరి. ఆర్మిటేజి అను నొక యజమానుడు తనసేవకుడు తన భార్య

నెదిరించెనని అతనిపైబడి చెవికోసెను! లీస్కూలను యజమానులు తమ్ము ఒకషెట్టెలో పెట్టి తిండి లేకుండ మూసియుంచిరని కొందరు కూలివారు చెప్పుకొనిరి.

వలసకూలి ఒడంబడికల ప్రకారము భార్యాభర్తలను పిల్లలను వేరుచేసి వేరువేరు యజమానులకీయరాదు కాని యజమానుల కిచ్చినతరువాత వేరుచేయబడరాదను నియమము లేదు. అందువలన నీయజమాను లీయక్రమమును చేసి బాధించుచుండిరి. సోర్నాచల్లా పిళ్లెయు నతనిభార్య వల్లియమ్మయు ముత్యాలను నొకసర్దారుతోపాటు ఒక యజమానునికడ నుంచబడిరి. 6 నెలలు పనిచేసిరి. ముత్యాలు వల్లియమ్మపైన కన్నువేసి సోర్నాచల్లనుపైన తప్పులువెదకి కొండెములు చెప్పుచుండెను. సోర్నాచల్ల నితని అక్రమప్రవర్తన తనయజమానితో మనవిచేసికొనెను. ఈ ఫిర్యాదు గమనింపక సోర్నాచెల్లనును యజమాని కొరడాతో కొట్టి వల్లియమ్మను సర్దారుపాలు చేసి సోర్నాచెల్లనును మఱల కొట్టి యింకొక చోటికి పంపివేసెను. సోర్నాచలమును వల్లియమ్మయు హిందూ ధర్మశాస్త్ర ప్రకారమేగాక దక్షిణాఫ్రికాచట్టము ప్రకారము పెండ్లాడి రిజష్టరైయుండిరి. ఇది లక్ష్యపెట్టక యజమానుడు కొన్నాళ్ళకు వల్లియమ్మను ముత్యాలను మేజస్ట్రీటుగారి కడకంపి వారి పెండ్లిని రిజష్టరుచేయించెను. వీరికిపిల్లలు పుట్టిరి. మూడేండ్లకు ఈ యజమానుని వదలి ముత్యాలును వల్లియమ్మయు నింకొక యజమానునిచేరిరి. అంతట రక్షకోద్యోగి ముత్యాలు వల్లియమ్మల పెండ్లిఅక్రమ మైనదని నేరమును మోపెను. అంతట 75 రూపాయలు జరిమానా వల్లియమ్మకు పడినది. ముత్యాలు ఆ

జరిమానానిచ్చి వల్లియమ్మను అధికారుల యిష్టముతో తీసు కొని వెళ్ళినాడు. ఇదిభారతీయుల వివాహములకు పట్టినగతి తెలుపుచున్నది. టి. బి. రాబిన్సన్, తనకడనున్న నెం128349 రు కూలిపని వాడగు రాంబల్లిని పాలు సీసా 1 కి 5 పెన్నీల చొప్పున అమ్మమని నియోగించెను. అప్పుడు బాజారు ధర 4 పెన్నీలే యగుటవలన వాడట్లు విక్రయింపలేక కొంతతిరిగి తీసుకొనివచ్చెను. అంతట రాబిన్సన్‌గారిభార్య ఆపాలనువా నిమీద గ్రుమ్మరించెను రాబిన్సను వానిమీదపడికొట్టెను వానితొడమీద దెబ్బ దిట్టముగా తగిలినది. వాడు మెల్లగా ప్రాకుచు భారతీయబాజారు చేరెను. డర్బనులోని ‹‹గ్రేవీధి ›› లో చాల నాయాసముతో పడియుండెను. నాంజీయను భార తీయ వైద్యుడు వీనిని పరీక్షించి సర్టిఫికెట్టిచ్చి రక్షకోద్యోగికి రిపోర్టుచేయుమనగ నతడు వానిని తనడివిజను మేజస్ట్రీటుకడకు పొమ్మనెను. పాపము, వీడు డిపోవైద్యశాలలో 5, 6 నెలలు మంచముపట్టెను. తరువాత విరిగినకాలుతో వీనిని హిందూదేశ మునకు పంపిరి. వీనిభార్య 128349 నెంబరు కూలిపనిచేయు స్త్రీయగుగంగాజలియాను, శిశువును, కాపాడువారులేరు. వీరా యజమానికడనె యుండిరి. ఆశిశువు పుట్టిన పెద్దపురిటిలోనె రాబీన్సనుగారియిల్లాలు ఈమెను మంచముమీదనుండి లాగి బట్టలూడదీసి చన్నీళ్ళుపోసి పనిచేయుమని ఇతరసేవకుల యెదు టనేచెప్పినదట.

కొన్ని అన్యాయములు:—నేటాలు అడ్వర్టయిజరులో నొక బహిరంగలేఖ ప్రకటింపబడినది. జబ్బుచేసిన భారతీయుల కూలిసొమ్ములలోనుండి రొక్కమును మినహాయించుట పెద్ద

కుటుంబములను పోషింపవలసియుండు భారతీయ కూలివాని జీవితమును దుర్భరము చేయుచున్నది. కొన్నిచోట్ల పనిచేయలేనిరోగులకు జీవనమునకు సొమ్మునీయరు. శిశువుల నారుబయటనే పరుండబెట్టించి బాలింతలచేత పనిచేయించుట మరియొక అన్యాయము. చలికాలములో స్త్రీలకుపనిలేదు. వేతనము లేదు. జబ్బుచేసిన భారతీయులచేతకూడ పనిచేయించి బ్రతుకుట దుర్లభమైనతరువాతనే వైద్యశాలకంపుట వలన మరి వైద్యశాలలో మరణసంఖ్య అధికముగానున్నది. 1906 జూలై మొదలు 1907 జూను నెలవరకు 160 మంది అట్లుచచ్చిరి.' దానిలో 30 మంది ఒకదినముననే చచ్చిరి. యజమానులు వీరిని మృగములకన్న నీచముగచూచుచున్నారు. ఒకస్త్రీని వంగియుండగ ప్రక్కలలో క్రూరముగ నొకకఱ్ఱతో కొట్టగ ఆమెప్రక్కఎముకలపైన దెబ్బతగిలి కొన్ని నెలలవరకును పనిచేయలేక పోయినది.

ఒకసర్దారొక స్త్రీమణికట్టుమీద కఱ్ఱతో కొట్టినాడు. ఈఅక్రమములు బయటకువచ్చినను లాభము లేకపోయినది. ఒకభారతీయుడు, యజమానుడు పెట్టుబాధపడలేక, ఆత్మహత్య చేసికొనెను. వాడొకనెల గ్రహణిజాడ్యముతో బాధపడుచుండినను వైద్యముచేయించక పనిచేయించినారు. అతడుచచ్చుటకొక నెలముందు చావగొట్టబడియుండినట్లును తేలినది.

ఒకస్త్రీ యొక మారు శస్త్రచికిత్స కొఱకు వైద్యశాలకు వెళ్ళినది. అప్పుడు బట్టలీయ నామె తొడలపైన కాళ్ళపైన కొరడాలదెబ్బల మచ్చలు చారలు కనబడుచుండెను. తాను పనిచేయలేనందున యజమాని కొట్టెనని ఆమె చెప్పినది.

ఒకయజమానుడుతన సేవకుడేదో తప్పుచేయుగా వాని చేతులకు ఇనుపసంకెలలువైచి గొలుసుతో కట్టెననియు వాడార్చాత్రి మెల్లగా ప్రాకిపోయి ఒకచిన్నగుంటలోపడి మరణించెననియు యజమానికందులకు 20 పౌనులు (రు 300 0-0) జరిమానా పడినదనియు రికార్డులోనున్నది.

ఒకతోట యజమానునింట నొక ముదుసలి కూలివాడు గ్రహణిజాడ్యముతో బాధపడుచుండ వైద్యఉద్యోగి వైద్యశాలకు పంపెదననగ నింటివారచ్చట దినమునకొక షిల్లింగు వ్యయమగుననియు నది తాము భరింపజాలమనియు అతని నింటనే చికిత్స చేయనిమ్మనియు బ్రతిమాలుకొనిరి. అంతట నాగమదినములలో వాడు చచ్చెనని వైద్యునకు తెలిసినది. కూలివారిలో స్త్రీలన్న కొందఱుయజమానుల కిష్టము. వారికి ఖర్చుతక్కువ. వానిని తమయిచ్ఛవచ్చినట్లు బాధింపవచ్చును. వారిచేత బాగుగ పనిచేయించవచ్చును. వారితలలపైన బరువులిడి త్రాసునెక్కించి తక్కువబరువున్నచో కొరడాలతో కొట్టవచ్చును. తిట్టవచ్చును. తేయాకు తోటలలో చిన్నపిల్లలచేత చాలపనులు చేయుంచుచున్నారు. ఈపద్ధతి బానిసత్వమేకాని వేఱుకాదు. ఇట్లు తెల్లవారుఝామున 5 గంటలకు వచ్చినస్త్రీలు రాత్రి అలసి తమయిండ్లలో వంటలుచేసి కొనలేనంత చీకటిపడిన తరువాత పోవుదురు. ఈలేఖలో నింకననేకవిశేషములు చెప్పబడినవి. అబద్ధములని ఎవ్వరుననలేదు.

మరికొన్ని సంగతులు:—ఈ క్రిందిసంగతులు ఎమ్. మూకోహానుగారు చెప్పినారు. గురుస్వామయ్యరుగారు1906 నవంబరులో మద్రాసు శాసన సభలో దీనిని చదివినారు. బ్లెమైరు ఓడ్లాకనువారలిది సత్యమని చెప్పినారు.

ఆయన నేటాలు చెఱకుతోటలలో కొన్ని నెలలు గడపినాడు. వలసకూలివారు తెల్లవారుఝామునుండి రాత్రియగువరకును పనిచేయవలెను. మఱల తోటకు పోవుదురా యని ప్రశ్నింపగావారు పోవము దొరగారు మాచర్మములనే యొలిచెదరుగదా? అనిరి. అచ్చట బ్రిటీషుపరిపాకము క్రిందనున్న బానిసత్వము, జాంజిబారులో సుల్తానుక్రిందనున్న బానిసత్వముకన్న ఘోరముగానున్నది. అట్లామితిమీరిన పనిచేయుచు నీకూలివారనేకరోగములకు పాలగుదురు. క్షయసర్వసామాన్యమైనది. వారుమరల దేశమునకు వచ్చునప్పటికి జీవచ్ఛవములై చనిపోవుదురు. సింహళములోని తోటలవారికూలివారి దురవస్థచూచిన ఆశ్చర్యపడుదురు. హిందూదేశములోని అధికారు లీవిషయమై ఏల శ్రద్ధతీసికొనరో ఆశ్చర్యముగ నున్నది.

'దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమువారు ఉముపూలీ అను ఓడపైన 653 మంది కూలీలనుపడవైచి హిందూదేశమునకంపిరి. ఇందు 200మంది రోగులు. ఇదిఘోర పాతకము. పురుషులను స్త్రీలను పిల్లలను నరకులవలె పడవైచిరి. వారి జవసత్వములను హరించి చావనంపిరి. వారిలో పొంగు నంజు క్షయకుష్ఠరోగములతో బాధపడుచుండిన వారనేకులుండిరి. వీరెట్లు బ

తుకగలిగిరో ఆశ్చర్యము. ఈప్రయాణములో 14 గురు మరణించిరి. ఈసంగతి మొదట అసత్యమనిరి కాని తరువాత భారతీయవలస వారి రక్షకోద్యోగి 1906 సంవత్సరం రిపోర్టులో నిట్లువ్రాసెను. ,,ఇంటికిపోవు భారతీయులను గూర్చిన శ్రద్ధవిషయమై ఫిర్యాదులుస్వల్పములె కాని, ఈమారు ఉముఫూలీ యోడమీద సెప్టెంబరు ౨6వ తేదిని నియమితసంఖ్యకన్న నెక్కుడు మంది ప్రయాణమైరి. ఇది పొరపాటేకాని దీనివలన హానికలుగలేదు. వలసవారు ఫిర్యాదుచేయలేదు''

కఱవుకు భయపడి ఇచ్చటపన్ను లీయలేనందుకు విధింపబడు శిక్షలకు వెరచి పోర్చుగీసు పశ్చిమాఫ్రికాలో జెనగుల్లా రైళ్ళలో కూలిపనిచేయుటకు చాలమందిఅంగీకరించిరి వారికి మంచిమాటలుచెప్పిన కంట్రాక్టర్లు గవర్నమెంటు అంగీకరించు వరకు కొన్నాళ్ళు వారిని పోషించిరి తరువాత ౧, ౨, వేలమంది కూలివారును వారికుటుంబములును లొబిటో అఖాతమునకు వెళ్ళిరి. వారిని మరల నేటాలుకు (ఒడంబడిక)కంట్రాక్టుకాలమైన తరువాత రానిత్తుమని ప్రభుత్వమువారనియుండిరి కాని మరల 658మంది మాత్రమే రాగలిగిరి. అచ్చట వీరుపడినబాధలు నేటాలు అడ్వర్టయిజరు పత్రిక వ్రాసినది. అచ్చట చాలమందిచనిపోయిరి. అచ్చట నీరులేదు జ్వరములధికము. ఉన్ననీరు జిడ్డుగనుండును. ఈభారతీయులు రైలుదారిని బాగుచేయుచున్నారు. పొదలను రాళ్ళనుతీసి బాగుచేయుదురు. 1908 మార్చి 14 ఇండియన్ఒపీనియన్లో తిరిగివచ్చి

నవారు చెప్పిన విషయ ములనుబట్టిఅచ్చటి సంగతులు వ్రాయబడెను. వారు తమకుఁగావలసిన నీటినిగోతులుత్రవ్వుకొని చేదుకొనవలసి యుండెను. చాలమంది కచ్చటవింతరోగములు కలిగెను. వారిదేహములు ఉబ్బుచుండెను. ఒడలిపైన పుండ్లు పడుచుండెను. అచ్చటినుండి మరలివచ్చినవారు తమలోనచ్చటి కిపోయిన మూడునెలలలో సగముమంది చనిపోయిరని చెప్పిరి. వారచ్చట పనిచేసిన 11 నెలలలో వారు తలదాచుకొనుట కొకగుడిసెయైనను లేకుండెను. కొందరు తామె కష్టపడి చిన్న చుట్టుగుడిసెలు నిర్మించుకొనిరి. తక్కినవారు చెట్లక్రిందనే కాలముగడపిరి. క్రూరమృగములు విచ్చలవిడిగ తిరుగుచుండెను వారు దేవునినమ్మియుండిరి

కొన్ని దినములలోనే గుంపులు వేరొక చోటుకుపోయి పనిజేయవలసి వచ్చుచుండుటవలన వారు వేసికొనిన గుడిసెలనుపయోగము లగుచుండెను. వీరుతమకష్టములు చెప్పుకొనగ ఖడ్గమృగ చర్మములతో చేసిన కొరడాలతో కొట్టిబాధించిరి. అట్లుదెబ్బలు తినినవారిలో నొకడు మరణించెను. ఈకూలివారిలో 390 మందికి గురుతు పత్రముల (Identity Certificates) పైన రెండుచోటుల నుండవలసిన వేలుముద్రలు లేవని చెప్పి వారిని నౌకలనుండి దిగనీయక వారిష్టపడకున్నను భరతఖండమునకు పంపివేచిరి. ఈసంగతులను విచారించుటకు నేటాలుభారతీయ కాంగ్రెసువారు ఇమిగ్రేషన్ ఆఫీసరుగారిని అనుజ్ఞకోరగ నతడు పరులచ్చటికి రాకూడదనెను.

శాశ్వత బానిసత్వము:— నేటాలు వారికి భారతీయ కూలి పనివారులేనిది ఒకదినము గడువదు. క్రొత్తవారిని తీసికొని పోవుటయేగాక ప్రాతవారిచేత మరల యొడంబడికలనులను వ్రాయించి బనిచేయించు చుండిరి. 1905 లో 8000, 1906లో 7000, 1907లో 6000, 1908లో 3000 మంది కూలివారిని తీసికొనిపోయిరి. వారికికూలిపని చేయువారె కావలెనుగాని స్వేచ్ఛగా జీవించు భారతీయులక్కరలేదు. గోఖలేగారీ వలసకూలిని ఖండించి నిషేధింపుడని భారతీయ ప్రభుత్వమువారినికోరి శాసనసభలో తీర్మానమును ప్రవేశపెట్టిరి. 1911 లో నేటాలుకు వలసకూలి వారినంపుట నిషేధింపబడెను. గాని అచ్చటనుండిన ప్రాతవారిచేత క్రొత్తయొడంబడికలు వ్రాయించి శాశ్వత బానిసత్వమున నుంచుచున్న నేటాలువారి వలసకూలి విధానముపోలేదు. ఇట్లు నేటాలు వారు నిర్బంధించియు శాసనములజేసియు వారిని బానిసలుగ చేయసాగిరి. కూలిపనివాని యొడంబడిక యైనపిదప నచ్చట జీవింపవలెనన్న నేటాలు ప్రభుత్వమునకు తలకు 3 పౌనుల చొప్పున పన్నునిచ్చుకొనవలెను. 16సంవత్సరములకు పైబడిన పురుషులును 13సంవత్సరములయీడుగలస్త్రీలు నిచ్చుకొనవలెను. ఇట్లొకకుటుంబమున గలస్త్రీ పురుషులు, బిడ్డలను తలపన్ను నిచ్చుకొనవలసి యుండుట వలనను ఇతర పన్నులు, ఇంటియద్దె, లైసెన్సుపన్ను నిచ్చుకొనవలసి యుండుటవలనను భారతీయులకు గతిలేక మఱల కూలిపనిచేయుట కంగీకరింపసాగిరి. ఈపద్ధతిని మాన్పుడని గోఖలేగారు 1912 సంవత్సరమున సామ్రాజ్యశాసన సభ

లోవాదింపగ వలసరాజ్యములవారి యాంతరంగిక వ్యవహార ములందు జోక్యము మేము కలుగ జేసికొనజాలమని భారతీయ ప్రభుత్వమువారనిరి.

దక్షిణాఫ్రికా

III

గాంధిమహాత్ముడు.

బాల్యము విద్యాభ్యాసము:-- గాంధిమహాత్ముడు 1869 సంవత్సరము అక్టోబరు నెల 2 వ తేదీన గుజరాతురాష్ట్రమునపోర్బందరు పట్టణమున స్వగృహమున జన్మించెను. వీరితల్లిదండ్రులు గొప్పకుంబములోని వైశ్యులు. ఈయనతండ్రి పోర్బందరు రాణాకునిరువదేండ్లుమంత్రిగనుండెను. తరువాతరాజకోటసంస్థానమున ప్రధానియయ్యెను. ఆయన తనరాజుగారును ఇంగ్లీషు ప్రతినిధియు నేదైన అక్రమముచేసినచో నిర్భయముగ వారినెదిరించుచుండు ధైర్యశాలి. గాంధిగారితల్లియు పూర్వాచారపరాయణురాలు. ఆమె దైవభక్తియు, పతిభక్తియు నప్రతిమానములు.

మోహనదాసు కరంచంద్ గాంధిగారు వీరికడసారి తనయుడు. తండ్రియొక్క ధైర్య స్థయిర్యములు, తల్లియొక్క ధర్మనిరతియు నీయనయందుప్రతిబింబితములై ఈయననునిష్కామకర్మయోగిగ చేసినవి. గాంధిగారు కొన్నాళ్ళు కత్తియవాడులోనే విద్యనభ్యసించిరి. గాని ఈయన బుద్ధి కుశలతనుజూచి వీరి బ్రాహ్మణ గురువు ఈయన నింగ్లాండునకుబంపి విద్యచెప్పిం

చుడని ప్రోత్సహించెను. గాంధిగారితల్లి మొట్టకేలకు అంగీకరించెనుగాని ఒకజైన గురువునెదుట గాంధిగారిచేత మద్యమాంస స్త్రీవర్జనము చేయుదునని ప్రమాణముచేయించుకొనెను గాంధిగారు లండన్‌నగర విశ్వవిద్యాలయమున గొన్నాళ్ళుచదివితరువాత బారిష్టరయివచ్చిరి. ఆయన కొన్నాళ్ళుబొంబాయి నగరమునఉన్నతన్యాయస్థాన న్యాయవాదిగ నుండిరి తరువాత రాజకోటలోనె న్యాయవాదిగ నుండిరి. న్యాయస్థానమున వ్యాజ్యములను నిర్వహించుటకన్న తమకార్యస్థానమున సదోప్రథలు చేసి, వ్యవహారములఁదీర్మానించుట వీరికిష్టముగ నుండెను. వీరీసమయమున జైనగ్రంథములను హిందూమతగ్రంథములను పఠియింపసాగిరి.

దక్షిణాఫ్రికా యాత్ర:—పోర్బందరు పట్టణమున నొక వర్తకసంఘమువారికి దక్షిణాఫ్రికాలో నొకవర్తక కార్యస్థానముండెను. వీరికి నింకొక వర్తకసంఘమువారికినచ్చట నొక తగవువచ్చెను. అందు చాల లెక్కలు పుస్తకములుచూచి పనిచేయవలసియున్నందున తమపక్షమున నిచ్చటనుండి యొక న్యాయవాదిని పంపదలచి గాంధిగారిని దక్షిణాఫ్రికాకు పోవుడని కోరిరి. అంతట గాంధిగారు 1893 సంవత్సరములో దక్షిణాఫ్రికాకు వెళ్ళిరి. నేటాలు చాల అందముగనుండెను. బనానా అరటిచెట్ల యాకు లుత్సాహముతో వీచుచుండెను. చెఱకుతోటలు కన్నుల పండువుగనుండెను. ఈతరుప్పలు ఖర్జూరపు చెట్లు ఇతర ఉష్ణదేశపు చెట్లు తనజన్మభూమినిజ్ఞాపకమునకుఁదెచ్చెను. తెల్లవారి మో

ములను సంతసముతో చూచి ఇంగ్లాండులో గడపినకాలమును గాంధిగారు జ్ఞాపకమునకు దెచ్చుకొనిరి. డర్బను అందమగు పట్టణము. అందలి ప్రజలును మంచివారె; కాని భారతీయుల కిచ్చట స్వాగతము లేదు. నా పార్టీలు నన్ను మోసగించినారు. నేనిచ్చటికి వచ్చుటలో పొరబాటుచేసితి నని గాంధిగారు మొదటి దినముననె పలికిరి!

మొదటి అనుభవములు:—ఆయనవచ్చిన మరునాడే కోర్టులో మర్యాద కొరకు తలపాగ పెట్టుకొని కూర్చుండ దానిని తీయుమని కఠినముగ నాజ్ఞాపింపఁబడెను. ఆయన వ్యాజ్యము విషయములో ప్రిటోరియాకు పోవలసియుండెను. ఆయనను ఛార్లెసుటవును వరకె రైలుతీసికొని పోవును. రాత్రి పండుకొనుటకు వసతికిఁగూడ టిక్కట్టుకొనుమని ఆయనకక్షిదారులు (పార్టీలు) చెప్పిరి. కాని ఆయన తనకు పరుపున్నదికదాయని అశ్రద్ధచేసెను. పీటరు మారిట్జిబర్గుస్టేషనుదగ్గర బండికదలుటకు ముందు ఒకతోడి ప్రయాణికుడు గార్డును పిలచెను. గార్డువచ్చి ఈయనను బయటకువచ్చి ఇంకొక పెట్టెలోకూర్చుండుమనెను. గాంధిగారు నాదగ్గర మొదటితరగతి టిక్కెట్టు ఉన్నది. బండి ఛార్లెసు టవునువరకు పోవును గనుక దిగననిరి. అంతట నొక పోలీసువానిని బిలచి ఆయనను బయటకు లాగించిరి. సామాను పారవైచిరి. ఆయనచలిలో ఆరాత్రి స్టేషనులోగడపెను. గాంధిగారట్టకేలకు ట్రాన్సువాలుచేరి గుఱ్ఱపుబండిలో ప్రయాణమైనారు. బండిపైన బండి తోలువాడు కూర్చుండు స్థలమున కూర్చుండిరి. బండివదలుటకు ముందు బండియొక్క

రక్షకుడుఁ (గార్డు) ఒకపెద్ద డచ్చివాఁడు చుట్టకాల్చు కొనఁదలచి గాంధిగారిని లేచి తన కాళ్ళదగ్గర కూర్చుండు మనెను! గాంధిగారంగీకరింపలేదు. అంతట వాడాయన మోమును బలముగ మోదెను. ఆయనబండి అంచుపట్టుకొని వ్రేలాడగ నాతఁడు మరల కొట్టెను. అంతట ప్రయాణికులు పోనిమ్ము పాపము అని వారించిరి. పాపము, వర్ణభేదమువలని అవమానమును గాంధిగారు ఇంతవరకెఱుఁగరు. జోహానసుబర్గులో గొప్ప జాతీయ హోటలుకు బండిలోపోవగ నచ్చట ఆయనకెడము లేకపోయెను. ఎల్లచోటులనునలుపురంగుఅడ్డమువచ్చెను.ఆయన కక్షిదారులతో నేర్పఱచుకొన్న ఒడంబడిక ప్రకారము వ్యాజ్య విషయమున పనిచేయవలసి యుండెను గాని లేనిచో గాంధిగారాక్షణముననె తమదేశమునకు వెడలిపోయియుందురు. ఆయన పంౘ్రెండు నెలలు ప్రిటోరియాలో గడపిరి. క్రూగరు ఇంటియెదుట ద్వారపాలకుఁడాయనను తన్నినను ఆయన మాఱుపలుక లేదు. ఆయన స్వదేశప్రజలకొరకు ఈ యన్యాయములను భరింపసాగిరి. తన కుటుంబము యొక్క గౌరవము, విద్యవలన వచ్చినగౌరవము, కూడ విడచి ఈ మంత్రిపుత్రుడు ఆత్మత్యాగము చేసెను. ఈ సమయమున ఆయన బైబిలు పాఠశాలలో క్రైస్తవ మతము నభ్యసించెను. భగవద్గీతల హిందూమతము నకు బైబిలుమతమునకును భేదమేలేదని ఆయన పలికెను.

గాంధిగారి నాయకత్వము:—1893 వ సంవత్సరాంతమున ఆయన మఱల డర్బనుకు వచ్చెను. తనదేశమునకు పోవఁదలచెను. అప్పుడాయన కక్షిదారులు ఆయనగౌరవార్థ మొక

విందొసగిరి. ఆయన "నేటాలు మెర్క్యురీలో" భారతీయుల ఎన్నికహక్కులు తీసివేయుదురనియు ఇంక నితరచట్టములను చేయదలచినారనియు చదివియుండెను. ఈసంగతి నెల్లరకు చెప్పిరి. పాపము భారతీయు లిదివిని తెల్లపోయిరి వారికేమిచే యుటకును తోచలేదు. అసహాయ్యులుగ నుండిరి. గాంధి గారిని కర్తవ్యమాలోచింపుడని ప్రార్థించిరి ఈ చట్టముచేయ వలదని ప్రభుత్వమువారికి వినతిపత్రమును బంపవలెనని గాంధి గారనిరి. గాంధిగారినె యట్టివిన్నపమును వ్రాయుడని వారు వేడుకొనిరి. వీరి దీనాలాపములను చూచి గాంధిగారు వారికి సాహాయ్యముచేయ పూనుకొనిరి. అంతట భారతీయులు ప్రభు త్వము వారికంపిన విన్నపములు తమ అసమ్మతి తెలుపుచు చేసిన సభలు శాసనసభా సభ్యులకుపంపిన రాయబారములు చూచి దక్షిణాఫ్రికా వారాశ్చర్యపడిరి. ఇంతవరకు నిద్రించు చున్న భారతీయులు మేల్కొని నూతనోద్యమమును చేయు టవలన ప్రజలందు సంచలనముకలిగెను. పత్రికలు కొంత సా నుభూతిని చూపెను.అప్పటి ప్రభుత్వపు ముఖ్యమంత్రియు భారతీ యులకు కొన్నికష్టములున్నమాట సత్యమని యంగీకరించెను. నేటాలువారు చట్టమును మానలేదు. బ్రిటీషువారివలస రా జ్యాంగమంత్రి (కాలనీలకార్యదర్శి) రిప్పన్ గారికొక మహ జరునంపిరి. పదివేలమంది దీనిపైఁజేవ్రాళ్లుచేసిరి. అంతట చక్ర వర్తిగారీచట్టము నంగీకరింపక నిలిపిరి. అయినను నేటాలు వారింకొక శాసనమునుచేసి భారతీయుల ఎన్నికహక్కులు తీసివేసిరి.

అంతట భారతీయుల యోగక్షేమములరయుటకును వారి కొలకు పాటుపడుటకు నొక భారతీయ సంఘమును స్థాపించుట ముఖ్యమని గాంధిగారనిరి. మీరుండినగాని ఈయుద్యమము కొనసాగదని భారతీయులనిరి. నాకుజీవనాధారము వలదాయని గాంధిగారు పలుక మీరిచ్చటనె న్యాయవాదివృత్తియందు జీవింపుడని భారతీయులు వేడుకొనిరి. గాంధిగారిహృదయము కరగినది. ఎట్లకేలక చ్చటనే యుండి భారతీయుల నుద్ధరింపవలెనని గాంధిగారు నిశ్చయించిరి. నేటాలు భారతీయ కాంగ్రెసుసంఘమును, నేటాలు భారతీయ విద్యాసంఘమును గాంధిగారు స్థాపించి పనిచేసిరి. ఆయన «సుప్రీముకోర్టు" న్యాయస్థానమున న్యాయవాదిగ పనిచేయుటకు దొరతనమువారి యనుజ్ఞనడిగెను. అంతట తెల్లవారు, తమతోపాటు, నల్లనిన్యాయవాది పని చేయరాదని యడ్డగించిరి. కాని సుప్రీముకోర్టువారు గాంధిగారు బ్రిటీషు దేశపు న్యాయవాది గనుక అంగీకరించిరి. ఈయన రెండేండ్లు న్యాయవాదిగ పనిచేయుచు నచ్చట పరోపకారముననె కాలముగడుపుచు భారతీయుల రాజకీయ జీవనము ను తేజముగ జేసిరి.

డర్బన్ ప్రజల దౌర్జన్యము:—1896 సం ॥ లో గాంధిగారొకమారు హిందూదేశమునకు వచ్చిరి. బొంబాయి పూనా మద్రాసు నగరములందుదక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయులను గూర్చి యుపన్యసించిరి. ఇంతలో త్వరితముగరమ్మని నేటాలునుండి నవంబరులోనే తంతివార్తవచ్చినందున బయలుదేరిరి. వీరి నౌకయు భారతీయులుండిన ఇంకొకనౌకయు డర్బను

రేవుచేరెను. ఇంతలో డర్బను ప్రజలందు సంచలనముకలిగెను. ఓడలోని భారతీయులను, గాంధిగారిని, దిగనీయవలదని 2000 ప్రజలు సభచేసి తీర్మానించిరి. గాంధిగారన్న ప్రభుత్వమువారికి నిష్టములేదు. భారతీయులను తుపాకులతో కాల్చివేయవలెనని డర్బన్ ప్రజలకుండెను గాని బహిరంగముగ నేమియు చేయజాలరు. భారతీయులను దిగకుండ నిషేధించుటకు శాస్త్రిమంగీకరింపదని ప్రభుత్వమువారనిరి. భారతీయులు వచ్చిన యోడలను రేవులోనికి రాకుండగనె దూరముగ ఆరోగ్యశాఖాధికారి నిలిపియుంచెను. అనారోగ్యము లేకుండినను, ఎట్టి కారణమును దెలుపకయె ఆటంకపరచెను. దినమునకు 150 పౌనులు వ్యయమగుచుండెను. రేవుదగ్గరకు వచ్చుటకు ప్రభుత్వమువారు అంగీకరించలేదు 24 దినములు నౌకలు రేవులో పడియుండెను. ప్రజలగుంపులు సముద్రతీరమున రేవుచేరి యల్లరిచేయుచుండెను. వీరిని నడ్డచి మాకు నష్టపరిహారమిప్పించి భారతీయ ప్రయాణీకులను దిగనీయుడని నౌకాధికారులు మొఱపెట్టుకొనిరి. ఎట్టికేలకు వీరారు సాహాయ్యము చేసినను చేయకపోయినను ప్రజలను దింపుదుమనిరి. డర్బను ప్రజలు బెదిరింపులతో వ్రాసిన ఆకాశరామన్న లేఖలకు భారతీయులు భయపడలేదు. భారతీయులు వెనుకకుపోవుట యసంభవమని గాంధిగారనిరి. అలెగ్జాండరు స్క్వేరులో 8300 ప్రజలు గుమిగూడిరి. వారిలో 500 నేటీవులు (ఆదిమనివాసులు) నుండిరి. 12 గంటగుచుండెను. ఓడలు దరిచేరినవి. ఓడలోనివారికి నేమిచేయవలెనో తోచుటలేదు. అచ్చటిగుంపులు సద్దడగెను. రెండు

గంటలలో ప్రయాణీకులు నౌకలు దిగిరి. గాంధిగారిని తుదిద నుక దిగవలదని నౌకాధికారులు కోరిరి. డర్బను ప్రజల గుంపు లు గాంధిగారికొఱకు నిరీక్షించుచుండెను. గాంధిగారి సతీమణి యు పిల్లలునుదిగి ఆయన స్నేహితుడగు రుస్తుంజీగారి యింటి కి పోయిరి.

గాంధిగారును ఒక పాశ్చాత్యన్యాయస్థానోద్యోగిలాట్టన్ (Solicitor Laughton) గారును నౌకదిగిరి. గాంధిగారు కన బడగనె కొందఱు బాలురు కేకలువేసిరి. అచ్చటికి వచ్చిన వారలు గుంపుగూడిరి. వీరు పోవుచుండగ వీరిమీదికి వచ్చిప డిరి. లాట్టన్‌గారిని గాంధిగారిని వేరుపరచిరి. అంతట గుంపులో నివారు గాంధిగారిపైన రాళ్లు, చేపలు, క్రుళ్ళినగుడ్లు విసరికొ ట్టసాగిరి. ఒకపాశ్చాత్యుడు వెనుకనుండి వచ్చి గాంధిగారిని కాలితోలని తన్నెను. గాంధిగారికి తెలివితప్పుచుండగ నచ్చట బాటప్రక్కనున్న ఇనుపకమ్ములను పట్టుకొని నిలచిరి. ఇంతలో మఱికొందరాయనను తన్నిరి. ఆక్షణమున నచ్చటికి పోలీసు సూపరెంటు అలెగ్జాండరుగారి సతీమణివచ్చి గాంధిగారిని గుర్తిం చి తత్క్షణమె తనగొడుగువిప్పి గాంధిగారిపైన బడుచున్న రాళ్ళవాననాపెను. అమె యట్లాయన ప్రాణములను రక్షించె ను. ఇంతలో గాంధిగారిని చంపుచున్నారని యొక భారతీయ బాలుడు రక్షకశాఖ వారితో చెప్పెను. పోలీసు సూపరెంటు గారు త్వరితముగవచ్చి గుంపులను తరిమివైచిరి గాంధిగారిని రక్షక కార్య స్థానమున నుండుమనిరి గాని ఆయన రుస్తుంజీ గారి ఇంటికేపోయిరి. సాయంకాలమైన తరువాత మఱల నా

యింటిముందు గుంపులుచేరెను. గాంధిగారి నపతలకు పంపని చో నింటికి నిప్పంటింతుమని బెదరించిరి. పోలీసుసూపరెంటు గారు మరలవచ్చిరి. ఆయన తెలివికలవాడు. మెల్లగా గాంధి గారికి బోధించిచెప్పి ఆయనకు రక్షకోద్యోగి వేషమును వేసి బయటకంపెను ఇంకొకపోలీసువాడాయనప్రక్క నెవర్తక వేష మునునుండెను. వీరు గుంపులోనుండిపోయి అడ్డముగనడచి పోలీసు స్టేషనుచేరిరి. గాంధిగారిని అట్లురక్షించి తరువాతగాంధి గారి గృహమునలేరని పోలీసుసూపరెంటుగారు ప్రజలతో చెప్పివారి నింటికంపిరి.

గాంధిగారసత్యములతో భరతఖండమున నుపన్యాస ము లిచ్చిరని తంతివర్తలవారు ప్రకటించిన అసత్య వార్తలు చూచి డర్బను ప్రజలు కోపగించియుండిరి. దీనికితోడు రెండు నౌకలు రేవులోనికి రాగనె నెలకు రెండువేలమంది భారతీయు లను గాంధిగారు దిగుమతి చేయదలచినారని కొందరసత్యము లుచెప్పి ప్రజలయందు క్రోధముఁ బురికొల్పిరి. నౌకలు రేవు నందుంచి మనుష్యులను దిగనీయనందుకు గాంధిగారభియోగ మును చేయదలచిరనియు కొందఱనిరి. డర్బను ప్రజల యం దట్టి యుద్రేకము కలుగుట కీయసత్యములె కారణములు.

బ్రిటీషుబోయరుయుద్ధము:— 1899 అక్టోబరులో బ్రిటీ షువారికిని బోయరులకును యుద్ధమువచ్చినది. ఈయుద్ధమున తమప్రభుభక్తినిచూపి భయమువచ్చిన సమయమందు భారతీ యులుపారిపోవుదురను అపవాదు అబద్ధమనిలోకమునకుఁ దెల్పి

తమహక్కులను స్థిరపర్చుకొను సామర్థ్యమెగాక బాధ్యతలలో పాల్గొని కష్ట మనుభవించు శక్తిగూడ భారతీయులకు గలదని తెలుపుటకు గాంధిగారు ఒకస్వచ్ఛందక సేవకదళమునుసృజించి మీకేవిధమగు సాహాయ్యము కావలసిన నది చేయుదుమని గవర్నమెంటువారికిఁ గబురంపిరి కాని భారతీయులసాహాయ్యము మాకక్కర లేదని వారుతిరస్కరించిరి. మీరు యుద్ధమన్న నేమియు తెలియదు మీరుమాకు యుద్ధము నుపయోగింపరు సరికదా అడ్డముగనుందురు. అని శాసనసభ్యుఁడు (Jameson) జేంసను పలికెను!! అయితే మేమేపనియుచేయజాలమా? సేవకులుగపనిచేయ లేమా? వైద్యశాలలో పనిచేయజాలమా? దానికిని గొప్ప తెలివితేటలు కావలయునా? అని భారతీయులుప్రశ్నింపదానికిని అనుభవము, నేర్పు కావలెననెను. గాంధిగారు తన స్నేహితుఁడగు సాలిసిటరు లాస్టనుతో సంప్రతింపఁగ జేంసను మాటలకేమి ఇదిబాగుగనేయున్నది. దీనివలన మీగౌరవము వృద్ధియగునని ప్రోత్సహించెను. ఇంతలో బోయరులకు జయముకలుగుచుండుటవలన నేటాలులోని పౌరజలకెల్లరకు నికలిగెను శ్రమ యధికమయ్యెను. భారతీయులసాహాయ్యము కావలసివచ్చెను. వారి అభిప్రాయము మారినది. అక్టోబరు 30వ తారీఖున వైటుసేనాని లేడీస్మిత్తులో ముట్టడింపఁబడెను. నవంబరు 2 వ తేదీన తంతివార్త లాగిపోయెను. 10 వ నవంబరున బోయరులు కొలెంసో (Colenso) ట్యుగెలా భూముల నాక్రమించిరి. 14వ తారీఖున యుద్ధపురైలు నాశనమైనది. 18వ తారీఖున ఎస్టుకోర్టు దగ్గరకు బోయరులువచ్చిరి. 21వ తేదీకి మూయి నదిని సమీపిం

చిరి. 23వతారీఖున విల్లోగ్రంజి చేరిరి. బుల్లరుసేనాని నదినిదా టుటకు విశ్వప్రయత్నము చేయుచుండెను. బోయరు లద్భు తముగ పోరాడుచుండిరి. డర్బనులోని ప్రజలందు ఆందోళనము భయము నధికమయ్యెను. బుల్లరుసేనానిపై నెల్లరు నాసలిడు కొనిరి. కాని అతనిపని చాల కష్టమైనది. చాలమంది దెబ్బలు తినుచుండిరి. వైద్యశాలలు, ప్రథమచికిత్స, స్వచ్ఛంద సేవకులు ఆవశ్యకమని ప్రజలకు, గవర్నమెంటుకు, తోచినది. వైద్యశా లలేర్పరచిరి. యూరపియను ప్రథమచికిత్సా పటాలమునంపిరి. వైద్యులు (డాక్టరులు) స్త్రీపరిచారికలు [నర్సులు] వాహకులు పరుగెత్తిరి. తమ్ము కుక్కలను చూచినట్లు చూచుచు కష్టపెట్టి చంపయత్నించు అపకారుల కుపకారము చేయువారరుదు. అం దు వడదన్న చేయువారెవరు? అయినను తమఆత్మత్యాగశక్తిని పరోపకారమును ప్రభుభక్తిని చూపి తరించు తరుణము వచ్చిన దని గాంధిగారును వారిసహచరులును తమశాత్రవులకె సాహా య్యము చేయ ప్రయత్నించిరి. వీరిసదుద్దేశ్యమును క్రైస్తవగు రువును ఇండియన్ ఆంగ్లికన్ మిషన్ అధ్యక్షుడునగు బూత్ గా రును జెయిన్సు బిషప్పుగారును గ్రహించిరి. వారును గవర్న మెంటువారికి సిఫార్సుచేసిరి. ఇదివరకున్న స్వచ్ఛంద సేవకులకు వీరుసాహాయ్యము చేయుదురనియు, ఇది అవసరమైయనియు చెప్పిరి. మొదట గవర్నమెంటువారియ్యకొనలేదు కాని ట్యుగేలానదీతీరమున సమరముతీవ్రమయి ఒత్తిడి ఎక్కువైనం దునఎట్టకేలకంగీకరించి భారతీయ ప్రథమచికిత్సా పటాల నిర్మాణమునకు అనుజ్ఞనొసగిరి.

భారతీయ ప్రథమచికిత్సాపటాలము:— పటాలమును నిర్మించుటకు అంగీకరించినతరువాత నీపటాలమును సాధ్యమైనంత పెద్దదిగచేసిన లాభకరమని ప్రభుత్వమువారికిని తోచినది. అందువలన యూరోపియను ఉద్యోగులే కూలివారి యజమానులతోచెప్పి చాలమంది నిందు చేర్చిరి. కూలివారును స్వేచ్ఛ కలవారును ఇష్టపడివచ్చినవారును కలసి ఒక వేయిమందియైరి సాధారణపు పనులు చేయువారికిని వాహకులకును కూలినిచ్చిరి. భారతీయనాయకు లూరక పని చేసిరి.

వర్తకులు దుస్తులు సామానులు నూరక ఇచ్చిరి. బూత్ గారే ఈపటాలమున వైద్యాధికారిగా చేరెను. గాంధిగారిస్వార్థత్యాగమునకు ధైర్యసాహసములకు ఓర్పునకు మేర లేదు. బుల్లరుసేనాని ఈయనపని చూచి సంతసించి ఈయనను "సహాయ సూపరెంట" నెను. ఇట్లుపిలచుటలోని తప్పిదము నెవరో ఎత్తిచూపగ నిట్లుగౌరవార్థము పిలుచుచున్నానని పలికెను.

కొలెన్సో యుద్ధమునకు క్రిందటిదినముననె భారతీయులు యుద్ధభూమిని చేరిరి. ఆయుద్ధమందు దెబ్బలుతినిన వారి నతిరయమున మోసికొనిపోయి చికిత్సచేసిరి తరువాత "చివేలే" చేరి సాహాయ్యముచేసి ఆహారమైన దినకయె కొలెన్సోకు నడిచి రాత్రియెల్లపనిచేసిరి. వీరిశ్రమ దేవునికెఱుక. అక్కడ చచ్చిపడిన వారు, దెబ్బలుతిని పడిపోయినవారు లెక్కకు మీరియుండిరి. 150 మందిచనిపోయిరి. 700మందికి గాయములుతగిలెను. వీరికి భారతీయులు చేసినసేవ యద్భుతము. నిరుపమానము.

దక్షిణాఫ్రికా

ఇందు రాబర్ట్సు సర్వసేనాని కుమారుడే పెద్దగుండు దెబ్బతి నెను. అచ్చటినుండి "చివేలే" వైద్యశాల కాయనను మోసి కొని 7 మైళ్లు భారతీయ స్వచ్ఛంద సేవకులు నడచిరి. కొలెన్సో యుద్ధమైనతరువాత భారతీయ సేవక పటాలమును రద్దుచేసిరి.

7 రోజులైనపిదప సేవనినుండి వారిని నిలిపిరి. మరలకావ లసినచో పిలుతుమని చెప్పిరి. అంతట "స్పియొనుకోపు" దగ్గర మరలనొక నెలకు వీరిసేవ యవసరమయ్యెను. ఇప్పుడువారు అగ్నివర్షమధ్యముననే నిలచి బాగుగపనిచేసిరి. ఈలోపుగనె 36 మందిభారతీయనాయకులు డాక్టరులవద్ద ప్రథమచికిత్సావై ద్యమును నేర్చుకొని సిద్ధముగనుండిరి. ఈసేవకులు యుద్ధభూ మికిదగ్గరనుండి గాయపడినవారి నిరువదిముప్పదిమైళ్లుమోసికొ నిపోవలసియుండిరి. గాంధిగారే ఒకగుంపునకు నాయకుడుగ నుం డి వుడ్గేటు సేనానినట్లు మోసికొనిపోయిరి. అతడు చాలబాధ పడెననియు ఆమధ్యనె మరణించునేమోయను భయమున నావే డిమిలో నిలువక రె చాలశ్రమపడి మోయించుకొనిపోతిననియు, తరువాత చెప్పిరి. యుద్ధము తీవ్రము గజరుగుచుండెను. అగ్ని గోళవర్షము కురియుచుండెను. మనుజులు రాలిపోవుచుండిరి. అప్పుడు "బాల్టే" సేనానాయకుడు గాంధిగారి దగ్గరకువచ్చి అయ్యా మీరిక్కడకువచ్చునప్పుడు యుద్ధము జరుగుచోటుకు రావలసినయగత్యములేదని మీకుచెప్పియున్న సంగతి నెఱుగు దునుకాని ఇప్పుడు అచ్చటమీసహాయ్యము కావలసివచ్చినది. మీపటాల మావలివంకకుపోయి అచ్చటసేవచేసినచో చాల

బాగుండును అనెను. పాంటూన్ ప్రదేశ మగ్ని గోళవర్షమున నున్నది. గాంధిగారు తనవారివంకఁదిరిగి పోవుదమా యనిరి. వారెల్లరువల్లెయనిరి. అంతటమృత్యువునకు వెనుదీయకపోయి బ్రిడ్జిదాటి ఆప్రక్కనుండి పనిచేయసాగిరి. ఆరోజున భారతీయులుచేసిన సేవవలననె అనేక బ్రిటీషుసైనికుల ప్రాణములుదక్కినవి. వాల్ క్రాంట్జు దగ్గర మఱలయుద్ధమున తుపాకిగుండ్లకెదురుగ నిలచియె భారతీయులు పనిచేసిరి. పైనుండి ఫిరంగిగుండ్లు పడుచుండెను. వీరట్లుపనిచేయుచు మధ్యమధ్య తిట్లుకూడఁతినిరి. వీరిని సైనికులు మాత్రము చాలపొగడిరి. భారతీయులు యుద్ధభూమిమీద చేసిన సేవకొంత గౌరవమునొందినది. ఈయుద్ధసందర్భమునచనిపోయిన భారతీయులజ్ఞాపకార్థము గౌరవముగ ప్రజలచందాతో జోహానసుబర్గుచెంతనొక స్మారకచిహ్నమును నిర్మించిరి. ఆచిహ్నముపైన "బ్రిటీ ఁఆఫీసర్లు, వారంటు ఆఫీసర్లు, నేటీవు(N.C.O.) ఎన్. సి. ఓ. లు, పురుషులు, వెటర్నరీ అసిస్టెంటులు నాల్బాండ్లు, భారతీయసైన్యమును వెంటాడినవారు, దక్షిణాఫ్రికాలో 1899 1902 సం॥ లో చనిపోయినవారు "అనియొకవంకను రెండవ ప్రక్క మూఁడుశిలలపైన

"ముసల్మాన్"

"క్రిస్టియన్" "జొరాస్ట్రియన్"

"హిందూ" "సిక్కు"

అని రెండవ ప్రక్కను చెక్కబడియున్నది

ద క్షి ణా ఫ్రి కా.

IV

నేటాలు, ట్రాన్సువాలు.

బ్రిటీషుబోయరుయుద్ధమున భారతీయులు చూపినత్యాగము ధైర్యసాహసములు పరోపకారము, ప్రపంచము నలరించెను. బ్రిటీషుబోయరుల కాశ్చర్యము గలిగించెను. భారతీయులనిన కొంతగౌరవముకలిగెనుగాని వీరియందలి అసూయాభావము తగ్గలేదు. భారతీయులబాధలుపోలేదు. "గాంధిగారు మహానుభావుఁడు. మహావీరుఁడు. త్యాగధనుఁడు. ఈయన తనచుట్టుప్రక్కలనున్నవారినికూడ వీరులుగ త్యాగులుగ చేయఁగల మహాత్మ్యముకలవాఁడు. ఈయన యద్భుతశక్తులు నిరుపమానములు" అని మాననీయులగు గోపాలకృష్ణగోఖలేగారు తరువాత 1912లోపలికియుండిరి. ఇదినిజమె. బోయరుయుద్ధము వలన అపకారి కుపకారముచేసి యత్యద్భుతముగ తమధర్మతత్వము నీయన ప్రదర్శించియుండిరి. తరువాత తమవలన నుపకారము పొందినవారే తమ కపకారముచేయఁగ సహించి సమబుద్ధిచూపిరి.

నేటాలులోని భారతీయులు:—వర్తకపు" లైసెన్సుల" సంగతి నేటాలులో చాల అక్రమముగ నుండెను. అనారోగ్యకరముగ నంగడిపెట్టుకొన్నచో, ఆంగ్లేయభాషలో లెక్కలు

వ్రాయనిచో "లైసెన్సు" (అనుమతిపత్రము) నీయరాదని శాసనముచేసిరి. నేటాలు న్యాయాధిపతి లైసెన్సు లిచ్చుట, అధికారి ఇష్టమునుబట్టి యుండునని తీర్పు నిచ్చెను. భారతీయులకు వ్యతిరేకుడగు ఎల్. ఈ. సీము గారు "వలసరాజ్యములలో ఆశియావారి భయంకరాక్రమణ" మని వ్రాయుచు నీశాసనము నిజముగ అందరు వర్తకులకును వర్తించుటకొరకు చేయబడినను భారతీయ వర్తకులను మాత్రమే బాధించునని ఒప్పుకొన్నాడు. లైసెన్సు నిచ్చుఉద్యోగి తెల్లవర్తకుల సేవకుడు. అతడు వారి మనసు వచ్చినట్లు మెలగును. ఇది కేవల మొక తెగ వారికి వర్తించు శాసనమని అంగికరించినాడు. శాసనమువలన జరిగిన అన్యాయములకు చాల ఉదాహరణములు చూపవచ్చును. భారతీయులు (లైసెన్సు ఆఫీసరు) అనుమతి పత్రములనిచ్చు ఉద్యోగి ఉత్తర్వులపైన చేసికొనిన అప్పీళ్లను బోర్డువారూరక త్రోసివేయుచుండిరి. నిజమగు కారణము లేకుండగనే "నాగరకులగు గౌరవము కలవారి" మధ్యనుండగూడదని వాహిదుగారికి అనుమతిపత్ర మీయబడలేదని అతని వ్యాజ్యమున క్రాసు పరీక్షలో తేలినది.

"గోగా" గారికిని ఇంక నిరువురకును లేడీస్మిత్తులో లైసెన్సుమటుల నీయబడలేదు. "బెన్నే" కూలి తెగవాడనియు నతడు అంగడిలోగాక పొలముమీద నుండవలసిన వాడనియు అందొక భారతీయుని గూర్చి లైసెన్సుల యుద్యోగియనెను. గోగా వర్తకము చేయుచుండగ కొనువారు 95 వంతులు యూరపియనులే.

తక్కిన వారిలో కొందరు భారతీయులు కొందరు కాఫరులు. గోగాగారు ఉంచునది యూరపియనునింట. కొనునది యూరపియనుదగ్గర. అమ్మునది యూరపియనులకు. మొదట అతని వ్యాపారమును లేడీస్మిత్తువారు ప్రోత్సహించినారు. అంతట అతడు మంచి పెద్దయిల్లు కట్టుకొనినాడు. యూరపియనునకు భాగమిచ్చి ఆవ్యాపారము నితడు మరల చేసికొనతలంచి లైసెన్సు కోరినాడు. ఈసమయమున ఆశియావారిపైన యూరపియనులు ద్వేషించి యుండుటవలన లైసెన్సు నిచ్చుటకు అతనికి ఇంగ్లీషులెక్కలు వ్రాయుట రాదని ఉద్యోగి నిరాకరించినాడు! ఇతనితోపాటు వ్యాపారము చేసిన యూరపియను తనకు కొంతసొమ్మిచ్చినచో సాహాయ్యము చేసెదననినట్లు 1907 సంవత్సరము మార్చి 2 తారీఖు "ఇండియన్ ఒపినియన్" పత్రిక వ్రాసినది. అతనికిగోగాగారు 50 పౌనులిచ్చినారు. కొన్ని దినములకు గోగాగారి పేరుతో లైసెన్సు వచ్చినది మునిసిపలు అధ్యక్షునికి సాహాయ్యము చేయుటకు తాను లైసెన్సు నిచ్చినట్లు లైసెన్సుల ఉద్యోగి చెప్పినాడు! క్రొత్తవారికిలైసెన్సులీయలేక పోవచ్చును గాని ప్రాతవారికినక్రమముగ రద్దుపరచుట అన్యాయము. యూరపియనులు భారతీయులను స్వలాభముకొరకుపయోగించి, వర్తకముచేసి దేశములో నెలకొన ప్రోత్సహించి ఆకస్మికముగ బహిష్కరించి తరుముటఅక్రమము అని నేటాలు మెర్క్యురీ వ్రాసినది.

ఎన్నికహక్కులు:—రాజకీయ సంస్థలకు ఎన్నికహక్కులు లేనివారికి స్థానిక సంస్థ (మునిసిపాలిటీ) లకునుఎన్నికహక్కు

లుండరాదని నేటాలు వారుశాసించిరి. అంతట నేటాలుభారతీయ కాంగ్రెసుసంఘమువారు ప్రభుత్వమువారికి మొరపెట్టుకొనిరి. లైసెన్సుల విషయమున విశాలభావము వహించినచో దీనినిమార్చియె తాముతలంపమని భారతీయ ప్రభుత్వము వారనుటవలన నేటాలువారీహ్యాకులను తీసివైచిరి.

విద్య:—1899 సంవత్సరమునకు పూర్వము నేటాలులోని పాఠశాల నందెల్లరును జదువుకొనుట కలవిగ నుండెను. అంతట అటర్నీ జనరలు హెన్రీఎస్కే గారు ప్రభుత్వ పాఠశాలలయందు భారతీయ బాలురు చదువరాదని శాసించి భారతీయుల కొక ప్రత్యేక ఉన్నత పాఠశాల స్థాపించిరి. అయినను భారతీయ బాలికలను నిషేధించలేదు. 1905 సం॥ లో నొక క్రొత్తవిద్యాధికారి (Superintendant) వచ్చి యూరోపియను పాఠశాలల యందు చదువుచుండిన భారతీయ బాలికలను నిషేధించి ఇంతటితో నూరుకొనక భారతీయ పాఠశాలలందు కాఫరు ఆదిమ వాసుల పిల్లలను చేర్చుట కనుజ్ఞనిచ్చిరి. 1908 సం॥ లో భారతీయుల పాఠశాలలందు చదువునేర్పు ఉపాధ్యాయులను తయారుచేయుటకు (ట్రెయినింగు) వేతనము లిచ్చుటకు వలసిన ధనమును భారతీయుల యున్నతవిద్యకు వలసిన ప్రభుత్వ ఆదాయ వ్యయపట్టిక Budget నుండి తొలగించిరి. అట్లువారి విద్య యంతరించినది.

ఇతర కష్టములు:—భాషాంతరీకరణముచేయు నుద్యోగులు ద్విభాషు Dubash లుగతప్ప భారతీయులను ప్రభుత్వ

ఉద్యోగములందునియమింపరాదనినేటాలువారు శాసించిరి. పూర్వము ప్రభుత్వోద్యోగపరీక్ష Civil Service Examination లకు భారతీయులు అభ్యర్థులుగ నిలుచుటకు వీలుండెను. ఇప్పుడట్లు నిలువరాదనిరి. 1908 లో భూములచట్టము Income and Land Assessment Act వలన భారతీయులును కాఫరులునుకౌళ్లకుపొంది సాగుచేయు భూములపైన హెచ్చుపన్నులు విధించిరి. ఇందువలన భారతీయులకెవ్వరును భూములను కవులు కీయరైరి.

వీధులలో, ట్రాముబండ్లలో, రైలుబండ్లలో భారతీయులకు అనాదరణము, అవమానము తటస్థించుచునే యుండెను. భారతీయుని పేరుపెట్టి ఎవ్వరును పిలువరు. కూలీ; సామీ యనియె వారిని సంబోధించుచుండిరి. కూలీ న్యాయవాది, కూలీ వైద్యుడు, కూలీగుమాస్త, కూలీవివాహము అను వ్యవహారపదము లెల్లయెడల వినబడుచుండెను. ఒకమారు సుప్రీముకోర్టు న్యాయవాదియు గాంధిగారి స్నేహితుడునగు హెచ్. ఎస్. ఎల్. పోలకుగారును, గాంధిగారును, ప్రిటోరియాకుపోవుచుండగ రైలుస్టేషనులో పత్రికల నమ్ముకొను యూరపియను బాలుడు గాంధిగారిని సామీ, పత్రిక లేమైనఁగావలెనా యనెను. ఆర్యసమాజ సన్యాసియగు శంకరానందస్వామిగారు మారిట్జుబర్గులో ట్రాములోపల కూర్చుండగనొక యుద్యోగి ఆయనను లోపలనుండిపోయి తక్కిన భారతీయులతోపాటు ట్రాముబండిపైకప్పుమీద కూర్చుండుమనెను. ఆయనకు ఈ ఆచారములు

తెలియునందున ఎందులకని ప్రశ్నింపగ నొకడాయనను దిట్టెను. ఈసంగతి నేటాలు టైమ్సు పత్రికయె ప్రకటించినది.

గాంధిగారి వృత్తాంతము:—దక్షిణాఫ్రికాలో నట్లుశ్రమ పడి నిద్రాహారములు లేకుండ పనిచేసినందువలన గాంధిగారి ఆ రోగ్యము చెడినది. ఆయన 1901లో భార్య బిడ్డలతో హిందూదేశమునకు మఱలివచ్చిరి. దక్షిణాఫ్రికా విడచివచ్చునప్పు డచ్చటివారు తమకృతజ్ఞతను ప్రేమను చూపి గాంధిగారికి అభివందన పత్రములు సమర్పించిరి. బంగారు కానుకలియవచ్చిరి. కాని గాంధిగారంగీకరింపలేదు. ఈ అభివందనములుసమర్పించు నప్పుడు తానురాజాలనందుకు చింతించుచు గాంధిగారిని ప్రశంసించుచు నేటాలుప్రభుత్వ ప్రధానామాత్యుడు, సర్ జాన్ రాబిన్సన్ గారు, లేఖవ్రాసిరి. ఈయన బోయరుయుద్ధమున గాంధిగారు స్వచ్ఛంద సేవకదళము స్థాపించినప్పుడు వారికి విందొసగి పంపియుండెను.

గాంధిగారు బొంబాయివచ్చిన తరువాత మఱల దక్షిణాఫ్రికాకు పోవుతలంపులేనందున మఱల న్యాయవాదిగ పని చేయప్రారంభించిరి. బోయరుయుద్ధముతో నవయుగారంభమైన దనియు పాలకుల దృక్పథము మారినదనియు బ్రిటీషు పరిపాలనమున భారతీయులకున్యాయము కలుగుననియు వారిబాధలు తగ్గుననియు తలంచిరి. కాని ఈ యన కలకత్తా కాంగ్రెసుకుపోయి యింటికి వచ్చునప్పటికి భారతీయుల బాధలు తూనలేదనియు వీరికి హక్కులిమ్మని మొరపెట్టుకొనవలసి యున్నదనియు బ్రిటీ

షుగారాజ్యాంగమంత్రి చేంబర్లేన్ గారు వచ్చుచున్నారనియు వారికి వినతిపత్రములు వ్రాయవలసి యున్నదనియు తక్షణమె రావలసినదనియు అత్యావసర తంతివార్తవచ్చినది. ఆయన ఆర్తజన రక్షణుడు. ఒక నిముసమైనను ఆలోచింపకయె తత్ క్షణమె బయలుదేరి నేటాలులో ప్రభుత్వోద్యోగులకు ఈయనయందు గౌరవముండినందున భారతీయులపట్ల వారుదయతో ప్రవర్తించునట్లు ఈయన చేయగలిగెను ట్రాన్సువాలువారు గాంధిగారిసహాయమున తాముకూడ కొంచెముసుఖము పడవచ్చునని తమదగ్గరనుండుడని బ్రతిమాలుకొనిరి. ఆయన దానికంగీకరించిరి. భారతీయ సమస్యలను న్యాయస్థానములందు తీర్మానించవలసియున్నదనిగాంధిగారెఱుగుదురు. ట్రాన్సువాలులోనే న్యాయవాదిగ పనిచేయదలచి అనుజ్ఞపొంది సుప్రీముకోర్టులో అడ్వొకేటు (న్యాయవాది)గా చేరిరి.

ట్రాన్సువాలుభారతీయులస్థితి:— బోయరుల వలస రాజ్యపరిపాలనమున భారతీయులస్థితి బాగుండలేదు గాని ట్రాన్సువాలులోనికి భారతీయులు పోవుట కెట్టియాటంకములులేవు. సంవత్సరమునకు మూడుపౌనుల తలపన్నునిచ్చినచాలును. ఎవరైన పోవచ్చును. బోయరుయుద్ధమునాటికి స్త్రీలుబాలురుకాక 15000 భారతీయులుండిరి. అప్పుడు ట్రాన్సువాలువారు యూట్లాండర్లకు భారతీయులకు వ్యతిరేకములగు శాసనముల చేయుచుండుట చూచి బ్రిటీషుప్రభుత్వము వారు వారిపక్షముపూని అభిమానించి యుండిరి. ఇంతయేల? చేంబర్లేన్ మంత్రిగారును లాన్సుడవున్ ప్రభువుగారును తమ

సామ్రాజ్యములోని భారతీయులను మహమ్మాలగూడెములవంటి ప్రత్యేకస్థలము లందుంచుటకు ట్రాన్సువాలువారు ప్రయత్నించుచు చట్టములను చేయుటయె బోయరు యుద్ధమునకు ప్రధాన కారణమని చెప్పియుండిరి. కాని భారతీయులిట్లు ప్రత్యేకస్థలము లందు తప్ప నివసింప కూడదను, వర్తకముచేయరాదను శాసనము తీవ్రముగ నమలులో పెట్టబడియుండలేదు. ఏమైననేమి, యుద్ధము జరిగినది. బోయరుయుద్ధమైన తరువాత బ్రిటీషు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారే దక్షిణాఫ్రికా రాజ్యమును స్వయముగ నైదారేండ్లు పరిపాలించిరి. రాబర్ట్సు సేనానియు కిచనరు ప్రభువును సేనానులుగనుండి దేశమునందలి బోయరుపితూరీల నడగ ద్రొక్కిరి. మిల్నరుప్రభువు దక్షిణాఫ్రికాలోని నాల్గురాజ్యములకును బ్రిటీషు హైకమీషనరయ్యెను. రాబర్టు సేనానియు మిల్నరు ప్రభువునుకూడ యుద్ధ పరిస్థితులుపోయి శాంతి యొదవిన పిదప భారతీయులకు హక్కులను కలిగింతుమని చెప్పియుండిరి. అప్పుడు వలసరాజ్యములో కాపురమున్న భారతీయులకు హక్కులను కలిగింతుమని చెప్పియుండిరి. అప్పుడు వలస రాజ్యములో కాపురమున్న భారతీయుల నెల్లరును తమపేళ్లు తెలిపిరిజష్టరు చేయించుకొనుడనిరి. వీరి ప్రభుత్వమున తాము బాగుపడుదుమనుకొనిన భారతీయులు దుఃఖము జెందిరి. పూర్వము బోయరులు పరిపాలించిన నివేశనముల శాసనమును వీరు మరింత కఠినముగ పరిపాలించి, భారతీయు లాయాప్రదేశములందే యుండవలెననిరి బోయరులును బ్రిటీషువారును కలసి భారతీయులను బాధించిరి. ప్రాతశాసనములను మార్చుటకు తరువా

త మిల్నరు గారంగీకరింపలేదు. భారతీయులను బాధించుపట్ల బోయరులతో బ్రిటీషువారేకమైరి వర్తకము చేయుటకొఱకు నివసించు భారతీయులు ప్రత్యేకస్థలములం దుండవలెనను మాటకు నివసించు భారతీయులు ప్రత్యేకస్థలములం దుండవలెనని యర్థములేదని 1904లో సుప్రీముకోర్టువారు తీర్మానించిరి. ఇది చూచి దీనికి తగిన క్రొత్తశాసనమును చేయుడని తెల్లవారు ఆందోళనము చేసిరి. రాబర్ట్సు సేనాని భారతీయులనెల్లరను రిజస్టరు చేయించి యుంచెను. హక్కులను దయచేయుడని భారతీయులు ట్రాన్సువాలుకు రాజకీయ సంస్కరణములను దయచేయుటకు కూడినసభ వారికి మనవి చేసికొనగ "నేటీవు" అనుమాటకు ఆశియావాడనికూడ అర్థమున్నది గనుక శాసనము ప్రకారమే న్యాయము పరిపాలింపబడుచున్నదని చర్చిల్ గారు పలికిరి.

భారతీయులబాధలు:—ట్రాన్సువాలు వారు ప్రత్యేకించిన స్థలములుచాల నసహ్యకరములుగ నుండెను. మనదేశములోని మాలకూడెములవంటి యపరిశుద్ధ ప్రదేశముల నేర్పరచి మన అస్పృశ్యతా దోషపాపము ననుభవింప చేసిరి. అచ్చటి నగర పాలక సంఘములు వానియారోగ్యమును గమనింపక యుపేక్షించెను. అందువలన జోహానసుబర్గు కూడెములోకి 1904సం॥లో మహామ్మారివ్యాధి వ్యాపించెను. ఎట్టి ఆదిమ నివాసుల జాతివారైనను ప్రిటోరియాలో భూమిని కొనవచ్చును గాని భారతీయుడొకమారుమూలను తప్ప భూములు కొనరాదు. జోహానసుబర్గులోను ప్రిటోరియాలోను రాజబాటలి

కిరుప్రక్కలను పాంథులు పోవుటకు నిర్మింపబడిన కాలిదారులం దు భారతీయులు నడువరాదని పురపాలక సంఘమువారు శాసించిరి. జోహాన సుబర్గులో నెట్టి విద్యావంతుడగు భారతీయుడైనను తపాలా కార్యస్థానముఖద్వారము దగ్గరకుపోయి తపాలాబిళ్లల గొనరాదు. ఒకమూలనున్న చీకటికొట్టులో ఆదిమవాసులతోపాటు నిలచి కొనవలెను.

జోహానసుబర్గులోను ప్రిటోరియాలోను ట్రామ్ బండ్లలో భారతీయులు ప్రయాణము చేయరాదు. అప్పుడప్పుడు కాఫరులకొఱకు ప్రత్యేకముగ పోవుట్రాములో నెక్కవలెను. రైళ్లలోను భారతీయులు రెండవ తరగతి టిక్కెట్టుకొన్నను తెల్లవారి తరగతిలో కూర్చుండరాదు.

గాంధిగారి కార్యక్రమము:—1903 సంవత్సరముననె గాంధిగారు ట్రాన్సువాలు బ్రిటీషు భారతీయ సంఘము (Transvaal British Indian Association)ను స్థాపించి దానికి కార్యదర్శిగ నుండిరి. ట్రాన్సువాలు భారతీయులీయన నాయకత్వమున ధైర్యము జెందిరి. జోహానసుబర్గు మునిసిపాలిటీవారు ప్రత్యేక నివేశనములం దుండుడని నిర్బంధించి వెడలగొట్టిన భారతీయులకు నష్టపరిహారములిచ్చు సందర్భమున వచ్చిన యభియోగములను తీర్మానించుటకు ఉభయపక్షులవారును గాంధిగారిని మధ్యస్థునిగ ఎన్నుకొను చుండిరి. గాంధిగారు జోహానసుబర్గు లోనట్లు చాలధనము నార్జించి ఇదియెల్ల భారతీయుల కొఱకె వినియోగించిరి.

ద క్షి ణా ఫ్రి కా

ఆశియావారి కార్యస్థానము:—దక్షిణాఫ్రికా ఆశియా వ్యవహారముల కార్యస్థానమను నొక క్రొత్త సంస్థను ప్రభుత్వ మువారు స్థాపించిరి. క్రొత్తయుద్యోగులు వచ్చిరి. వీరికి భారతీయులపైన సానుభూతిలేదు. ఆకార్యస్థానము కార్యదర్శి డేవిడ్సన్ గారిని గాంధిగారు చూచుటకు ప్రయత్నించిరికాని లాభము లేకపోయెను. సహాయ కార్యదర్శిగారు గాంధిగారిని గౌరవింపలేదు. భారతీయుల వ్యవహారములుచక్కపెట్టుటకు తాముండగ నీగాంధిగారేల ట్రాన్సువాలులో తిరుగుచున్నారనియు వీరిచుట్టు భారతీయులేల తిరిగెదరనియు దూషించుచు గాంధిగారిని దేశమువదలి పొమ్మనిరి!

నేటాలు భారతీయుల పక్షమున గాంధిగారు ఇదివరకు మంత్రిగారిని దర్శించి యుండిరి. అట్టి చేంబర్లేన్ మంత్రిగారిని [illegible] ట్రాన్సువాలు భారతీయులను పేర్కొను నప్పుడు గాంధిగారిని పేర్కొనక తొలగించుచు వచ్చిరి. తాములేకపోయినను భారతీయులు, మంత్రిగారిని చూచుట ముఖ్యమని ట్రాన్సువాలు భారతీయులకు గాంధిగారు బోధించిరి వారెల్లరు కర్తవ్యమాలోచించిరి. ఆశియావారి కార్యస్థానము వలన నుపద్రవము కలుగునని వారెఱుగుదురు; ఆశియావారి నెల్లరనొక జాతిగచూచి వారికి ప్రత్యేక చట్టములు చేయవలెనను తలంపు ప్రభుత్వమువారి కున్నట్లు స్పష్టపడెను. యుద్ధమునకు పూర్వముండిన పరిస్థితు లేర్పడుచుండెను. భారతీయులకు బ్రిటీషువారి ధర్మపరిపాలన మందలి నమ్మకము పోయినది.

అతివృష్టి; మహామ్మారి:—1904 సంవత్సరములో అతి వృష్టిదోషము కలిగెను. జోహానసుబర్గు మునిగెను. 17 దినములు, అహోరాత్రములు, వర్షముకురిసెన. అంతట మహామ్మారిరోగము వచ్చెను. మ్యునిసిపాలిటీ వారిది గ్రహింపక అశ్రద్ధచేసిరి. వారము దినములకుముందే గాంధిగారీ రోగమును గుఱించి హెచ్చరించిరి. కాని ఎవరును వినలేదు. రోగము వ్యాపించినది. గనులలోనుండి చచ్చువారిని చచ్చినవారి ననేకులను తెచ్చుచుండిరి. గాంధిగారు ఈసంగతి వైద్యశాఖవారికి తెలిపి కొందరు స్వచ్ఛంద సేవకులతోపోయి మృత్యువుతో పోరాడిరి. మదనజిత్తుగారును ప్రతికాధిపతియు నలుగురు స్వచ్ఛంద సేవకుల సాహాయ్యముతో నొక గిడ్డంగి పగులగొట్టి వైద్యశాలగ చేసి రోగులను చేర్చెను. గాడ్ఫ్రే (God frey) అను డాక్టరు గారును వీరికి సాహాయ్యముచేసిరి. రోగుల నెల్లర నిట్లొక ప్రక్క నుంచుటవలననె జోహానసుబర్గు రక్షింపబడెను. ప్రభుత్వము వారు గాంధిగారి సేవకు సంతసించిరిగాని రోగులకు మాత్రము వైద్యశాలలందు తావులేదనిరి. పాపము భారతీయులె సభకూడి ధనముప్రోగుచేసి మనుజులనుచేర్చి, పదార్థములు తెచ్చి చచ్చువారికి ధైర్యముతో రాత్రియెల్ల సేవచేసిరి. మూడవ దినమునకు జోహానసు బర్గునుండి ఒకనర్సు, వైద్యశాలలో రోగుల కుపచరించు స్త్రీ, వచ్చెను డాక్టరు పాక్సుగారు కొత్త వైద్యశాలకు అధికారులైరి. గాంధిగారును గాడ్ఫ్రేగారును అంటురోగమని యనుమానింపబడిన రోగులకొక తావు నేర్పరచిరి. గాంధిగారి దగ్గర న్యాయవాదిగ పనినేర్చుకొనుచున్న

"రిచ్చి" గారు నద్భుతముగ పనిచేసిరి. మహామ్మారి అట్లొక నెలదినములు విరామము లేకుండ వ్యాపించెను. 113 గురు జనులు జోహానసుబర్గులో మరణించిరి. 25 తెల్లవారు 56 భారతీయులు 4 గురు నలుపురంగుజాతివారు 29 నేటీవులు చచ్చిరి. జోహానసుబర్గుకు నిజముగ సంభవించిన ఘోరమగు ముప్పు తెలియలేదు. కొద్దిమంది భారతీయులుచేసిన మహోపకారమును, తెలియలేదు.

ఇండియన్ ఒపీనియన్ పత్రిక:—భారతీయ కైకమత్యముకలిగి ఒకరిసంగతి నింకొకరెఱిగి ప్రజాభిప్రాయమును ప్రకటించుట కొకవార్తాపత్రిక యవసరమని గాంధిగారికి 1903 సం॥ లో తోచెను. అంతట తామే దానికి మూలధనము చాలవర కిచ్చి ఎమ్. హెచ్. నాజరుగారిని పత్రికాధిపతిగ నేర్పరచి The Indian Opinion ఇండియన్ ఒపీనియన్ (భారతీయ ప్రజాభిప్రాయము) అనునొక వార్తాపత్రికను స్థాపించిరి. మొదట ఇంగ్లీషు గుజరాతీ హిందీ తమిళ భాషలలో ప్రచురించిరిగాని ఇంగ్లీషులోనే ప్రచురించుట యుక్తమనితోచి అట్లు చేసిరి. తామాపత్రికకు వ్యాసములు వ్రాయుచు దానిని జాగ్రత్తగ కాపాడిరి.

ఫోనిక్సు ఆశ్రమము:—1904 వ సంవత్సరాంత మగు నప్పటికి పట్టనమందే పత్రికను ప్రచురించుటవలన చాల వ్యయమగుచుండుట గాంధిగారు కనిపెట్టి కర్తవ్యమాలోచింపసాగిరి.

దక్షిణాఫ్రికాలోని యూరపియనులును భారతీయులును గౌరవముగ ఐకమత్యముతో స్వేచ్ఛముగ జీవించుట శ్రేయస్కరమని గాంధిగారు తలంచుచుండిరి. ఉత్తమములగు ఆదర్శములతో పరోపకారదీక్షతో సోదరభావముతో వివిధజాతులవారు కాపురముచేయుటకు ఒక ఆశ్రమము స్థాపింపదలచి డర్బనుకు 12 మైళ్లదూరమున "ఫోనిక్సు" అనుచోట 100 యకరముల భూమిని కామెస్వయముగకొనిరి. భారతీయులందును యూరోపియనులందును గాంధిగారు కొందరినిచ్చట కాపురముండుడని యాహ్వానించిరి. ఇచ్చటనె "ఇండియన్ ఒపీనియన్" వార్తాపత్రిక యొక్క కార్యాలయమును గట్టిరి ఈఆశ్రమమందు కాపురముచేయువారు నిరాడంబరముగ జీవించి దారిద్ర్యమున నుండుట కిచ్ఛగించి నెలకు 3 పౌనులు (45 రూపాయిలు) మాత్రమె పుచ్చుకొనుచు నుండవలెను. కాపురముండుట కాశ్రమమె ఇల్లుకట్టియిచ్చును గాని వీలైనప్పుడు దానికైన వ్యయమును గృహస్థుడు మెల్లగ తీర్చవలెను. ఒక్కొక పురుషుడు రెండెకరముల భూమినిపుచ్చుకొని వ్యవసాయముచేసి జీవించుచు తీరికయైనప్పుడెల్ల పరోపకారము చేయుచుండవలెను. తాను పుచ్చుకొనిన భూమి విలువనుగూడ తాను సంపాదించిన ధనమువలన తీర్చవలెను. ఇట్లు తీర్చవలసిన సొమ్మునకు వడ్డీఇయ్యనక్కఱలేదు. ఆశ్రమమును మొదటస్థాపించినప్పుడు భారతీయ ప్రజాభిప్రాయ పత్రికానిర్వాహణమె ఆశ్రమవాసులు చేయవలసిన ముఖ్యకార్యముగనుండెను. తరువాత భారతీయ బాలురకు వీరు విద్యనేర్పసాగిరి.

టాల్స్టాయిఆశ్రమము—గాంధిగారుయమ నియమము లనె జీవితాదర్శముగ గైకొని జీవించుచుండిరి. తామున్యాయ వాదిగ జోహాన్సుబర్గులో పనిచేయవలసి యున్నందున దగ్గరగ నొకచోట కొంతభూమిని కొని రష్యాదేశపు ఋషియనదగు టాల్స్టాయిగారి పేర నొక వ్యవసాయ ఆశ్రమమును స్థాపించి అచ్చటను నిరాడంబర జీవనమునె చేయుచుండిరి. ఆయనయు కొమారుడు మణీలాల్ గాంధిగారును స్వయముగ వ్యవసాయ ముచేయుచు ఆహారము పచనముచేయుచుండిరి. గాంధిగార నేకులకుటుంబములను పోషించుచుండిరి. వత్సరమునకై దారు వేల పౌనులు వచ్చుచుండిన న్యాయవాది వృత్తివిడచి స్వార్థ త్యాగముచేసి పరోపకారముచేయుచు గాంధిగారు తమసతీమ ణితో కొన్నాళ్లకు ఆశ్రమవాసులైరి.

సెల్బోరస్ ప్రభువు పరిపాలనము:—1905 లో మిల్న రు ప్రభువునకు బదులు సెల్బోరస్ ప్రభువు హైకమీషనర య్యెను. భారతీయులు రహస్యముగ దేశములోనికి వచ్చుచు న్నారనియు వారిగుంపు లధికమగుచున్నవనియు ప్రజలనిరి. సెల్బోరన్ ఇది విచారించెను. కాని అసత్యమని తేలినది. యు ద్ధపూర్వము 15,000 ప్రజలుండిన ట్రాన్సువాలులో నిప్పటికి తొమ్మిదివేల భారతీయులు మాత్రమే యుండిరి. ట్రాన్సువాలు పరిపాలకవర్గమువారు భారతీయులు తమదేశములోనికేరాకుండ నిరోధింపజూచిరి. ప్రాతచట్టములను పురస్కరించుకొని వారిని రాకుండగ నిషేధించుచుండిరి. చట్టముమీరినట్లు కొందరిపైనభి యోగములు తెచ్చి శిక్షించుచుండిరి. చాలమందిని దేశము

లోనికి రానీయకుండ అనుమతి పత్రము లీయకుండ బాధించుం
డిరి. సెల్‌బోరన్‌గారిది చూచియు చూడనట్లూరకొనిరి. సెల్
బోరన్‌గారే ఎర్మెలో Ermelo లో మాట్లాడుచు కూలీ
గిడ్డంగివారు Coolie Store keeper అని భారతీయులను
పేర్కొనుటవలన భారతీయుల కవమానము కలిగెను.

గాంధిగారి రాయబారము:—గాంధిగారు నితరభారతీ
యులును హైకమీషనరు సెల్‌బోరన్‌గారిని 1905 సం॥ నవం
బరు 22 వ తేదీన దర్శించి భారతీయుల కష్టములను మనవి
చేసిరి శాంతిచట్టము (Peace Preservation Ordinance and
Law 3 of 1885 as amended in 1886) లో దుర్మార్గుల
ను రానీయకూడదను నియమును పురస్కరించుకొని భారతీ
యులను ట్రాన్సువాలులోనికి రాకుండ అక్రమముగ నిషేధిం
చుచున్నారనియు బ్రిటీషుబోయరు యుద్ధమునకు భయపడి పో
యినవారు చాలమంది వెనుకకువచ్చుటకు వేచియున్నారనియు
భార్యబిడ్డలకుకూడ అనుమతి పత్రములను తీసికొనవలెనని నిర్బం
ధించుచున్నారనియు ఇతరులను రానిచ్చుటయె లేదనియు అం
దువలన నచ్చటివారు తమదేశమునుండి న్యాయవాదులను
గాని వ్యవస్థాపకులు Managers నుగాని తీసికొనివచ్చుటకు వీలు
లేదనియు ఈశాసనమువలన భారతీయులకు పౌరసత్వములె
లేకుండపోయినవనియు, వారికి ప్రత్యేకస్థలములందు తప్పస్థిరాస్తి
యుండుటకు వీలు లేకున్నదనియు భారతీయులను ప్రత్యేక
నివేశనములందుండునట్లు శాసించుచున్నదనియు వర్తకము కొ
ఱకు వలస వచ్చువారు 3 పౌనుల తలపన్ను నిచ్చుకొనవలెనని

యు శాసించుచున్నదనియు యుద్ధానంతరము శాంతి స్థాపించి పరిపాలించు నప్పుడీ శాసనమువలని కష్టములను తొలగింతుమని బ్రిటీషుమంత్రులు వాగ్దానముచేసియు అట్లు చేయలేదనియు చెప్పి అప్పుడు ప్రభుత్వమువారు చేయదలచిన క్రొత్తశాసనమున బ్రిటీషు భారతీయులు లేక ఆశియావారికి సంబంధించునట్లు జాతిభేదమును పురస్కరించుకుని వారు ప్రత్యేక నివేశములందుండవలెనని నియమింపదలచుట యక్రమమనియు చెప్పిరి. వీరిరాయబారమును సెల్‌బోర్న్‌గారు చూచిరిగాని దీనివలన లాభము కలుగలేదు. "కూలి" యనుపదమును ఉపయోగించినందులకు గాంధిగారు హైకమీషనరును అప్పుడే మెల్లగ మందలించిరి.

జూలూపితూరీ, గాంధీసేవాదళము:—1906 వ సంవత్సరము వచ్చినది. నేటాలులో బ్రిటీషుప్రభుత్వమున నుండిన నల్లవారు తెల్లవారిపై తిరుగబడిరి. అచ్చటి ఆదిమవాసులగు జూలూలును బంటూలును పాశ్చాత్యుల బాధలను సహింపక వారిని నాశనముచేయవలెనని తలచి కుట్రలుచేసిరి. ఆదిమవాసులు విజృంభిచుటను చూచి తెల్లవారు వారిని దండింపదలచిరి. ఈసందర్భమొక యుద్ధముగ పరిణమించెను. ఇది యుద్ధముగ పరిణమించుననియు రక్తపాతము కలుగుననియు గాంధిగారు ముందుగనె గమనించి తమ సహజపరోపకారబుద్ధితో యుద్ధమున సేవచేయుటకు గాయపడిన వారిని మోసికొనిపోవుటకు నొక స్వచ్ఛందసేవకదళమును నిర్మించి సేవచేసెదమని నేటాలువారి పక్షమున ప్రభుత్వమువారితో చెప్పగవా

రెట్టకేలకంగీకరించిరి. గాంధిగారు తమకుటుంబమును ఫోనిక్సు ఆశ్రమమున కంపిరి. గాయపడినవారిని మోసికొనిపోవు "సేవాదళము" (Strecther Bearers corps) నకు తామెనాయకులుగనుండిరి. వీరుచేసిన సేవపత్రికలందు ప్రభుత్వప్రణాళికలందును ప్రశంసింపబడెను. నేటాలు గవర్నరుగారు వీరికి వందనములర్పించిరి. ఈసేవాదళములోని వారికి ప్రత్యేకముగ పతకములను బహుమానముచేసిరి. 2౩ స్వచ్ఛంసేవకులకు దళపతిగ గాంధిగారు ఎండయనక వానయనక యుద్ధభూమిపైన హూగాత్రములు పనిచేసిరి. వీరు గాయపడినవారిని మోసికొనిపోవుటయొగాక కాల్బలము వారిపటాలము వెనుక దినమునకు ముప్పది మైళ్ళు నడువవలసివచ్చుచుండెను. నిరాయుధులై అసహాయులై క్రూరులును అనాగరకులునగు భయంకరవైరుల భూములలో నిట్లు తిరుగుచు భారతీయులు వైద్యశాలలో సాహాయ్యము చేయుచుండిరి. వలససైనికులు నిర్దయతో కాల్చివైచిన నేటీవులు భయంకర గాయములు తగిలి మరణబాధ నొందుచుండగ నసహ్యకరములగు వ్రణములను కూడ కడిగి వాసనవచ్చుచుండినను సహించి నేటీవురోగుల కుపచరించిరి. మరణబాధపడుచుండిన వారిని మైళ్లకొలది మోసి ఆదుర్గంధమయ యుద్ధభూమిలో సీమంత్రిపుత్రు డేరీతిని కాలముగడపెనో ఈయనతో ఇతరభారతీయులెట్లు సేవచేసిరో చెప్పనలవికాదు. గాంధిగారి ధర్మపద్ధతులకును పరోపకార దీక్షకును దక్షిణాఫ్రికా వారాశ్చర్యపడిరి.

దక్షిణాఫ్రికా.

V

సత్యాగ్రహమహోద్యమము

సత్యాగ్రహకారణములు:—జూలూపితూరీ యడగినది. ఇంతవరకును మఱచిన న్యాయవాది వృత్తిలో గాంధిగారు మఱల పనిచేయుటకు జోహానసుబర్గు కేగిరి. అంతట పిడుగుపడి నట్లు భారతీయులకు వ్యతిరేకముగ వర్ణభేదమును పురస్కరించుకొని వారివలసనె నిషేధించుటకును ట్రాన్సువాలులో నున్న వారి బ్రదుకునె దుర్భరముగ చేయుటకును భారతీయవిద్వేషుల ప్రోత్సాహమున ప్రభుత్వమువారొక ఘోరచట్టమును చేయదలచిరను వార్తబయల్వడెను. అందువలన గాంధిగారితరచింతలుమాని దీనివిషయమై పనిచేయవలసి వచ్చెను. యుద్ధమునకు భయపడి వెడలిపోయిన భారతీయులను మఱల రాకుండ నిషేధించు నుపాయములను ట్రాన్సువాలువారు 1885 సం॥ శాంతిశాసనమును పురస్కరించుకొనియె చేయుచుండిరి. భారతీయులు అనుమతి-పత్రములేనిదే ట్రాన్సువాలులోనికి రాకూడదనిరి బాలురకు స్త్రీలకు ననుమతులుగావలెననిరి. ట్రాన్సువాలులోనున్న వారెల్లరు తమ నామములను దెలుపుకొని రిజస్టరు చేయించుకొనవలెననిరి. భారతీయులు ప్రత్యేకముగ నిర్ణయింపబడిన చోటులనె నివసింపవలెను, వర్తకము చేయవలెనుఅనిరి. ఈనియమములను మీరిన వారిపై నభియోగము

లు దెచ్చి శిక్షలు విధింపఁజేసిరి ఇట్లు విధింపబడిన శిక్షలు అక్రమములని భారతీయులు సుప్రీము కోర్టునకు ఉపరత్యభియోగము (Appeal) లజేసిరి. అంతట సుప్రీము కోర్టువారీ శిక్షలు అక్రమములని రద్దుచేసిరి. తెల్లవారికిదిచూచిదానికితగిన ప్రతిక్రియను చేయఁదలచి ప్రభుత్వమువారిని నియమములతోనొక చట్టమును చేయుమని ప్రోత్సహించిరి. అంతట 1906 సం॥ లో ప్రభుత్వము వారీ నియమములతో ఆశియావారి శాసనమునకు మార్పుచట్టము (Asiatic Law Amendment Ordinance) అని ఒక చట్టమును ట్రాన్సువాలుశాసనసభలో ప్రవేశపెట్టిరి. దీనివలన యుద్ధమునకు పూర్వముండిన భారతీయులు తప్ప క్రొత్తవారు దేశములోనికి రాఁగూడదు. దేశములోనున్నవారెల్లరు రిజస్టరు చేయించుకొనవలెను అందుగుఱుతు కొఱకు వివరములు చెప్పవలసియుండుటయేగాక వ్రేలుముద్రలు వేయవలెను. అట్లు రిజస్టరై గుఱుతు పత్రములు పొందనివారు శిక్షింపబడుదురు.

సత్యాగ్రహదీక్ష:—— భారతీయ విద్వేషుల కోరికలను ట్రాన్సువాలు ప్రభుత్వమువారు సఫలముచేసిరి. శాసనసభవారీ చట్టమునుచేసిరి భారతీయులు తమ అసమ్మతిని స్పష్టముగ తెలిపి కర్తవ్యమాలోచించి ఏదైనచేసినగాని ట్రాన్సువాలులో వారికి బ్రదుకుటకె వీలుండదని గాంధిమహాత్ముడు గ్రహించెను. శాసనసభవారు శాసనమును చేయుచుండగ సెప్టెంబరు 11 వ తేదీన భారతీయులు జోహానసుబర్గులోని ఎంపైరు నాటకశాల లో నొక మహాసభను చేసిరి. 3000 మంది ఆసభకువచ్చిరి. ఘోరచట్టమునకు తమ అసమ్మతిని తెలిపిరి. సామ్రాజ్యప్రభు

త్వము వారి చట్టమునకు సమ్మతించినచో దీనిని మార్చువఱ కును అచ్చటి వారెల్లరును ఆచట్టము ప్రకారము నడువక సా త్వికముగ నిరోధించి చెఱసాలకేగుటకు సభవారు తీర్మానము ను చేసిరి. అచ్చటి సభ్యులెల్ల రొక్కుమ్మడిగ లేచి యంగీకరిం చిరి. గాంధిగారును ప్రమాణముచేసిరి. తుది ప్రయత్నముగ భారతీయులొక రాయబారము నింగ్లాండునకంపి యీచట్టము ను సార్వభౌముడంగీకరింపకుండ సలహానిమ్మని మనరాజ్యాంగ మంత్రిగారిని వేడుకొనుటకు నిర్ణయించిరి.

గాంధిగారి రాయబారము:—1906 సం॥ అక్టోబరు నెలలో గాంధిగారును అల్లిగారును ఇంగ్లాండునకు వెళ్లిరి. వీరు సామ్రాజ్యవలస రాజ్యాంగమంత్రి Secretary of state for colonies అగు ఎల్గిన్ ప్రభువును దర్శింపదలచిరి. ద క్షిణాఫ్రికా భారతీయులయందు చాలమందికి సానుభూతి కలిగె ను. ఆంప్తిల్ (Ampthill) ప్రభువుయొక్క నాయకత్వమున నొకసంఘము నేర్పరచిరి. దీని కార్యనిర్వాహక సభకు సర్. ఎమ్. ఎమ్. భువనగిరిగారధ్యక్షులు. నేడు ప్రీవీకవున్సిల్ సభ్యు లగు అమీర్ ఆలీగారును గాంధిగారు ఇతరులును ఎల్గిన్ ప్ర భువుగారిని దర్శించిరి. తమకు భారతీయుల యెడల సానుభూ తికలదని ఎల్గిన్‌గారు చెప్పిరి. అప్పుడుసామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారు దక్షిణాఫ్రికాకు వలసరాజ్యపరిపాలన Colonial self government దయచేయుచుండిరి. ఈసంస్క రణముల ప్రకారమెన్నికలు జరిగి మజిల శాసనసభలు

ఈవిషయమునుగూర్చి చర్చించువరకు నీశాసనము నిలుపుచేసె దమనియు చక్రవర్తిగా రంగీకరింపరనియు సెలవిచ్చిరి.

రాజ్యాంగ సంస్కరణము:— క్రొత్తసంస్కరణములై నవి. ఎన్నికలు జరుగుచుండెను. ఐరోపావారు కానివారలను గూర్చి పాశ్చాత్యులకు లేని చిక్కులు అడ్డములు కలిగించు శాసనమును బ్రిటీషువారు నిలుపవచ్చునని రాజ్యాంగ సంస్కరణ చట్టము గలదు. కాని ఎల్గిన్‌గారే సెల్బోర్న్ ప్రభునికి ప్రజా ప్రతినిధులు అట్టి శాసనమేదైన చేసినచో అది నిలుపుచేయబడ దనియు చక్రవర్తిగారి అంగీకారము పడయుననియు వ్రాసిరి! అప్పుడు ఇంగ్లాండులో ట్రాన్సువాలు ప్రతినిధి సాలమన్‌గారు నూతన సంస్కరణమున దక్షిణాఫ్రికాకు ముఖ్యమంత్రి కాగోరి ఇంగ్లాండునుండివచ్చి ఎన్నికలలో నుపన్యసింపుచు నీయధికార ము బ్రిటీషువారు పయోగింపరని చెప్పిరి. బోథాసేనాని తన పక్షమువారి నెన్నుకొనినచో కూలీలను నాల్గేండ్లలో వెడల కొట్టెదమని చెప్పిరని ప్రచురింపఁబడినది. 1906 లోనే భారతీ యుల సంఖ్య తగ్గినది. ప్రొగ్రెసీవు పార్టీవాడైన అబ్బీబెయిలీ గారు "ఆశియావారు ట్రాన్సువాలునుండి పోవుదినమును తాను కోరుచున్నట్లు ఒకసభలో చెప్పెను. ఇంతకన్నను ఘనులుకలరు. హెటువోకుపార్టీ [HETVOLK] వారి న్యాయవాదియగు జె సీ. స్మట్సుగారు నేటాలు కార్మికపార్టీవారికి లేఖవ్రాయుచు "దక్షిణాఫ్రికా ఆయువుపట్టులోనికి తినివేయుచున్న ఆశియా వేరుపురుగు రోగమును పూర్తిగ పెరికివేయువలెను" అనెను. ఈయన ఎన్నికలైన తరువాత ట్రాన్సువాలు వలసకార్యదర్శి

(Colonial Secretary)యయ్యెను. ఇట్లు ట్రాన్సువాలు వారెల్లరు భారతీయులను మఱికి ప్రదేశములో నసించి వర్తక ముచేయునట్లు శాసించియు మెల్లమెల్లగ దేశమునుండి వెడల గొట్టుటకును వలసిన శాసనములను చేయ నిశ్చయించిరి. ట్రాన్సువాలు పార్లమెంటు 1907 మార్చిలోకూడెను. అప్పుడు జాతివైషమ్యము పూర్తిగ సభ్యుల నావరించియుండెను. అంతట నేకగ్రీవముగ, ఆలోచన లేకుండగ పార్లమెంటువారు 24 గంటలలో త్వరితముగ 1907 సంవత్సరపు రెండవచట్టమనుపేర ప్రాత ఆర్డినెన్సు చట్టమునె మఱల శాసనముగ చేసిరి! భారతీయు లిచ్చుకొనిన వినతి పత్రములు, మొఱలు, పెడచెవినిపెట్టిరి. వానిని చదువకనె పారవైచుటకును కొందఱు ప్రోత్సహించిరి. జోహానసుబర్గులోని "ట్రాన్సువాలు లీడరు" అనుపత్రిక "కాలనీయొక్క హక్కులను స్వాతంత్ర్యమును స్వయంనిర్ణయ సూత్రమున పరిష్కరించు నిట్టిచట్టమె పార్లమెంటుచేసిన మొదటికార్యము. ఇది చాలబాగుగనున్నది" అని ప్రశంసించినది!! హక్కులులేని ప్రజలుకొఱకు నియమింపఁబడిన సెల్బోరన్ ప్రభువుగారె దానిని బాగున్నదని హర్షింపగ నిది రాజాజ్ఞనిమిత్తమింగ్లాండుకుపంపబడెను. అప్పుడు సామ్రాజ్యప్రతినిధుల సభకుపోవుచు బోథాప్రధానమంత్రియు దానితో నింగ్లాండునకుఁ బోయెను. ఈసమయమున నింగ్లాండులో సామ్రాజ్యమును గూర్చిన అభిమాన మధికముగనుండెను. సెల్బోరన్‌గారును బోథాగారును లండన్‌లో ట్రాన్సువాలు ప్రతినిధియగు సోలమనుగారును (Agent general in London) దీనిని అంగీ

కరించునట్లు చక్రవర్తిగారికి సలహానివ్వవలసినదని వలసరా జ్యాంగమంత్రియగు ఎల్గిన్ ప్రభుని ప్రోత్సహించి అట్లు చేయించిరి.

సత్యాగ్రహప్రారంభము:—1907 వ సంవత్సరము అక్టోబరు ముగియులోపల ట్రాన్సువాలులోని భారతీయులెల్లరును రిజస్టరు చేయించుకొనవలెనని శాసించిరి చట్టము షరతుల ప్రకారము రిజస్టరు చేయించుకొని ఎడల భారతీయులను దేశమున నుండతగని ప్రజలుగ తీర్మానించి శిక్షించుటకు మేజస్ట్రీటుల కధికారమివ్వబడెను. విద్యాధికులగు భారతీయులనుగూడ, ఈచట్టమువచ్చి బహిష్కరించెను. దీనిని భారతీయులు సాత్వికముగనె నిరోధింపదలచి అప్పుడు దేశములో నున్న 8000 మంది భారతీయులును సత్యాగ్రహ దీక్షను గైకొనిరి. ఎవ్వరును రిజస్టరు చేయించికొనలేదు. ఈ క్రొత్తచట్టమును చక్రవర్తిగారు 1907 సంవత్సరము డిశంబరు 26 తేదీన అంగీకరించిరను వార్తవచ్చెను. అప్పుడె ఆశియావారి నాయకులకు రిజిస్ట్రేషను చేసికొననందున ట్రాన్సువాలును విడిచిపోవసినదిగ నేల ఆజ్ఞాపింప బడకూడదో తెలుపుకొనవలసినదిగ మేజస్ట్రీటుగారిచ్చిన నోటీసులును వచ్చినవి! వారేమనలేదు. వారిని దేశమువదలిపొమ్మని ఆజ్ఞాపించిరి. వారుపోలేదు. అంతట వారిని అరస్టుచేసి ఒక్కొక్కరికి రెండు నెలల విడిఖైదు శిక్షవిధించిరి. 29-12-1907 వ తేదీన గాంధిగారు కోర్టులో తమకు పూర్తిగ శిక్ష విధింపుడనికోరిరి. కాని ఆయనకు రెండు నెలలు మాత్రమే శిక్షవిధించిరి. ఇంతలో క్రొత్తరిజస్ట్రేషన్ పత్రములను తీసికొని

రానందున భారతీయులకు, వీధులలో నమ్ముకొనుటకును, వర్త కముచేయుటకును (లైసెన్సు) అనుజ్ఞలివ్వక అట్టిలైసెన్సులు లేకుండ నమ్మినవారిని పట్టి శిక్షింపసాగిరి జోహానసుబర్గు కారాగృహమునిండినది సత్యాగ్రహమహోద్యమము ఆగు సూచనలు కనబడుటలేదు. ప్రపంచమున పలువురు దీనినిగూర్చి విమర్శించిరి. నాగరకదేశముల కిది యాశ్చర్యము కలిగించెను. రిజస్టరు చేయించుకొనవలసిన నియమితకాలము నారునెలలని హెచ్చుచేసి ఎట్టకేలకు నయమునను భయమునను 500 మందిని మాత్రమె ప్రభుత్వమువారు రిజస్టరు చేయించగలిగిరి దేశములోని భారతీయులు 7500 మందియు నీచట్టమున సాత్వికముగ నిరోధింప దీక్షవహించి నిర్భయముగ నిలచిరి. భారతీయుల పట్టుదలచూచి 1908 సం॥ జనేవరు నెలలో బోయరు ప్రభుత్వమువారు గాంధీ ప్రభృతులతోసంధిమాటలాడసాగిరి. అప్పుడు ట్రాన్సువాలు ప్రభుత్వవలసకార్యదర్శి Colonial Secretary యగు స్మట్సుసేనాని ప్రభుత్వమువారు ఆశియావారి చట్టమును రద్దుపరుపవలెనన్నచో అందఱును రిజస్టరు చేయించుకొనుడనిరి. మెల్లగ నొకసంధికుదిరెను. అప్పటికిది గౌరవపాత్రముగనె కనబడెను. ఈసంధి వ్రాతమూలకముగ జరుగలేదు. 1907 సంవత్సరపు ఆశియావారిచట్టమును రద్దుచేయుటకును భారతీయులు తమంతట తామె ఇచ్ఛాపూర్వకముగ రిజస్టరు చేయించుకొనుటకును వలసనుగూర్చి ప్రభుత్వమువారేమైనను నియమములను చేసికొనదలచినచో ఆశియావారికి మాత్రమెగాక ఎల్లరకును సమానముగ వర్తించు శాసనమును

Imigration Registration Act వలసనుగూర్చియు రిజష్టరుచే యించుకొనుటకును ప్రభుత్వమువా రేర్పరచు నియమములెల్ల ప్రత్యేకవిధులందుగాక శాసనమునందె నిర్ణయించుటకును ఉభయపక్షమువారు నంగీకరించిరి. గాంధీప్రభృతులను కారాగారములనుండి వదలిరి. ప్రభుత్వమువారు స్మట్సుసేనానియు తమ వాగ్దానమును నెరవేర్చుకొందురని తలచి గాంధిగారు భారతీయులనెల్లరను రిజష్టరు చేయించుకొనుడని బోధింపసాగిరి. అందుకు కొందఱు పఠానులకు కోపమువచ్చి గాంధిగారిని కొట్టిరి. కాని మూడునాలుగు నెలలలో భారతీయులెల్లరు రిజష్టరు చేయించుకొనిరి. కాని ప్రభుత్వమువారు తమమాట చెల్లింపలేదు. ఇంతలో వారియుద్దేశ్యము బయల్పడెను. స్మట్సుసేనాని తనవాగ్దానమును చెల్లింపడయ్యెను. భారతీయులు మొఱపెట్టుకొన్నను స్మట్సుసేనాని వినలేదు. నాయకులమాటలు లక్ష్యపెట్టలేదు. ఎట్టకేలకు గాంధిగారిని స్మట్సుసేనాని పిలచి ఆశియాశాసనమును రద్దుచేయు చిత్తుచట్టమునొకదానిని ఆయనకు కనపరచి భారతీయులలో కొందరిని దేశములోనుండి బహిష్కరించదలచితిమనియు అందుకు గాంధిగారంగీకరించినచో దీనిని చట్టముగ చేయించెదననియు పలికెను. స్మట్సుసేనాని యొక్క మోసమును గాంధిగారు గ్రహించిరి. ఇందుల కంగీకరింపమనిరి. ఆశియాచట్టమును రద్దుచేయుదునని వాగ్దానమె చేయలేదనియు అందఱును పొరబాటు పడినారనియు స్మట్సుగారనిరి! గాంధిగారు మరల సత్యాగ్రహసమరముచేయ నిశ్చయించిరి. చెరసాలలను నింపిరి. ఈసందర్భమున నేటాలుకాంగ్రెసు అధ్యక్షుఁడు

దావూద్ మహమ్మదు, ఉపాధ్యక్షుండు రస్తుంజీ వాంజీగోర్ఖా-
ను, కార్యదర్శి ఆంగ్లియాగారలును ఇతరవిద్యాధికులును ప్రభుత్వ
మువారి ద్విభాషులును, పూర్వము ప్రభుత్వమువారి పనులు
చేసినవారును, దక్షిణాఫ్రికాలో బ్రిటీషుబోయరు యుద్ధమున,
జూలూపితూరీలో పనిచేసి, పతకములనందిన స్వచ్ఛంద సేవ
కులును తమసోదరుల హక్కులకొఱకు వారి బాములం బాపు
టకు ఇష్టపడి వారితో కష్టముల బడుటకువచ్చిరి. వారిని గవ
ర్నమెంటు వారరెస్టుచేసిరి. ఎనిమిదిదివసములలో దేశమువిడిచి
పొమ్మని ఆజ్ఞాపించిరి. వారట్లు పోవనందున వారికి కఠినశిక్షలు
విధించిరి. గాంధిగారు మఱల చెఱసాలకేగి శిక్షననుభవించిరి.

మోసపోయి, వృధగ తెచ్చుకున్న" రిజిస్ట్రేషన్ సర్టిఫి
కెట్టు"ల కొఱకిచ్చిన దరఖాస్తులు మాఱు ఇచ్చివేయుడని భార
తీయులుకోరిరి. కోర్టులలో వ్యాజ్యములు వేసిరి, కాని లాభము
లేకపోయెను. జోహానసుబర్గులో సభజేసిరి. అందుక్రొత్తగ ని
య్యఁబడిన 2500 సర్టిఫికెట్టులను తగులబెట్టిరి. ఇందువలన గవ
ర్నమెంటువారికి గుర్తించు నాధారమె పోయినది. వారు కండ్లు
తెరచిరి.

మఱల సామము ప్రయోగించి గవర్నమెంటువారు
సత్యాగ్రహనాయకులతో రాయబారములు సాగించిరి. 1907
వ సంవత్సరపు చట్టమును రద్దుచేయకుండగనె భారతీయుల
బహిష్కారమును కొంతవఱకు తొలగించుచట్టమును జేసెదమ
నిరి. కాని ఇందువలన వారికిష్టమువచ్చినప్పుడు ప్రాతచట్టము
యొక్క పగతులు మఱల నమలులోనికి వచ్చును. ఇదియుం

గాక క్రొత్తచట్టమువలన విద్యాధికులగు భారతీయుల స్థితియు బాగుపడలేదు. ఆశియాతెగవారి నాయకులు సభకూడిరి. గవర్నమెంటువారి రాజీపరతుల నేకగ్రీవముగ తిరస్కరించిరి. గవర్నమెంటును నమ్మజాలమనిరి ఇది నిజమయ్యెను. ఈనూతనచట్టమును పురస్కరించుకొని కొన్నిశిక్షలువేసిరి! భారతీయులిష్టపడనప్పటికిని క్రొత్తశాసనమును 1908 వ సంవత్సరపు 36 వ చట్టముగ పార్లమెంటువారు నిర్మాణముచేసిరి. భారతీయులు తుదియాసగ నింగ్లాండులోని వలసరాజ్యాంగ మంత్రిగారికి మొఱపెట్టుకొనుచు మహజరు నంపుకొనిరి. ఇది ప్రాతచట్టమంత యన్యాయముగ లేనప్పటికిని అక్రమముగనె యున్నదనియు గవర్నమెంటువారు ప్రాతచట్టమును రద్దుచేయుదుమని చేసిన వాగ్దానములను చెల్లింపనంతవఱకిది తాముసహించి యూరకుండజాలమనియు, విద్యాధికులగు భారతీయులపైన కల బహిష్కారమును తొలగింపకపోవుట ఘోరమనియు చెప్పుకొనిరి. ఇదిమీరు చూచి పరిహారములు కలిగింపనిచో బ్రిటీషుపౌరసత్వపు హక్కులకు అర్థమెయుండదనియు ఇది చేయనిచో అందరిని సమానముగా పరిపాలింతుమని చేయబడిన విక్టోరియా రాజ్ఞిగారు 1858 వ సంవత్సరపు ప్రకటనమె రద్దుపరుపడనియు హెచ్చరించిరి. ఈదీనాలాపములను బట్టి భారతీయులెంతని రోసఁజెందిరో తెలియఁగలదు. అయినను "సెల్బోర్న్"గారు ట్రాన్సువాలు గవర్నమెంటువారు, వారి ఏజెంటుగారు, ఈమహజరు సంగతిని తలపెట్టకుండగనె చక్రవర్తిగారి

చేత శాసనము నంగీకరింపఁజేసి అమలులోనికి తక్షణము వచ్చునట్లుజేసిరి.

గాంధిగారిని రెండవమారు శిక్షించిన తరువాత ఆయనను వదలిపెట్టి ఇతరులను కఠినముగ శిక్షించినచో ప్రజలు భయపడుదురని తలచి అప్పటినుండి భారతీయులను వందకొలదిఅరెస్టుచేసి కఠినవరకములు విధించి దేశాంతరములకంపి బాధించు పద్ధతిని ప్రభుత్వమువారు మొదలిడిరి. భారతీయుల నెల్లరను క్రూరముగ చూచిరి. ఈసాత్విక నిరోధమహోద్యమమున 3500 మంది భారతీయులను దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమువారు చెరసాలలకంపిరి. వీరికి మూడునెలలు మొదలు ఆరునెలలవరకు వివిధములగు శిక్షలను ప్రాన్సువాలు కోర్టులు విధించెను. చాలమందికి కఠినవరకమె విధింపఁబడెను. కొందఱు మఱలమఱల శిక్షింపఁబడుచుండిరి. అయిదారు మాఱులిట్లు జైలుకు పోయి వచ్చినవారును కలరు పదునాఱేండ్ల బాలురు మొదలరువదేండ్ల వృద్ధులవరకు కారాగారముల కేగిరి.

చెరసాలలోని కష్టములు:— చెరసాలకేగిన భారతీయులను ఆదిమనివాసులగు కాఫరులతోడిపాటి చూచిరి. పేరువారను భేదము లేకుండ మొదటిరాత్రి ఎల్లర నొకగదిలోనె మూసియుంచుచుండిరి. ఇట్లొకమారు గాంధిగారిని ఒకమూకతో మూసియుంచిరి. ఆచీకటికొట్టులో జరిగిన ఘోరపాతకములు వర్ణనాతీతములు. ఇందొకమారు గాంధిగారికి ప్రాణభయము కూడకలిగెను. అచ్చటి యనారోగ్యము చెప్పఁదలవికాదు. అల్పాచమాన అధికారాచమానములు చేయుటకు వలసిన సౌకర్య

ములైనలేవు గాంధిగారు దేహబాధ తీర్చుకొను నవసరమున నొక కాఫరువచ్చి తన రెండుచేతులతో ఆయననెత్తి కఠినమగు నేలపైఁ బడవైచెను. ఇట్టి యుదాహరణము లెఱిగియు తారతమ్యము లేకుండ నెల్లర నొక్కచోపడవైచి మూయుచుండిరి. చెరసాలలోని నిర్బంధితుల కిచ్చు నాహారమును మా

ప్రిటోరియా చెఱసాల.

నవులకు తగినదికాదు. శుభ్రముగను లేకుండెను. కాఫరులకును భారతీయులకు నొకేవిధమగు నాహారమునిచ్చిరి. కొన్ని కారాగారములలో కాఫరులచేతనె వంటచేయించుచుండిరి. వారికిఁ బ్రియమగు నెమ్ముకలు, క్రొవ్వును భారతీయుల కసహ్యకరములు. కొన్ని జైళ్లలో మాత్రము దయదలచి నెయ్యినిచ్చిరి.

గాంధీగారిని ప్రిటోరియాజైలులోనుంచిరి. ఆయన ఒక పూటమాత్రమె భోజనముచేయుచు కాలముగడపెను. ఆయనకు నేతిని చ్చెదమనినను అందఱికిచ్చినగాని తానుతిననని నెను. ఆయన ఆరువారము లుపవాసముఁజేసి సోదరఖైదీల కష్టములను కొంత వఱకు తగ్గింపఁగలిగెను. ఆయనకు మూడుమాసముల కఠిన శిక్షవిధించియుండినను అదిచాలదని కాఁబోలు ఏకాంతవాస శిక్ష విధింపబడినవానివలె జైలులో నేకాకిగనుంచి శ్రమపెట్టి రి. భారతీయఖైదీలు తమకష్టము లుద్యోగులకు చెప్పుకొనున ప్పుడు వారు చెప్పుజవాబు ఘోరముగనుండెను. "ఇక్కడ మీకెంతకన్న నేమిలభించును? బయటకావలసినంత గడ్డియున్న ది" అనిరి ఇది సత్యాగ్రహదీక్షాపరులను కారాగారముల కం పునప్పుడు విధించిన శిక్షలలోని మరతుకాదుకదా!

భారతీయఖైదీల నెల్లరను జోహానసుబర్గు చెరసాల నుండి డిప్క్లూఫ (Dicpkloof) జైలునకంపిరి. ఇందువలన వారిస్థితిగతులు బయలుపడక మఱింత కష్టములపాలైరి. వారి కచ్చట ముక్కిపోయినట్టియు పుచ్చినట్టియు బియ్యమిచ్చిరి. అదివారు తినలేకపోయిరి. కాని ఏమిచేయఁగలరు? ఈచెడు తిండివలన హౌటుపూర్టు (Hout Poort) జైలులోని వారికి చాలమందికి రక్తగ్రహణిరోగమువచ్చెను. వీరికి పండుకొనుటకిచ్చినసాధనములు చాలమలినములై అనారోగ్యకరములైనల్లు లతోను మిణ్ణల్లులతోను నిండియుండెను. ఆచలిలో నీ ఖైదీలు చాలబాధపడిరి. వీరికిచ్చిన పనులునుచాలకఠినతరములైనవి. వీ పైనకాఫరులనుకాపుంచి కాఫరులుకూడ చేయనినీచపుఁబనుల

వీరిచేత చేయించిరి. జైళ్లలో వీరిపైన క్రూరమగు దౌర్జన్యము చేయుచుండిరి. వీరు జీవచ్ఛవములైరి సాధారణ నేరములు చేసిన వారికిని సత్యాగ్రహశిక్షితులకును భేదమును కారాగారములందు గమనింపలేదు. గాంధిగారు శిక్షననుభవించుచుండగ 1908సం॥ సెప్టెంబరులో వోక్సురస్టు (Volksrust) చెరసాలనుండి జోహానసుబర్గుకు ఆయనసాక్ష్యము కావలసి జైలుదుస్తులతోనే బయటకు తీసికొనివచ్చిరి. చిన్నటోపి, ఖైదీసంఖ్య తెలుపు అక్షరములతోడి ముతక చొక్కాయి. ఒకకాలుకు తెలుపునొక కాలుకునలుపురంగుగలచిన్న షరాయి, ముతక మేజోడుచెప్పులు, ఈమహానుభావునకు దివ్యాంబరములయ్యెను! ఆయనకు దారిలో నాహారమైన నీయక వీధులలో నడ్చి నడిపించిరి. అధికారులిది జరుగలేదనినను పోలకుగారిది స్వయముగచూచి వ్రాసినారు. ఇంకొకమారాయనను సాక్ష్యముకొఱకె ప్రిటోరియా జైలులోనుంచి సంకెలలతో కోర్టువఱకు పట్టపగలు నడిపించిరి! గాంధిగారిస్నేహితులగు యూరపియనులకు కూడనిది చాలకష్టము కలిగించెను. ఇదియెల్లసత్యాగ్రహులనెట్లయిన లొంగదీయవలెనని యె గవర్నమెంటువారు చేసిరి.

గాంధిగారి చెఱసాల యనుభవములు:—దక్షిణాఫ్రికాలో సత్యాగ్రహసమరమున గాంధీగారు మూడుమారులు చెరసాలలోపడిరి. గాంధిగారి దారాపుత్రులును చెరసాలకేగిరి. తామనుభవించిన కష్టములను గూర్చి గుజరాతీ భాషలో గాంధిగారు ఇటీవల వ్రాసియున్నారు.

ఖైదీలను చూచుటకు పరీక్షకులు (Inspectors) వచ్చిన ప్పుడెల్ల వీరు లేచి వారికి వందనము చేయవలెను. వరుసగ నిలువవలెను. అచ్చట నాహారము మొక్కజొన్న అంబలియగుటవలన చాలమందికి సరిపడలేదు. అచ్చటి చెరసాలలోనిగదులలో చాలమందినిబెట్టి యుంచుచుండిరి. 51 మంది యుండ తగినగదిలో 151 మంది నుంచిరి. దానికితోడు ఉమ్ములు అనారోగ్యము, అంటురోగములును వచ్చెను. ప్రిటో రియాజైలులోని గది 7 అడుగుల వెడల్పు 10 అడుగులపొడవు. దీనినేలపైన తారు. ఒక్కటేగవాక్షము! భారతీయులను కాఫరులవలెనె చూచిరి. తెల్లఖైదీలకు పండుకొనుటకొరకు పరుపు, పలుదోముకొనుటకొరకు కుంచె, మోము చేతులు తుడుచుకొనుటకొరకు తుండుగుడ్డను, ఒక జేబురుమాలు నిచ్చి భారతీయుల కేమియు నీయరు. ఈపక్షపాతమేల?" అని గాంధిగారు వ్రాసినారు.

గాంధిగారికి కఠినవరకశిక్ష విధింపబడినప్పుడాయన చెరసాలలో పొందిన అవమానములు పడిన కష్టములు వర్ణనాతీతములు. ఆయన జరిగినదానిలో సహస్రాంశమె చెప్పి యూరకొందురు. ఒకమారొక వార్డరు మురికికుండు శుభ్రపరచుటకిరువురు మనుజులు కావలెనని గాంధిగారితోననెను. గాంధిగారె మురికికుండు స్వయముగకడిగి శుభ్రపఱచిరి. ఆయన వోక్సురస్టు చెరసాలనుండి ప్రిటోరియాజైలునకు పోవునప్పుడు వర్షములో, ముండ్లవంటి రాళ్లుకలబాటపైన పాదచారియై నెత్తిమీద మూటపెట్టుకొని నడచిరి. ఆయనను సాక్ష్యముకొఱకు తీసికొని

పోవునప్పుడు బహిరంగముగ శృంఖములతో నడపించిరి. శిక్షల ననుభవించుచున్న భారతీయ సత్యాగ్రహీలందరితో పాటునుఆయనయు చాలశ్రమలకోర్చిపనిచేయుచుండిరి. 'ప్రొద్దున 6 గంటలకే పనికి సిద్ధముగనుండవలెను. 7 గంటలకె పని ప్రారంభమగును. అది అనేకవిధములైనపని. త్రవ్వవలసిన భూమి చాలగట్టిగనుండెను. దానిని పాఱలతో తవ్వవలసి వచ్చుటవలన పని మఱింత కష్టతరముగనుండెను. దినమెల్ల చాలవేడిగనుండెను. పనిచేయు ప్రదేశమునకును జైలునకు ఒకటిన్నర మైళ్లదూరముండెను. మేము పనిచేయుట కలవాటుపడిన వారము కానందున చాలత్వరితముగనె అలసిపోవుచుంటిమి. ప్రొద్దుకడచిన కొలదిని పనిచాల కష్టతరముగ తోచుచుండెను. కావలియుండు వార్డరు [Warder] చాల కఠినచిత్తముతో నుండెను అప్పుడప్పుడు మమ్ములను నదిలించుచుండును. మాలోనొకని పాదములు వాచియుండెను. కొందఱేడ్చుచుండిరి. ఇదిచూడ నాగుండె పగులుచుండెను. నేను మాధర్మమునుగూర్చి హెచ్చరించుచుందును. నామట్టుకు నాపనిదైనది. నాచేతులెల్ల పొక్కులెక్కెను. కొన్ని పుండ్లుపడినవి. నీరుకూడ కారుచుండెను. పారనె ఎత్తలేకపోయితిని నాకుబలము కలిగించి నేను చేయువలసినపనిని చేయునట్లనుగ్రహింపుమని పరమేశ్వరుని ప్రార్థించుచుందును. దేవునేనమ్మి పనిచేయుచుంటిని. చాల నాయాసము కలిగి కొంచెము శ్రమతీర్చికొనుట కాగినంతనె వార్డరు నన్ను మందలించుచుండును. "అయ్యానాధర్మము నే నెఱుఁగుదు" నని నేననుచుందును జినాభాయిగారి శ్రమకోర్వలేక మూర్ఛపో

యిరి. అంతట నాయనపైన నీటిని చల్లుచు నిదియెల్ల నావలన కలిగినదికదా సత్యాగ్రహవిధానము నిట్లు నేను ఆచరించుట ఘోరబాలుమైనచో నెంత పాపమని తలంచితిని కాని ఇదిధర్మ మెయని నాకు తోచినది" అని గాంధిగారు వ్రాసినారు

వీరముత్తువాఙ్మూలము:—"వీరముత్తు అనే పేరుగలనాకు జూన్ 21 వ తారీఖున "సి" కోర్టులో 14 రోజుల కఠిన శిక్ష విధించినారు. లైసెన్సు లేకుండ బజారులో తిరిగి సరకులు అమ్మినందులకు ఈశిక్షవిధించినారు 22 వ తారీఖున నన్నితర భారతీయులతోపాటు కోటలోనుండి రోడ్డుపైన బిడారమునకు తీసికొనివెళ్లినారు. ఆబిడారములో మొక్కజొన్న అంబలి Mealie Pap తప్ప నేరుఆహారమును మాకీయలేదు మాకు అన్నము పెట్టుమనిజైలువార్డరు నడుగగా బయట చాల గడ్డియున్నదని అతడు బదులుచెప్పెను. గుడారములలో చలియధికముగ నున్నను మనుష్యునకొక చాపయు నొకదుప్పటియు తప్ప వేరేదియు నీయలేదు. మాపైన కాపుంచిన ఆదిమవాసులగు వార్డరులు మమ్ముల నకారణముగ కొట్టుచు తిట్టుచు భాధించు చుండిరి. భోజనమునకు ముందు మామతాచారముల ప్రకారము పళ్లుతోముకొని స్నానముచేయవలసి యున్నను వారు మమ్మునట్లు చేయనీయలేదు. 14 రోజులట్లె నిషేధించిరి. 29 వ జూను ప్రాతఃకాలమున. నేను లేచి నాదుప్పటిని శుభ్రముచేస్తు మడతపెట్టుచుండగనె ఒకవార్డరువచ్చి కఱ్ఱతో నాచేతులపైన కొట్టగా బొట్టన వ్రేలుపైన తగిలి అది చీలినది. అది యింకను మానలేదు. 6 వ తారీఖున మాతోపాటు శిక్షింపబడిన నాగప్పా అను

పదునెనిమిదేండ్ల కుఱ్ఱవానికి జబ్బుచేసినది. ఈసంగతి నేను ముఖ్యవార్డరుకు చెప్పితిని. అంతట నతఁడాతనిని పిలిపించి చూచి అంతఎక్కువగ లేదని జోహానస్ అను నేటీవువార్డరు క్రింద బయట పని చేయవచ్చునని చెప్పెను. నేను పనినుండి మఱల పండ్రెండుగంటలకు వచ్చునప్పటికి ఆవార్డరు తన్ను దిట్టముగ కొట్టినాడనియు తనకు జబ్బుచాల నెక్కువగనున్నదనియు నాగప్పన్ చెప్పినాడు. ఆమరునాడు ఆదివారము. నాగప్పని చచ్చునట్లుండెను. నేను వానిని మెల్లగ ముఖ్యవార్డరు దగ్గరకు నడిపించి దీసికొనివెళ్లి రెండురోజులనుండి వీఁడేమియు తినలేదనియు చాల జబ్బుగ నున్నాడనియు పనిచేయలేడనియు చెప్పితిని. ఈపిల్లవానికెన్నాళ్లు శిక్షపడినదని వార్డరడిగినాడు. పదిరోజుల శిక్షవిధింపబడినదనియు, బుధవారమునాడు విడుదలయగునని యు చెప్పితిని. అంతట నతఁడు "చావనిమ్ము" నుచు బాలుని వంకదిరిగి ''గడ్డపలుగు, పార, పుచ్చుకొని తిక్కినవారితో రోడ్డుమీఁదికిపో!'' అనెను. బాలుడు మూల్గుతో వచ్చినాడు. అతని పనిముట్లును మేమే మోసి తీసికొని పోవుచు వానిని మెల్లగనడిపించితిమి. పనిచేయుచోటుకు దగ్గరగవచ్చి నప్పుడు అచ్చటి వార్డరు జబ్బుగానున్న బాలునిజూచి అతనినేల తీసికొని వచ్చితిరని అడిగెను అతడు నిలువఁబడలేనందున కూర్చుండమనెను. రెండుగంటల తరువాత యూరపియను వార్డరు నాగప్పన్ను పిలచి మఱియొకచోటికి పిలుచుకొని పోవుటను చూచితిని. నేనాసాయంకాలము బిడారము దగ్గర నాగప్పన్ను చూచునప్పటికి తనను మఱల పనిచేయుమనిరనియు తాను చేయలేక పో

యిత్తినియు చెప్పెను. ఆమఱునాడు మంగళవారము నాడు మఱల వాడు మాతో పనిలోనికి వచ్చెను. క్రిందటి రోజువలె నె మేమతని పనిముట్లను పుచ్చుకుని నడిపించితిమి. వాడు పని చేయ లేకపోయెను. వానికంత జబ్బుగనున్నచో నేల వచ్చెనని వార్డరు మఱల నడిగెను. ఆరాత్రి నాగప్పన్ నాప్రక్కనె పండు కొనెను. మధ్యమధ్య దగ్గుచుండెను. ఆమరుసటి యుదయమున నాగుంపుతో రోడ్డుపనికి రాలేదు. ఆరోజున వానిని విడిచిరి. తరువాత నాలుగవ జూలై తారీఖున మార్కెట్టువీథిలో జోహా నసుబర్గులో నొకయింట మంచముపట్టి యుండగ నేను వానిని చూచితిని. నేను వానిని మాటాడించితిని. అతడు బదులు చెప్ప లేకపోయెను."

పెరుమాళ్ళ్రావాలు.

ఈపైన సంగతులు యదార్థములని 1909 వ సంవత్స రము జూలై నెల ౯వ తారీఖున నావద్ద ప్రమాణము మీద తెలియచేసినారు.

డబ్ల్యు. ఎస్. కోస్.
జస్టిస్ ఆఫ్ ది పీస్.

ఇంకొక ప్రమాణవాఙ్మూలము:" ఏ. ఏ. మొదలి, అనే నాను ఓడీకోర్టువారు నేను లైసెన్సు లేకుండగ నమ్మినందులకు జూన్ 21 తేదిన 10 రోజుల శిక్షవిధించినారు. తొమ్మిదిమంది

భారతీయులతో నన్ను రోడ్డుగుంపు బిడారమునకు 22 తారీఖు న తీసికొనివెళ్లిరి. అచ్చట మొక్కజొన్న అంబలి తప్ప వేఱు ఆహారమును మాకీయలేదు. మేము అన్నము అడుగగ వార్డరు బయట కావలసినంత గడ్డియున్నదనెను. బిడారములలో చాల చలిగ నుండినను వారొక్కొక్కని కొక్కొక్క చాపయు దుప్పటితప్ప వేఱేదియునీయలేదు. మాపైనం గావలి యుంచిన నేటీవు వార్డరులు మమ్ములను క్రూరముగ చూచిరి. సోలోమన్ జోహానస్ అను వార్డరులు నన్ను కొట్టినారు. వారినంబర్లు 115, 389, ఇతర ఖైదీలను చాల క్రూరముగ చూచిరి. మాకు శిక్షాకాలమున పలుదోము కొనుటకు గాని స్నానమునకు గాని నీటినీయ లేదు. 18 సంవత్సరములవాడైన నాగప్పనుకు 26 వ తేదిన చాలజబ్బుచేసినది. దీనిని గూర్చి రిపోర్టుచేసినాము. ముఖ్యవార్డరతనిని పిలిపించి చూచి అంతయెక్కువగ లేదనియు, పనిచేయం గలడనియు చెప్పెను. నాగప్పను పనిచేయుటను చూచితిని. ఆదివారమునాడు వాడేమియు తినలేకపోయెను. సోమవారము నాడు వాడు చాల జబ్బుగనుండెను. అయినను నాతోడిఖైదీల తనిని ముఖ్యవార్డరు దగ్గరకును తరువాత, రోడ్డుపనిచేయుచోటికిని వెంటబెట్టుకొని మెల్లగ పోవుటను నేను చూచితిని. బుధవారము అతనిని విడుదల చేసినారు. వాడు నడువలేక పోయెను. ఇరువుర మొకమైలు దాఁక మెల్లగ నతనికి చేయూతనొసఁగి నడిపించితిమి. అంతట నొకబండిమీద వేసి తీసికొనిపోయితిమి. మేము రెండు గంటల న్నరకు విడువబడియు 7 గంటల కిల్లుచేరితిమి ఆమఱునాడు నేను

నాగప్పను కొఱకు డాక్టరు గ్రీసు గారిని పిలువఁబోయితిని.

ఎ, వి. మొదలి వాలు

పైసంగతులు నా యెదుట ప్రమాణముమీద తెలియ చేసినాడు

డబ్లియు. ఎస్. కోస్.
జస్టిస్. ఆఫ్. ది పీస్.

డాక్టరుగారి వాఙ్మూలము:—"నేను జూలై 1 వ తారీఖు నుండి నాగప్పకు చికిత్స చేసితిని. అతఁడప్పుడె చెరసాలనుండి విడుదలయై యుండెను. మొదటినుండియు అతఁడు బ్రదుకడని యె నాకు తోచినది. అతని చావునకు ముందుజరిగినవని చెప్ప బడుసంగతులు నిజములైయెనచో ఈచావును గూర్చి కొంత విచారణ జరుపుట యుక్తమని తోచుచున్నది. చెరసాల ఆవరణములలో జబ్బుగనున్న ఖైదీల విషయమున తీసికొనవలసిన జాగ్రత్తనుగూర్చి అటార్నీజనరలుగారికి తెలుపవలెను. ఇవెల్ల నిజమైయెనచో ఏపిల్లవాని చావునకు చెరసాలయొక్క ఉద్యోగులు తోడ్పడినారనియె నాయభిప్రాయము.

డబ్లియు. గాడ్ ఫ్రే వాలు

నాగప్పన్ మరణ పత్రమునుDeath certificate వ్రాసిన గాడ్ ఫ్రేగారిచావుకారణము ముఖ్యముగ ఊపిరితిత్తుల రోగము (డబుల్ న్యూమోనియా) యనియు తరువాత గుండె ఆగిపోవుట యనియు జబ్బుకాలము తొమ్మిదిగినములనియు దేహమునిండ కదుములున్నవనియు వ్రాసినారు. ఈకాలమున ఇట్టి ప్రమాణ వాఙ్మూలములెన్నో ప్రకటింపఁబడియున్నవి.

ఈధర్మయుద్ధమున చాలమంది సంపదలు పోగొట్టుకొనిరి. కాచేలియాగారు గొప్పవర్తకుఁడు. రిజస్టరైనట్లు గుర్తుపత్రము (సర్టిఫికెట్టు) నకలుతెచ్చుకొనందున ఆయనశిక్షకు పాత్రుఁడయ్యెను. మీమీసామానులను తీసికొని పొండని తనకు సరకులిచ్చిన వారిని వేఁడుకొనెను గాని వారంగీకరింపరైరి. ఆయనకు ఆస్తియున్నను ఆయనను దివాలా (ఇన్‌సాల్‌వెంటుగ డిక్లేరు) చేయసమకట్టిరి. ఈసమయమునసె గవర్నమెంటువారాయన నరెస్టుచేసి మూఁడునెలల కఠినశిక్షవిధించిరి. ఇట్లనేకులు కష్టములనొందిరి. స్వార్థత్యాగముచేసిరి. దీనివలనఅనేకులు యూరపియనులు భాగుపడిరి.

ఈశిక్షలెల్ల దక్షిణాఫ్రికాలోనుండుటకు సంపూర్ణహక్కులు అర్హతకలవారికే. చాలకాల మీదేశముననుండి ధనమార్జించినవారు, ఉద్యోగములను సంపాదించినవారు. నాయకులు వారినెల్లరెఱుఁగుదురు. వారు రిజస్టరైనట్లుగుర్తు పత్రము (సర్టిఫికెట్టు)లను తీసికొని రానందున గుర్తింపఁ గలవికాకున్నదని పోలీసువారనఁజాలరు. వారిని పేరుపెట్టిపిలచియె గుర్తుకాగితము (సర్టిఫికెట్టు) నడిగి అరెస్టుచేసి శిక్షలువేయించుచుండిరి! రహస్యముగ మఱల రిజస్టరు చేయించుకొనుడని బలవంతము సేయుచుండిరి. ఇట్లు అన్యాయముగ చేయించిన రిజస్ట్రేషను పైనను చాలలేవు కొందఱికుటుంబములలో "నా" యనువురుషుఁడొక్కఁడైనను లేకుండ చెరసాలలకు పోయిరి. ఒకమాఱు పోలకుగారు ప్రిటోరియాలో మద్రాసువారిని సభకూడమనగ పంద్రెండుగురు మాత్రమె కనబడిరి. తక్కినవారేమైరని విచా

ఠింపగ చెరసాలలో నుంచిరని తెలిసినది. అంతట జీవనము కొఱకు పిల్లలను రక్షించుటకొఱకు మద్రాసు స్త్రీలే కూరగాయలనమ్ముకొనవలసివచ్చెను! జెర్మిస్టనులో నొకస్త్రీకి జీవనము సాగక తనభర్తతో తనను చెరసాలలో నుంచుడని ప్రభుత్వమువారిని వేడుకొనెను. చాలమంది ట్రాన్సువాలు స్త్రీలు మహారాజ్ఞికి మహజరు నంపుకొనిరి. ఈబాధలు భరింపలేక సాహాయ్యము చేయువారులేక కొందమంది లొంగిపోయి శాశ్వతముగ సిగ్గుజెంది తరువాత నపరాధముగ నీమహోద్యమము కొఱకు పాటుపడిరి. వీరిధనసాహాయ్యమున నింగ్లాండుకు, ఇండియాకు రాయబారములు పోయెను. స్థితిగతులు దుర్భరములయ్యెను!

VI
గాంధీవిజయము

పోలకుగారు:— గాంధిమహాత్ముఁడు ఆరంభించిన సాత్త్వికనిరోధమహోద్యమమున ఆయనకు హెచ్. ఎస్. ఎల్ పోలకుగారు కుడిభుజమై మెలగిరి. పోలకుగారు చెప్పకొనరు గాని నిజముగ నాయనపడిన శ్రమము వర్ణనాతీతము. తాను మతమున వర్ణమున భారతీయులకు భిన్నముగనున్నను, సుప్రీముకోర్టు న్యాయవాదియయ్యు, స్వార్థత్యాగముచేసి వారముల కొలది నిద్రాహారములు లేక శ్రమఁజెంది గాంధిగారు చెరసాలలోనుండి నప్పుడు భారతీయులకు నాయకుఁడై సత్యాగ్రహమును చేయువారి కనేకవిధముల సహాయ్యముచేయుచు ఉపన్యాసము లిచ్చియు వ్రాసియు వారివిషయమున పనిచేయుచుండిరి.

సత్యాగ్రహ ఉద్యమతత్త్వము:— "గాంధిగారి యందలిభక్తి విశ్వాసములె ప్రజలయం దాత్మవిశ్వాసమును స్వార్థత్యాగమును ఓరిమిని కష్టములమధ్య ధైర్యమును కలిగించినది. సత్యాగ్రహమును బూనిన ప్రజలనేకమారులు శిక్ష ననుభవింపఁబోవుచుండిరి. గాంధిగారు చావుమనినచో చచ్చుటకు సిద్ధముగనుండిరి. ఆయనకర్మయోగి. ఈచట్టమును తొలగించుట

భారతీయులస్థితిని బాగుచేయుటయు సత్యాగ్రహదీక్షాపరుల యాశయము. వారి యాశయములు న్యాయమైనవె. వారుగవర్నమెంటును మార్పఁ బ్రయత్నించుచున్నారనుట పొరబాటు గాంధిగారి సత్యాగ్రహము భగవద్గీత, బైబిలు గ్రంథములలోని మతాచరణమె. టాల్‌స్టాయిగారి "స్వర్గము నీయందేయున్నదను వ్యాసము గాంధిగారి మతమునకు తోడైనది," అని దక్షిణాఫ్రికాలో నొక క్రైస్తవ గురువు అగు డోక్ గారు "దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయదేశభక్తుడు," గ్రంథమున వ్రాసినారు. తానొకమారు గాంధిగారిని ప్రశ్నింపగ "సత్యాగ్రహమె సరియైన మార్గము, మనకిచ్చటనున్న కష్టముల బాపుటకేగాదు మనభరతఖండమున గూడ నిదియె మార్గము," అని చెప్పిరనియు వ్రాసినారు.

గాంధిమహాత్ముడు బోధించిన సత్యాగ్రహదీక్షను అనేకమతములవారు తెగలవారు పూని ఐకమత్యముతో మెలగిరి అందరుఁను తమసోదరుల కొఱకు శ్రమపడి శిక్షలననుభవింపసాగిరి.

ప్రభుత్వమువారి తంత్రము:— నేటాలుగవర్నమెంటువారితో ఇండియానుండి వచ్చువారిలో మజూరుల రిజస్టరు చేయించుకొనుట కంగీకరింపని వారిని తమదేశమునుండి రానీయవలదనియు తిరిగి వెనుకకు పంపుమనియు ట్రాన్సువాలువారు చెప్పిరి. మఱియు పోర్చుగీసు గవర్నమెంటువారిని అచ్చటికి దేశాంతరవాసమంపిన భారతీయులను హిందూదేశమునకు పంపివేయునట్లును ప్రోత్సహించిరి. ఇది అక్రమమనియు, భారతీ

యులు సుప్రీముకోర్టులో నభియోగములు తెచ్చి యీవిషయ
మున జయమునొందుదురనియు వారెఱుంగుదురు. అందువలన
నె వారిట్లు పోర్చుగీసువారితో రహస్యముగ నేర్పాటుచేసికొనిరి.
పోర్చుగీసువారిదేశమునకు దేశాంతరమంపి యచ్చటినుండి వె
డలగొట్టించుటన్యాయముగనె యున్నదని సామ్రాజ్యప్రభుత్వ
ము వారు హర్షించిరి! దీనికొక కారణముండెను. నిజముగా
వలసరాజ్యములో నెలకొని హక్కులు సంపాదించియుం
డినవారిని మాత్రమె ఇట్లు వెడలనంపుచున్నామని ట్రా
న్సువాలువారు సెల్‌బోర్న్ ప్రభువుచేత బ్రిటిషువారికి తెలుపు
చుండిరి. అందువలననె బ్రిటీషు ప్రభుత్వము వారిది హర్షించి
సహించిరట.

ఆక్షణముననె ట్రాన్సువాలులో చాలకాలమునుండి
వసించుచుండిన మాంజీననాథూభాయిగారిపదునాఱేండ్ల కొమా
రుడు తన చిన్ననాటనుండియు నక్కడనెయుండి రిజస్టరుకూడ
కాబడియు నీప్రకారము దేశాంతరమున కంపబడెను! పోలకు
గారు తాము బొంబాయికి పోవుచుండిన యోడలోనె ఇట్లు
అక్రమముగ పంపబడిన వారారుగురుండినట్లు వ్రాసినారు. ఇట్టి
యుదాహరణము లింకను చాలవ్రాసియున్నారు. తరువాత కొ
న్నాళ్లకు రిజిష్టరైన వారిని దేశాంతర వాసమున కంపగూడ
దని సుప్రీము కోర్టువారొక వ్యాజ్యమున తీర్పుచెప్పిరి. కాని,
ఈలోపున ట్రాన్సువాలులోనె పుట్టి పెరిగినవారి ననేకులను
గవర్నమెంటువారు వెడలగొట్టి పుణ్యముగట్టుకొనిరి. ఇట్టి
సందర్భములో నింగ్లాండులో సెలీగారు దేశములో నివసించు

వారినట్లు పం●టుయె లేదని పలుకసాహసించిరి! ఇట్లు దేశాంత రముల కంపబడిన వారిసంఖ్య కొన్నివందల వరకుండెను. ఒకకోర్టులో నొక్కమారుగ 92 మందిని దేశాంతరమునకంపిరి.

భారతీయుల రాయబారములు:— ఇక నొక్కమారు తుదిపలుకుగ, కడపటి వేడుకోలుగ, నింగ్లాండు వారికొక ప్రార్థనమును భారతీయులకొక సందేశమును దక్షిణాఫ్రికా భారతీయులు పంప నిశ్చయించుకొనిరి. 1909 సం॥ జూను నెలలో రెండు రాయబారములను సిద్ధముచేసిరి. ఇంగ్లాండుకు పోవుటకు ట్రాన్సువాలు బ్రిటీషు భారతీయ సంఘాధ్యక్షుడగు కాచేలియాగారును కార్యదర్శియగు గాంధిగారును ప్రిటోరియాసంఘ కార్యదర్శియగు హాజీహబీబు గారును తమిళసంఘాధ్యక్షులగు వి. ఏ. చెట్టియారుగారును, ఎన్నుకొనబడిరి. ఇండియాకు పోవుటకు పూర్వము ప్రభుత్వమువారి కొలువున జోహానసుబర్గులో తపాల కార్యస్థానాధికారి కామాగారును ట్రాన్సువాలు బ్రిటీషుఇండియన్ సంఘ కోశాధిపతి(Treasurer)అగు ఈ. ఎస్. కూవాడియాగారును తమిళసంఘకార్యదర్శియగు ఎస్.వీ. నాయుడుగారు నెన్నుకొనబడిరి. వీరివలకు రాగనె కాచేలియా చెట్టియారుగార్లను కామానాయుడుగార్లను అరెస్టుచేసి కఠిన శిక్షలువేసిరి. అంతట హబీబు గాంధిగార లింగ్లాండునకు పోయి 1909 సం॥ జూలై 10 వ తేదీన చేరిరి. పోలకుగారు మాత్రము ఇండియాకువచ్చిరి. నిజముబయల్పడకుండ గవర్నమెంటువారిట్లు చేసిరనగ మాకేమియు తెలియదనియు నరెస్టులకు దీనికి సంబంధము లేదనియు వారనిరి ట్రాన్సువాలు వలసకార్య

దర్శియగు స్మట్సుగారి భయమును వారిచర్యలే బయలుపరచినవి. ఇంగ్లాండునకు పోయిన గాంధిగారును హాబీబుగారును కూర్ప్రభువుగారిని దర్శించిరికాని ప్రయోజనము లేకపోయెను.

హిందూదేశమునకు దక్షిణాఫ్రికా భారతీయసమస్య తెలియచేయుటకు వచ్చిన పోలకుగారు గోపాలకృష్ణ గోఖలేగారి అధిపత్యమున నున్న హిందూదేశ సేవకుల సంఘము (Servants of India Society) వారి కడకతిథియై వచ్చెను. వారు వీని నాదరించి దేశములో బొంబాయి మొదలు రంగూను వరకును, మద్రాసునుండి లాహోరు వరకును ఎల్లయెడల సభలనుచేసి దక్షిణాఫ్రికా సంగతి వెల్లడించిరి భారతీయుల హృదయములు కరిగెను. వారిసోదరులపైన సానుభూతియుకలిగెను. రతన్ తాతాగారు 10,000 పౌనుల విరాళము నీయుద్యమమున కొసగెను. దేశములోని వారెల్లరును విరాళముల నొసగిరి. గోఖలేగారు కలకత్తాలోని సామ్రాజ్యశాసన సభయందు వలస నాపవలసినదను తీర్మానము నుపపాదించిరి. 13 నెలలు దేశములో ఈవిషయమును గూర్చిన ఆందోళనము జరిగెను. దేశములో ప్రతిగ్రామమునుండియు ప్రజలు తమయసమ్మతిని వెల్లడించిరి. దేశాంతరముల శిక్షలు విధించి భారతీయులను వెనుకకంపవలదని ఎల్లరనిరి. హిందూదేశపు ప్రభుత్వము వారి సలహాల ననుసరించి సామ్రాజ్య గవర్నమెంటువారు ఈ త్తరువులొసగిరి. తరువాత వెనుకకంపబడినవారు మరల దక్షిణాఫ్రికాకు బోయిరి.

దక్షిణాఫ్రికా సమితిస్థాపనము, భారతీయులు:—ఇంతలో దక్షిణాఫ్రికా వలస రాజ్యములు నాలుగును సామ్రాజ్య ప్రభుత్వము వారి శాసనము ననుసరించి దక్షిణాఫ్రికా సంయుక్తరాష్ట్రసమితి ప్రభుత్వమున గలసినవి. బోథాగారు ప్రధానమంత్రియైనాడు. స్మట్సుగారు స్వదేశమంత్రి (Minister for the Interior.). అంతట బ్రిటీషుసామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారు భారతీయసమస్యయొక్క న్యాయమును గమనించి నూతన సందర్భముల ననుసరించి 1910 అక్టోబరు 7 వ తారీఖున నొక సలహాను దక్షిణాఫ్రికా సమితి ప్రభుత్వము వారికంపిరి. 1907 సంవత్సరపు 2వ చట్టమును రద్దుపఱుపవలసినదనియు వర్ణభేదముల వలని కష్టములను తొలగింపుడనియు జాతిభేదము లేని శాసనమును భారతీయులు కోరినటుల వలసను తగ్గించి భారతీయపురోభివృద్ధి కావశ్యకులగు విద్యాధికులను మాత్రమె రానిచ్చు చట్టమును చేసికొనుడనియు సముద్రతీరమున నివసించుచున్న భారతీయులహక్కులకు భంగము కలిగించుపనులు తమకనిష్టమగుననియు హెచ్చరించిరి. దీనికి సమితి ప్రభుత్వమువారు స్నేహభావముతోనె ప్రత్యుత్తరమంపిరి. కలహముకొంచెము తగ్గెను. 1911 లో నొకసమితి వలస చట్టమును ఈతగవులను తీర్చుటకని నిర్మించిరి కాని దీని వలన 1907 వ సం॥ చట్టమును రద్దుచేయుచు కోర్టువారు మైనరుల విషయమున నిచ్చినతీర్పునిలిపి తక్కినవారి హక్కులనెల్ల ప్రాత చట్టమునందువలెనె వర్ణభేదముబట్టి నిర్ణయించెను. ఈభేదము సమితి పాలనమునందెల్లప్రాకెను. ఆరెంజి రాజ్యములోనికి పోవు

హక్కుల విషయమున ట్రాన్సువాలులోని భారతీయులకే గాక సముద్రతీరమున నుండు భారతీయుల హక్కులుకూడపోయెను. అందరేక గ్రీవముగ మొఱపెట్టుకొనిరి. అంతట మఱల సమాధానపుమాటలు జరిగెను సత్యాగ్రహీలు ఈచట్టమును తీసివేసి ట్రాన్సువాలుకు మాత్రమె వర్తించుచట్టమునుచేయుమనిరి కాని యిది వినలేదు. ఈచట్టము నములులోపెట్టుటే కష్టమయ్యెను. అందువలన నొకవిధముగ రాజీ కుదిరెను. భారతీయులు సత్యాగ్రహము నిలుపుటకును గవర్నమెంటువారు 1912 లో కొంచెము తృప్తికరమగు శాసనములు చేయుటకును ఈ లోపుగ నేమార్పును లేకుండగనె ప్రాత శాసనములతో పరిపాలించుటకును ముఖ్యముగ ట్రాన్సువాలులోనికి వచ్చినకొందఱు భారతీయులకు సౌకర్యము నిచ్చుటకును సంధిపొసగెను. చక్రవర్తిగారి పట్టాభిషేకమహోత్సవ సందర్భమువచ్చెను. ఈరాజీయైన తరువాత కొంచెము విరామముగ నున్నందున భారతీయుల హక్కుల విషయమగు నాందోళనముయొక్క నిజస్థితిని బ్రిటీషువారికి తెల్పుటకు కొందఱను రాయబారమంపిరి. 1912 వ సంవత్సరములో చేసెదమన్న శాసనమునిష్ప్రయోజనమైనది. రాజీకాల మింకొక సంవత్సరముపాటు పొడిగించిరి.

గోఖలేగారు:—— ఈకాలముననే మాననీయు లగు గోపాలకృష్ణగోఖలేగారుదక్షిణాఫ్రికాకు వచ్చిరి. ఆయన సంగతిసందర్భములను స్వయముగ చూచి ఈవిషయమున నిదివరకెన్నడు నెవ్వరును చేయజాలని పరిశ్రమ చేసి సామ్రాజ్యపు ప్రభుత్వము వారియందు గొప్ప సంచలనము కలిగింప కలిగెను.

ఆయన నెమ్మది, రాజనీతి వైరివర్గమున కూడ పొగడ్తనొందెను. భారతీయ ప్రభుత్వ మింకొక సంవత్సరము వరకును వలస నిషే. ధించు పద్ధతిని 3 పౌనులు తలపన్ను నుతొలగించెదమనియచ్చటి గవర్నమెంటు వారీ కాలమున ఈయనకు వాగ్దానము చేసిరి.

క్లిష్టపరిస్థితులు:—1913 వచ్చినదికాని ప్రభుత్వమువారు వాగ్దానము నెరవేర్చలేదు. ఏ పౌనులతలపన్ను తీసివేయుటకు నిరాకరించిరి. భారతీయుల వివాహములే శాసనసమ్మతములు కావని సుప్రీము కోర్టువారొక తీర్పుచేసిరి శాంతి కావలెనన్నచో నీవిషయమున వర్ణభేదమును మాని వివాహముల సమస్య పరిష్కరింపవలె నని గవర్నమెంటువారికి పలువురు చెప్పిరి. 3 పౌనులపన్ను పోలేదు. స్త్రీలకు మాత్రము తలపన్ను తీసివేయుటకొక శాసనము చేయగ నిదిమాత్రమెందుకని ప్రతిఘటింపగ నుపసంహరింపబడెను. వివాహ చట్టమునకు మార్పులు గవర్నమెంటువారు చేసి ఒకశాసనము పెండ్లింగీకరించినను సత్యాగ్రహుల కిది లాభకారి కాలేదు. శాంతిసమరమును మరల ప్రారంభింపకుండ మానుటకు వీలుండునేమో యని భారతీయ నాయకులుసామమునుపయోగించిచూచిరి మరలవచ్చుపార్లమెంటు సభలో వీరికష్టములు తొలగించు శాసనము చేయుదుమని యైన చెప్పుదురేమోయని చూచిరి. గోఖలేగారు ఇంగ్లాండులో భారతీయుల కొరకు పనిచేయుచుండిరి. వారికీ కష్టములను వాగ్దాన భంగమును తెలుపుచు బ్రిటీషువా రేదైన పరిహారము చేయనిచో సత్యాగ్రహీలు ఇంక నెక్కుడు కోరికలు కోరి తమసమరమును ద్విగుణీకృత భావముతో చేయుదురని బ్రిటీషు

వారికి తెలుపుడనిరి. ఈ ప్రయత్నములు ధర్మపద్ధతులును స మితి ప్రభుత్వము వారు గమనించలేదు. లెక్కచేయలేదు. రా బోవు పార్లమెంటుసభలో భారతీయుల వివాహముల నంగీక రించి వర్ణభేదము తొలగించి ఆరెంజిరాజ్యములో దక్షిణాఫ్రి కాలో పుట్టినవారికి పౌరహక్కులనిచ్చి 3 పౌనుల పన్ను తొల గించి భారతీయుల కక్రమకష్టము కలిగించు శాసన పరిపాలన ము మానినగాని సత్యాగ్రహము ప్రారంభించ వలసి వచ్చునని భారతీయులనిరి. ఈ పరిస్థితులను చెప్పుటకు పోలకుగా రింగ్లాం డుపోయిరి. గోఖలేగారచ్చటనె యుండి యుపన్యాసము లిచ్చు చుండిరి ఈసంగతులను గూర్చి ఆంప్టిల్ ప్రభువుగారు లా ర్డ్సు సభలో నుపన్యసించెను. సమితి ప్రభుత్వమువారు సంస్క రణము చేయుదు మనరైరి. 1913 సెప్టెంబరు 12 తారీఖున స మతి ప్రభుత్వమువారికి కాచేలియాగారు ఈ సంస్కరణములు చేసినగాని సాత్విక నిరోధము ప్రారంభింతుమని లేఖవ్రాసిరి. ఆక్షణమున గోఖలేగా రింగ్లాండునుండి అనారోగ్యముగానుండి యు ఈవిషయమున భారతీయులకీ సంగతులుచెప్పి తమ హైం దవ ప్రభుత్వమువారిచే నేదైన చేయింపవచ్చునని భరతఖండము నకు పోయిరి.

సాత్వికనిరోధ యుద్ధ విధానము:— సెప్టెంబరు 28 వ తేదీన స్వదేశమంత్రిగారి కీపరిస్థితులను గూర్చియు సమరము తప్పదనియు గాంధిగారు వ్రాయుచు తమ లేఖలో తమసాత్విక నిరోధ విధానమును చెప్పిరి. 3 పౌనుల నిచ్చుకొనవలసిన వారిని పన్నివ్వ వలదనియు అట్లి వ్వనందున విధింపబడుశిక్షలననుభవింపుడనియు బోధించి సాత్వి

క నిరోధముచేయుట, ఒడంబడిక పత్రములు వ్రాసి కూలిపనిచే యుచున్నవారిని మునుముందు తామిచ్చుకోవలసి వచ్చునట్టి ఈపన్ను రద్దుచేయువరకును పనిమానుడని ప్రోత్సహించి మాన్పించి యందులకు శిక్షలు పొందుటయు సత్యాగ్రహ విధానముగ చేయబడి సత్యాగ్రహము ప్రారంభింప బడునవియు ప్రభుత్వమువారు గోఖలేగారికి చేసిన వాగ్దానమునుగూర్చి ఆంగ్లేల్ ప్రభువుకూడ ప్రభువులసభలో చెప్పియున్నందున ఇప్పుడైనను స్మట్సుసేనానిగారు తమయుద్దేశ్యమును మార్చుకొనవలసినదని గాంధిగారు వ్రాసిరి. ఈలేఖను కార్యదర్శిగారు మంత్రిగారగు స్మట్సుసేనానికి చూపిరి. అతఁడేజబాబును నీయలేదు. ఈవాగ్దానము చేయబడలేదనియు చెప్పలేదు. కూలీల యజమానులకు భారతీయ నాయకులు నిర్ణయించిన సత్యాగ్రహవిధానమును గూర్చి చెప్పలేదు. ఇదిజరిగిన ఒక వారములో ఈపన్ను రద్దుచేయబడువరకును వలసకూలీలను కూడ పనిమానుడని సత్యాగ్రహనాయకులు నిర్ణయించినట్లు రెటరుతంతివార్తలుపంపినారు. ఈమారు సత్యాగ్రహసమరమునందు భారతీయనారీమణులుకూడ ప్రవేశించిరి. భారతీయవివాహములు ధర్మశాస్త్రమున చెల్లవని ప్రభుత్వమువారి ప్రోత్సాహమున సుప్రీముకోర్టువారు తీర్మానించినందున స్త్రీలుసాత్వికనిరోధముప్రారంభించి, వీరీనిజింగ్.జెర్మిష్టన్,వోక్సురస్టులలో శిక్షను పొందగోరిరికాని వారినేమి జేయక నేటాలులోనికిబోనిచ్చిరి. నేటాలులో నుత్తరభాగమున బొగ్గుగనులలోని కూలీలను పనులుమాని ఈవలకు రమ్మనమని స్త్రీలే ప్రోత్స

హించి సమ్మెసాగించిరి. సీ. కే. టీ. నాయుడుగారి నాయకత్వమున స్త్రీలు న్యూకాసిల్ లో జేరి ఒకగనినుండి యింకొకగనికిపోవుచు భారతీయకూలివారిని సమ్మెకట్టుడని ఘోషించిరి. అంతటకూలివారు పనులుమానిరి.

స్మట్సుసేనాని అసత్యము:—గనుల యజమానులకు భయాశ్చర్యములు కలిగెను. మజల వత్తురేమోయని కూలివారికి తిండికి భత్యమిచ్చుచుండిరి, కాని వారుపనులలోనికి రాలేదు. యజమానులెల్లరు డర్బన్ లో సభచేసి గాంధిగారిని పిలచి సమ్మెయెందుకనిరి. ౩ పౌనులపన్ను రద్దుచేయువరకే సమ్మెయనియు నీ పన్ను రద్దుచేయబడునని ప్రభుత్వమువారు వాగ్దానము చేసియు చెల్లించలేదనియు పలికిరి. గనుల యజమానులు వాగ్దానము సంగతి యేమని స్మట్సుసేనానికి తంతినంపిరి. అంతట నతడట్టివాగ్దానమే చేయబడియుండలేదనెను! ఆయనతో ఆసమయమున నుండిన ఫిషరుగారు మాత్రమిది చేయబడలేదని చెప్ప సాహసింపలేకపోయిరి. గోఖలేగారు తమకట్టి వాగ్దానము చేయబడిన సంగతి వాస్తవమేయని తంతివార్త నంపిరి. గవర్నమెంటువారును, గనుల అధికారులును భీష్మించుకొని కూర్చునిరి. గనులవారిని పనిచేయుమని నిర్బంధింపసాగిరి. గాంధిగారు న్యూకాసిలులో స్త్రీలను పిల్లలను పోషించుచుండిరి అక్కడ నలుప్రక్కలనుండియు భారతీయ కూలీలు గనులవారు అందరును వచ్చి చేరిరి. డండీమొదలు లేడీస్మిత్తువరకును గనులు జనశూన్యములయ్యెను. వీరికి అల్బర్టు క్రిస్టఫర్ అను ఆయనయు బాష్ అను నాయనయు సాహాయ్యము చేసిరి. మ్యూని

సిపాలిటీవారితో పోరాడిరి. బీదలను పాలించి రోగులను కాపాడిరి. స్త్రీలు కష్టమునకు ఓర్చుకొనిరి. రోడ్డుమీద నిలువ నీడలేక తనబిడ్డ చనిపోవుచుండగ నొకవీరమాత పోయినవారికై వగచిన నేమికార్యము బ్రతికియున్నవారికై పాటుపడవలెనుకాని. అనినది! స్త్రీపురుషుల కెల్లరకట్టి దీక్ష కలిగెను.

ట్రాన్సువాలుదండయాత్ర:—పనిమానివచ్చిన కూలీల గుంపులు వృద్ధియయ్యెను. సమితిప్రభుత్వము వారి పరిస్థితులను గమనించి లక్ష్యపెట్టి బాధ్యత వహించునట్లు లేదు. ఈప్రజల నెల్లరను ట్రాన్సువాలులోనికి నడిపించి వలస చట్టము హద్దు మీరిన నేరమునకు శిక్షలను పొంది సాత్త్వికనిరోధము చేయుట యె కర్తవ్యముగ గాంధిగారికి తోచినది. అంతట ప్రజల నెల్లరను ఛార్లెసుటవును దగ్గరకు జేరుడనిరి. ఈశాంతి సైన్యమును 1913 సం॥ సెప్టెంబరు 30 వ తారీఖున గాంధిగారేస్వయముగ నడిపించిరి. సైన్యము కదలుట ప్రారంభింపకముందె ప్రభుత్వమువారు కొందఱు పనివారలను అరెస్టుచేసి పనిమానినందుకు శిక్షించి చెరసాల కంపిరి. ప్రతిదినమును వందలకొలది ఛార్లెసుటవునకు పోవుచుండిరి. ఛార్లెసుటవునులోని (హెల్తు ఆఫీసరు) వైద్యాధికారిగారు వీరువిడిసిన స్థలమును జాగ్రత్తగ చూచుచుండిరి. ఇతర యూళ్లనుండి సామగ్రులను భారతీయ వర్తకులంపిరి హిందూదేశమునుండి విరాళములు వచ్చుచుండెను. సమ్మెవారి సంఖ్య మూడువేలయ్యెను. పురుషులు స్త్రీలు బాలురు చేరిరి. గాంధిగారధికారులకు తాము ట్రాన్సువాలోనికి చొరబడ దలంచితిమని తెలిపినను వారు[illegible]

ట్టలేదు. మఱల కొందరని అరెస్టుచేసిరి. ఒక వారముతరువాత స్త్రీలను బాలురను ఛార్లెసుటవునులో దిగవిడచి 2000 ప్రజలతో గాంధిగారు ట్రాన్సువాలు సరిహద్దుదగ్గర నాగిరి ముందుగా పోలీసువారితో చెప్పిరి. గాంధిగారు రాత్రింబవళ్లు సామాన్య జనులతో పాటు కష్టపడిరి. ఆహార నిద్రలుమాని పని చేయుచుండిరి. గాంధిగారు పోలీసువారితో మాట్లాడు చుండగనే ఈ పెద్ద సమూహము బీదరికమును తెలుపు చిన్నగుడ్డలతో నెత్తిమీది మూటలతో వోక్సురష్టు వీధులందు కేకలిడుచువచ్చి పోలీసువారి నొక ప్రక్కనుండి త్రోసికొనిపోయి పట్టణమున కావలిప్రక్క విడిసిరి ఈ శాంతి సైన్యము దినమున కిరువదైదు మైళ్ళచొప్పున జోహానసు బర్గుకు దగ్గరనున్న టాల్ లోని "టాల్స్టాయి,, ఆశ్రమము కడకు ఎనిమిది దినములలోపోవుటకును ప్రతిపుకాము లోను ప్రభుత్వమువారికి తెలుపుచుండుటకును ఏర్పరచుకొనిరి. ఈలోపుగ నరస్టు చేయబడి శిక్షింపబడిన మఱియు మంచిది. ఆరాత్రి శాంతి సైన్యము (Palm ford) పాంఫోర్డు చేరెను. అచ్చటనొకరు గాంధిగారి కాతిథ్య మీయవచ్చిరి కాని ఆయన అంగీకరింపక తక్కిన వారితోనే యుండెను. గవర్నమెంటు వారూరుకొనక గాంధిగారి నరెస్టుచేయుమని వారంటు నంపిరి. ఆయన వారంటుకులోబడి తనపైన సాక్షులనుచానే పేర్కొనెను. ఆయనసంతోషముగనె ట్రాన్సువాలు వలస చట్టముహద్దుమీరిన నేరము నంగీకరించెను. గాని తనప్రజలకు నాయకుడు లేక అసాహాయ్యులగుదురని ఏదైన ఏర్పాటు చేసివచ్చుట యవసరమగుటవలన

భారతీయ శాంతి సైన్యము, ట్రాన్సువాలు దండయాత్ర.

వోక్సురస్టులోన నడచుట

పుట ౧౧౮

భారతీయ శాంతి సైన్యము, ట్రాన్సువాలు దండయాత్ర.

'వోక్సురస్టు పట్టణమున కావల విడిసిరి.'

పుట ౧౧౪.

తనపరివారమున 122 స్త్రీలు 50 పిల్లలు కూడ యిష్టపడి శ్రమ పడుచున్నందున ఈ అన్యాయము భరింపలేక ప్రజల గుంపుల కుద్రేకముగలుగునేమోయనియు తన్ను వారితో పోనీయుడని యు లేనిచో వారిని రైలుపైన టాల్సుటాయి ఆశ్రమమునకు పంపుడనియు స్వదేశ మంత్రిగారికి తంతి నిచ్చికొనిరి. వారు జవాబునీయలేదు. అందువలన జామీనుపైన గాంధిగారు విడుదలయై వచ్చి శాంతిసైన్యము చేరిరి. వీరు హార్డెబర్గు చేరిరి కాళ్లుపుండ్లుపడి బాధపడుచున్న స్త్రీలను బాలురను "హార్డెబ ర్గు" దగ్గరవిడచి పెద్దగుంపు స్టాండర్టన్ 8 వ అక్టోబరు నాటికి చేరెను అచ్చట చాలమందిని అరెస్టుచేసిరి. గాంధిగారిని మఱల అరెస్టు చేసిరి. ఆయన పైకారణమువలననె మఱల జామీ నడిగెను. ఆయనను విడువనిచో కోర్టువద్దనుండి కదలమని గుం పులు చెప్పుటవలన జామీను పుచ్చుకొని విడచిరి. 1913 సం॥ నవంబరు 9 వ తేది ఆదివారము చాలనుత్కృష్ట మయిన దిన ము. భరఖండమునకు పోవలెనని సిద్ధముగనున్న పోలకు గారా దినమున గాంధిగారిని కలసి మాట్లాడ వచ్చిరి. స్టాండర్టన్ దగ్గర "టీక్వర్తు" అనుచోట శాంతిసైన్యమును కలసికొనిరి వారు మాటాడుచుండగ ఇరుపురు పోలీసువారు వచ్చి మెల్లగా గాంధి గారి నరెస్టుచేసిరి. దాక్షిణ్య రహితమగు నుద్యమమున వారి కిది సులభముగ నుండెను అంతట పోలకుగారె నాయకులైరి. రాత్రి చాల నిశ్శబ్దముగ నుండెను ఆ మఱునాడు మఱల శాంతి సైన్యము నడచెను. గ్రెలింగుస్టాడ్ (Grayling Stad) నుండి బాల్ఫరుకు 13 మైళ్లను 3½ గంటలలో చేరిరి. 9 గంట

లైనది. మూడుస్పెషలు రైళ్లు అక్కడసిద్ధముగ నుండెను (ఇమి గ్రేషన్ ఆఫీసర్) వలస యుద్యోగి యీసైన్యమును అరెస్టు చేయుటలో తనకు సాహాయ్యము చేయుమని పోలకుగారిని వేడుకొనెను. నిజముగ వీరిని నేటాలుకుపంపి వీరిపైన అభియోగము తెచ్చి నేరమును విచారించునట్లైన అరెస్టు చేయుటయందు సాహాయ్యము చేయుదుమని వీరనిరి. కాని గాంధిగారు లేనందున గుంపులు శాంతిగానుండునో లేదో యని భయపడిరి. అప్పుడు హీడెల్ బర్గు [Heidel berg] నుండి డండీ చెరసాలకు పోవుచుండిన గాంధిమహాత్ముడు వీరి నెల్లరును శాంతముగా నుండుమని కబురుపంపెను. ఒకొక్క గుప్పెడు అన్నము కొంచెము రొట్టెయు నీ ప్రజలు త్వరగ భుజించిరి. వలస యుద్యోగియగు చామ్నీగారు వీరిని పరీక్షించి వలస రాకూడనివారని నిషేధించిరి. జోహానసుబర్గుకు పోవదలచిన ప్రజలకిది చాలదుఃఖకరమయ్యెను. కల్లోలముకలిగెను. 25 మంది పోలీసువారిని వారుతలచుకొనినచో నిముషములో నాశనముచేయగలరు కాని వారుద్రేకము పొందుటచూచి పోలకుగారు కాచేలియా బ్యాటుగారలు వారిని వేడుకొని సత్యాగ్రహీలకు జోహానసుబర్గేల ? చెరసాలయె గమ్యస్థానమని చెప్పి యొప్పించిరి. నన్నుకూడ అరెస్టుచేయుడని పోలకుగారు గోరిరి కాని ఆఫీసరంగీకరింపలేదు. ఛార్లెసుటవునువరకు పోలకుగారు సత్యాగ్రహీలు ఎక్కిన రైలులో వెంబడించిరి. పోలీసువారు ప్లాటుఫారముపైన తిరుగాడిరి. అచ్చట దిగబడియుండిన స్త్రీలు ఇదిచూచి కండ్ల తడిపెట్టినను వారికి జాలికలుగలేదు. ఆమహోద్యమము

లోని సైన్యముయొక్క సత్యాగ్రహ దండయాత్ర అంతటితో ఆగిపోయినది. ఇది నిజముగ వోటమికాదనియు సత్యాగ్రహ విజయమె యనియు ఎల్లరు గ్రహించిరి. 1913 సం॥ నవంబరు 11 వతారీఖున గాంధిగారు డండీలో వలసచట్టముమీరిననేరము నంగీకరించి 9 నెలల కఠినవరకము ననుభవింప చెరసాల కేగిరి.

భరతఖండమున సానుభూతి:—ఇదివిజయమని తరువాత జరిగిన సంగతులవలననె తెలినది. గోఖలేగారీ పరిస్థితులను గూర్చి భరతఖండమున నుపన్యసించియు అసమ్మతి తెలిపియు ధనమును ప్రోగుచేసి దక్షిణాఫ్రికాకు పంపియు పనిచేయసాగిరి. మన వైసిరాయిగారగు హార్డింజప్రభువు ఈఘోరస్థితిని గూర్చి విమర్శించి సానుభూతిని కనపర్చెను ఆయన 1913 సం॥ డిశంబరులో చెన్నపురిలో నుపన్యసించుచు "ఈమధ్య దక్షిణాఫ్రికాలోని మీ దేశభక్తులు అక్రమములు, అన్యాయములని బయట నుండి చూచువారలమగు మనకుకూడ తోచుచున్న శాసనముల నుల్లంఘించు సత్యాగ్రహమును వహించి వ్యవహారములను తామె పరిష్కరింప బూనినారు. అట్లుచేయుటవలన వచ్చుకష్టములను శిక్షలనెరిగియె ఇష్టపడి భరింప సమకట్టియె ఉల్లంఘించు చున్నారు. ఇందు మనభరతఖండము యొక్క సానుభూతి వారియందుకలదు భరతఖండమునకు మాత్రమేకాదు భారతీయులు కాకపోయినను ఈదేశపువారియందు అభిమానముకల నావంటి వారికెల్లరకును సానుభూతి కలదు" అనిరి.

ఆండ్రూస్ పియర్సన్ గారలు:-ఇంతలో భరతఖండమున దక్షిణాఫ్రికా పరిస్థితులనుగూర్చి అసమ్మతి తెలుపు సభజరిగెను.

విరాళములను సమకూర్చిరి. దక్షిణాఫ్రికాలో చెఱసాల కేగిన నాయకులకు బదులుగ నచ్చట పనిచేయుటకును దక్షిణాఫ్రికా పరిస్థితులను చూచి ప్రకటించుటకు నచ్చటికి భారతీయ ప్రతినిధులు పోవుటకు తీర్మానింపబడెను. ఈరాయబారమున పోవుటకు పరోపకార పారీణులగు సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసుగారను క్రైస్తవమిషనరీ గురువును, డబ్లియూ. డబ్లియూ. పియర్సన్ గారును పూనుకొనిరి. వీరు పాశ్చాత్యులయ్యు భరతఖండమునె తమదత్తభూమిగా నెంచి భారతీయులను సహోదరులుగా పరిగణించి మానవసేవ చేయుచుండిరి ఆంద్రూసుగారు దక్షిణాఫ్రికా నిధికి తమ స్వల్ప ఆదాయమునుండి 1000 రూప్యముల నిచ్చి త్యాగము చూపిరి వీరిరువురును 1913 డిశంబరులో దక్షిణాఫ్రికాకు పోయిరి. వీరు పోవుచున్నప్పుడే స్మట్సుసేనాని మిమ్ములను కూడ చెరసాల కంపునని నౌకలోని వారనిరి

విచారణసంఘము:— గాంధిమహాత్ముడును ఆయన సతీమణియు పోలకు గారును కొల్లెన్‌బాషు గారును ఇతర నాయకులును చెరసాలలో శ్రమపడుచునే యుండిరి. ఈపరిస్థితులను గూర్చి ఇంగ్లాండులో ఆంప్తిల్ ప్రభువు ఉపన్యసించి భారతీయులపక్షమున చాల పనిచేసెను. ఎట్టకేలకు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారు కండ్లు తెరచిరి. దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయులస్థితిగతులను విచారించుటకు చక్రవర్తిగారొక విచారణసంఘము నేర్పరచిరి. కాని ఇందు భారతీయ ప్రతినిధులను నియమించలేదు. ఇదియె సోలమన్ విచారణసంఘము.

గాంధీప్రభృతుల దీక్ష:— ఈ విచారణ సంఘము భారతీయ సమస్యను విమర్శించు సందర్భమున గాంధీప్రభృతులను విడుదల చేసిరి. తాము విడుదల చేయబడినందులకు గాంధిగారు దుఃఖించి దుఃఖసూచకముగ ఒంటిపూటమాత్రమె భోజనము చేయుచు వలస కూలీవారివలె ముతక గుడ్డలు కట్టుకొనిరి. తమ ప్రతినిధులు లేని విచారణ సంఘమువలన లాభముండదనియు భారతీయులు అడుగుచున్న స్వల్పపు హక్కులు ప్రభుత్వము నిరాకరించినచో 1914 సం॥ జనేవరు 1 వతారీఖునసే మరల సాత్విక నిరోధము ప్రారంభించి ఇదివరకు కన్న నధిక కష్టములు పడుటకు సంసిద్ధులుగ నుండవలెననియు నేటాలు భారతీయసభవారు సమావేశపరచిన సభలో గాంధిగారనిరి.

అండ్రూసుగారి శాంతి ప్రబోధము:— అండ్రూసుగారు గాంధి మహాత్ముని చూచినంతనే ఆయనపాదముల కెరగిరి. ఒక పాశ్చాత్యుడిట్లొక ఆశియావానికి నమస్కరించె ననువార్త దేశ మెల్లయెడల వ్యాపించెను అచ్చటి హిందూమహ్మదీయుల యైకమత్యముజూచి అండ్రూసుగా రాశ్చర్యపడిరి. అండ్రూసుగారు గాంధిగారి ఫోనిక్సు ఆశ్రమమునకుపోయిరి. అచ్చట గాంధిమహాత్ముని సతీమణిని దర్శించి నమస్కరించిరి. ఆమె మూడు నెలలు కారాగారమున కష్టము ననుభవించి, చిక్కి, శల్యమై యుండెను. ఆశ్రమవాసుల నిరాడంబర జీవితములను చూచి అండ్రూసుగా రాశ్చర్యపడిరి. ఇతలో తమకుదర్శన మిచ్చెదనని స్మట్సు సేనాని అండ్రూసుగారికిని గాంధిగారికిని తంతినంపెను.

వీరిరువురును కాఫరు రైలులో 3 వ తరగతిలో పోదలచిరిగాని పాశ్చాత్యుల సమ్మెవలన ఇనుపదారి పనివారును సమ్మెకట్టుటవలన ఐరోపావారి రైలులో నొకపెట్టెలో కూర్చుండి ప్రిటోరియాకు పోయిరి. అక్కడ 15 దినములుండిరి భారతీయ నాయకులు ప్రభుత్వమువారి విచారణసంఘము యెదుట సాక్ష్యమిచ్చుటకు నిరాకరించిరి 20,000 మంది పురుషులు స్త్రీలు మరల చెఱసాలకేగ సిద్ధముగా నుండిరి. ఈసూారు సాత్విక నిరోధమును మొదలిడినచో భారతీయులను తుపాకులతో కాల్చివైతుమని దక్షిణాఫ్రికా వారనిరి. ఆండ్రూాసు గారు క్లిష్ట పరిస్థితుల జూచిరి. ఇది భారతీయుల ఆత్మగౌరవమును కాపాడుకొను పోరాటమని ఆండ్రూాసుగారు గ్రహించిరి. తానుకూడ వారితో చేరి చెఱసాలకేగు తలంపీయుటకు కలిగెను. పాశ్చాత్యుల సమ్మెవలన స్మట్సు సేనానికి తీరికలేకుండెను ఎట్టకేలకు ఆయన వీరికి దర్శనమిచ్చి సంధిమాటలాడెను. గాంధిగారును ఆండ్రూాసుగారును ఫోనిక్సు ఆశ్రమమునకు తిరిగివచ్చిరి. గాంధిగారి సతీమణికి చాల జబ్బుచేసి కుదిరెను. ఆండ్రూాసుగారును పియర్సన్‌గారు నెంతో శ్రమపడి పాశ్చాత్య ప్రజలకు బోధించి శాంతిని భ్రాతృభావమును సమకూర్ప ప్రయత్నించిరి. నిజముగ వీరు లేనిచో భారతీయులకును దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమునకును సంధియె కుదిరి యుండదు. పాశ్చాత్యుల సమ్మెయు ప్రభుత్వమువారి యదృష్టవశమున వచ్చినది. వారుకష్టములలో నుండగ సత్యాగ్రహముచేయ నిచ్చగింపని గాంధిగారి మహాదక్షయమున కంతరాయము గల్పించెను.

పియర్సన్ గారు కొన్ని దినములు ట్రాన్సువాలులోను, ఒక నెలదినములు నేటాలులో నుండి పరిస్థితులనెల్ల స్వయముగ చూచి ఒక నివేదికను వ్రాసి ప్రకటించిరి. భారతీయులను తెల్లవారు సేవగించుకొనుటయు వీరికి హక్కులు లేకపోవుటయే గాక ప్రయాణసౌకర్యము లేకపోవుటయు ఆస్తి కొనుటకు, వర్తకము చేయుటకు వీలు లేకపోవుటయు ప్రభుత్వమువారు నిర్ణయించు ప్రత్యేక గూడెములందె నివసింపవలసి వచ్చుటయు జోహానసుబర్గు ప్రిటోరియా నగరములందు ట్రాముబండ్లపైన పోవుటకు వీలు లేకుండుటయు నీయన స్వయముగ చూచిరి ఆయన వలస కూలిపనివారి స్థితిగతులను కూడ స్వయముగ చూచిరి. ఇయన వ్రాసిన నివేదికను ప్రభుత్వపక్షమువారు కూడ నిష్పక్షపాతముగనున్నదని అంగీకరించిరి.

ఆండ్రూసు గారును గాంధిగారును అప్పుడు గవర్నరు జనరలగు గ్లాడ్‌స్టన్ ప్రభువుగారి సహోదరి యతిథులుగ నుండి యామెకు స్థితిగతులు చెప్పిరి. పాశ్చాత్యస్త్రీపురుషులలో కొందరు భారతీయుల పట్ల తమ సానుభూతిని చూపిరి. ప్రధానమంత్రి బోథాగారి భార్యకును భారతీయులపట్ల సానుభూతి కలిగెను. ఆదినములలో ఆండ్రూసు పియర్సన్ గారల సేవయప్రతిమానముగ నుండెను. దీనివలనె దక్షిణాఫ్రికాలో నాక్షణమున శాంతిచేకూరుటకు వీలుకలిగెను. ఆండ్రూసుగారు గాంధిమహాత్మునకు ప్రాణమిత్రుడయ్యెను.

ఫలితములు:—భారతీనాయకునకును ప్రభుత్వమువారికిని సంధికుదిరెను. భారతీయుల చిక్కులు కొంతవరకు తీరెను.

సత్యాగ్రహసమరమంతమొందెను. భారతీయులెల్లరు విడువబడిరి. ఈసమరమునందు నాగప్పన్ చెఱసాలలో మరణించెను వల్లియమ్మయు చెఱసాలలో మరణించెను. నారాయణస్వామిని ప్రభుత్వమువారు హిందూదేశమున కంపివైచుట కొకరేవునుండి యింకొకరేవునకు తరుమగ నతడు కెలగో అఖాతప్రాంతమున మరణించెను. వోక్సురస్టు సరిహద్దు దగ్గరకు నడిచి శిక్షింపబడి చెఱసాలకేగిన 75 సం॥లముసలి వీరుడు హర్బత్ సింగు దర్బన్ చెఱసాలలోనే మరణించెను. ఆవృద్ధుని గాంధిగారు చెరసాలలో చూచి అతని ధైర్యస్థైర్యములకు మెచ్చుకొనియుండిరి. సత్యాగ్రహసమరమున ధనమును ఆరోగ్యమును గోల్పోయిన కుటుంబములెన్నియోయుండెను ఒకకోటి రూప్యములు భారతీయులు నష్టపడిరి. గాంధిగారికి సాహాయ్యముచేసిన పాశ్చాత్య ప్రముఖుడు పోలకుగారు చెరకంపబడగ నాయన భార్యయు బిడ్డలును దిక్కులేక పోవుటవలని దుఃఖమునె గాక తమజాతి వారివలన బహిష్కరింపబడి కష్టము ననుభవించిరి. గాంధిగారికి దక్షిణాఫ్రికాలో కొందఱు పాశ్చాత్యులు స్నేహితులై భారతీయులపట్ల సానుభూతి జూపుచుండిరి.ఆయన ప్రాణముల నొకమారు డోక్ దంపతులు కాపాడియుండిరి. డోక్ గారు బాప్టిస్టుక్రైస్తవగురువు. ఈయన రొడీశియా లో పరోపకారకార్యమందె మరణించెను: గాంధిగారు ఆండ్రూసుగారితో ప్రిటోరియాకు పోయినప్పుడు డోక్ సతీమణినిదర్శించి కృతజ్ఞతచూపిరి. డోకుగారు వ్రాసియుండిన గాంధీజీవితము డోక్ గారి కొమరుడు ప్రకటించెను.

గాంధిస్మట్సు ఒడంబడిక:—గాంధిగారు ఫోనిక్సు ఆశ్రమమునకు పోవుచు 21-1-1914 తేదిన ప్రభుత్వము వారి కొక లేఖ వ్రాసెను. ఈలేఖయె అప్పుడు ప్రభుత్వమువారికిని గాంధి ప్రభృతులకును జరిగిన తాత్కాలిక ఒడంబడికను గూర్చి తెలుపుచున్నది. "స్మట్సుగారు నాకు సందర్శనములిచ్చినందులకు కృతజ్ఞుడను. రాబోవు కమీషనులో భారతీయ ప్రతినిధులను చేర్చుటకుగాని ఈకమీషను వారు పరిస్థితులను చూచి నిర్ణయించినచో నింకొక (కమీషను) విచారణసంఘమును భారతీయుల కష్టములు బాపుట కేర్పరచుడని నేనుకోరిన కోరికలు మంత్రిగారంగీకరించరని తోచుచున్నది. ఇందువలన నీకమీషనుపైన భారతీయులకు నమ్మిక యుండుటకష్టము. అయినను నాకుసందర్శనముల నొసగి నా మాటలు నెమ్మదిగ వినినందున సత్యాగ్రహము మరల ప్రారంభించి కమీషను వారి విచారణకు అడ్డంకి కలిగింప ప్రయత్నింపవలదని నేను మావారికి సలహానిచ్చుటకు వీలుకలిగినది. ఈమధ్య నేటాలులో జరిగిన సమ్మెలో భారతీయులను పెట్టిన బాధలను గూర్చి మేము కమీషనువారి ఎదుట చెప్పుకొనవీలు లేకున్నది. మాఖైదీలనెల్లరను విడుదల చేయుమని కోరుచు సత్యాగ్రహమును నిలిపితిమి. మాకు న్యాయముకలుగుటకు తీర్మానింపబడవలసిన విషయములేమన (1) 3 పౌనుల తలపన్నును రద్దుచేయుట (2) వివాహముల విషయము. ఈరెండు విషయములను గూర్చి శాసనములు చేయవలసినదని, నేను మీతో చెప్పియున్నాను. (3) కేపుకాలనీలోనికి తిరిగివచ్చు విషయమున పరిపాలకుని

ఉద్యోగులను హెచ్చరించిన చాలునని మంత్రిగారికి నివేదించి యున్నాను (4) ఆరెంజిఫ్రీస్టేటు విషయమునను కొంచెము మాఱ్చిన చాలును. (5) ఉన్నహక్కులు పోకుండ ప్రస్తుతపు శాసనములు న్యాయముగ పరిపాలింప బడునని వాగ్దానము చేయవలెను. ఇవి మంత్రిగా రంగీకరించినచో భారతీయులకు నేనిందు వ్రాసిన ప్రకారము చెప్పి యొప్పించెద నని వ్రాసిరి. అంతట నీపద్ధతులు మనసునం దుంచుకొని వారి సలహాలను మన్నించి బ్రిటీషు విచారణ సంఘమువారి సలహాలను గమనించి ఇండియస్ రిలీఫుచట్టము అను భారతీయ విమోచన శాసనము (Indian Relief Act) దక్షిణాఫ్రికా పార్లమెంటులో ప్రవేశపెట్టి 1914 సం॥ 22 చట్టముగ సమితి ప్రభుత్వమువారు జూలై నెలలో తీర్మానించిరి 3 పౌనుల తలపన్ను తీసివేయబడెను భారతీయులకు అప్పటికున్న హక్కులు పోకుండ సుంతుమని స్పష్టపరచిరి. ఇంతవరకు నంగీకరింపఁబడని హిందువుల వివాహ ములను ప్రభుత్వము వారు అంగీకరించిరి. జాతీభేదమును వర్ణభేదమును బట్టి శాసనములు చేయమనిరి భారతీయులను నిర్బంధించి సాగనంపుటకు గాక ఇష్టమున్న వారు దేశము వదలిపోవు పద్ధతికి భారతీయుల పక్షమున గాంధిగా రంగీకరించిరి. భారతీయులను వలసకూలికి పంపు పద్ధతి రద్దుచేయబడెను. విద్యావిషయకములు నితరములు నగు కొన్ని సంస్కరణములు చట్టమున నుదహరింప బడనప్పటికిని చేయబడునని ప్రభుత్వము వారిపక్షమున స్మట్సుగారుగాంధిగారితో చెప్పిరి. గాంధిగారట్టి సంస్కరణములను గూర్చి నివేదించి

లేఖను వ్రాసిరి దీనిని స్మట్సు సేనాని జూన్ 30 వ తేదీన వ్రాసిన లేఖలో చర్చించి యుండెను. గాంధిగారా లేఖ కాదినమె ప్రత్యుత్తరము వ్రాసిరి. “ఇండియన్ రిలీఫు చట్టమును, మీ లేఖలును సాత్విక నిరోధోద్యమమును ముగించుచున్నవి. నేనింకను చాలినన్ని హక్కులు కోరలేదని నాదేశీయులు తలంచుచున్నారు. వివిధరాష్ట్రములలోని లైసెన్సు చట్టములను ట్రాన్సువాలు బంగారుచట్టములను ట్రాన్సువాలుపట్టణచట్టములను నేటీవులును, అరబ్బులును, ఆశియావారును భూములను కొనరాదని ట్రాన్సువాలువారు1885 లో శాసించిన 3వ చట్టమును మార్చలేదనియువారు నివసించుటకు వర్తకము చేయుటకుభూములుకొనుటకునుహక్కులు గలిగింపలేదనియు ననుచున్నారు. వివిధరాష్ట్రములలోని వారొకచోటినుండి యింకొకచోటికిపోవుటకు సౌకర్యములు లేవనుచున్నారు. వివిధములగు భారతీయవివాహములు శాస్త్రసమ్మతములుగ చేయబడ లేదనుచున్నారు. ఈవిషయములెల్ల సత్యాగ్రహ సమర కారణములుగ చేర్చుమని వారు నన్ను కోరిరిగాని నేనంగీకరింపలేదు. వీని నెప్పుడో యొకప్పుడు ప్రభుత్వమువారు చేయవలసియున్న మాట వాస్తవము. భారతీయులకు సంపూర్ణములగు హక్కులు వచ్చినగాని తృప్తికలుగదు. ఓపికతో వేచియుండి పనిచేయుడనియు పాశ్చాత్యులీహక్కులనెల్ల వారికి నిచ్చుటన్యాయమె యని గమనింపక పోవరనియు కొన్ని నెలలనుండి భారతీయ సమస్య పట్ల ప్రభుత్వమువారు చూపుచున్న సానుభూతి మీ లేఖలలో మీరువ్రాసినట్లు శాసనములను పరిపాలించు పట్లను చూపబడునేని భార

తీయులు సమితి ప్రభుత్వమున కేచిక్కును లేకుండ కొంత శాం తిని పొందగలరు." అని వ్రాసిరి. ఈలేఖతొ గాంధిస్మట్సు ఒడం బడికయని ప్రసిద్ధికెంకెను.

గాంధిమహాత్ముడును ఆయనసతీమణియు దక్షిణాఫ్రికాను విడచి పోవుటకు పయనమైరి. వారు పోవునప్పు డచ్చటి ప్రజలు చూపినప్రేమకు మేర లేదు. గాంధిమహాత్ముడు డర్బన్, జోహాన సు బర్గు మున్నగుపట్టనములందు ఉపన్యాసములనిచ్చి 1914 సం జూలై నెలలో భార్యతో లండన్ నగరమునకు పోయెను. అ చ్చట వీరి గౌరవార్థము సిసిల్ హొటలులో ఆగష్టు 8 వ తేదీన గొప్ప సభ జరిగెను. బ్రిటిషు ప్రధానామాత్యుడు రాజ కీయ నాయకులు ప్రభువులనేకు లభినందన పత్రములంపిరి. వల సరాజ్యాంగమంత్రిసభలోని సభ్యులగు భూపేంద్రనాథబాసు గారును నేడు శ్రీవీకవున్సిలు సభికులగు అమీరాలీగారును స్వాగతమిచ్చి గౌరవించిరి. గాంధిమహాత్ము డచ్చట నుండగనే ఐరోపామహాసంగ్రామము వచ్చినది. అంతట 1915 సం॥ జనేవ రు 9 వ తేదీన ఆయన బొంబాయి నగరముచేరిరి.

దక్షిణాఫ్రికా

VII
సామ్రాజ్య పౌరసత్వము.

సామ్రాజ్య ప్రతినిధుల యుద్ధసభలు:—ఐరోపా మహాసంగ్రామము వచ్చినది. జర్మనీవారితోడి ఘోరసమర సమయమున బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములోని రాజ్యములెల్ల నైకమత్యముతో సైనికులనంపి విజయముకొఱకు ప్రయత్నించెను. భారతీయసైనికుల యనన్యసామాన్య ధైర్యసాహసములు యుద్ధారంభముననే ప్రపంచమున కాశ్చర్యము గలిగించెను. గాంధిమహాత్ముఁడే స్వయముగ భరతఖండమున సైనికులను సమకూర్చెను. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము కొఱకు గాంధిమహాత్ముడిట్లు శ్రమపడుచుండగ నట దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయుల బాధలు తప్పలేదు. గాంధిస్మట్సు ఒడంబడికలో చేరని యితరకష్టములు ప్రభుత్వమువారు కలిగింప భారతీయు లనుభవించుచుండిరి. యుద్ధసమయమున నాందోళనము సలుపుట ధర్మముకాదని యూరకొనిరి. బ్రిటీషు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారు యుద్ధవిషయమున గార్యాలోచనము చేయుటకు తమ సామ్రాజ్యములోని దేశములవారి ప్రతినిధులను పిలిచి సామ్రాజ్యయుద్ధసభనుచేసిరి. ఈ సభలందు సామ్రాజ్యములోని వివిధభాగముల వారి ఆర్థిక రాజకీయ సామర్థ్యములను గూర్చియు పౌరసత్వములను గూర్చియు చర్చించిరి. 1917 సంవత్సరమున భారతీ

యరాజ్యాంగ మంత్రి మాంటేగూ (Montague) గారు ను సింహ ప్రభువుగారును బికనీరు మహారాజుగారును భరతఖండ ప్రభుత్వము పక్షమున ప్రతినిధులుగ యుద్ధసభలో కూర్చుండి కార్యాలోచన చేసిరి. భారతీయుల బాధ్యతలను గూర్చి కొంత చర్చజరిగెను. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము స్వతంత్ర రాజ్య సమ్మేళనము [Common wealth of Free Nations] అని రాజనీతిజ్ఞులు మహోపన్యాసములఁ జేసిరి. సామ్రాజ్యమున నొకభాగము వారింకొక భాగము వారితో సమానగౌరవము కలవారే యనియు వారికెల్లరకు సమానములగు బాధ్యతలును గలవనియు ప్రతిపాదింపబడెను. ఆయారాజ్యముల పరస్పరపురోభివృద్ధికి తగినట్లొండొరులతో కొన్ని నియమములను చేసికొనిరి. సామ్రాజ్యమున బాధ్యతాయుత ప్రాతినిధ్య స్వపరిపాలనము స్వాతంత్ర్యములేని భరతఖండమునకు ప్రతినిధుల సభయందు ప్రాతినిధ్యము లభించుటయె గొప్పగౌరవమని కొందఱు భారతీయులు తలచిరి. కాని దీనివలననెంతవరకు లాభముండునో ఇతరభాగములవారు భరతఖండమువట్ల చూపు ఆదరణమువలననె తెలియవలెననియు ఈ వాగాడంబరముల వలన లాభము లేదనియు జాతీయనాయకులనిరి. ఆ సామ్రాజ్యసభకు దక్షిణాఫ్రికాసమితి ప్రతినిధిగ స్మట్సు సేనానివచ్చి మహోపన్యాసము జేసెను

1918 సం॥ సామ్రాజ్యసభ:—సామ్రాజ్యయుద్ధమహాసభ 1918 సంవత్సరము జూలై 25 వ తేదీన పదునైదవమారు కూడెను క్రిందటిసంవత్సరపు సభలో నంగీకరింపఁబడిన పరస్పర

సంబంధమునుగూర్చిన "రెసిప్రోసిటీ" తీర్మానమును (Reciprocity Resolution) మజుల నుపపాదించిరి. (1) బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములోని వివిధభాగముల ప్రభుత్వములును, భరతఖండమునుగూడ తమ ప్రజలయొక్క వలసనుగూర్చిన విషయములందు సంపూర్ణమగు నధికారములు కలిగియుండుట న్యాయమనిరి (2) బ్రిటీషువారి దేశములలో భరతఖండమునందలి ప్రజలు కూడ చూచుటకుగాని వర్తకము చేయుటకుగాని కొన్నాళ్లుండుటకుగాని ఇతరభాగములకు పోయినప్పుడు పరస్పరసంబంధ విషయమున కొన్ని నియమములను చేసికొనవచ్చుననిరి. భరతఖండము వారితరదేశములకు పోయినప్పు డేశాసనములకు, ఆదరణకు పాత్రులగుచున్నారో ఆయాదేశముల వారిచ్చటికి వచ్చినప్పుడు నాయావిధములగు శాసనములు చేసి ఆదరణము చూపుటకు భారతీయ ప్రభుత్వము వారికి నధికారముండుట న్యాయమనియు, వలసకు పోవువారి కిచ్చు అనుమతి పత్రములలోనే వారు కొన్నాళ్లుండుట మొదలగాగల పద్ధతుల నుదాహరింపవచ్చుననియు, ఆదేశమువారి కిష్టములేనిచో కూలిపని చేయుటకుగాని శాశ్వతముగ నెలకొనుటకుగాని అనుజ్ఞనీయకుండ నుండవచ్చుననియు శాసించిరి. ఇదివరకె బ్రిటీషుదేశములలో నెలకొనిన భారతీయులు తమభార్యలను బిడ్డలను తీసికొనిరావచ్చునుగాని ఒక్కొకని కొక్కొకభార్యయు ఆమెపిల్లలును రావచ్చుననియు ప్రభుత్వమువారి వలన నిజముగ భార్యాబిడ్డలెయని నిరూపింపబడినవారు మాత్రమె రానర్హులనియు తీర్మానించిరి.

ముగ చేయుటకును పూనుకొనిరి. కాని భారతీయప్రభుత్వము వారి మొఱలవలన దక్షిణాఫ్రికా గవర్నరు జనరలుగారు దీనికంగీకరింపరైరి. అంతట వారూరకొనక భారతీయుల కనిష్టమగు లైసెన్సుల చట్టమును 1922 సంవత్సరములో మఱల ప్రవేశపెట్టిరి. శాసనసభల కెన్నిక హక్కులు తీసివైచిరి. ఇది గాక భారతీయ విద్వేషులగు పక్షమువారి నాయకుడగు హెర్ట్సోగుగారు భారతీయులకు మునిసిపలు ఎన్నికహక్కులను తీసివేయుటకు నవంబరు 1923 సం॥ లో నొక శాసనమును ప్రవేశపెట్టిరి. వీనినెల్ల స్మట్సుసేనానిగారి ప్రభుత్వము హర్షించెను. వర్ణభేద తత్వము ననుసరించి భారతీయులకు వ్యతిరేకముగ శాసనముల ను చేయుచు స్మట్సు సేనాని తన వాగ్దానమును తప్పెను.

రిపాట్రియేషన్:— 1917 సంవత్సరమున సామ్రాజ్య సభయందు “ బ్రిటీషు దేశముల పరస్పర సంబంధము విషయమున చేయబడిన తీర్మానమును భారతీయ ప్రతినిధు లంగీకరించినారు గనుక భరతఖండమునుండి దక్షిణాఫ్రికాకు అమితముగ ప్రజలు వలసవత్తురను భయము పోయినచో దక్షిణాఫ్రికాలో తక్కిన సంగతులెల్ల సులభములగు నని స్మట్సు సేనాని తన నిజోద్దేశమును సూచించెను. భారతీయులు తన దేశమున నుండుట తనకిష్టములేదని స్మట్సుసేనాని వర్ణభేదతత్వమును ప్రదర్శించిన పిదప భారతీయులు 1919 సంవత్సరపు 37వ చట్టము తమకనిష్టమని మొఱపెట్టుకొని ఆందోళనము సలుపసాగిరి. అంతట ఆశియావారి పరిస్థితులను పరిశీలించి వీరి వలసనుగూర్చి ప్రభుత్వమువా రేమిచేయవలెనో సూచించుటకును, దక్షిణాఫ్రికా ప్రభు

త్వమువారొక విచారణసంఘము (కమీషన్) ను నియమించిరి ఈ విచారణ సంఘమువారియెదుట సాక్ష్యమిచ్చుటకు భారతీయ ప్రభుత్వమువారు సర్ బెంజమిన్ రాబర్టుసన్ (Robertson) గారిని ప్రతినిధిగ బంపిరి. తుదకు మార్చినెల 1921లో నీవిచారణసంఘమువారొక నివేదికను బంపిరి. వీరు ఆశియా సమస్యను విమర్శించి భారతీయులకు నష్టపరిహారము నిచ్చి వారిని తమతమ దేశముల కంపుడని ప్రభుత్వమువారికి సలహానిచ్చిరి ఈపద్ధతికె రిపాట్రియేషన్ (Repatriation) అని పేరు. ఈపద్ధతివలన ప్రభుత్వమువారు తమ దేశములో నున్న భారతీయులను నిర్బంధించి బాధించి వెనుకకు సాగనంపవచ్చును. వారిని మరల రాకుండ నిషేధింపవచ్చును. వెనుకకు పోవనిష్టపడనివారిపైన తమశాసనములను ప్రయోగించి బాధింపవచ్చును. దీనికొరకు క్రొత్తచట్టములను చేయవచ్చును. భారతీయులను వెనుకకంపుట కొకకార్యస్థానమును స్థాపించిరి. "భారతీయుల కూలివారు దక్షిణాఫ్రికాలో చాలనిడుములబడుచు నచ్చటి యాదిమజాతులగు కాఫరులకన్న నీచమగుస్థితిలో దారిద్ర్య దుఃఖముల ననుభవించుటచూచి, కన్నీటితో వచ్చి భరత ఖండమునకు దారిచూపుమని దుఃఖించినవారినిచూచి హృదయము కరిగి, వీరిట్లు వెనుకకువచ్చుటయె మంచిదని నేను 1920 సంవత్సరములో తలంచితిని కాని ఈస్థితిని పురస్కరించుకొని దక్షిణాఫ్రికా సమితిప్రభుత్వము వారు భారతీయులనెల్లరను వెనుకకు వెడలగొట్టుటయు, ఇట్లు తిరిగివచ్చువారు వారియూళ్లలో బందుగులకు దూరమై పనిపాటలులేక దారిద్ర్యమున దుఃఖమున

బడుటయు చూచి ఈ రిపాట్రియేషన్ మంచిదే యనుకొని యుండుటకు పశ్చాత్తాపము జెందితిని ,, అని సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసుగారు 1922 సం॥ జూలై ఇండియన్ రివ్యూ పత్రికలో వ్రాసిరి.

భారతీయులను దక్షిణాఫ్రికా సమితి దేశమునుండి వెడలగొట్టుట కా ప్రభుత్వమువారనేక యుక్తుల బన్నినారు. తమ తమ దేశములకు బోవువారికి ప్రయాణమునకు కావలసిన వ్యయమును ప్రభుత్వమేభరించుననిరి. అట్లు పోవువారికి మరల దక్షిణాఫ్రికాకు వచ్చుటకు హక్కుండదు. భరతఖండపు ప్రభుత్వమువారిట్లు వెనుకకువచ్చువారి నాహ్వానించి పనులనుకల్పించుచున్నారనియు, బొంబాయి, కలకత్తా, చెన్నపట్టణములలో కార్మిక కార్యస్థానములు (Depot) స్థాపించుచున్నారనియు, హిందూదేశమున బియ్యము చౌకయైనదనియు, రిపాట్రియేషన్ కమీషనరుగారైన హెర్బర్టు సీ. విన్కోల్ గారు ప్రకటించిరి.

రిపాట్రియేషన్ దుఃఖితులు:—మునిగాడికథ:—,,నా రెండవభార్య 1921 సం॥ లో చనిపోయినది. నాకు మనస్సు స్థిమితముగలేక ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించిన ప్రకటనలను జూచి నాకొమార్తెయు, పదునాల్గేడులబాలికయునగు ముత్యాలు, నాకొమాళ్లు అమికిగాడు,నారాయణస్వామి,నేను, ప్రయాణమునకు వ్యయములేకుండ ఇండియాకు తిరిగివచ్చితిమి. మన దేశములో మాయూరగు వందవాసికి పోయితిని. అచ్చట మా బంధుగులెవ్వరును కనబడరైరి. అంతట నేను చెన్నపురికివచ్చి మరల నేటాలుకే పోవుట కనుమతిపత్రము (Passport) ను

కోరితిని. కాని నాకీయరైరి. డర్ సాలాం(Dar Saalam) కు పోవుట కనుమతినిచ్చిరి. మేముపోయితిమి. అచ్చట జ్వరములు చెలరేగుచుండెను మాకచ్చట సాహాయ్యము చేయువారెవ్వరును లేరైరి అంతట అచ్చటినుండి 8 నెలలు నడిచి మొజాంబిక్ కు పోయితిమి. అచ్చటనున్న భారతీయసోదరులు మాపైన గనికరించి 40 పౌనులు చందా ప్రోగుచేసి మమ్ము డెలగో అఖాతమునకు ఓడనెక్కించిరి. అక్కడ మేమిరువది దినములుంటిమి. అచ్చటకూడ మన భారతీయసోదరులె ఇరువదిపౌనుల విరాళములను ప్రోగుచేసి మాకిచ్చిరి. మేము నేటాలులో జూలూదేశమున సోమవేలీ చేరితిమి. అచ్చట పోలీసువారు మమ్ములను అరెస్టుచేసి ఇరువదిదినములు చెరసాలలోనుంచి తరువాత డర్బనులో వలసప్రజలడిపోకిపంపిరి ఈసంగతి డర్బనులోని భారతీయులకు తెలియగ వారు మమ్ము జామీనుమీద విడిపించిరి. అచ్చటి వలసనిషేధకోద్యోగి మాకేసు మంత్రిగారికి తెలియపరుపగా నాయన విచారింపకుండగనే మమ్ములను మరల దేశాంతరమున కంపుడని శాసించిరి. తరువాత నాకు దక్షిణాఫ్రికాలోనే పుట్టిన పిల్లల జన్మబాధ్యతలనుగూర్చి నిర్ణయించుటకు నాకేసును భారతీయులు సుప్రీముకోర్టుకు పంపిరి. వారు వలసబోర్డువారికి నాకేసును పంపిరి. అచ్చట నాకేసు లింకను విచారణలో నున్నందున నాబాలుర నచ్చటనుంచి నాభార్యతో మరల నిండియాకు వచ్చితిని. మేమాదేశమునకు వలసకూలి యొడంబడికల ప్రకారము పోయి చాలకాలముంటిమి. అందువలన నిచ్చటి బాధుగులతోడి సంబంధము

పోయినది. ఆఫ్రికాలో మాకుండినహక్కులు నీచట్టమువలన పోయినవి. మేమేమిచేయవలెను?"

నాథమునికథ:—నాథముని మొదలియారనునతడు దక్షిణాఫ్రికాలోనే పుట్టిన భారతీయుడు భరతఖండమున పాడిపంటలు సమృద్ధిగానున్నవనియు, పనిదొరకుననియు దక్షిణాఫ్రికా యుద్యోగులు చెప్పినమాటలువిని మోసపోయెను. ఇతనిని రెస్ట్రిక్షన్ యాక్టు ప్రకారము ఇండియాకు పంపిరి. పాపము ఇతని బంధువులెల్లరును దక్షిణాఫ్రికాలో నున్నారు అతడు 19 వత్సరముల వయసువాడు. అతడు 'టెన్నింగు' ను నమ్మి నెలకు 6 పౌనులున్నర (97½ రూప్యములు)వచ్చు వేతనమును వదలుకొని హిందూదేశమునకు వచ్చినాడు. ఇతని కిచ్చట నేయుద్యోగమును దొరకలేదు. అతనికి సాహాయ్యము చేయువారెవ్వరును లేరు. ఇట్టివారసంఖ్యాకులుగ నున్నారు" అని ఇండియన్యు యక్బార్ అను పత్రికలో ప్రకటింపబడినది. భారతీయులను తెల్లవారును, ప్రభుత్వమువారును తిన్నగ చూడరైరి. రైళ్ళలోను, ట్రాముబండ్లలోను భారతీయులను నీగ్రోలతోపాటు వెనుకప్రక్క కూర్చుండునట్లు చేసిరి. ఎంత శుభ్రముగ నున్న భారతీయుడైన నంతియె. ఎంత ధనవంతుడైన నంతె. ఎంత మడ్డివాడైనను తెల్లవాడు ఉత్తమాసనమునలంకరించును. భారతీయులు రాత్రి తొమ్మిదిగంటలైన పిదప తిరుగరాదు. ఇట్లు ఒత్తిడిచేసిన భారతీయులెల్లరు భరతఖండమునకు పోవుదురని వారియూహ.

దక్షిణాఫ్రికాలో పశ్చిమభాగముననున్న భారతీయుల స్థితియు బాగుగలేదు. 1922 సం॥లో జీజీభాయిగారు వైస్రాయిగారి కంపిన రాయబారము మార్చి 22 వ తేదీన వారిని దర్శించి స్థితిగతులెల్ల చెప్పెను. ఈభాగము జర్మనీవారినుండి బ్రిటీషువారు తీసికొనక పూర్వము భారతీయులరాకను నిషేధించు చట్టములులేవు. ఇది దక్షిణాఫ్రికాసంయుక్త సమితిలో చేర్చబడినప్పటి నుండియు నీనిషేధము వచ్చినది. వీరి బాధలు నిజముగ నన్యాయములేయని వైసిరాయిగా రంగీకరించియు ఏమియు చేయజాల రైరి. వలస రాజ్యములకు స్వపరిపాలనము కలదు. వారి నెవ్వరేమనలేరు.

భారతీయ విద్వేషులు:— దక్షిణాఫ్రికాలోని నేటాలు ప్రావిన్షియల్ కాంగ్రెసువారు స్మట్సుసేనాని నాయకత్వమున భారతీయులకు వ్యతిరేకముగ ఆందోళనము చేయుచునె యున్నారు. హెర్టుజాగ్ గారి నాయకత్వమున జాతీయ పార్టీవారు వారికన్నను తీవ్రముగు భారతీయ విద్వేషులు. స్మట్సుసేనాని భారతీయులను గూర్చి మనము చేయునది పలుకునదియెల్ల సామ్రాజ్యమునకే సంబంధించునని చెప్పి ,,వారికి మనము చేయగల ఉపకారము వారిదేశమునకు బొమ్మనుటయె " అనెను పరిపాలనమున ఆయన తరువాత ముఖ్యుడైన సర్ తామస్ వాట్ గారును ప్రభుత్వమువారి నీవిషయమున జాగ్రత్త దీసికొనునట్లు చేయవలెననిరి. వీరికాంగ్రెసు భారతీయులకు హానికరములగు తీర్మానములు రహస్యముగ చేసెను. భారతీయు

ల నెట్లయినను దేశమునుండి వెడలగొట్టవలెనని వీరు నిశ్చయించిరి.

శాస్త్రిగారి ఆశాభంగము:— 1921 సం॥ లో రైట్ ఆనరబుల్, వి. ఎస్. శ్రీనివాస శాస్త్రిగారు భారతీయుల పక్షమున సామ్రాజ్య సభలో భారతీయులకు సమాన పౌర హక్కులనిచ్చు తీర్మానము నుపపాదించినప్పుడు దక్షిణాఫ్రికా ప్రతినిధి తప్ప తక్కిన వారెల్ల రంగీకరించి యుండినందున, ఇది భారతీయులకు లాభకరముగ నుండునను తలంపు కలిగెను 1918 సం॥నాటి పరస్పర సంబంధతీర్మానమునె 1921సం॥లో మరల తీర్మానించిరి. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములోని ప్రతి భాగమ్మునకును వలసవిషయమున స్వయం నిర్ణయ సూత్రము ననుసరించి వలసను నిషేధించు నియమములను చేసికొను హక్కు భారతీయ ప్రభుత్వమునకు గూడ కలదని అంగీకరింపబడెను. శాస్త్రిగారు సామ్రాజ్య వలస రాజ్యములందు తరువాత పర్యటనము సలిపినప్పు డీతీర్మానములవలన లాభములేదని తెలిసినదని వ్రాసినారు. 1921 సం॥ తీర్మానపు సూత్రమును బ్రిటీషువారు ఆచరింపలేకపోయిరి. స్మట్సు సేనాని తనశక్తి నుపయోగించి భారతీయ ప్రజలపట్ల నిరంకుశముగ ప్రవర్తించెనఘని చెప్ప సాగెను

1923 సం॥ సామ్రాజ్యసభ:— తెజ్ బహదూర్ సప్రూగారు 1923 సం॥ లో హిందూదేశపు దొరతనమువారి ప్రతి

నిధిగ సామ్రాజ్యసభకుపోయిరి. ఇండియామంత్రియగు పీలు ప్రభువును వైసిరాయియగు రీడింగు ప్రభువును భారతీయుల బాధ్యతలనుగూర్చి ముచ్చటించిరి. సభలో దక్షిణాఫ్రికా ప్రతినిధి స్మట్సుసేనాని మఱల భారతీయుల విషయమున పెదవి విఱచినాఁడు. 1923 సం॥ అక్టోబరు 23 వ తేదీన సామ్రాజ్య సభవారు వలసరాజ్యములలోని భారతీయులయొక్క స్థితిగతులనుగూర్చి యోజింపనిశ్చయించిరి. పీలుప్రభువు భారతీయుల స్థితినిగూర్చి చెప్పి వారి ఆశయములు నివేదించెను. సప్రూగారును ఆళ్వారు మహారాజుగారును (ఇండియా ప్రతినిధులు) మహోపన్యాసములజేసిరి. బ్రిటీషువారు స్వయముగ పరిపాలించుచున్న కెన్యా, ఉగండా, ఫీజీ దేశములలోనైనను భారతీయ వలసప్రజల స్థితిని విచారించి వారికి సమానహక్కుల నిచ్చువిషయమును విచారించుటకు, 1921 వ సంవత్సరపు తీర్మానము నమలులో పెట్టుటకు మార్గము లరయుటకును, ఒక సంఘము నేర్పాటుచేసి పంపుటకును అంతవరకును, భారతీయులకు వ్యతిరేకములగు చట్టములను ఆపుటకును తీర్మానించుటకు సప్రూగారు ప్రయత్నించిరి. ప్రాతపద్ధతులను కదలించుట కంతగ నిష్టపడకున్నను, ఈ తీర్మానముయొక్క ముఖ్యోద్దేశమునకు సభవారిలో స్మట్సుసేనానితప్ప తక్కినవారెల్లరంగీకరించిరి. భారతీయులకోరిక లసంభవములనియు, కెన్యాలో గాని దక్షిణాఫ్రికాలోగాని ఇట్టిబేరములు సాగవనియు స్మట్సుసేనాని పలికెను. బ్రిటీషు ప్రధానామాత్యుడగు బాల్డ్విను (Baldwin) గారు సప్రూగారి తీర్మానమును కొంతవరకు

అంగీకరించినట్లు చెప్పెను. సప్రూగారిందుకు సంతసించిరి కాని బ్రిటీషు రాజనీతి నిజాభిప్రాయములు కెన్యావిషయమును తరువాత బయల్పడినవి.

దక్షిణాఫ్రికా

VIII

గాంధీస్మట్సు ఒడంబడిక యొక్క గతి.

స్మట్సుప్రభుత్వము:— "రిపాటిరియేషను" పద్ధతి ప్రకారము నయముననో భయముననో బుజ్జగించియో బాధించియో స్మట్సుసేనానిప్రభుత్వమువారు భారతీయులను వెనుక కంపసాగిరి. అందువలన భారతీయుల జనసంఖ్య తగ్గినది. 1921 నాటికి దక్షిణాఫ్రికాలో 161339 రు మాత్రముండిరి. భారతీయులను దక్షిణాఫ్రికాకు రాకుండ నిషేధింపుడని ప్రబోధము సేయుటకొక సంఘము స్థాపింపబడెను. స్మట్సుగారి పరిపాలనమున హర్ట్యాలెట్టు ఎన్నిక చట్టమువలన భారతీయులకు పూర్వముండిన కొలది ఎన్నికహక్కులుకూడ పోయినవి. డర్బను భూవిక్రయముల చట్టమువలన భూములు తెల్లవారికి ప్రత్యేకింపబడెను. ఆప్రదేశములందు భారతీయులు కొనరాదు. నేటాలులోని ఎన్నిక చట్టమువలన భారతీయులు స్థానిక సంస్థల కెన్నుకొనుహక్కు నశించెను. శాస్త్రిగారు కెన్యాపర్యటనము సలిపి స్మట్సు సేనానిని దర్శించిరి. అచ్చటి పరిస్థితులనుచూచి, బ్రిటీషుసామ్రాజ్యము "తెల్లబోయరుల సామ్రాజ్యమనియు స్వతంత్రరాష్ట్ర సమ్మేళనము కాదనియు" గ్రహించిరి. లేనిచో కెన్యావలసరాజ్యమువారి యుద్దేశములను బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమేల యంగీకరింపవలెను? ఇది నిజమయ్యెను.

నివేశనములచట్టము:— 1924 సంవత్సరమువచ్చినది. జనవరు 8 వ తేదీనను స్మట్సుసేనాని తన సుప్రసిద్ధమగు నివేశనములచట్టము (Class Areas Bill) ను ప్రచురించెను. "ఆదిమవాసులగు నేటీవులు" గాక ఇతర జాతుల వారికి ప్రత్యేకముగ నివసించుటకును వర్తకము చేసికొనుటకును దేశమున నివేశనములను నిర్ణయించుట" కు నీశాసనమును చేయుచున్నామని ఉపోద్ఘాతమున వ్రాసిరి. ఇందువలన ఆయా జాతుల వారాయాస్థలములందె నివసింపవలెను, వర్తకము చేయవలెను. ఇందుకు విరుద్ధముగ నివసింపదలచువారికిని వర్తకము చేయువారికిని లైసెన్సు లీయబడవు. ఇట్లు నిర్ణయింపబడిన నివేశనములలోని ఆయాజాతివారి ప్రతినిధులు ముగ్గురును ఒక అధ్యక్షుడునుకలసి ఒక సంఘముండును. వీరి సలహాను స్థానిక పరిపాలకులు కోరినచో వీరేదైన చెప్పవచ్చును. ఈచట్టము గాంధీస్మట్సు ఒడంబడికకు విరుద్ధముగ వర్ణభేదములను పురస్కరించుకొని ఆశియావారిని బాధించుటకు చేయబడినదనియు ఆయాతావులందుండు వారాయాతావులనె వర్తకము చేసికొనునట్లు శాసించి భారతీయులింతవరకు చేసికొనుచున్న వ్యాపారమును ఇది నిషేధించుచున్నదనియు తమ దక్షిణాఫ్రికా అనుభవములనుబట్టి యిట్టి ప్రత్యేకస్థలనిర్ణయము ఘోరముగ పరిణమించుననియు గాంధిమహాత్ముడు 1924 సం॥ ఫిబ్రివరు 14 తేదీన చెప్పెను. స్మట్సుసేనాని ప్రభుత్వమున స్వదేశ మంత్రియగు డంకన్‌గారికి భారతీయులు దీనినిగూర్చి మొఱపెట్టుకొనిరి. ఈ చిత్తుచట్టమును భారతీయ

సంఘముల కంపినప్పుడు తమ యభిప్రాయములను ప్రభుత్వము వారికంపక సభలుచేసి తృప్తిపొంది యిప్పుడిట్లెల నిషేధించుచున్నారని ఆయనపలికెను. అయినను ఈచట్టము ప్రజాభిప్రాయము ననుసరించి ప్రత్యేక నివేశనములను నిర్ణయించుచున్న దనియు నిది భారతీయులను బాధించుటకు చేయబడుట లేదనియు సెలవిచ్చిరి. 1924 సం॥ మార్చి నెలలో సరోజినీదేవియు తూర్పు ఆఫ్రికానుండివచ్చి కేపులోను ట్రాన్సువాలులోను పర్యటనము చేసెను. ఆమె స్మట్సుసేనానిని డంకను మంత్రిని సందర్శించెను. కాని స్మట్సుసేనాని రాజతంత్రజ్ఞుడు. చల్లని మాటలతో కాలయాపనము చేసెను. పాశ్చాత్యులకును నలుపురంగు మిశ్రమజాతి వారికిని ఆదిమవాసులకును నిశాసనమును వర్తింపజేయక భారతీయులనె గురిచేసెను. తెల్లవారి సేవకులందట్టి మిశ్రమజాతివారుండుటవలన నట్లుచేసిరి. చట్టమును శాసనసభలో మార్చిప్రవేశ పెట్టి మొదటిమారు శాసించిరి. ప్రియులులో రెండవమారు చదివిరి. ఇంతలో స్మట్సుగారి ప్రభుత్వము పోయినందున చట్టమును పోయెను.

హెర్ట్జాగ్ ప్రభుత్వము:—స్మట్సుప్రభుత్వము పోయినది. 1924 జూనులోని ఎన్నికలలో విజయులై స్మట్సు సేనానికి బదులుగ హెర్ట్జాగ్‌గారు (Hertzog) ప్రధానామాత్యులైనారు. సమితి ప్రభుత్వమున యితర మంత్రులును మారినారు. డంకన్‌గారికి బదులుగ డాక్టరు డి. ఎఫ్. మాలన్‌గారు స్వదేశ వ్యవహారములకు మంత్రిగా

వచ్చిరి. స్మట్సుగారి పక్షమువారివలెనె వీరును భారతీయులకు వ్యతిరేకులు. దీనికితోడు దేశములోని తెల్లవారు భారతీయ విద్వేషులై సంఘములుగనేర్పడి వీరినింకను అన్యాయపు చట్టములను చేయుమని ప్రోత్సహించిరి. అయినను మాలన్‌గారి పద్ధతిపూర్వమువలె ఘోరమైన నిర్బంధక రిపాట్రియేషన్ గాక కొంచెముభిన్నము. "ఆర్థికముగ తెల్లవారికి భయంకరమగు ఆశియావారి యొత్తిడి మనవారికి కలుగనీయరాదను సూత్రము నంగీకరించుచు ఇతరవలస దేశములందు నీసమస్య యుండుటవలనను మనదేశములోని ఆశియావారిక్కడనేపుట్టి పెరిగి యుండుటవల్లను వారివిషయమున కొంచెము జాగ్రత్తగ ప్రసక్తి కలిగించుకోవలెను. ప్రస్తుతపు జనాభాలెక్క ప్రకారము దక్షిణాఫ్రికాలోనున్న 161000 మంది ఆశియావారిలో 102000 మంది మెల్లగ దేశమునుండి సాగనంపబడినారు. అట్లు పోవువారిసంఖ్య తగ్గుచున్నది. గనుక వారిని పొమ్మని ప్రోత్సహించుటకును తమ దేశమునకు వెడలిపోవుట కంగీకరించినవారికి విరాళము (Bonus) గ తలకు 10 పౌనులు కుటుంబమునకు 50 పౌనులను ఇచ్చుటకు గవర్నమెంటువారు నిశ్చయించినారు. ఈపద్ధతి ప్రకారము ఆశియావారిని తమ తమ దేశములకు పొమ్మని ప్రోత్సహించుటకు ప్రయత్నములు జరుపబడును. ఈ విషయము మనజాతీయ క్షేమమునకు ముఖ్యమైనది. గనుక అందరును సాహాయము చేయవలెను." అని 1924 సం॥ ఆగష్టు నెలలోనే మాలన్‌మంత్రి పలికెను.

నేటాలు ట్రాన్సువాలు పరగణాలలో ఆసియావారలు ప్రత్యేకముగ నుండుటకు వర్తకము చేయుటకు స్థలములను నిర్దేశించుటకును, ఇతరచోటుల నిషేధించుటకును, ఆయా ప్రదేశములలో $\frac{2}{3}$ వంతు భూస్వాములు మేజస్ట్రీటుగారి ఆధిపత్యమున తీర్మానించినచో ఆసియావారికి భూవిషయిక హక్కులను నిషేధించి కవుళ్ళు పుచ్చుకొను క్రయములుపొందు హక్కులు లేకుండచేయుటకు ఆసియావారు యూరపియను స్త్రీలను పనులకు నియమింపకుండ కఠినవిషేధము చేయుటకును, ఆసియావారి సంపర్కముకల యూరపియను సంస్థలలో యూరపియను స్త్రీ పురుషులు పనిచేయకుండుటకును, ఇకముందు ఆసియావారికి ఇతరచోటుల వర్తక లైసెన్సు లీయకుండుటకును, ఉన్న లైసెన్సులు ట్రాన్సుఫరు చేయకుండుటకును, యూరపియను పిల్లతో ఆసియావారు వర్తకము చేయకుండగను, దివాలా యైపోయినట్టిగాని ఋణదాతలతో రాజీచేసికొన్నట్టికాని ఆసియావర్తకుల లైసెన్సులు రద్దుచేయుటకును, రాబోవు పార్లమెంటులో శాసనము చేయబడవలెనని 1924 సం॥ సెప్టెంబరులో తెల్లవారు సభచేసి తీర్మానించిరి.

భారతీయ విద్వేషుల కోర్కెల ననుసరించి భారతీయులకు వ్యతిరేకములగు చట్టములుచేసియు వారిని ప్రోత్సహించియు బాధించియు దేశములోనుండి వెడలగొట్టుటకు పార్ల

జాగు పరిపాలకవర్గమువారు కృతనిశ్చయులైరి. ఈ యుద్దేశ్య ముతో నొక చిత్తు చట్టమును తయారుచేసిరి.

వర్ణభేదశాసనము:-- నేటీవులను, ఆసియావారిని గను లందును కర్మాగారములందును పనిచేయకుండ నిషేధించుటకు (Mines and Works Act) చట్టమును మాలనుమంత్రిగారు 1925 సం॥ ఫిబ్రవరులోనే దక్షిణాఫ్రికాసమితి అసెంబ్లీ శాసన సభలో ప్రవేశపెట్టిరి. ప్రభుత్వమువారికి శాసనసభయందు వ్యతిరేకపక్షము (Opposition) నాయకుడగుస్మట్సుసేనానియు నీ విషయమున గవర్నమెంటు పక్షమునే తన సమ్మతి నిచ్చెను. కాని ఇతడు దూరదృష్టితో దీనివలన పెద్ద యాందోళనము పుట్టుననిఅప్పుడె పలికియుండెను. తాను 1914 సంవత్సరములో గాంధిగారితో చేసిన ఒడంబడిక కిది విరుద్ధమని అతని యంత రాత్మ బోధించియేయుండును. ఈ బిల్లు మొదటిసారి తీర్మానింపబడెను. తరువాత దీనిని రెండవమారు చర్చించుటకు రెండునెలలలో ప్రవేశపెట్టినప్పుడు ప్రధానామాత్యుడగు హెర్ట్జాగుగారె 'అభేదభావమునకును వర్ణభేదములు లేకుండచేయుటకు' నింకను తరుణముూరాలేదనియు అయినను భేదము కనబరచునప్పుడు మాత్రము ఇతరుల కెవ్వరికిని కోపముగలుగకుండ, స్మట్సుగారే ఆసియావారలకు వ్యతిరేకముగ చేయించిన శాసనములందువలెనె జాగ్రత్తగ ప్రవర్తింపవలె ననియు సమితి శాసనసభలో నుపన్యసించిరి. ప్రభుత్వమునకు

వ్యతిరేక కక్షిలో స్మట్సుగారు లేనప్పుడు నాయకత్వము వహించుచుండు సర్. థామస్ స్మార్ట్సుగారు ఇది వర్ణభేదమును స్థాపించుచున్నదనియు, ఇది జపానువంటి గొప్ప రాజ్యములకు కష్టము గలిగించుననియు నీ బిల్లును రెండవమారు తీర్మానించవలదనియు నీ శాసన విషయమును విచారించుటకు కమిటీ వారి నేర్పరచుడనియు చెప్పిరి. పూర్వము స్వదేశవిషయ మంత్రిగ నుండిన డంకన్ గారును దీనికి ప్రతిఘటించిరి. ఈ చట్టము నిలుపు చేయబడెను. ఈ చట్టమును అసెంబ్లీవారు తీర్మానింపగ నెనేటువారు తోసివైచిరి.

కూలిచట్టము:— నేటివులు, నల్లవారు తక్కువకూలికి పనిచేసి తెల్లవారికి నష్టము కలిగించుచున్నందున తక్కువకూలికి పనిచేయుట నిషేధింపబడుచు నీ శాసనము చేయబడెను. ఈ బిల్లును ప్రవేశపెట్టి తీర్మానించునప్పుడు ప్రభుత్వమువారు నిర్ణీత సంఖ్యసభ్యులు అసెంబ్లీలో నుండునట్లు చేయుటయే దుస్తరమయ్యెను. తెల్లవారువరకును కూర్చొని శాసనముగ చేసివైచిరి. కొందఱు ప్రతిఘటించినను లాభములేకపోయెను.

ఆసియాచట్టము:— దక్షిణాఫ్రికాసమితి స్వదేశ విషయ మంత్రియగు డాక్టర్ మాలన్ గారు ఆసియావారికి వ్యతిరేకమగు మఱియొక చట్టమును ప్రవేశపెట్టుట కుద్యుక్తుడై దానిని తయారుచేసెను. ఈ చట్టము సమితి పార్లమెం

టులో చర్చకు మాత్రమె ప్రవేశపెట్టబడుననియు తీర్మానము కాకముందె 1925 సంవత్సరము ఆగస్టునెల 1 తేది మొదలుకొని అమలులో పెట్టబడుననియు చెప్పినాడు. దీనినిగూర్చి దక్షిణాఫ్రికా జాతీయ కార్మిక ప్రభుత్వ పార్టీవారు ముందుగనె ఆలోచించుకొనిరి. ఈ చట్టముయొక్క చిత్తును ప్రకటించి వెంటనే అమలులో పెట్టదలచిరి. పార్లమెంటు పద్ధతులకు భిన్నమగు నీ వింతపద్ధతిని సమితిశాసనసభ్యులుగ స్మట్సు సేనానిగాని అలెగ్జాండరుగాని విమర్శింపరైరి. ఒకే విధమగు రంగు, సంఘాచారములు కలవారు కాపుర ముండుటకును వర్తకము చేయుటకును కొన్ని ప్రదేశములు నిర్ణయించుటకును, 1908 సంవత్సరపు వలసచట్టమును 1914 వ సంవత్సరమున జరిగిన గాంధీస్మట్సు ఒడంబడికయొక్క ఫలితమగు 1914 వ సంవత్సరపు ఇండియన్ రిలీఫు చట్టమును 1908 వ సంవత్సరపు ఆసియావారి రిజస్ట్రేషన్ అమెండుమెంటు (ట్రాన్సువాలు) చట్టమును మార్చుటకును కొన్ని శాసనములు మార్చుటకును కొన్ని రద్దుచేయుటకును (Reservation, Emigration and Registration, Further Provisions Bill) ఆసియా చట్టమును ప్రవేశపెట్టుటకు బిల్లు (చిత్తుచట్టము) తయారుచేసిరి. ఇందు తెల్లవారెల్లరకొకేవిధమగు సంఘాచారములు కలవని యుదాహరింపబడినది. ఇది నేటివులకును కేపులోని మిశ్రమ జాతిరంగువారికిని కేపు మలయులకును మారిషసు సెంటు

హిందూస్థానవారికిని వర్తింపదు. అనగా ఆసియావారికి వర్తించును. ఆదిమవాసులకును వర్తించును. ఈ శాసనములోని ప్రథమభాగము 1924 వ సంవత్సరములో స్మట్సు గవర్నమెంటువారు తయారుచేసిన (Class areas Bill) నివేశముల చట్టముమాదిరిగనే నిర్మింపబడినది. ఏ జిల్లాలోనైనను అధికారులాయా దేశములందొక ప్రత్యేక సంఘాచారములు కలవారు చాలవరకు నివసించుచున్నారనిగాని వర్తకము చేయుచున్నారనిగాని మంత్రిగారికి తెలియపరచినచో మంత్రిగారు ముగ్గురు మెంబర్లుకల కమిటీని పంపి వారి రిపోర్టుపైన ఈ శాసనము నా ప్రదేశములో అమలుజరుపమని సిఫారసుచేయవచ్చును. అంతట ఆరునెలలలో గవర్నరుజనరలుగా రాప్రదేశములో శాసనము నమలులో పెట్టినామని ప్రచురించి ఆ ప్రదేశములో ఆ సంఘాచారములు కలవారుతప్ప ఇతరులు స్థిరాస్తిని క్రయముగాని కవులుగాని పొందరాదని శాసింపవచ్చును. ఈ శాసనము పూర్వము జరిగిన గాంధీస్మట్సు ఖరారునామాకు విరుద్ధముయిన నది. ఇది స్మట్సు గవర్నమెంటువారు అప్పుడు ఆచరణలో పెట్టని 1920 వ సంవత్సరములో (Asiatic Inquiry commission) ఆశియా విచారణసంఘమువారు విన్నవించిన నివేదిక యొక్క ఫలితము. ఈ శాసనము యొక్క రెండవభాగము వలసకు సంబంధించినది. అయిదు సంవత్సరములయినతరువాత భార్యకాని మయినరు బిడ్డగాని వచ్చుటకు వీలులేదని నిషేధిం

చుచున్నది. బహు భార్యాత్వముకల (Exempted Persons) వారి భార్యలను చట్టము అంగీకరింపక వారి వివాహమును బహిష్కరించుచున్నది. ఇదియు పై ఖరారుకు విరుద్ధమె ఇదియు భారతీయుల వలస నాపుటకె జేయబడినది. మూడవ భాగము ఆశియావారి రిజిస్ట్రేషనుగూర్చియు వారిని వెనుక కంపుటను గూర్చియు చేయబడిన నియమము. ఇది 1914 వ సంవత్సరపు ఇండియన్ రిలీఫు చట్టములోని 6వ శెక్షను మార్చుచున్నది. ఇందువలన భారతీయుల కొంకస్పైన నేరేవు నకైనను ఉచితముగ కేవునిచ్చి సాగనంపు ప్రయత్నము చేయబడినది. దివాలా తీసినవారు మున్నగు మోసగాండ్రను వెనుక కంపవచ్చుననియు నిది శాసించుచున్నది.

వర్ణభేద తత్వము:-"న్యాయశాస్త్ర ముఖమున ప్రజలను పాలించుపట్ల వర్ణము జాతి భాష మతములనుబట్టి భేదము పాటింపబడకూడదు. నిష్పక్షపాతముగ నెల్లరకును న్యాయము ప్రసాదింపబడవలెను" అని 1848 సం॥ మే నెలలో నేటాలును కలుపుకొనుచు విక్టోరియా మహారాజ్ఞి ప్రకటించియుండెను. ఈవాగ్దానమునకీ క్రొత్తచట్టము భంగము కలిగించుచున్నది. పూర్వము బంగారుగనుల చట్టము 1911లో సుప్రీముకోర్టువారు చెల్లదని తీర్మానించినందున ఆ చట్టమునె మటుల గనుల చట్టమని (Mines and works Act.,) క్రొత్తపేరుతో చేసి వర్ణభేదమును స్థాపించుటకు తీర్మానించినారు. ఇందువలన నేపని

నైనను చేయుటకుతగినవాడని మంత్రులు (సర్టిఫికెట్టు) పత్రము నిచ్చినగాని పనిచేయరాదు. అట్టిపత్రమును (నేటీవు) ఆదిమ వాసులకును (ఆశియా) భారతీయులకు నీయబడదు. ఇదియె ఈవర్ణభేద చట్టము యొక్క ఉద్దేశ్యము. నివేశనముల చట్టము(Class areas Bill) యొక్క ఉద్దేశ్యము మాలనామంత్రి గారె వాక్రుచ్చినారు "భారతీయులీ మనదేశములో పరదేశీయులు. వీరిసంఖ్య తగ్గించనిచో నీసమస్య మనదేశమునకు అనుకూలించునట్లు పరిష్కారము కాదు. ఈ చట్టము మాప్రతికక్షిదారులు (స్మట్సుప్రభుత్వమువారు) చూపినదారినె పోవుచున్నది. కాని దీని ఉద్దేశ్యమింకను గూఢము. ఒత్తిడికలిగించుటయె ఈచట్టము యొక్క పద్ధతి." అని చెప్పియున్నారు. "ఈఒత్తిడి ఐదు విధములు. స్థిరాస్తిని కొనుట కవులుపొందుటకు వర్తకము చేయుటకు ప్రదేశములు ప్రత్యేకించుట. ఇందువలన ఓట్లు (Votes) లేని భారతీయుల పురపారిశుద్ధ్యమును చూడువారుండరు. వారి వర్తకమును చెడును, వర్తకము చేసికొననిచ్చు అధికారమును పరిపాలకుల యిష్టమును బట్టియుండును. నేటాలులో సముద్రతీరమున ముప్పది మైళ్ళపర్యంతము తప్ప దక్షిణాఫ్రికాలోని భూములనుకొనుటగాని కవుళ్ళనుపొందుటకుగాని హక్కులేకుండ చేయుట. దేశమునకుపోయి మరలివచ్చు భారతీయుడు తాను వచ్చుట కష్టమెయని స్థిరపర్చుకొను వరకును జామీనుగా చెల్లించవలసిన మొత్తము 80 పౌనులు

నుండి 100పౌనులకు హెచ్చు చేయుట. ట్రాన్సువాలులో యుట్రెక్టు వైర్హీడు జిల్లాలలో గనుల ప్రదేశములనుండి భారతీయులను వెడలగొట్టుట. భారతీయులకు కష్టములు కలుగునట్లు భార్యాబిడ్డలు రాకుండ చేయుట పనులకు రిజిష్టరు చేయించుకొను హక్కునుతీసివేసియు వారికి ఒత్తిడి కలిగించుట" అని ఆలివియరు ప్రభువుగారు (Lord Olivier) పత్రికలలో వ్రాసినారు.

నల్లవారు తెల్లవారిసంఖ్యనుమీర సమానమగుహక్కులను కోరుచున్నారనియు ఉత్తరరాష్ట్రములు, ఫ్రీస్టేటు ట్రాన్సువాలులోని బోయరులీది సహింపరనియు యుద్ధమునకు బగుదురనియు హెర్ట్జుజాగుగా రుపన్యసించియుండిరి. నల్లవారికి ఎన్నిక హక్కులు లేకుండ చేయుటకును దక్షిణాఫ్రికాసమితి యందెల్ల వర్ణభేదము స్థాపించుటకును నల్లవారు చేతిపనులు చేయకుండ నిషేధించుటకును (White traders Unions) తెల్లవారు 1911లో జోహానసుబర్గులో తీర్మానించిన వర్ణభేదములు చెల్లవని 1928లో సుప్రీము కోర్టువారు ఇచ్చిన తీర్పును రద్దు చేయుటకు నీశాసనమును దక్షిణాఫ్రికావారు చేయుచున్నారని నెవిన్సనుగారు (H. W. Nevinson) పత్రికలలో వ్రాసినారు.

"ఆశియా శాసన మమలులోనికి వచ్చినచో గౌరవముగ బ్రతుకుచున్న హైందవ కుటుంబములు ఆరోగ్యప్రద

ములగు మెట్టప్రదేశములనుండి పోయి సన్ననితీరమున ఊబి భూములలో అనారోగ్యకరములగు పరిస్థితులలో నివసింపుమని గవర్నరుజనరలు శాసింపవచ్చును. 500 మొదలు 100 వర్తకస్థానములున్న భూములు ఈ శాసనము క్రిందికి వచ్చును. 15000 మంది భారతీయుల కీశాసనము వర్తించును. కవుళ్లుపొందిన వర్తకులు చనిపోయినచో మరల కవుళ్లు ఆ ప్రదేశములలో నీయరు. అప్పటినుండి భారతీయులు అంగడి మూసికొని పోవలసినదె. ఆ ప్రదేశములో భారతీయుల కేమైన భూములున్నచో యూరపియనులకె అమ్మవలెను. కవుళ్లకీయవలెను. భారతీయుల నట్టోకమూల దూరముగ పారదోలి వారికి పురపారిశుధ్ధ్యవసతులు కల్పింపక అనారోగ్యము తెచ్చిపెట్టవచ్చును. వారు మడ్డివారని ప్రకటించి హక్కులు దీసివేయవచ్చును. భారతీయులు తమ భార్యబిడ్డల నిండియాకంపి మరల తీసికొనివచ్చుటకు ప్రతిబంధముల నేర్పరచవచ్చును. మెల్లమెల్లగ నీదేశమున నున్నవారు పోయి మరల వచ్చుటకు వీలులేని అడ్డంకులు కల్పింపవచ్చును. ఇంకొక నిబంధనము వలన భారతీయులు విదేశీయులుగ నెంచబడుదురు. ఇప్పుడేదైన పనిపాటులు చేసికొనవలెనన్న చేసికొననిమ్మని ప్రభుత్వమును ప్రార్థించి చేసికొనుచున్నారు. ఇకముందు కొన్నిపనులు భారతీయులు చేసికొననె రాదని నిషేధించవచ్చును. ఈ చట్టమువలన భారతీయ జనసంఖ్యలో సగముమంది దేశ

మువిడిచి పోవలసివచ్చునని తోచుచున్నది." అని ఆండ్రూసు గారు వ్రాసినారు.

గాంధీస్మట్సు ఒడంబడికకిదివిరుద్ధమే:—తాము చేయుచున్న వర్ణభేద ఆశియా శాసనములు గాంధీస్మట్సు ఒడంబడికకు విరుద్ధము కాదనియు ఆశియావారికి వ్యతిరేకముగ శాసనములు చేయమని దక్షిణాఫ్రికావారెన్నడును వాగ్దానము చేయలేదనియు అచ్చటి రాజనీతుజ్ఞులనిరి. మాలను మంత్రిగారు నిర్ణేయునిరి. తమ యొడంబడికకు విపరీతార్థములను చేయుచుండినందువలన దానియుద్దేశ్యమును తెలుపుడని గాంధిగారినె ఆండ్రూసుగారు కోరగ గాంధిమహాత్ముడు 1926 సం॥ జనేవరు 21 తేదీన ఇట్లు ప్రకటించెను. "దక్షిణాఫ్రికాలో ఇరువురు క్రైస్తవ మతాచార్యులీవిషయమున నన్ను సమర్థించినారు. ఎనిమిది వత్సరములు జరిగిన సమరము నీ ఒడంబడిక ముగించినది. అంతకుముందు జరిగినఇతర ఏర్పాట్లును రాజీలను ఈ యొడంబడిక తనయందు చేర్చికొనినది. ఈ ఒడంబడికతో మనఇండియా గవర్నమెంటుకు సంబంధము లేదని తలంపవలదు. అప్పుడే శాసింపబడిన ఇండియన్ రిలీఫు చట్టమున కిదితోడ్పడినది. ఈ సందర్భమున నాకును స్మట్సు గారికిని జరిగిన ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు మేము ఉభయులము చూచికొంటిమి. రిలీఫుచట్టమున చేరని భారతీయుల కష్టములను గూర్చి నేను స్మట్సు సేనానికి వ్రాసిన లేఖలో చూ

-చించి అందు ఉదాహరింపబడని కష్టములు కూడ క్రమక్రమ ముగ తొలగింపబడునుకదాయని వ్రాసియుంటిని. ఎనిమిదేం డ్లింతో కష్టపడిన భారతీయులు ముందు తమస్థితిలో మేలు కలుగచేయవట్టియు ఇంకను హక్కులు కలిగించి తమను రూపు మాపునట్టియు రాదీనామాను అంగీకరింతురా? వేయేల, భార తీయ కాంగ్రెసు వారీవిషయమును మధ్యస్థులు చెప్పినట్లు అం గీకరించుటకు తీర్మానించినారు కదా ఇండియా గవర్నమెంటు వారు దక్షిణాఫ్రికా గవర్నమెంటువారిని దీని కంగీకరింప గోరిరి జాలును. తాముచేసిన వాగ్దానములును, ఏర్పాటు లును, చెల్లింపక పోవుట దక్షిణాఫ్రికా మంత్రులకిది మొదటి సారి కాదు. గోఖలేగారికి 3 పౌనుల పన్నునుగూర్చి చేసిన వాగ్దానము వారు చెల్లింపలేదు. ఇది సత్యాగ్రహ సమరమున నొక కారణముగచేసి ఆందోళనముచేయుగ తుదకు రద్దుపడి నది. ప్రాతమోసమునే ఇప్పుడు వడిలుచేసినారు 1914 సంవ త్సరపు ఒడంబడిక ప్రకారము జరిగించుమని కోరుటకు ఇండి యాకు హక్కుకలదు. గాంధిగారీ విషయమును గూర్చి యంగ్ ఇండియాలో వ్రాయుచు ఈ ఒడంబడిక సత్యాగ్రహ సమరపు కారణములనెల్ల ముగించినది. వర్ణమునుగాని జాతిని గాని గూర్చిన శాసనములు లేకుండచేయుటకే ఆసమరము చేయ బడెను. ఈ సంగతి పలుమారు నొక్కి చెప్పబడియుండెను. ఒక ప్పుడు ప్రధానామాత్యుడు బోథాగారును స్మట్సుగారును జా

తిభేదములను గూర్చి భారతీయులు తలంచుట మానినచో అన్ని విషయములలోను తాము లొంగెదమనిరి. అంతట 1908 నుండి ఆభేదమునుగూర్చిన తలంపును పురస్కరించుకొనియె సమరము జరిగినది. ఈ విషయములో లొంగమని బోథాగా రనియుండిరి ఇట్టిస్థితిలో భారతీయులకు సంబంధించిన శాసనములందు జాతిభేద ముండకూడదని ఒడంబడికయొక్క అభిప్రాయము కాదా? అందువలన మాలను మంత్రి బిల్లు దీనికి భిన్నము. 1888 లో భారతీయులను గూర్చి ఇండియాగవర్నమెంటువారును ట్రాన్సువాలువారును మధ్యస్థులతీర్పు నంగీకరించిరి. ఆరెంజి ఫ్రీస్టేటు ముఖ్యన్యాయాధిపతి తీర్పునిచ్చెను. ఇంకొకమారు ట్రాన్సువాలు గవర్నమెంటును బ్రిటీషుగవర్నమెంటు నిట్లే చేసికొనెను. ఇప్పుడు నా ప్రకారముచేయరాదా? అనివ్రాసిరి.

“దక్షిణాఫ్రికా రాజనీతిజ్ఞులు భారతీయులకు న్యాయమొనరింపనిచో తమబైబిలునే, దేవునే తిరస్కరించిన వారగుదురని ఈ కాంగ్రెసువేదికనుండి ముమ్మాటికిని చెప్పుచున్నాము” అనిగాంధిమహాత్ముడు 1925 సం॥ డిశంబరులో జాతీయమహాసభయందు పలికెను.

దక్షిణాఫ్రికా.

IX

నాయకారములు.

గాంధిమహాత్ముఁడు :— దక్షిణాఫ్రికాలో జీవితార్థము గడపి ఎనిమిదేండ్లహోరాత్రములు ప్రభుత్వము వారితో సాత్త్విక నిరోధ సమరమునెఱపిన సత్యాగ్రహ మహోద్యమ నాయకుఁడగు గాంధి మహాత్ముఁడు, స్మట్సు సేనాని వాగ్దాన భంగము చేయఁగ, హెర్ట్జాగు ప్రభుత్వము వర్ణభేదమును పురస్కరించుకొని భారతీయులను రూపుమాపుటకు ప్రయత్నించుచుండఁగ, రఁజిల నచ్చుటకేలపోలేదని కొందఱడుగవచ్చును గాని గాంధిమహాత్ము డూరకొని యుండలేదు. ఆయన జీవితమె ఒక సత్యాగ్రహవ్రతము. ఆయన యభినవ ప్రహ్లాదుఁడనియనిన నతిశయోక్తి లేదు. 1915 సంవత్సరమున నాయన మనదేశమునకు వచ్చినంతనే బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమున భరత ఖండము సమానగౌరవమును పొందవలెనన్నచో దేశరక్షణము చేసికొనుట యవసరమనియు ఆయుధములు ధరించి రణవిద్య నేర్చుకొనుట ముఖ్యమనియు నైరోపాసంగ్రామమున సైనికులుగ భారతీయులు చేరవలెననియు తలచి సైనికులఁజేర్చిరి. ప్రభుత్వమువారు వీరి సేవకుమెచ్చి కెయిసరీహింద్ బంగారుపతకము బహుమానమిచ్చిరి. ఈయన కత్యంతప్రియుఁడును గురువునగు గోపాలకృష్ణగోఖలేగారు మరణించుట దుఃఖకారణమయ్యెను. గాంధిమహాత్ముఁడాయన చేయుచుండిన ప్రబోధ

కారమును సంఘసంస్కారమును రాజకీయ సంస్కారప్రయ
త్నమును చేయసమకట్టెను. 1915 సంవత్సరాంతమున తాను
దక్షిణాఫ్రికాలో స్థాపించిన ఆశ్రమములకన్న నుత్తమపద్ధతుల
తో అహమ్మదాబాదు దగ్గర సబర్మతీ సత్యాగ్రహాశ్రమమును
స్థాపించెను. సత్యము, దయ, క్షమ, ధృతి, మితాహారము, ఆర్జవ
ము, బ్రహ్మచర్యము, అస్తేయము, అహింస, శౌచము, ననుదశ
యమములతో పాటు స్వదేశవ్రతము, అస్పృశ్యతానివారణము
దేశభాషోద్ధరణము, నూలువడుకుట, పవిత్రరాజకీయ జీవనము
వ్రతములుగ దీక్షగైకొని గాంధిగారు దేశోపకారము చేయ
సాగిరి. ఆకాలమున నీయన చేసిన సంఘ సంస్కారప్రయత్నము
లునిరుపమానములు. కర్షకులకును కార్మికులకును నీయనచాలా
సాహాయ్యము చేసి వారికి బ్రతుకుతెరువును చూపి రక్షించిరి.
అహమ్మదాబాద్ కర్మాగార యజమానులకును కార్మికులకు
ను సంధిచేసిరి. బీహారులో చంపారన్ జిల్లాలో నీలిమందు
తోటల యజమానులు కూలివారిని బాధించుచుండిరి. 1917
సం॥లో గాంధిగారచ్చటికి పోవదలచగ ప్రభుత్వమువారు
ఆయనవచ్చుట ప్రజాశాంతికి భంగము కలుగునని నిషేధించిరి
గాని ఆయన ఉత్తరువును నిరాకరించి సత్యాగ్రహము ప్రారం
భించిరి. తరువాత ప్రభుత్వమువారు అచ్చటి పరిస్థితులను విచా
రించి ఒక చట్టమును చేసి బాధలను కొన్నిటిని మాన్పిరి.
1916—1917 సంవత్సరములలో గుజరాతు రాష్ట్రమున కైరా

డాజిల్లాలో గొప్ప కఱవు వచ్చెను. శాస్త్రప్రకారము పన్నులు పుచ్చుకొనకుండ మానవలసియున్నను కైరా కమీషనరు గారు ఒక్క గ్రామమునతప్ప తక్కిన 600 గ్రామములందును పన్నులు వసూలుచేయ ప్రయత్నించిరి. 104 గ్రామములందు మాత్రము సగముపన్ను వసూలుచేసెదననిరి. అచ్చటి రైతులు తిండిలేక బాధపడుచుండిరి. గాంధిమహాత్ముడును వల్లభభాయి పటేలుగారును అచ్చటి పరిస్థితులను విచారించి ప్రభుత్వమువా రట్లు చేయుట న్యాయముకాదనిరిగాని వారు వినలేదు. అందట గాంధిగారు 1918 సం॥ లో సత్యాగ్రహమును పూనుడని ప్రజలకు బోధించిరి. 200 మంది దీక్షను గైకొని పన్నులియ నిరాకరించిరి. తుదకు ప్రభుత్వమువారు బీదవా రీయనక్కర లేదనిరి. చెరసాల కంపినవారిని విడచిరి. ఇట్లు గాంధిగారు సత్యాగ్రహవ్రతానుష్ఠానమును చేయుచుండిరి. ఇట్లు ప్రభుత్వముతో పోరాడియు సంగ్రామమునకు సైనికులను చేర్చుటకు కైరాలోనె సభచేసి ప్రభోధము చేసిరి.

ఇంతలో భరతఖండమున అరాజక విప్లవ యుద్యమములను గూర్చి ప్రభుత్వమువారు విచారించుటకు నియమించిన రౌలట్ సంఘమువారు నివేదికను ప్రకటించిరి. ఎవరైన ననుమానము మీద పట్టుకొనవచ్చుననియు శిక్షల విధింపవచ్చుననియు నొక ఘోరచట్టమును 1919 సం॥ లో ప్రభుత్వమువారు చేయదలచిరి. గాంధీగా రీచట్టములుచేయుట యన్యాయమనియు ఘోర

తీయుల స్వేచ్ఛకు భంగకరమనియు, అవమానకరమనియు దేశ మున తిరిగి బోధించి వీనిని మార్చువరకు సాత్త్విక విరోధమును చేయుదుమని సత్యాగ్రహ దీక్షను గైకొనుడని ప్రజలకు చెప్పి సత్యాగ్రహ మహోద్యమమును ప్రారంభించిరి. పంజాబు ప్రభుత్వమువారు భారతీయ జాతీయ పత్రికల నడగ ద్రొక్కిరి. నాయకుల చెరసాలలం దుంచిరి. గాంధిగారిని రావలదని నిషేధించిరి. గాంధిగారు యంగ్ ఇండియా పత్రికను స్థాపించి ప్రబోధము చేసిరి. 1919 సం॥ ఏప్రిలు 9వ తేదీ స్మరింపదగిన దినము. ఆనాడు నిర్దోషులును, అసహాయులు నగు భారతీయులను పంజాబులో అమృతసరమున జాలియన్ వాలాబాగ్‌లో డయ్యరు సేనాని తుపాకితో కాల్పివైచెను. సైనికచట్టము (Martial Law) ప్రకారము ప్రభుత్వమువారు ప్రజలను బాధించి అవమానపరచిరి. భారతీయ ప్రభుత్వము వారు మహమ్మదీయులకు ఖిలాఫతు విషయమున నన్యాయము చేసిరి. ఈ యవమానములను చూడగ స్వరాజ్యము చేకూరిన గాని భారతీయుల ఆత్మగౌరవము నిలువదని గాంధిమహాత్మునికి దోచినది. 1920 సంవత్సరము కలకత్తాలో నొక స్పెషల్ కాంగ్రెసు సమావేశమయ్యెను. ఇందు గాంధిమహాత్ముని సుప్రసిద్ధ సహాయనిరాకరణోద్యమము ప్రారంభింపబడెను. సంపూర్ణ స్వరాజ్యము చేకూరినగాని భారతీయులకు భరతఖండమునను దేశాంతరములను జరుగుచున్న అన్యాయములు

పోవని గాంధిమహాత్ముడు గ్రహించెను. ప్రభుత్వమువారిని భిక్షమడుగుట గాని స్వయంకృషి ఆత్మవిశ్వాసము నూని రాజకీయ సాంఘిక సంస్కరణముల జేసికొని ఐకమత్యముతో మెలగి ప్రభుత్వముతోడి సంబంధము వదిలి స్వరాజ్యస్థాపనము చేయుటకు గాంధిగారు ప్రతిజ్ఞ చేసిరి. అస్పృశ్యతను బాపి త్రాగుడు మాన్పి ఖద్దరు నభివృద్ధిచేసి నిర్మాణ కార్యక్రమమును చేయుదలచిరి. ప్రభుత్వసంస్థలను, శాసనసభలను న్యాయస్థానములను పాఠశాలలను భారతీయులు బహిష్కరించవలెనిరి. బిరుదములను వదలుమనిరి. బ్రిటీషు పరదేశవస్త్రములను బహిష్కరింపుడనిరి. ఈవిధానమున వేలకొలది భారతీయులు పాల్గొనిరి. ఒకకోటిరూప్యములు భారతీయ స్వరాజ్యనిధిగ లోకమాన్యుని పేరిట సమకూర్చి కార్యసాధన చేసిరి. వేలకొలది భారతీయులు చెఱసాలలకేగిరి. నాయకుల నెల్లరను చెరసాలకంపిరి. నాగపురమున స్వరాజ్యపతాకము నూరేగింపకూడదని ప్రభుత్వమువారనిరి. అందువలన కొందఱు సత్యాగ్రహము చేసి చెఱలకేగిరి. గాంధిమహాత్ముడు శాసనోల్లంఘనము చేసి ప్రభుత్వమును ధిక్కరింప నిశ్చయించెను. గాని ఈ దౌర్జన్యరహిత యుద్యమమున కొందఱు దౌర్జన్యము చేయుటచూచి దేశమింకను సిద్ధముగ లేదని శాసనోల్లంఘనము నిలిపిరి. 1922 సంవత్సరము ఫిబ్రవరి 15వ తేది భరతఖండమునకు స్మరింపదగిన పుణ్యదినము. ఆనాడు భారతీయ మోక్షసాధన చేయనుండిన పుణ్య

మూర్తిని గాంధిమహాత్ముని పట్టుకొని ఆరేండ్ల శిక్షవిధించిరి. తరువాత నాయనకు ప్రాణభయమును కలిగించిన రుగ్మత కలుగుటయు శస్త్రచికిత్సచేయుటయు ప్రభుత్వమువా రాయనను 1924 సం॥ ఫిబ్రవరి 5 వ తేదీన విడచుటయు మనమెరిగినదె. గాంధిమహాత్ముని కార్యవిధానమును జనులు పూనలేకపోయిరి. అంతట కాంగ్రెసులో అభిప్రాయభేదములు కలిగెను. 1924 సం॥ డిశంబరు 26 వ తేదీన గాంధిమహాత్ముడు కాంగ్రెసు మహాసభయందె తనయుద్దేశమును తెలిపెను. "భారతీయజాతి సంసిద్ధముగ లేనందున సహాయనిరాకరణము నాపదలచితిని. కాని ప్రభుత్వమిట్లున్నంతకాలమును నే నాపద్ధతిని స్వయముగ విరమించను. అదియొక పద్ధతిమాత్రమెగాక నాకొక మతసిద్ధాంతముగనున్నది. సహాయనిరాకరణమును శాసనోల్లంఘనము నాకే సత్యాగ్రహ కల్పవృక్షముయొక్క శాఖలు. సత్యాగ్రహము సత్యాన్వేషణము. పరమేశ్వరుడే సత్యస్వరూపుడు. అహింసయె సత్యసాధనకు మార్గము చూపుచున్నది. స్వరాజ్యము సత్యాంతర్గతమని నాఅభిప్రాయము. దక్షిణాఫ్రికాలో చంపారణలో కైరాలో నింకనెన్నో సందర్భములందు సత్యాగ్రహము నన్ను కృతకృత్యుని చేయకపోలేదు. అందు హింసకును అసహిష్ణుతకు నెడములేదు. ఇంగ్లీషువారిని నేనసహ్యించుకొననుగాని వారి కాడిని (Yoke) నేను మోయను. బ్రిటీషు సంస్థలను బ్రిటీషు పద్ధతులను మనపైన విధించువారి

ఘోరప్రయత్నములను నేను నాజీవితాంతమువరకును సాత్త్వికముగ విరోధింతును. భరతఖండము సాత్త్వికముగనె ఇంగ్లీషు ప్రభువులతో సమగముచేయగలదు. మన ప్రయత్నమున కపజయము కలుగలేదుగాని మన మనుకున్నంత లాభము కలుగలేదు. దీని నావుటయు నొక విధానమె. సత్యాగ్రహమున కెన్నడు నపజయముండదు. ఒక్క సత్యాగ్రహియైనను సత్యప్రదర్శమునకు జాలును. స్వరాజ్యమువలెనె సత్యాగ్రహమును మన జన్మబాధ్యత. దీనిని మనము తెలిసికొందము" అని అప్పటినుండి నిర్మాణకార్యసాధనకు గడంగినాడు. గాంధిమహాత్ముడిట్లుభరతఖండమునపాటుపడుచున్నను దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయుల క్షేమమును నారయుచునేయుండెను. భరతఖండము ఆత్మరక్షణ చేసికొన గలిగినచో ఖండాంతరముల నున్న భారతీయులకును సహాయ్యము చేయగలదనియే గాంధిమహాత్ముడు తలచి యిట్లు పాటుపడుచుండెను. ఆయనను విడచితిమని ప్రభుత్వమువారు చెప్పగ నీవార్తను సబర్మతిలో తన వారికిని దర్బనులో రుస్తుంజీగారికిని గాంధిగారు తెలుపుడనిరి. దీనివలననే ఆయనకు దక్షిణాఫ్రికా యెడలగల ప్రీతి తెలియగలదు. ఇట్లు గాంధిమహాత్ముడు భరతఖండమున దేశసేవ చేయుచు తన పుత్రులను దక్షిణాఫ్రికాలో పనిచేయ నియోగించెను. భరతఖండమున దక్షిణాఫ్రికా సమస్యనుగూర్చి ప్రజాభిప్రాయము కలిగించెను. గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వమున

భారతీయ కాంగ్రెసు మహాసభ దక్షిణాఫ్రికా భారతీయుల యెడల సానుభూతిచూపెను. ఇట్లాయన దక్షిణాఫ్రికా కొఱకు పాటుపడుచునేయుండెను.

వర్ణభేద చట్టము, భారతీయుల అసమ్మతి :—వర్ణభేద ఆశియా చట్టములను దక్షిణాఫ్రికావారు శాసింప ప్రయత్నించుచుంట జూచి దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయులు మేల్కొనిరి. దక్షిణాఫ్రికా భారతీయ కాంగ్రెసు సభవారు ధనము ప్రోవుజేసియు, రాజకీయ నాయకులకడకు రాయబారముల నంపియు సభలను చేసియు అసమ్మతిఁ దెలిపియు పనిచేయసాగిరి. 1925 సంవత్సరము అక్టోబరు 11 వతేదీ అసమ్మతిఁ దెలుపు దినముగ గమనింపఁబడెను. నవంబరునెలలో దక్షిణాఫ్రికా భారతీయ కాంగ్రెసు మహాసభ కేపు టవునులో "సిటీ హాలు" భవనమున జరిగెను. పురపాలక సంఘాధ్యక్షులు (Mayor)ను భారతీయుల క్షేమమును గోరు పరోపకార పారీణుడునగు డబ్లియు. ఎ. ఫ్. ఫిషరుగారగ్రసనాధిపత్యము వహించిరి. దక్షిణాఫ్రికాప్రభుత్వమువారికడకు భారతీయ ప్రతినిధులను రాయబారమంపుటకు తీర్మానించిరి. ఆ సభ జరుగుచుండగనే దక్షిణాఫ్రికాస్వదేశమంత్రి మాలనుగారు భారతీయ ప్రతినిధులను జూచెదనని తంతివార్త నంపిరి. అంతట సుప్రసిద్ధన్యాయవాదియగు గాడ్ ఫ్రేగారును ఇతరభారతీయ ప్రతినిధులును మంత్రిగారిని చూచుటకు ప్రిటోరియాకు పోయిరి. భారతీ

యులకష్టములను విమర్శించి ఈసమస్యను చక్కగ తీర్మానించుటకు అన్నిపక్షములవారి యొక్కయు ప్రతినిధులనాహ్వానించి యొకసభను (Round Table Conference) సమావేశము చేయుడని వీరుకోరిరి. "ఆశియా చట్టము" చేయుటకు వీలు లేదనిరి. మంత్రిగారు తమ యుద్దేశ్యములను మార్చుకొనుటకు వీలు లేదనిరి. కాని "ఆశియా" బిల్లు రెండవమారు చర్చకు వచ్చి సెలెక్టు కమిటివారికి పంపినప్పుడు భారతీయుల అభిప్రాయమును కూడ వినెదమనిరి. రౌండ్ టేబిల్ కాన్ఫరెన్సు సభనుగూర్చి మంత్రిగా రెట్టి ప్రత్యుత్తరమును చెప్పలేదు. ఈ సంగతు లిట్లుండగనె ప్రభుత్వమువారు "లిక్కర్ బిల్ (Liquor Bill) అను సారాయచట్టమును చేయ సమకట్టిరి. ట్రాన్సువాలులో సారాయము అమ్ముటకు లైసెన్సు పొందినవారు నేటివులను గాని ఆశియావారినిగాని సారాయముచేయుపనిలో కాని తీసికొనిపోవు పనిలో కాని నియోగింపకూడదని ఈబిల్లు శాసించుచున్నది. దీనివలన నిరువదేండ్లనుండి ఈ వ్యాపారము చేయుచున్న భారతీయులు 600 మంది తిండిలేక మలమల మాడిపోవుదురు.

రాయబారములు:— ఈ అన్యాయములనుగూర్చి భరతఖండమున సంచలనము పుట్టినది. సామ్రాజ్యసభలకు ప్రతినిధులుగ పోయియుండినవారికే అసంతృప్తి, ఆశాభంగము కలిగినది. భరతఖండమున శాసనసభలందును పత్రికలు

ప్రశ్నించసాగిరి. అట దక్షిణాఫ్రికాలో మంత్రిగారిని చూచిన గాడ్ ఫ్రేగారును మరికొందఱు నీ విషయములగూర్చి భరత ఖండమున ప్రచారముచేసి వైస్రాయిగారికిని భారతీయులకు దక్షిణాఫ్రికా సమస్య మనవిచేయుటకును భారతీయసానుభూతిని సాహాయ్యమును పొందుటకును రాయబారముపంప నిశ్చయించిరి. గాడ్ ఫ్రే, పత్తర్, మీర్జా, అహమ్మదుభాయతు, శొరబ్జీ, రుస్తుమ్జీ, భవాని దయాళుగారలు రాయబారులుగ బయలుదేరిరి. వీరితో అబ్దుర్ రహమాను గారును కలసి వచ్చిరి. ఇంతలో భారతీయ గవర్నమెంటువారు నూరకొనుట మంచిది కాదని తలచి దక్షిణాఫ్రికా పరిస్థితులను, ఆర్థికస్థితిని చూచుటకు సమితి అనుమతివడసి పాడ్డిసన్ గారి నాయకత్వమున కొందఱు భారతీయులనుగూడ రాయబారముగ పంపిరి. ఈఘోర పరిస్థితులలో దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయుల కేదైన సాహాయ్యము చేయవచ్చునని పరోపకారధురీణులగు సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసుగారు దక్షిణాఫ్రికాకు తరలిరి. దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయులపక్షమున మనదేశమునకువచ్చిన భారతీయరాయబారులగు గాడ్ ఫ్రే, అబ్దుర్ రహమాను, పత్తర్ మున్నగువారు 1925 సం॥ డిశంబరు 19 తేదీని వైస్రాయిగారిని దర్శించి 1922 సంవత్సరమునవచ్చిన రాయబారము నాటికిని నేటికిని గలిగిన మార్పులను, కష్టములను విన్నవించి ఒక ప్రతినిధుల సభ సమావేశము చేసి భారతీయసమస్యను దక్షిణాఫ్రికావారు తీర్మా

వించవచ్చో ఆశియాచట్టమున కనుజ్ఞనీయవలదని చక్రవర్తిగారికి సలహానిమ్మని ప్రార్థించిరి.

వైస్రాయిగారి ప్రత్యుత్తరము:—తమ గవర్నమెంటు దక్షిణాఫ్రికావారిని రౌండ్ టేబిలు సభ కూర్పుమని కోరినారనియు, వా రంగీకరింపలేదనియు, అయినను అచ్చట ఆర్థికస్థితియు, దానిపైన నీ శాసనము యొక్క ఫలితములును తెలిసికొనిన పిదప తమ యభిప్రాయమును తెలుపుటకు వీలగునని భారతీయ ప్రభుత్వమువారు దక్షిణాఫ్రికాకు రాయబారమంపుట కంగీకరించుమని అక్టోబరులో కోరగా దక్షిణాఫ్రికాప్రభుత్వమువారు నవంబరులో అంగీకరించిరనియు ఈలోపుగ నీ రాయబారము వచ్చుచున్నసంగతి తమకు తెలిసినదనియు అందువలన తా మంపిన పాడ్డిసన్ రాయబారము వీరి కలసికొనవలెదనియు వైస్రాయిగారు చెప్పి 'మీకష్టములు నేను గమనించుచున్నాను. అయిన నీసమస్య దక్షిణాఫ్రికాలోనిదనియు, దక్షిణాఫ్రికా స్వపరిపాలన కల స్వతంత్రభాగము (Dominion) అనియు అందలి ఆంతరంగిక విషయములనుగూర్చిన శాసనము చేయుటకు వారి పార్లమెంటుకు పూర్ణాధికారము కలదనియు, మీరు గమనింపవలెను. ఇతరులు జోక్యము కలిగించుకొన్నచో వారికి కష్టముగనుండును. అయినను మనవారికి బాధకరముగు శాసనమునుగూర్చి వారికి మనము చెప్పుకొనుట యవసరమె. మనసలహాలను వారు ఇంతవరకు మన్నించుచునే [illegible]

న్నారు. వారు మనకోరికను మన్నింపనియెడల మనము కర్త వ్యమాలోచింపవలెను. సందర్భములనుగూర్చియు భారతీయుల అభిప్రాయమునుగూర్చియు చక్రవర్తిగారి సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారికి ఇండియా రాజ్యాంగమంత్రిగారిద్వారా తెలుపుచునేయున్నాము. అయినను సందర్భములు నిరాశాకరములుగ లేవు. దక్షిణాఫ్రికాలోని ప్రస్తుతపు ప్రభుత్వమువారు భారతీయులకు విరోధమగు శాసనము లింక నేమియు చేయలేదు. (Colour Bar Bill) "వర్ణభేదపు" చట్టమును సెనేటువారు నిరాకరించిరి. ప్రస్తుతపు ఆసియాటికు బిల్లు ఏమగునో ఇంకను తెలియదు. ఇచ్చటి అభిప్రాయము వారికి మేము తెలుపుచునే యున్నాము.

మేము వారికిచేసిన సలహాలవలనను తెలిపిన అసమ్మతివలనను మనకింతవరకు కలిగిన లాభములను పలువురు గమనించుటలేదు. భారతీయులకు ఎన్నికహక్కు లేకుండ చేయుటకు 1881-వ సంవత్సరపు నేటాలు టవును షిప్పులను మార్చుటకు 1921, 22, 23, 24, సం॥లో వారు చిత్తు చట్టములను తయారుచేయగా ఇండియా గవర్నమెంటువారు వారికి తంతులనంపిరి. దక్షిణాఫ్రికా గవర్నరుజనరలుగారు తమ కౌన్సిలులో మొదటిదాని కనుమతింపకయు రెండవదానిని నాల్గవదాని నాలోచించుటకు నిలిపియు, మూడవదానిని ఆపివైచియు పని చేసిరి. 1925-వ సంవత్సరములో అయిదవమారు బిల్లు తయా-

రుకాబడి మా అభిప్రాయము వారికి చేరకమునుపే గవర్నరు జనరలుగారి అనుమతి బడసి చట్టమైనది.

ఇదివరకె ఎన్నికహక్కులుండిన భారతీయులను పట్టీల నుండి దొలంగించుటకు నేటాలు టవునుషిప్పు కన్సాలిడేషను బిల్లు''ను వారు తయారుజేయగా మేము వారికి కబురంపితిమి. ఇది యోచించుటకు మరునటి సంవత్సరము వరకును ఆపితిమనియు అప్పుడు భారతీయుల ఎన్నికహక్కులు సాధ్యమగునంత వరకు కాపాడెదమనియు వారు చెప్పినారు నేటాలు బరోస్ ఆర్డినెన్సు 1925 వ చట్టము నేటాలువారు చేయుచుండగ మేము కబురంపితిమి. మొదట గవర్నరుజనరలుగారు దానిసాపి యు రాష్ట్రీయపరిపాలనయొక్కస్వాతంత్ర్యము వారి అంతరంగిక శాసనము నావుటవలన పోగొట్టిన వారమగుదుమని అంగీకరించిరి. అందువలన నది చట్టమైనది. ''నేటాలు రూరలు డీలర్సు లైసెన్సింగు ఆర్డినెన్సు'' భారతీయులు వర్తకముచేసి కొను హక్కులను తగ్గించుటకు జేయుబడినది. దీనికి 1921 సం॥ లో గవర్నరుజనరలుగా రంగీకరింపలేదు. 1924 సం॥ లో మరల చేయబడగ దానిని గూర్చి ఆలోచించుట కని ఆపినారు. 1928 పంవత్సరం చిత్తుచట్టము విషయములో ఆశియూనాంగ్లాక వసతులిచ్చునట్లు చూడుడని నేటాలు పరిపాలకునకు గవర్నరుజనరలు సలహానిచ్చి అంగీకరించెను. ''డర్బను 1922 సంవత్సరపు లాండు అలియనేషను ఆర్డినెన్సు (Durban

Land Alienation Ordinance of 1922) ను ఇష్టే చేసినారు. దీనివలన భూములు విక్రయవిషయమున భారతీయుల హక్కులకు భంగమువాటిల్లకుండగ నీ సలహాలిచ్చినాడు. (Areas reservation and Immigration & Registration (Further Provision Bill of 1925) ఆశియాచట్టము నూతనచట్టము విషయములోను మన గవర్నమెంటువారు వారికి తంతినంపినారు దీనిని గూర్చి జాగ్రత్తగ ఆలోచించెదమని మంత్రిలు వాగ్దానము చేసినారు. 1921 సంవత్సరపు (Asiatic Enquiry Commission) ఆశియావారి విచారణ సంఘము వారి రిపోర్టును గూర్చి భారతీయ గవర్నమెంటువారి అభిప్రాయము నీవరకె పంపియుంటిమి. దీనిని గూర్చి ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరిగినవి. జరుగుచున్నవి. కొన్ని విషయములలో మారంపాలను దక్షిణాఫ్రికావారు విననిమాట వాస్తవము. (Natal Public Health Committees control ordinance of 1923 & Transval general Dealerss ordinance of 1925) నేటాలు పారిశుద్ధ్య సంఘశాసనమును ట్రాన్సువాలు వర్తకుల శాసనమును మనకు విరోధముగనె చేయబడినవి. (South African mines and Works amendment of 1925) గనుల చట్టము,' మనకు వ్యతిరేక భావమున శాసనముగ చేయబడినది. కాని దక్షిణాఫ్రికా సెనేటువారు దానిని త్రోసివైచిరి. 1926 సంవత్సరములో నివేశనముల చట్టము Class areas Bill ను గూర్చియు మేము వారికి కబురంపితిమి.

ఇంతలో వారి పార్లమెంటుము త్తరబు అయిపోయి క్రొత్తఎన్నికలు వచ్చినందున అది ఆగిపోయినది.' 'ఆశియాచట్టము' విషయములో మీరు చేయు విమర్శనలను మేము జాగ్రత్తగ గమనించెదము అని వైస్రాయిగారు బదులు చెప్పిరి. మూడు మాసములు ఆఫివై చినారని వైస్రాయిగారనినట్టియు భారతీయుల ఎన్నికహక్కులను పోగొట్టినట్టియు చట్టము (Franchise ordinance)ను రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారు శాసనముగా చేసినారు. ఇంక నితర శాసనములను భారతీయులకు వ్యతిరేకముగ చేసినారు. వీనినెల్ల సమితిప్రభుత్వము వా రంగీకరించినారు. దక్షిణాఫ్రికా సమితి రాజ్యాంగ చట్టము ౬౫ వ విధిప్రకారము ఆశియా చట్టమును చేయవలదని సార్వభౌముని చేత శాసింపజేయుటకు భారతీయ ప్రభుత్వమువారు కోరుట ముఖ్యమని అబ్దుర్ రహమాన్ గారు వైస్రాయిగారికి ప్రత్యుత్తరమిచ్చిరి. వైస్రాయిగారి యుపన్యాస మాశాభంగము గలిగించెను. కేపుటవునులో నున్న ఆండ్రూసుగారు నిది తృప్తికరముగ లేదని తంతినంపిరి. దక్షిణాఫ్రికాలోని రాండ్ మెయిల్ పత్రిక (Rand Mail) ఈ రాయబారమువలన లాభము లేదనియు నానారాజ్య ప్రతినిధుల సభవారు (League of Nations) నైతమేమియు చేయజాలరనియు వ్రాసి భారతీయుల అసహాయస్థితిని వెల్లడించినది. ఈ పత్రిక దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వాభిప్రాయమును దెలుపు పత్రిక. డిశంబరునెల

తుదివారములో కాన్పూరులో భారతీయకాంగ్రెసు సరోజినీ దేవి అధ్యక్షతక్రింద జరుగుచుండగ దక్షిణాఫ్రికా రాయబారులుపోయి పరిస్థితులు సభవారికి విన్నవించిరి. కాంగ్రెసు సభవారు తమ సానుభూతిని దెలిపిరి. దక్షిణాఫ్రికావారు చేయబోవు శాసనము వర్ణభేదమును స్థాపించుచున్నదనియు గాంధీస్మట్సు ఒడంబడికకు విరుద్ధమనియు పై యొడంబడిక యొక్క యుద్దేశమును మధ్యస్థునివలన తీర్మానించుకొనవచ్చుననియు దక్షిణాఫ్రికావారీసమస్య నొకప్రతినిధులసభ సభసమావేశముచేసి తీర్మానించని యెడల సార్వభౌముడైనను దాని నాపుట యుక్తమనియు తీర్మానించిరి. సరోజినీదేవియు గాంధిగారును మహోపన్యాసములఁ జేసిరి. ఈ చట్టము పై యొడంబడికకు విరుద్ధమని భారతీయ జాతీయవాదులెగాక మితవాదులును ప్రభుత్వపక్షమువారు ననిరి. మితవాదుల సభయందు నప్రూగారే ఇది విరుద్ధమనిరి. మనలను దక్షిణాఫ్రికాలో బాధించుచున్నది బోయరులుగాక బ్రిటీషుబోయరులె యగుట విషాదకరమని రైట్ ఆనరబుల్ శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు 1926 సం॥ జనేవరు 9 వ తేదీన పలికిరి.

ప్రతినిధులసభ చేయుట కంగీకరించుట:—1926 సంవత్సరము జనేవరు 27వ తేదీన వర్ణభేదపుచట్టమును దక్షిణాఫ్రికాసమితి అసెంబ్లీశాసనసభవారు మఱల మొదటిమారు తీర్మానించిరి. ఫిబ్రివరు 7 వ తేదీన ఆశియావారి చట్టమునుగూడ

మొదటిమారు తీర్మానించిరి! ఈ ఘోరచట్టముల నావుడని చెప్పుకొనుటకు దక్షిణాఫ్రికానుండివచ్చిన భారతీయరాయబారులు గాడ్ఫ్రే మున్నగువారు ఫిబ్రవరు 17వ తేదీన మరలిపోయిరి. దక్షిణాఫ్రికాలోను భరతఖండమునను భారతీయుల సమస్య తీవ్రవిమర్శకు గుఱియైనది. మన భారతీయప్రభుత్వము వారిచెవులకుగూడ నీపోరు వినబడినది. ఏప్రిలులో మనకు క్రొత్తవైస్రాయిగారగు ఇర్విన్ ప్రభువుగారు వచ్చినారు. రీడింగు ప్రభువుగారు దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వము నొక ప్రభుత్వప్రతినిధుల సభను సమావేశపరచుడని కోరియుండిరి. ఇంగ్లాండులో ఆలివియరు ప్రభువీసమస్యనుగూర్చి తీవ్రముగ విమర్శించి పత్రికలలో వ్రాయుచుండిరి, భారతీయప్రభుత్వమువారు దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమువారు నీవిషయమునుగూర్చి ఏదైన చేయవలెనని బ్రిటీషుసామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారు ననిరి. భారతీయుసమస్య తీర్మానించుటయు నవసరమె, దక్షిణాఫ్రికాలోని తెల్లవారి యభిప్రాయములను మన్నించుటయు ముఖ్యమె గనుక నీపద్ధతులతో నేదైన నాలోచించుట కీరెండు ప్రభుత్వములవారును ప్రతినిధులనంపి యొక 'రౌండ్ టేబిల్ కాన్ఫరెన్సు' సభ చేయుట కెట్టకేలకు నిశ్చయించినట్లు 1926 ఏప్రిలునెలలో ప్రకటింపబడెను. కాని దక్షిణాఫ్రికావారు తమపద్ధతులు మానలేదు. భారతీయులను మారుమూలలకు తరిమి బాధించుటయు వారిని వెడలగొట్టు ప్రయత్నములు

చేయుటయు మాన లేదు. లైసెన్సులీయుటయు చిన్న చిన్న చట్టములు చేసియు ఒత్తిడి కలిగించుచుండిరి.

అభిప్రాయములందు మార్పు:—దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమువారు భారతీయ ప్రభుత్వము వారికడకు వేయర్సమున్నగువారిని సెప్టెంబరు 18 వ తేదీన రాయబారమంపిరి. వారీదేశమునకువచ్చి భారతీయులను గమనించిరి. వారికిచ్చుట నొసగబడిన యాతిథ్యము భారతీయుల సత్స్వభావము ను వెల్లడించెను. వారు పైకిచెప్పకపోయినను వారు తమదేశమునకు పోయినపిదప వారిమాటలవలన నిది స్పష్టమయ్యెను. ఇంతలో దక్షిణాఫ్రికా ప్రధానామాత్యుడగు హెర్జుజాగుగారు ఇంగ్లాండులో బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞులతోడి సంభాషణములవలన కొంత విశాలభావమువహించి వచ్చిరి. వీరు లండన్ నుండివచ్చిన పిదప పలికినమాటలు దక్షిణాఫ్రికా రాజకీయజీవనమును కూకటివేళ్ళతో పెల్లగించుచున్నదని కేపుటైమ్సుపత్రిక వ్రాసినది. వర్ణభేదపద్ధతిని పరిపూర్ణముగ తన పరిపాలనమున స్థాపించిన యాతనియందు నల్లవారిపైన సానుభూతి తెలుపు భావములు కలుగుటయె వింతగనుండెను. అయినను దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయ విద్వేషులగు తెల్లవారు 'యంగ్ సౌత్ ఆఫ్రికా సొసైటి' యొక్క ప్రోద్బలమున సభలు చేయుచు స్వదేశమంత్రియగు మాలన్ గారిని దర్శించి భారతీయులయెడ దయ చూపవలదని చెప్పుచుండిరి.

1918 సంవత్సరాంతమున గాంధిమహాత్ముని సత్యాగ్రహము పెూరాద్యమమున కష్టసమయమున భారతీయులపక్షమున చాల పనిచేసిన పరోపకారపారీణులలో పియర్సన్‌గారు కీర్తిశేషులైనను ఆండ్రూసుగారు మారులేనిలోపము కనబడకుండగ మఱల నీవర్ణభేదయుద్యమమున భారతీయులబాధలను బాపుటకును తెల్లవారికి సానుభూతిని కలిగించుటకు నెంతో కష్టపడి పనిచేయసాగిరి. కేపుటవున్, డర్బన్, మున్నగు పట్టణములలో శాంతిప్రచారము చేయుచుండిరి. మంత్రులను ఉద్యోగులను దర్శించుచుండిరి.

భారతీయప్రభుత్వమువారు రైట్ ఆనరబుల్ వి. ఎస్ శ్రీనివాసశాస్త్రిగారిని హబిబుల్లాగారిని సర్ ఫిరోజిసేత్నా గారిని సర్ జార్జిపాడిసన్‌గారిని మరికొందఱు యుద్యోగులను ప్రతినిధులుగ దక్షిణాఫ్రికాకు పంపుటకు అక్టోబరులో నియమించిరి. భారతీయజాతీయ నాయకుల నెవ్వరను ఆహ్వానింపక పోవుట ప్రజల కాశాభంగము గలిగించెను. గాని నియమింపబడినవారు తగినవారేయని గాంధిమహాత్ముడు 'యంగ్ ఇండియా' లో వ్రాసి ప్రజల నూరడించెను. డిశంబరునెలలో ప్రతినిధులు దక్షిణాఫ్రికాకు వెడలిరి.

అచ్చటిపరిస్థితులు:—దక్షిణాఫ్రికాలో దేశసేవచేయుచుండిన గాంధిగారి రెండవకొమరుడు మణిలాల్ గాంధిగారచ్చటి పరిస్థితులను భరతఖండమునకు దెలిపి శాంతిప్రబోధ

ము చేయుట కిచ్చుటకి వచ్చిరి. "రౌండ్ టేబిలు ప్రతినిధుల సభవారు తీర్మానించవలసిన సమస్యలలో దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయులను మారుమూలలకు త్రోయు సెగ్రిగేషన్ (Segregation) సమస్యయు, వారిని దేశమునుండి వెడలగొట్టు రిపాట్రియేషన్ (Repatriation) సమస్యయు ముఖ్యములు. మన ప్రతినిధుల కిచ్చట చాల చిక్కులు కలుగును గాని దైవానుగ్రహమున శుభము చేకూరవచ్చును. భారతీయ ప్రభుత్వముహా రిదివర కంపిన పాడ్డిసన్ రాయబారమునకు దక్షిణాఫ్రికా యిచ్చిన ఆతిథ్యము బాగుగలేదు. అట్టి నడవడినిచూచి ఏ స్వతంత్రదేశమును సహింపియుండదు. ఆ రాయబారములోని భారతీయసభ్యులకు హొటళ్ళలో స్థలము దొరకుట దుస్తరమయ్యెను. కేపు టవునులో మౌంటు నెల్సన్ హొటలు వారికి తా విచ్చుటకు నిరాకరించెను. వారు జాలిదలచిన పౌరుల యాతిథ్యము పొందవలసివచ్చినది. ఆ రాయబారులలో నొకరొక మూడవతరగతి సామాన్యపు హొటలునకు పోయి తా నొక మహారాజునని మారువేషముతో కాలక్షేపము చేయవలసివచ్చెను. పాడ్డిసన్ రాయబారుల కీ యనుభవములు దక్షిణాఫ్రికా భారతీయుల నిజస్థితి బయలుపరచియుండవలెను. అయినను వారీన్యూనత నెల్ల సహించి తుదకు రౌండ్ టేబిలు కాన్ఫరెన్సును సంపాదించితిమికదా యని మాత్రము తృప్తిపొందియుందురు. యూనియన్ (సమితి) గవర్న

మెంటువారి రాయబారులు హిందూదేశమునకు వెళ్ళి తిరిగి వచ్చినతరువాత బహిరంగముగ తమ యభిప్రాయములు వెల్లడింపలేదు కాని వారిమాటలవలనను వ్రాతలవలనను తామెంతవిరోధముగ ప్రవర్తించినను భారతీయులు కోపింపక తమ జాతి మత భూషణమగు నాతిథ్యమిచ్చి సత్కరించుట తమ కాశ్చర్యము కలిగించినట్లు మాత్రము స్పష్టమయ్యెను. దక్షిణాఫ్రికా భారతీయులు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారి యొక్కయు, భారతీయప్రజల యొక్కయు ప్రతినిధుల సభను కోరియుండిరి. కాని దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమును భారతీయ ప్రభుత్వము నీరౌండు టేబిలు కాన్ఫరెన్సును సమావేశపరచినారు. అయిన నీ సమస్యను పరిష్కరించుటకు ఉభయులు మనఃపూర్వకముగ ప్రయత్నించుచు నీ సభ సమావేశపరచినట్లు ప్రజలు నమ్ముచున్నారు." అని డిశంబరు 21-వ తేదీన ఒక పత్రికా విలేఖరికి మణిలాల్ గాంధిగారు బొంబాయిలో చెప్పిరి.

దక్షిణాఫ్రికా

X

దక్షిణాఫ్రికా యొడంబడిక.

ప్రతినిధుల సభ:—కేపుటవునులో 1926 సం॥ డిశంబరు 17 వ తేదీన ప్రతినిధుల సభ గూడెను. 'రౌండ్ టేబిల్' సభ యను నామము సార్థకము చేయుటకో హెచ్చుతగ్గులు లేకుండ ప్రతినిధుల కెల్లర కుచితాసనములనిచ్చి గౌరవించుటకో, కేంద్రీకృతభావమునకు బాహ్యచిహ్నముగ నుండుటకో వలయాకారముగల మేజాబల్లచుట్టును కుర్చీ లమర్చిరి. హబిబుల్లాగారు శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు మాలన్ మంత్రిగారు బేయర్సుగారు మున్నగు ప్రముఖులు 19 మంది [1] కార్యాలోచనమునకు గడంగిరి. డిశంబరు 28 తేది మొదలు 10 దినములు రహస్యాలోచనము చేసిరి. అచ్చట నేమిజరుగుచున్నది యెవ్వరికిని తెలియదు.

---

1. Mr. R. W. Brandon, Mr. C. S. Ricketts, Mr. L. A. Wyndham, Mr. Asadullah, Mr. C. S. Bajpai C. I. E C. B. E, I. C. S., Mr. C. F. Schmidt. Mr. H. N. Venn. The Hon. Sir Phiroze, C. Sethna, Kt., O. B. E., The Hon Mr. F. W. Beyers, K. C., Sir George Paddison. K. B. E. C. S. I. I. C. S. Sir D' Arcy Lindsay Kt. C. B. E, Mr. H. Pring, The Hon Mr. T. Boydell, General, The Hon. J. C. G. Kemp. The Hon Mr. G. I. Corbett C. S. I. I. C. S. Dr. The Hon. D. F. Malan. The Hon Khan Bahdur Sir, Mahammad Habibullah Sahib K. C. I E., Colonel The Hon. F. H. D. Creswell. D. S. O. The Right Hon. V. S. Sreenivasa Sastri P. C.

ప్రతినిధులు చేసిన తీర్మానముల నుభయప్రభుత్వము లును అంగీకరించి ప్రచురింతురని చెప్పి సంగతులు రహస్యముగ నుంచిరి.

దక్షిణాఫ్రికా యొడంబడిక :—దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమువారును భారతీయప్రభుత్వమువారును సమావేశము చేసిన ప్రతినిధులు తీర్మానించిన విషయము లెల్ల 'దక్షిణాఫ్రికా యొడంబడిక'యని సంధిపత్రరూపమున దాల్చిరి. ప్రజా ప్రతినిధులున్న శాసనసభలందైనను చర్చింపబడకమున్నే ఈ పత్రమును భారతీయప్రభుత్వమువారు ఆమోదించి ఈ సంగతి 1927 సంవత్సరము ఫిబ్రవరు నెల 21 తేదీన ఢిల్లీలో సామ్రాజ్య అసెంబ్లీ శాసనసభలోను స్టేటుకౌన్సిలుసభలోను ప్రభుత్వ పక్షమున భోర్ గారును హబిబుల్లాగారును తెలిపి సంధిపత్రమును ప్రకటించిరి.

'1926 సం॥ ఏప్రిలులో దక్షిణాఫ్రికాసమితి ప్రభుత్వమువారు భారతీయ గవర్నమెంటువారును ఒక రౌండుటేబిల్ కాన్ఫరెన్సు ప్రతినిధులసభ సమావేశముచేసి దక్షిణాఫ్రికాలో పాశ్చాత్య జీవితపద్ధతులకు భంగమువాటిల్లకుండ న్యాయముగను ధర్మముగను అచ్చటి భారతీయసమస్యను పరిష్కరింపదలచినట్లు ప్రకటింపబడెను.' ఈ ప్రతినిధులసభ దక్షిణాఫ్రికాలో కేపుటవున్ నగరమున 1926 సం॥ డిశంబరు 17 తారీఖు మొదలు 1927 సం॥ జనేవరు 12 వ తారీఖువరకును స-

మావేశమగుడు ఉభయపక్షములవారి చిక్కులను పరిశీలించి గమనించి సంప్రదించుకొని ఉభయులకు ముఖ్యమెయగు సమస్యను స్నేహభావమున పరిష్కరించు నుపాయమాలోచించి తీర్మానించిరి.

1 న్యాయముగ ధర్మముగ పాశ్చాత్య జీవితపద్ధతిని కాపాడుకొనుటకు దక్షిణాఫ్రికా వారికి హక్కు కలదని ఉభయప్రభుత్వములు నంగీకరించుచున్నవి.

2 దక్షిణాఫ్రికా సమితి దేశములో కాపురమున్న భారతీయులు పాశ్చాత్య పద్ధతుల ప్రకారము జీవింపదలచినచో వారట్లు జీవించుటకు వీలు కలిగించుటకు సమితి ప్రభుత్వము అంగీకరించినది.

3 పాశ్చాత్య జీవితపద్ధతు లవసరములేని భరతఖండమునకు గాని ఇతరదేశములకు గాని సమితిలో కాపురమున్నవారు పోదలచినచో అట్లు పోవుటకు సమితి ప్రభుత్వము సాహాయ్యము చేయును. సమితి దేశములోనుండి బయటకు పోయి మూడు సంవత్సరములు తిరిగి రానిచో సమితి పౌరహక్కులు నశించును. సమితివలన సాహాయ్యముపొంది ఇతరదేశములకు పోయినవారు మూడు సంవత్సరముల లోపుగ తిరిగివచ్చి సమితిలో కాపురముండ దలచినచో సమితివలన వారుపొందిన సాహాయ్యము యొక్క విలువను వారిచ్చుకొనవలెను.

4 సమితి ప్రభుత్వమునుండి తిరిగివచ్చిన వలన ప్రజల క్షేమమును విచారించి పరిపాలించుటకు భారతీయ ప్రభుత్వమువా రంగీకరించినారు.

5 సమితి దేశములో కాపురమున్న భారతీయుల భార్యలు మైనరుబిడ్డలును సమితిదేశములోనికి వలసవచ్చు సందర్భమున 1918 సం॥ సామ్రాజ్య సభవారి 21 తీర్మానములోని 3 వ పేరాలో నుదహరింపబడిన "రెసిప్రాసిటీ" పరస్పర సంబంధ తీర్మానము (Reciprocity Resolution) ననుసరించి నిర్ణయింపబడును.

6 ఈపద్ధతు లంగీకరింపబడినందున సమితిలోని చిక్కులు తొలగగలవను నాశతో శుభప్రదముగ ఒడంబడిక నాచరణమునపెట్టి న్యాయము చూడ ప్రయత్నించుటకు "ఆశియాచట్ట"మను నివేశనస్థలములు, వలన రిజిస్ట్రేషను (Further provision) గూర్చిన బిల్లును నిలుపుటకు సమితివారు నిశ్చయించినారు.

7 ఉభయ ప్రభుత్వములును ఈ ఒడంబడిక పద్ధతుల నమలులో పెట్టుటకును దీని ఫలితములు గనునించుచు ఒండొరు లీవిషయమును గూర్చి అప్పుడప్పు డాలోచించుకొనుచుండుటకును నిశ్చయించినారు.

8 ఈరెండు ప్రభుత్వములకును ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరుగుటకును సహకారము కలుగుటకును భారతీయ

ప్రభుత్వమువారిని దక్షిణాఫ్రికా కొక ప్రతినిధి (Agent) ని పంపుడని సమితివారు కోరుచున్నారు.

I. తబ్సిలు తెలుపుపట్టిక :—సమితివలన సహాయ్యము పొంది భారతీయుల దక్షిణాఫ్రికానుండి సాగనంపబడు విషయము:

(1) 16 సంవత్సరములవా డెవ్వడైన నీసాహాయ్యము పొంది ఇతర దేశమునకు వలసపోవచ్చును. కుటుంబము యొక్క యజమాను డంగీకరించినచో కుటుంబమెల్ల పోవలెను.

(2) వలసకు పోవువాని కొక్కొక్కనికి 16 సంవత్సరములకు పైబడినవారికి 20 పౌనులును ఆలోపువారికి 10 పౌనులివ్వబడును ఈసొమ్ము హిందూదేశమునకు పోయినతరువాత నచ్చుటనివ్వబడును. అశక్తుల కుపకారవేతన మివ్వబడును. పాలుకు 500 పౌనులకన్న అధిక మక్కరలేదని నమ్ముచున్నారు. కుటుంబమున కంతకును బింతకన్న నెక్కుడివ్వబడదను నియమము లేదు.

(3) అట్లు వెడలిపోవువారింటికి చేరువరకు నుచితముగ తీసికొని పోబడుదురు. ఓడకేవు, రైలుచార్జి. లేదు.

(4) వలసకు వెడలిపోవువారు బొంబాయిద్వారా కాని చెన్నపట్నము ద్వారాకాని పోవుదురు. పోవునప్పుడు నౌకల సారిశుద్ధ్యము ప్రభుత్వమువారు పరిశీలింతురు.

(5) వలసవారిట్లు తిరిగి వచ్చుచున్నారను సంగతి ఒక నెలకు ముందుగనె హిందూశమునకు తెలుపబడును. వీరి సంఖ్య, వృత్తి, పేరు, పొందిన సాహాయ్యము తెలుపబడును. వీరుపొందిన సాహాయ్యమును వృథచేయక మఱల నేదైన వృత్తి చేసికొని జీవింపుడని వలసకేగువారికి బోధింపబడును.

(6) సాహాయ్యముఁపొంది వలసకుపోయినవాడు మఱల సమితికి రాదలచినచో మూడేండ్ల లోపుగ రావచ్చును కాని తానుపొందిన సాహాయ్యము విలువ తనకుటుంబము పుచ్చుకొని సొమ్ముతో కూడ తిరిగి సమితి కిచ్చివేయవలెను. చనిపోయినవారి విషయమునను పెండ్లిండు చేసుకొని దిగబడిన ఆడపిల్లల విషయమునను కొంత రాయితీ చేయబడును.

(7) మూడేండ్లు దాటిపోయినచో సమితిపౌరస్వహక్కులు వలసకేగినవానికి పోవును. ఇందు కొక శాసనము చేయబడుచున్నది. దేశముఁవదలిన దినము మొదట మూడేండ్లు చూడబడును. దేశము చూచివచ్చుటకు పోదలచిన వారి పద్ధతివలని లాభమును పొంది సమితికి నష్టము కలిగింపకుండ పోయినవారొక సంవత్సరమువరకును రాకూడదనియుం తీర్మానింపబడినది. కుటుంబములో మొగపిల్లలు పెద్దవారై పెండ్లి చేసికొని భార్యాబిడ్డలతో కూడ మూడేండ్లు లోపుగనైనచో రావచ్చును, కాని ఆడపిల్లలు పెండ్లిచేసికొనినచో వారి

పౌరహక్కులు పోయి, భర్త యొక్క దేశపుహక్కులు వచ్చును గనుకనట్లు తిరిగి రాకూడదు.

II. సమితిలో కాపురమున్నవారి భార్యాబిడ్డలు వచ్చు విషయము:—సామ్రాజ్యసభలో 1918 సంవత్సరమున చేయ బడిన 21 వ తీర్మానము రెసిప్రొసిటీ తీర్మానము (Reciprocity Resolution) మూడవవేరా ననుసరించి ఒక పురుషుడు కాపురమున్న దేశమున భార్యాబిడ్డలతో సుఖముగ నుండు టకు వీలుండునట్లుగ (౧) సమితిదేశములోనికి వచ్చుటకు హక్కుకలదనియు గాదలచినపురుషునికి భార్యయె అని స్త్రీని గూర్చియు బిడ్డయని బిడ్డలను గూర్చియు భారతీయ ప్రభుత్వ మువారు పూచీపత్రము (Certificate) ఇవ్వవలెను. (౨) తల్లికి సమితి పౌరహక్కులు లేనియెడల గాని మంత్రిగారు ప్రత్యేక ముగ అనుమతినిచ్చినగాని తప్ప తల్లిబ్రతికియుండగ తల్లిలేకుండ మైనరుపిల్లల నొంటరిగ పంపరాదు. (3) భార్యను వదలివేసిన పురుషుడు తాను శాస్త్రప్రకారము విడచితినని రుజువు పరచి నగాని ఇంకొక స్త్రీని భార్యయని తీసికొని రాకూడదు. (౪) 1914 సంవత్సరపు 22-వ చట్టము. ఇండియను రిలీఫ్ ఆక్టులో భార్య బిడ్డలనిన నెవరో యుదాహరింపబడియున్నం దున భార్యాబిడ్డలన్న నాయర్థమె వర్తించును.

111. భారతీయ సంఘమును బాగుచేయుపద్ధతి:

(1) నాగరకతకల ప్రతిప్రభుత్వము తన దేశములో కాపురమున్న ప్రతిసంఘమును సాధ్యమగునంతవరకు పరిపూర్ణముగ బాగుచేయుట ముఖ్యమనియు ఇతరసంఘములవారికన్న భారతీయసంఘము విద్యావిషయమున వెనుకబడకూడదనిసమితి ప్రభుత్వమువారు నిశ్చయించుకొనినారు.

(2) సమితిప్రభుత్వమువారి రాజ్యాంగ చట్టమువలన పరిపాలనము కేంద్రప్రభుత్వమునను పరిపాలకవర్గమందు (Executive) రాష్ట్రీయ (Provincial) సంస్థలందును ఇతరస్థానికసంస్థలందును (Minor local bodies) విభజింపబడియున్నందునను సమితి ప్రభుత్వమున కేపనియైన సులభముగ చేయుటకును ప్రజాభిప్రాయము ననుసరించుటకును సులభసాధ్యము కాదు గాని,

(౧) భారతీయులు నేటాలులో విద్యా విషయమున చాల వెనుకబడియుండి దీనావస్థయందుండుటవలననారాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారి నీ విషయమును విచారించి భారతీయ ప్రభుత్వమువారి నొక విద్యానిపుణుని పంపి తగుసలహానివ్వమనికోరి ఒక విచారణసంఘము (కమీషన్) నేర్పరచి విచారింపుమని సమితి ప్రభుత్వమువారు కోరుచున్నారు.

(౨) ఉన్నత విద్యావిషయమున భారతీయులకు అవకాశము గలిగించు విషయమున సానుభూతి చూపుటకు పెట్టు

హేరులో దక్షిణాఫ్రికా నేటివు కాలేజి కొక విద్యార్థుల వసతిగృహము నిర్మించుటకును ఆసంస్థనింక నభివృద్ధిచేసి భారతీయ విద్యార్థులకు లాభకారిగచేయుటకును నిశ్చయించినారు.

(3) డర్బనులోను దాని చుట్టుప్రక్కలను పారిశుద్ధ్య పరిస్థితులనుగూర్చియు, నివాస గృహావసతులనుగూర్చియు పరిశీలించి భారతీయ ప్రతినిధుల సంఘములను నియమించు విషయమును మునిసిపలు వారి స్థలములను విక్రయించు పద్ధతులను నిర్ణయించి "పబ్లిక్ హెల్తుచట్టము" (Public Health Act.) ను పురస్కరించుకొని పనిచేయుటకు నిశ్చయింపబడినది.

(౪) 1924 సంవత్సరము ౩-వ చట్టమగు ఇండస్ట్రియల్ కన్సిలియేషన్ (Industrial Conciliation Act) శాసనము వలనను 1925 సంవత్సరపు 27-వ చట్టమగు కూలిచట్టము (Wages Act.) వలనను అన్ని సంస్థలందును యజమానులు భారతీయ యజమానులుకూడ పనికి తగిన కూలినివ్వవలెనను సూత్రము అమలు జరుపబడును.

(౫) ప్రస్తుతమున్న వర్తక లైసెన్సులను మార్చుటకు సమయమువచ్చినప్పుడు సమితి ప్రభుత్వమువారు భారతీయ ప్రతినిధుల సలహానుసరించి (i) లైసెన్సు నీయకపోవు నధికారమునకు శాసనములోనే నియమము లేర్పరుచుటకును (అనగా యిష్టమువచ్చినరీతిని నిరాకరింపకుండ విధుల నేర్పరుచుట)

(ii) లైసెన్సు నివ్వక నిరాకరించు అధికారి దానికారణములను తనతీర్పులో నుదహరించుటకును (iii) మొదట లైసెన్సుకు పెట్టుకొనబడు ధరఖాస్తులపైనను లైసెన్సులు పరివర్తనచేసి కొనునప్పుడు చేయబడిన దరఖాస్తులపైనను, మఱల లైసెన్సు నీయమని పెట్టుకొన్న ధరఖాస్తులపైనను చేయబడు తీర్పుపైనను న్యాయస్థానములకు కాని ఇతర న్యాయసంస్థలకుకాని అప్పీలుండునట్లును చేయుదురు.

IV. ఏజంటును నియమించుట:—భారతీయ ప్రభుత్వము వారికిని దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వము వారికిని సహకారస్నేహములు కుదురుటకు దక్షిణాఫ్రికాసమితి ప్రభుత్వము వారు తమ సమితిలోని యొకప్రతినిధిని పంపుడని భారతీయప్రభుత్వము వారిని కోరుచున్నారు.

ఈ యొడంబడికనుగూర్చి భోరుగారు సామ్రాజ్య శాసనసభలో నుపన్యసించుచు, గవర్నమెంటువారు ఇది బాగున్నదని తలంచుచున్నారనియు, దీనినంగీకరించుటకు నిశ్చయించినారనియు తెలిపిరి. ఈ విషయమున చాలజాగ్రత్తగ కష్టపడి కర్తవ్యము నిర్వర్తించిన భారతీయప్రభుత్వరాయబారులను ప్రశంసించిరి. ఉభయదేశములకునుగల వ్యవహారమునందెల్ల సమస్యలను పరిష్కరింపబడినవని తలంచుటలేదనియు కేపుటవుణసభలోని స్నేహభావము శాశ్వతముగనుండ గోరి

అన్ని విషయములును సానుకూలమగునని ప్రభుత్వము వారు తలంచుచున్నారనియు పలికిరి.

గాంధిమహాత్ముని యభిప్రాయము:— భరతఖండమున సంచారము చేయుచున్న గాంధీమహాత్ము డీయొడంబడికనుగూర్చి, షోలాపూరునుండి 'యంగ్ ఇండియా' పత్రికకు తనయభిప్రాయము తెలుపుచు నొకవ్యాసము వ్రాసినాడు. ఇది అత్యుత్తమము గ లేదనియు అయినను బాగుగనేయున్నదనియు వ్రాసి హబిబుల్లా గారిని ఆయనతోడి రాయబారులను ఇరుపక్షలవారికిని గౌరవపాత్రమగు యొడంబడిక చేయగలిగినందుల కభినందించుచు 'ఈయొడంబడిక షరతులు చూచినచో తృప్తికరములుగ నేయున్నవి. కాని అన్నిరాజీలమాదిరిగనె ఇందుకూడ భయస్థలములు కలవు. ప్రత్యేకస్థలనిర్ణయచట్టముపోయినను దానికిబదులుగ దక్షిణాఫ్రికానుండి భారతీయులను వలసపంపు 'రిపాట్రియేషన్) మఱల తలయెత్తినది. ఇది మంచి పేరుగల మఱింత భయంకరమగుపద్ధతి. 'రిపాట్రియేషన్' (Repatriation) ప్రకారము హిందూదేశమునకు మాత్రమే వెనుకకంపుటకు వీలుండెను. ఈ యొడంబడికవలన సాహాయ్యముచేసి వలసకంపు 'రీయెమిగ్రేషన్' (Re-emigration) ప్రకారమేదేశమునకైనను భారతీయుని పంపవచ్చును. ఇందువలన చదువురాని బీద హైందవుడు క్రొత్తదేశములకు పంపబడినచో వానిగతి యేమి? ఫీజిబ్రిటిషుగయానాదేశముల కంపవచ్చును. వీనియందలి భారతీ

యులెల్లుగుదురుకదా? వలసకుపోయినవారు మూడేండ్లలో వెనుకకు రావచ్చుననుపద్ధతి రిపాట్రియేషన్ పద్ధతికన్న మేలే కాని ఎందరు తాము పుచ్చుకొన్న సొమ్ము మరలనీయగలుగుదురు? ఎందరు కుటుంబములతో రాగలుగుదురు? ఇంక దర్బను భారతీయులవిషయమున చేయబడిన షరతు చాలభయంకరముగ కనుపడుచున్నది. సమితవారి అభిప్రాయము నాకు తెలియుట లేదు. కాని బలహీనులతో బలవంతులు చేయు ఒడంబడికకు బలహీనులకు వ్యతిరేకముగ విరుద్ధములగు అర్థములను చెప్పి బాధించుట నేను స్వయముగ ననుభవించియున్నందున పారిశుద్ధ్యవిషయమున నివాసగృహముల విషయమున కమిటీల వేర్పగడు విషయమును భూముల విక్రియ పద్ధతులు నిర్ణయించు విషయమును చాల భయంకరముగ నాకు తోచుచున్నవి. భారతీయులను బాధించు హక్కుల నీవరకె దర్బను పురపాలక సంఘము కలిగియున్నది. వా రెరుగనిసంగతు లేమి? కమిటీలు చెప్పునదేమి? వీరి రిపోర్టు పూర్వ మొక కమిటీచేసిన దానివలెనే అక్రమముగా నుండునని తలంచుచున్నాను. కేంద్ర ప్రభుత్వమువారితో నిమిత్తము లేకుండగ రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారు తమ రాష్ట్రములో కాపురముండు భారతీయుల విషయమున నే చర్యనైన తీసికొనవచ్చునని ధ్వనియిచ్చుచున్న భాగముకూడ నాకు భయాస్పదముగ కనబడుచున్నది. అయిన నీ భయస్థానము లున్నను ఈ యొడంబడిక

కాలకుగాక ఎల్లప్పుడును భారతీయులకు బద్ధవైరమై ప్రధానముగ నుండిన దక్షిణాఫ్రికావారిలో కొంత మార్పుకలిగినట్లు తోచుచున్నందున నీ యొడంబడిక నంగీకరింపవచ్చును. భారతీయ రాయబారులకు దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వమువారును ప్రజలునుకూడ బాగుగ స్వాగతమిచ్చి యాదరించినారనియు ఆదిసములలో అచ్చటి భారతీయులనుసైతము ఏ యభ్యంతరమును చెప్పక అచ్చటి గొప్ప హొటళ్ళలోనికికూడ రానిచ్చిరనియు భారతీయ రాయబారులనుగూర్చి విశేషములు చెప్పుడని అచ్చటి యూరోపియనులు ఆండ్రూసుగారి చుట్టును చేరి యడుగుచుండిరనియు ఆండ్రూసుగారె నాకు వ్రాసినారు. ఈ స్నేహభావము నిలిచియుండునేని నిశ్చయముగ దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయులకు స్వాతంత్ర్యమండపము నిర్మించుటకు పునాదులుగ నుపయోగించవచ్చును." అని వ్రాసిరి. దక్షిణాఫ్రికావారు కోరు ప్రతినిధిని పంపునపుడు భారతీయునే పంపిన బాగుండుననియు అందుకు శ్రీనివాసశాస్త్రిగారే తగినవారనియు గాంధిగారు వ్రాసిరి.

ఒడంబడిక యొక్క మంచిచెడ్డలు :— హాబిబుల్లాగారిని దక్షిణాఫ్రికాలో నేటాలు ఇండియన్ విజిలెన్సు అసోసియేషను అధ్యక్షుడగు జాన్. ఎల్. రాబర్ట్సుగారు సందర్శించి విద్యావిషయమున తమకు అవకాశములేకుండుటనుగూర్చియు ఇచ్ఛాపూర్వకముగ దక్షిణాఫ్రికానుండి పోవుట (Voluntary

repartiation) యని చెప్పి ప్రభుత్వమువారు బలవంతపరచి బయటకంపు పద్ధతినిగూర్చియు చెప్పకొనియుండిరి. ఇట్టి రిపాట్రియేషను పద్ధతికల యొడంబడికలు చేయవలదనియు దక్షిణాఫ్రికాలో నివసించువారి హక్కులకు భంగముకలిగించవలదనియు చెప్పియుండెను. ఇట్టి పద్ధతి అంగీకరింపబడెనేని తమ సంఘమువారును "నేటాలు భారతీయ కలోనియల్ బార్న (Natal Indian Colonial born Association) సంఘమువారును, నేటాలు రైతుల సంఘమును యెట్టి రిపాట్రియేషన్ పద్ధతికిని అంగీకరింపక నిరోధింతురని హాబిబుల్లా గారికి 1927 సం॥ జనవరు 15 తేదీన లేఖలు వ్రాసిరి అట్టి రిపాట్రియేషనే మరల నింకొక పేరున దక్షిణాఫ్రికా ఒడంబడికలోనికి వచ్చియుండుట దక్షిణాఫ్రికా భారతీయులకు కొంత అసంతృప్తి కలిగించినది. ఆసియా చట్టము పోయినందుకును విద్యావిషయిక సంస్కరణములు చేయబడు సూచనలు కనబడినందుకు తృప్తిగనె యున్నను (1) ఆస్తిని విక్రయించు విషయమున చేయబడిన నియమములు (2) బ్రిటీషు గయానాకు వలసపంపబడుదురను భయము. (3) మునిసిపలు ఎన్నికహక్కులు లేకపోవుట (4) భారతీయవర్తకులకు న్యాయము దయచేయక పోవుటయు అసంతృప్తిని కలిగించినవి. అచ్చటి భారతీయులిట్లు విచారించుచున్నారని ఆండ్రూసుగారు తంతినంపిరి.

ఒడంబడికవలన భారతీయుల కష్టములుపోవునా:—పాశ్చాత్యుడే

వితపద్ధతులు అను మాట కర్థమేమి? అట్టిజీవితము గడుపవల
చియు ధనములేనివారికి విద్యగరపి సమితివారు ఉద్ధరించెదరా?
లేక అట్టివారిని అట్లుజీవింపుమని యొత్తిడిచేసి బయటకంపెద
రా? వాణిజ్య వ్యాపారములలో తెల్లవారితో సమానముగ
భారతీయులను గూడ పోటీగా నిలిచి పని చేయనిత్తురా? ఇతరపని
పాటలందును సమానగౌరవ మిచ్చెదరా? పాశ్చాత్యపద్ధతుల
ననుకరించుటకు తగినవిద్య, ధనము, కూడ నున్న భారతీయులను
కూడ ఇదివరకువలెనె ప్రత్యేకస్థలములందు నివసింపుడని దూర
ముగ మాలపల్లెలవంటి గూడెములందె యుండుమందురా లేక
తెల్లవారితోపాటు స్వేచ్ఛముగ ఇచ్ఛవచ్చిన ప్రదేశములలో
నివసింపనిచ్చెదరా? వ్యాపారములు చేసికొనుట కేర్పడిన లైసె
న్సుచట్టములను తిరిగిసవరించి తెల్లవారు నల్లవారు అనుభేదభా
వము పక్షపాతమును ఏదోరూపమున మరల అమలులోనికి
రానిచ్చెదరా? పాశ్చాత్యపద్ధతుల ననుకరించుటకు అర్హులైన
భారతీయులను పట్టణములందుగాని పల్లెలందుగాని ఏవిధమైన
ప్రతిబంధకములు లేకుండభూవసతి నేర్పరచుకొన నిచ్చెదరా?
దక్షిణాఫ్రికాలో చిరకాలమునుండి కాపురమున్న భారతీయుల
కు రాజ్యాంగ వ్యవహారములందుగాని మునిసిపాలిటీలందు
గాని వోటునిచ్చు అధికారములిప్పుడు ఎన్నుకొను హక్కులు
లేని ప్రదేశములలో నిప్పింతురా? ఈరంగతులు స్పష్టముగ
నిస్సందియముగ పరిష్కరించినగాని ఈ యొడంబడిక లాభకర

మాన ప్రకరమో చెప్పుటకు వీలులేదని సర్ శివస్వామి అయ్యర్ గారు చెప్పిరి.

'వర్ణభేదపు చట్టమునుగూర్చి యేమియు చెప్పబడలేదు. భారతీయులకు వ్యతిరేకములగు చట్టములు చేయమని సమితి వారు సూచింపనైనను లేదు. ప్రస్తుతపు ఒడంబడిక ఆచరించి చూడవలసిన తాత్కాలిక ప్రణాళికగ వారు చెప్పుచున్నారు. వారనుకొనినట్లు ఫలితములు లేనిచో దీనిని మార్చవలసివచ్చుననియు వివిధ రాష్ట్రముల యొక్క దృక్పథమును మార్చుట కష్టతరమనియు వీలుండదేమో యనియుకూడ సూచించుచునే యున్నారు. మొదటినుండియు మనకువ్యతిరేకమగు ట్రాన్సువాలును వీరు సమర్థించగలరా? రౌండుటేబిలు కాన్ఫరెన్సు సమావేశపర్చునప్పుడె దక్షిణాఫ్రికా తెల్లవారి దేశముగ చేయవలెనను దక్షిణాఫ్రికా ప్రభువుల సిద్ధాంతమును పురస్కరించుకొని మాలన్ మంత్రిగారు భారతీయుల సంఖ్య తగ్గించుపద్ధతినె ప్రతినిధుల సభకంగీకరించుచున్నట్లు స్పష్టముగ చెప్పియుండి ఇప్పుడీ ఒడంబడికయందీవిషయము స్పష్టముగ లేకపోవుట చూడగ ననుమానముగ నున్నది. నేడు ఆసియావారుగాక కాఫరులు ఇంగ్లీషువారు బోయరులు కేపులోని నలుపురంగు జాతివారును దక్షిణాఫ్రికాలో నున్నారు. మఱియు ముప్పదిచిన్న వర్ణముల వారున్నారు. ఇట్టిస్థితిలో తెల్లదక్షిణాఫ్రికా స్థాపించుటకు వీలులేదు. ఇది యంగీకరించినచో భారతీయులు తృప్తితో సంతోష

ముగ జీవించుప్రజలుగ నమితిప్రభుత్వమున నుండుట శ్రేయ స్కరమనియు దీనివలన వితరసమస్యలును పరిష్కారమగుననియు తెలియగును. ఈఒడంబడిక తృప్తికరమూ కాదాయను నది దీని యాచరణముననె తెలియవలెను.' అని ఫిబ్రవరు 21 వ తేదీన హిందూపత్రిక వ్రాసినది. సాగనంపుపద్ధతివలన భారతీయుల కవమానము కలిగింపవీలుండుననియు పాశ్చాత్య పద్ధతులను మాటయు తనకనుమానము కలిగించుచున్నదనియు సరోజినీ దేవి పలికినది. గుడ్డిలోమెల్లయని భారతీయులు సంతోషించు చున్నను నిదియైన ఎందుల కంగీకరింపబడవలెనని దక్షిణాఫ్రికా లోని తెల్లవా రుద్ఘోషించుచున్నారని ఆండ్రూసుగారు తంతి నంపినారు. బ్లూం ఫాంటికలోని ఫ్రెండ్ (Friend) అనుపత్రిక దీనిని నిరసించుచు వ్రాసినది. ఈపత్రికకు ఆరెంజిరాజ్యమున చాలప్రచారము కలదు. డర్బక రాజకీయ నాయకులు దీనికి వ్యతిరేకులుగ నున్నారు. 5 సంవత్సరములు మాత్రమే ఈ యొ డంబడిక నుండుడని మునిసిపలు కవున్సిలులో తీర్మానమును ప్రవేశపెట్ట దలచినారు.

సూచనలు:—ఇది యిట్లుండగ నిజముగ దక్షిణాఫ్రికా హృదయము మారలేదని యనుమానము కలుగుచున్నది. చెన్నపురి వైద్యనాథమొదలివీధిలో కాపురమున్న ఏ. అరు ణాచలమను ధనవంతుడగు విద్యార్థియొకడు దక్షిణాఫ్రికా దేశమును అచ్చటి పరిస్థితులను స్వయముగా చూడదలచి

యెప్పటికి పోవుటకు అనుజ్ఞపత్రి మిమ్మని ధరఖాస్తు పెట్టుకొనెను. చెన్నపురి పోలీసు కమీషనరుగారు దక్షిణాఫ్రికాసమితి ప్రభుత్వమువారి దేశములో ప్రవేశించుటకు ముందుగా వారి వలన అనుజ్ఞపత్రమునుపొందిదానితో ధరఖాస్తు చేయని యెడల అతడు కోరిన ప్యాసుపోర్టు అనుజ్ఞ యివ్వబడదని వ్రాసెను. అంతట అరుణాచలముగారు సమితిప్రభుత్వము వారికి ధరఖాస్తు పంపుకొనిరి. ఆ ప్రభుత్వమునకు స్వదేశవిషయమంత్రిగారి కార్యదర్శిగా రిట్లు జవాబునిచ్చిరి. 'మీరు వ్రాసిన 1927 సం॥ జనేవరు 5 తేదిగల లేఖకు జవాబుగ మీరు కోరినట్లు సమితిప్రభుత్వమువారి దేశములో మీరు ప్రవేశించుటకు అనుమతి నిచ్చుటకు వీలులేదని తెలుపుచున్నాను.' ఇంటీరియర్ మినిస్టరు యొక్క సెక్రెటరీగారి చేవ్రాలు.

" ఈ ఒడంబడిక స్నేహము గౌరవమును దెలుపు నభిప్రాయ సమ్మేళనమె కాని ఉభయ ప్రభుత్వములను బాధించు సంధిపత్రము కాదనియు, క్రిందటి సంవత్సరము చేయదలచిన శాసనము (ఆశియా చట్టము)ను ప్రస్తుతము విరమించుటవలన అవశ్యకమైనప్పుడెల్ల న్యాయముగను తమ కిచ్ఛవచ్చినట్లును భారతీయుల విషయమున శాసనములు చేయు నధికారమును దక్షిణాఫ్రికా సమితిప్రభుత్వము వదలుకొనుటలేదు." అని మాలనుమంత్రిగారు దక్షిణాఫ్రికా శాసనసభలోన చెప్పిరి.

వారికి ధైర్యముకలిగించినట్లు 1927 సం॥ ఫిబ్రవరు 25 వ తేదీన దక్షిణాఫ్రికా ఇండియన్ ఒపీనియన్ పత్రికలో ప్రకటింప బడినది. అందువలన గాంధీస్మట్సు ఒడంబడికయొక్క గతియె దీనికిని గలుగునేమో యని భారతీయులకు అనుమానము కలుగుచున్నది. దీనికి తోడుగ దక్షిణాఫ్రికాలోని తెల్లవా రెల్లరీ యొడంబడికకు తమ అసమ్మతి తెలుపుచు ప్రభుత్వము వారు దీని కంగీకరింపరాదని సభలు చేయుచున్నారనియు, భారతీయ ప్రతినిధులు దక్షిణాఫ్రికాలో కొందరికి లంచముల నిచ్చిరనియప వాదములు వేయుచున్నారనియు-ఇది చాల ఘోరా కారము దాల్చుచున్నదనియు ఆండ్రూసుగారు మార్చి 25 తేదీన తంతినంపినారు. శ్రీనివాసశాస్త్రిగారిని దక్షిణాఫ్రికా ప్రతినిధిగ ప్రభుత్వమువారు నియమించుట కొంత సంతోష మునకు కారణమైనది.

శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు దక్షిణాఫ్రికాలో తమ యుద్యోగమున జేరినారు. వారి నచ్చటి ప్రభుత్వమువారు గౌరవించిరి. వారి యుపన్యాసములకు ప్రజలు హర్షించిరి. 1927 సంవత్సరము గడచినది కాని దక్షిణాఫ్రికా హృదయము మారలేదు. వర్ణభేదచట్టము, పాగాయచట్టము భూవిషయముల చట్టమును రద్దుపరుపలేదు. 1927 డిశంబరులో చెన్నపట్టణమున జరిగిన భారతీయ జాతీయ మహాసభయందు దీనినిగూర్చి గాంధీమహాత్ముడు రెండు తీర్మానముల నుపపాదించెను. ఏ కారణము

వలసనైననేమి దక్షిణాఫ్రికానుండి రిపాట్రియేషను పద్ధతిపైన వెడలిపోవుచున్నవారి సంఖ్య హెచ్చుచున్నది. 1925 లో 1868 మంది, 1926 లో 2100 మంది, 1927 లో 2986 మందియు నిట్లు ఇండియాకు వచ్చిరి. ఇంతవరకు వచ్చిన దరఖాస్తులను బట్టి చాలమంది 1928 లో వెడలిపోవుదురని తోచుచున్నదని వలస ఉద్యోగి (Protector of Indian Immigrant) చెప్పుచున్నాడు.

దక్షిణాఫ్రికా.

XI

తూర్పు ఆఫ్రికాలోని భారతీయులు.

మూడు నాలుగు తరములనుండి నివసించుచున్న భారతీయుల కుటుంబములుకూడ తూర్పు ఆఫ్రికాలో కలవు. క్యానింగ్ ప్రభువు కాలమునాటినుండియు భారతీయు లచ్చట నుండిరి. వీరివలననె బ్రిటీషు సంపర్కము వృద్ధియైనది. భారతీయులు లేనిచో బ్రిటీషువా రచ్చట నుండుటయె సంభవించి యుండదనియు, వీరివలననె బ్రిటీషువా రచ్చట బలవంతులై నెలకొనిరనియు సర్ జాన్ క్లార్కుగారు 1910 సం॥ లో పలికిరి. బ్రిటీషు ఇండియనుల యొక్క వర్తక లాభముకొఱకును వారి క్షేమముకొఱకును, ఆవశ్యకమని బ్రిటీషు మంత్రులు విక్టోరియా మహారాజ్ఞికి మనవిచేసి 1888 లో బ్రిటీషు తూర్పు ఆఫ్రికా సంఘమువారికి పట్టా నిప్పించియుండిరి. ఆ ప్రాంతముల నెలకొనిన జర్మనీవారితో పోరాడియు వారితో వర్తకమునకు పోటీగ నిలిచియు దేశమును బ్రిటీషు రాజ్యమున జేర్చిరి. ధన సహాయ్యముకూడ భారతీయులు చేసిరి. భారతీయ యోధులు పోరాడిరి. భారతీయుల సహకారముతో, కూలివారి ప్రాణములతో, ఉగండా ఇనుపదారిని బ్రిటీషువారు నిర్మించిరి. క్రిక్కిరిసి నివసించుచున్న భారతీయ ప్రజల కొఱకీ యినుపదారి యావశ్యకమని బ్రిటీషు పరిపాలకవర్గ

ము వా రింగ్లాండులో చెప్పియుండిరి. ఇట్లు ప్రీతి విషయము నను భారతీయులె తూర్పు ఆఫ్రికాయొక్క అభివృద్ధికి గారణ భూతులైరి. భారతీయ వర్తకులు చేసిన పరిశ్రమను పడిన కష్టములను వేసిన పునాదులను బ్రిటీషువా రుపయోగించి కొని బాగుపడిరి. లాభము నందిరి. అచ్చట నొక యూరోపు దేశమువానికి నలుగురు భారతీయులవంతున జనసంఖ్యయున్నది. భారతీయులె చాలవరకు పన్నుల భారమును భరించుచున్నారు. భారతీయులలో చేతిపనులవలన జీవించువారు ననేకులున్నారు. వీరార్థిక లాభమునకు తోడ్పడుచున్నారు. ఇదిగాక రైళ్ళలో, షాపులలో చిన్న యుద్యోగములను జేయుచున్నవారు ననే కులుగలరు. వీరు స్వార్థపరులుగాక తక్కిన జాతులపట్ల సమాన బుద్ధితో ప్రవర్తించి దేశాభివృద్ధికి సహకారులుగ నున్నారు. భారతీయులు సద్భావముతో నీదేశము యూరోపు దేశీయు లకు వాసయోగ్యమనికూడ చెప్పిరి

మొదట బ్రిటీషు పరిపాలకవర్గమువారికిని భారతీయు లకును స్నేహభావమె యుండెనుగాని బ్రిటీషు బోయరుయు ద్ధానంతరము దక్షిణాఫ్రికా నుండి కొందఱు తెల్లవారు వచ్చి యిచ్చట నారోగ్యవంతములగు నున్నత స్థలముల నాక్ర మించికొనిన పిదప తెల్లవారు హెచ్చులాభములను ఎక్కువ బాధ్యతలను గోరి తెల్ల నల్ల తారతమ్యమును దెచ్చిపెట్టిరి. క్రొత్తవారు బ్రిటీషువలసవారును వచ్చిరి. వీరు భారతీయుల

నెలుగక వారియాచారముల నేవగించుకొనియు వారి రంగును జూచి నల్లవారని నీచముగ జూచియు భారతీయుల కనిష్టముగ ప్రవర్తింపసాగిరి. భారతీయులు తమకన్న హీనులుగను వారి జాతి, గౌరవము పొందుటకు తగనిదిగను తలచి వారినవమానింప సాగిరి. వీరిని దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయుల స్థితికి దీసికొని వచ్చుటకు సమకట్టిరి.

పూర్వము బ్రిటీషుదేశమున పరరాజ్య (కార్యదర్శి) రాజ్యాంగ మంత్రి గారి కార్యస్థానము (Foreign Office) యొక్క విశాలభాగము క్రొత్తగవచ్చిన వలసరాజ్యాంగ మంత్రిగారికి లేకుండెను. ఇది తెల్లవారికి లాభించెను. తూర్పు ఆఫ్రికా కెన్యా వలసరాజ్యముల యొక్క స్థానిక ప్రభుత్వము వారు, స్వేచ్ఛముగ పరిపాలింపసాగిరి. వారచ్చటి తెల్లవారి యిష్టానుసారముగ నేలసాగిరి. పాశ్చాత్యులెల్లరు, భారతీయులను కూలివారితోను బానిసలతోను సమానముగ చూచిరి.

1908 సంవత్సరమున ఎల్గిన్ గారు వలసరాజ్యాంగమంత్రిగ నుండినకాలముననె భారతీయుల హక్కులకు భంగము కలిగెను. ఆరోగ్యవంతములగు నున్నత ప్రదేశములందు భారతీయులకు దరఖాస్తుభూముల నీయరాదని పరిపాలకులు వ్రాసిరి. భారతీయుల యోగక్షేమముల కన్న యూరోపియను ప్రజల సౌఖ్యము ముఖ్యముగ నాలోచింపవలసి యున్నదని

ప్రతి సందర్భమునకు పరిపాలకులు బ్రిటిషుమంత్రిగారికి చెప్పు చుండిరి. భారతీయులబాధ లధికములయ్యెను.

1920 సంవత్సరమునాటికి వీరిస్థితి భారతీయ రాజ్యాంగ మంత్రి (Secretary of State for India) గారి కన్నులు కూడ తెఱచినది. "భారతీయులకు కొంతప్రసక్తి యున్న దేశములో, అందు ముఖ్యముగ బ్రిటీషువారు స్వయముగ పరిపాలించుచున్న ప్రభుత్వ వలసరాజ్యము (Crown Colony) లో ఎల్లరకును సమానహక్కులు లేకపోవుట మేమంగీకరింపజాలము......భారతీయుల కనిష్టముగ, అన్యాయముగ, పక్షపాతము చూపుచున్నారు" అని ఇండియా మంత్రిగారే వ్రాసినారు.

1921 సంవత్సరమునాటికి కెన్యాలో 22822 భారతీయు లుండిరి. పూర్వముకన్న వీరిసంఖ్యతగ్గినది. వీరిబాధలు హెచ్చినవి. ప్రతివిషయమునను వీరి కన్యాయమే జరిగినది. పట్టణనిర్మాణము విషయమున సలహానిమ్మని నియమింపబడిన యుద్యోగి సింప్సనుగారు భారతీయులను, యూరోపియనులకు సంబంధము లేకుండ ప్రత్యేకముగ నొక మూలనుంచినగాని నైరోబీపట్టణము ప్రత్యేకముగ యూరోపియను నగరము కానేరదని సలహానిచ్చెను. దక్షిణాఫ్రికాలో భారతీయులను మాలగూడెములవంటి మారుమూలల కంపుట కిదియొక మిష. సింప్సనుగారిది రాజతంత్ర దృష్టియని, సి. ఎఫ్ ఆండ్రూసు

గారు అభిప్రాయపడినారు. భారతీయులు చాలమందియుండుట వలన కొంచెము చిక్కుగనే యున్నదని ప్రభుత్వమువారికిని తోచినది.

కెన్యా సమస్య:— తూర్పు ఆఫ్రికాసమస్య భయంకర రూపముదాల్చినందున భారతీయుల కష్టముల నరయుటకు హెచ్. ఎస్. ఎల్. పోలకుగారును, సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసు గారును దీనిని విమర్శించిరి. వీరు 1922 సం॥ జూన్ 22 తేదీన తమ యభిప్రాయమును ప్రకటించిరి. కెన్యారాజ్యము స్వపరిపాలనముగల వలసరాజ్యము మాత్రమే కాదు. అది ప్రభుత్వ వలసరాజ్యము (Crown Colony). దీనిపరిపాలనము లండనునగరమున వలసరాజ్యాంగమంత్రిగారి కార్యస్థానము యొక్క చిన్నప్రతిబింబము (Branch Office). కెన్యాపరిపాలకునికి పై యధికారి వలసమంత్రిగారే. దీని ప్రభుత్వమునకు బ్రిటీషుసామ్రాజ్యప్రభుత్వమువారు స్వయముగ బాధ్యులగుచున్నారు. 1918 సం॥లో జరిగిన సామ్రాజ్యమహాసభలో బ్రిటీషువారు భారతీయులను తమతో సమానులను మాత్రము నంగీకరించియున్నారు. విన్స్టన్ చర్చిల్ (Winston churchill) గారు కమిటీసభలోనుండి చిత్తుతీర్మానములను వ్రాసియున్నారు. వారును వలసరాజ్యాంగ కార్యస్థానము పక్షమున దీని కంగీకరించియే యున్నారు. తాము వ్రాసిన వ్రాతలపైన నున్న సిరాయైన నారకమునుపే వారు తమ యభిప్రాయమును మా

ర్చుకొన్నారు. ఈపద్ధతికే వ్యతిరేకములగు సలహానిచ్చి యొక గవర్నరు నీయన కెన్యాకు పంపినాడు. వీరి రహస్యవిధానము వలన ప్రతివిషయమునను భారతీయులు యూరోపియనులకన్న అధములుగనుండునట్లు శాసింపబడినది.

కెన్యా భారతీయుల కష్టములు:— కెన్యాలోని భారతీయుల దురవస్థలు నాలుగు విధములు. (1) వారారోగ్యవంతములగు మున్నతప్రదేశములందు వ్యవసాయము చేయుటకు భూములను సంపాదింపరాదు. అమ్మరాదు. దీనినిగూర్చి భారతీయులు మొఱపెట్టుకొనగ పూర్వము 1908 సం॥లో ఎల్గిన్ గారి కాలముననే ఇట్టితారతమ్యము చూపెదమని యూరపియను ప్రజలకు వాగ్దానము చేయబడియుండినట్లును, అది మార్చుటకు వీలు లేనట్లును చెప్పిరి. కాని ఎల్గిన్‌గారట్టి వాగ్దానమును జేసియుండలేదు. కొన్ని రాజకీయ సందర్భములనుబట్టి ప్రభుత్వమువారు భూములను యూరపియనుల కిచ్చుట యుక్తమనియు అయినను భారతీయులను గూర్చి ప్రత్యేకముగ శాసనములను చేయుటకు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువా రంగీకరింపరనియు, చెప్పెను. ముందు భారతీయులకు భూము లివ్వకూడదు, అమ్మకూడదు అను నియమము లేనేలేదు. నిజముగ భారతీయులను భేదభావముతో చూడమను వాగ్దానము లనేకములు లిఖితమూలములనే తృణీకరించినది, యూరపియనులే. ఐరోపా మహాసంగ్రామ మొక

మూాల జరుగుచుండగ దేశములో సైనిక శాసనము (Martial Law) అమలులో నుండగ భారతీయు లసాహాయ్య స్థితిలోనుండగ 1915 సం॥ లో ఇతర జాతులవారు భూములను విక్రయించుకొనరాదనియు అట్టి విక్రయములు చేసినయెడల ప్రభుత్వమువారు వానిని రద్దుచేయవచ్చుననియు శాసించి దానిని భారతీయులపైన బ్రయోగించిరి. (2) భారతీయ లుండుటకును వర్తకము చేసికొనుటకును ప్రభుత్వమువారే తమ యిచ్చవచ్చిన ప్రదేశములను నిర్ణయించి ప్రత్యేకింతురు. ఇవి మనయూరిబయటి మాలగూడెములువలె నుండును. (3) ఎన్నిక హక్కులు పూర్వము భారతీయులకున్న వానిని గూడతీసివేసి ఇకముందు లేకుండ చేయుటకు యూరపియనులు ప్రయత్నించుచు అట్లు చేయుచున్నారు. (4) కెన్యారాజ్యమును చక్కని స్వభావసిద్ధమగు బ్రిటీషువారి జాతీయ వలసరాజ్యముగ చేయుటకు, చర్చిల్‌గారు చెప్పినట్లు ఆదిమజాతుల పురోభివృద్ధికొఱకై భారతీయుల వలసను నిషేధించిరి.

వలసమంత్రిగారగు చర్చిల్‌గారింతటితో నూరకొనక, తూర్పు ఆఫ్రికాలోని ఇతర భాగములగు ఉగండా, టంగనీయికా, జాంజిబారులను కెన్యావలస రాజ్యముతో కలిపి పరిపాలించుటకు పూనుకొన్నారు.

కిటోషుహత్య:—జాస్పర్ అబ్రహాం, అనువాడు కిటోషును హత్యచేసెనని విచారింపబడెను. నేరము చేయలేదని

ఆబ్రిహం చెప్పుకొనెను. ముద్దాయి 6 గంటలు సాక్ష్యము నిచ్చెను. కిటోషు అను 'నేటీవు' గుఱ్ఱము నెక్కి దానికి దెబ్బలు తగిలించెననియు అందువలన వానిని తాను కొరడాతో శిక్షింపఁదలచితి ననియు, కొందఱు సేవకులును తనకు సహాయము చేయఁదలంచిరనియు వారాకుఱ్ఱవానిని నేలమీఁదపడ వేసిరనియు తాను 15 నిముషములు వానిని కొట్టితిననియు తరువాత మొదటి సేవకుని కొట్టుమంటి ననియు కిటోషు అల్లరి చేయుచుండెననియు, సేవకుడు బాగుగ కొట్టనందున రెండవ సేవకుని కొట్టుమంటిననియు, వాడును బాగుగ కొట్టలేనందున మూడవవానిని గొట్టుమని యాజ్ఞాపించితిననియు, అంతట కిటోషు నటన ప్రారంభించెననియు చెప్పెను. ఇతరసాక్ష్యము వలన వాడు చచ్చుచున్నాడని కొందఱు 'నేటీవు' సేవకు లని నట్లు తెలియుచున్నది. కాని ఆదెబ్బలు చాలవనియు ఆదినటన యనియు చెప్పి ముద్దాయి కిటోషుపైన నీటిని పోయించెను. వానికి తెలివివచ్చెను. ముద్దాయి వానిని గిడ్డంగిగదిలో పడవేసి వానినొక స్తంభమునకు వెనుకకువిరచి కట్టుమని తనవంటవాని కాజ్ఞాపించెను. వంటవాడు నీకేసులో సాక్ష్యమిచ్చెను. కిటోషు బాధతో నిటునటు పొరలుచు పాడుచుకొని చచ్చెద నొకకత్తిని తెమ్మనెననియు కొంతసేపటికి చచ్చిపోవుచున్నానని కేకవేసెననియు తెల్లవారుఝామున నాలుగు గంటలకు మరణించెననియు చెప్పెను.

ఈనేరమునుగూర్చి యింక నన్యాయములగు విశేషములు బయల్పడినవి. ఈకేసులో నుత్తరసాక్ష్యము, ముద్దాయివాదనయు నిది. ఇతరకారణములతోపాటు కొఱడా దెబ్బలు చావునకు తోడ్పడినవనియు ఆబాలుని కడుపులో నాహారము స్వల్పముగ నుండెననియు నందువలన వాడు దెబ్బలకోర్వలేక పోయెననియు నుత్తరసాక్ష్యమున వైద్యునిచేత చెప్పించిరి. కిటోషు మరణింపవలెనని సంపూర్ణేచ్ఛతో నుండెననియు, ఈ సంకల్పమునకుఁ గొఱడా దెబ్బలు తోడ్పడినవనియు చెప్పిరి. ఈకేసులో న్యాయమూర్తి షెరిడన్ గారు న్యాయ సభికు (జూరీ) లకు ముద్దాయి కిటోషును చంపదలచెనా లేక, ముద్దాయి వానిని బలముగ కొట్టి బాధ కలిగింపనెంచెనా యను సంగతిని, వానికి కోపకారణముండెనాయను సంగతి నీహత్య విషయమున నిర్ణయింపుడని హెచ్చరించెను. జూరీ సభ్యు లొకగంట యోజించి ముద్దాయి కిటోషును బలముగ కొట్టి బాధకలిగించిన నేరమును చేసెనని తీర్పుచెప్పిరి. కోప కారణము లేదనిరి. న్యాయమూర్తిగారు ముద్దాయికి రెండు సంవత్సరముల శిక్షయు నేటివు సేవకుల కొక్కొకదినము శిక్షయు విధించిరి.

ఈకేసు పార్లమెంటువారు చర్చింపదగినదనియు, తన 'నేటివు' ప్రజలను కొఱడాదెబ్బల వలన మరణములనుండి రక్షించలేని, ఇట్టి ఘోరనేరమును స్వల్పనేరముగ నిర్ణయించు-

సంతటి పక్షపాతుల హస్తములందు ధర్మపరిపాలనము నిడి యుండరాదనియు సామ్రాజ్యము అనావశ్యకమనియు, కెన్యావంటి ప్రభుత్వ వలసరాజ్యమున తెల్లజాతి సభ్యులు నేటివుల యెడల న్యాయపరిపాలనము చేయలేని స్థితిలో న్యాయపరిపాలనము వారి చేతులలోనుండి తప్పించుట ముఖ్యమనియు మాంచెస్టర్ గార్డియన్ పత్రికయె 1923 సంవత్సరములో వ్రాసినది.

టంగన్యికా భారతీయులు :—"టంగన్యికాలోని భారతీయులు పడుచున్న కష్టములు వర్ణనాతీతములు. స్మట్సు సేనానిగారు మీ కష్టమున్నను లేకున్నను వర్ణభేదముయొక్క తారతమ్యము తప్పదని చెప్పుచున్నారు. ఆఫ్రికాలోని బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము తెల్లసామ్రాజ్యము. బ్రిటిషున్యాయము నందె నాకు నమ్మకము పోయినది. వలసవిచారణ సంఘము (Colonial Committee) తో నేనుపోయి చూడగ నీ విమర్శ యనావశ్యకమని నాకు తోచినది. టంగన్యికాలోని భారతీయులు అసహాయులై పోయినారు ఆసంఘమున పని చేయుమని భారతీయనాయకులువచ్చి నన్నడిగినందున నేను పోయితిని. అచ్చటి శాసనము వలన భారతీయులు తమవర్తకపు లెక్కలను ఆంగ్లభాషలో వ్రాయవలయుననియు గుజరాతీ భాషలో వ్రాయకూడదనియు శాసించిరి. ఇందువలన మనవర్తకులను నిషేధించుటకె వారు ప్రయత్నించుచున్నారు. దీనివలన వారికి కలుగుచున్న నష్టమునకు మేరలేదు. ఫ్రెంచి

వర్తకులను ప్రేరేపించి భాషలోనే లెక్కలను వ్రాసికొన నిచ్చియు మనవారికిట్లు ... ధించుట యన్యాయము. వలస రాజ్యాంగమంత్రిగారి కీయన్యాయము చేయవలదన్నను వారు వినలేదు. అందువలన మనవర్తకులు సమ్మెకట్టి అంగళ్ళను మూసివైచిరి. చాలబాధ లనుభవించిరి. రాజీమాటలు జరి గెను, సమ్మెయాగెను. కాని మరల నొక సంవత్సరములో నీయక్రమమును మరల సాగించిరి. వారు వాగ్దానములను మీరుచున్నను నేను నమ్మియుంటిని. ఇప్పటికిక వారిని నమ్మ రాదని తోచినది'' అని సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసుగారు వ్రాసినారు.

తూర్పు ఆఫ్రికాప్రభుత్వవిధానము, భారతీయుల కష్ట ములు:— కెన్యాప్రభుత్వమువారు 1928 సం॥ అక్టోబరులో నొక చట్టమువలన భారతీయులకును ఆదిమవాసులకును గావ లసిన వస్తువులపైన పన్ను లధికముగ జేసిరి. తినుబండారముల పైనను, కోరాబట్టలపైనను పన్ను లధికముగ విధించిరి. అనా వశ్యకములగు సామగ్రిపయిన పన్నులు తగ్గించిరి. 1928 సం॥ నవంబరులో నొక వలస చట్టమును చేసిరి. దానివలన దేశము లోనికి వలస వచ్చిన ప్రజల కనేకవిధములగుఅడ్డంకులను కలి గించిరి. వారివృత్తులపయినకూడ కొన్నివిధులను నిర్ణయించిరి. ఉగండా ప్రభుత్వమువారు గురుతు పత్రముల చట్టము (Identity Card Bill) అను నొక శాసనమునుజేసి ట్రాన్సు వాలువారుచేసిన రిజిస్ట్రేషనుచట్టమునే చేయదలచిరి. ఉగండా

టంగన్యికా ప్రభుత్వములవారు వలస చట్టముల చిత్తుశాసనములు తయారుచేసిరి

ఇంతలో తూర్పు ఆఫ్రికా భారతీయ జాతీయ సభవారు తమ మహాసభకు సరోజినీదేవిని అధ్యక్షత వహింపుమని వేడుకొనిరి. 1924 సంవత్సరము జనేవరు 19 వ తేదీని ఆమె మొంబాసాపట్టణమున సధ్యక్షత వహించెను. ఆసభయందు తూర్పు ఆఫ్రికా భారతీయుల కష్టములను భారతీయులకు నాయకులు చెప్పుకొనిరి. ఆరోగ్యవంతములగు ప్రదేశములందు భారతీయులను గాపురముండనీయరు. వారికి గూడెములు ప్రత్యేకింపబడు చున్నవి. ప్రభుత్వమువారి వైద్యశాలలందు తెల్లవారికె చికిత్స చేయబడును. ఆదిమజాతులవారికి ప్రత్యేక వైద్యశాలలు కలవుగాని భారతీయుల కీవైద్యశాలలం దెట్టి సౌకర్యములును లేవు. భారతీయు లాత్మరక్షణము కొఱకైనను దుపాకు లుంచుకొనరాదు. ఒక్కొక తెల్లవానికి విద్యకొరకు 24 పౌనులు వ్యయముచేయుచు భారతీయుల బిడ్డల కొక్కొక పౌనుమాత్రమె ప్రభుత్వమువారు వ్యయపరచు చున్నారు. భారతీయులకు మొంబాసాలోను నైరోబీలోను మాత్రమె పాఠశాలలు కలవు. రైళ్లలో తెల్లవారికిని ఇతరులకును ఆశియావారికిని ప్రత్యేకముగ 'పెట్టెలు' నిర్మింపబడినవి. ఆదిమజాతుల క్షేమముకొఱకని చెప్పుచు భారతీయుల వలసనె నిషేధించు చట్టములు చేసిరి.

భారతీయ వర్తకు లధికసుంకముల జెల్లించుచు అనుమతి పత్రముల (Licences) పొందవలెననియు 1919 సంవత్సరములోనే కెన్యావారు శాసించిరి. టంగన్యికావారు వీధుల వెంటతిరిగి యమ్ముకొను వర్తకులను నిషేధించిరి. తూర్పు ఆఫ్రికావారు ఇంక నెన్నో చట్టములను చేసి భారతీయులను బాధించుచున్నారు. తలపన్ను నిచ్చినగాని అనుమతి పత్రముల నీయరు. ఇది యన్యాయమనియు దీనిని సాత్వికముగ నిరోధింపుడనియు సరోజినీదేవి బోధించెను. అంతట కాంగ్రెసుసభయైన పిదప తలపన్నులీయక 800 మంది చెఱసాలకేగిరి. మూడు నాలుగునెలలీయుద్యమము సరోజినీదేవి నాయకత్వమున జరిగెను. ప్రభుత్వమువారు సాత్విక నిరోధము చేసినవారి యాస్తిని జప్తుచేయించి బాధించిరి. వలస రాజ్యాంగమంత్రిగారికి భారతీయులు మొరపెట్టుకొన్నను లాభము లేకపోయెను. ఈ సమస్యను తీర్మానింపుడని 1928 సంవత్సరమున సామ్రాజ్య సభకు పోయిన సప్రూగారడిగి శ్రమపడి సంపాదించిన విచారణసంఘమువారు దీనిని విమర్శించుచుండిరి. కెన్యావారి వర్ణభేద తత్వమును దక్షిణాఫ్రికా రాజనీతిజ్ఞులు హర్షించి ప్రోత్సహించిరి. కెన్యావిధాన విషయమున దక్షిణాఫ్రికాలోని వారెల్లరు నేకాభిప్రాయము కలిగియున్నారని స్మట్సుసేనానిగారు వలసమంత్రిగారికి తంతినంపిరి. ఈ విషయమున బ్రిటీషుసామ్రాజ్య ప్రభుత్వము

వారు కెన్యావారి సిద్ధాంతములను మార్చరాదనిరి. వలస రాజ్యాంగమంత్రిగారి దగ్గరకు కెన్యాభారతీయుల ప్రతినిధిగపోయి పరిస్థితులను మనవిచేసి వచ్చిన మాణిక్జీభాయి సులేమాన్‌గారు తలపన్ను నీయనందున ఆరువారముల శిక్షను పొందిరి. పన్నులనీయక నిరాకరించు యుద్యోగమును పరిపాలకవర్గమువా రణచి వైచిరి.

బ్రిటీషువారి కెన్యావిధానము:—బ్రిటీషు ప్రభుత్వమువారు కెన్యాసమస్యను విమర్శించి న్యాయముగ తీర్మానింతురని సప్రూగారింకను నాసతోనుండిరి. ఆయన శ్రమపడి సంపాదించిన విచారణసంఘమువారు లండన్‌లో కూడి 1924 సంవత్సరం జూలై 19 తేదీన తమపని పూర్తిచేసిరి. వారు తమ సలహాలను బ్రిటీషువలసమంత్రిగారికి నివేదించిరి. దీనినిగూర్చి అప్పుడు వలసరాజ్యాంగమంత్రిగనుండిన థామస్‌గారు ఆగష్టు 7-వ తారీఖున పార్లమెంటు కామన్సు సభలో చెప్పి కెన్యావిధానమును ప్రకటించిరి. "వలస విషయములో జాతి వర్ణభేదముల నటుండనిచ్చి అధికమగు వలసవలన నేటివులయొక్క ఆర్థికయోగక్షేమములకు నష్టమువచ్చునేని అవిషయమున నేను శ్రద్ధతీసికొనెదను. దేశములోనికి వచ్చుచు పోవువారినిగూర్చి క్రమమయిన లెక్కలు తేల్పించెదను. ఈ లోపుగ కెన్యా వలసచట్టమును నిలిపి యుంచెదను. ఎన్నికహక్కుల విషయమున కెన్యాలో నాలుగు ప్రత్యేకజాతులుండు

టవలన వారుచెప్పినట్లు ఒకేవిధమగు ఎన్నికపద్ధతుల నేర్పఱచుట యుక్తముగ కనబడుటలేదు. అందువలన వేఱు వేఱు ఎన్నిక హక్కుల నిచ్చుటే మంచిది. పూర్వము స్పష్టముగనో, అస్పష్టముగనో వ్యవసాయమునకు యూరపియనులకే యున్నతస్థలములనిచ్చుటకు వాగ్దానము చేయబడియున్నది. ఈపద్ధతిని మార్చఁజాలము. దిగువ (ఊబి) ప్రదేశములందు కొంతభూమిని ఇండియానుండి వలసవచ్చు భారతీయులకు ప్రత్యేకింపుడని విచారణసంఘమువారు చెప్పుచున్నారు వలసవచ్చు జాతులకు భూములను ప్రత్యేకించుపద్ధతి మంచిదికాదని చెప్పుచు దరఖాస్తుల నాహ్వానింపుడనియు, తగినభూములు నిర్ణయించుట కుద్యోగుల నేర్పఱచుడనియు సలహానిచ్చుచున్నారు. వలసరాజ్యము లో నేటివుల యొక్కయు, ఆయా ప్రదేశములలోని వ్యవసాయకుల యొక్కయు అభిప్రాయములు మన మెఱుగువరకును దీనినిగూర్చి ఆలోచించుటకు వీలులేదు" అనెను. సప్రూగారాశ్చర్యపడిరి. ''కెన్యా వలసచట్ట మమలులోనికి రాదను లాభ మొక్కటితప్ప తక్కిన విషయములందెల్ల నా కాశాభంగము కలిగినది" అని సప్రూగారొక పత్రికావిలేఖరికి 192 సం॥ ఆగష్టు 10 వ తేదీన చెప్పిరి.

కార్మికపక్షమువారి ప్రభుత్వముపోయి బాల్డ్విన్‌గా ప్రభుత్వము మఱల వచ్చినది. కెన్యా విధానమున నావంతయు మార్పుకలుగలేదు. వర్ణభేదతత్త్వమును హెర్జుజాగ్ ప్రభుత

మువారు దక్షిణాఫ్రికాలో ప్రారంభించిరి. ఈ తత్వము 1919 సంవత్సరమునుండి తూర్పు ఆఫ్రికాలో వృద్ధి యగుచునే యుండెను. మేజర్ గ్రోగన్, డిలామేరు ప్రభువు, తెల్లదేశ సిద్ధాంతమును బోధించుచుండిరి. భారతీయులకు వ్యతిరేకము లగు శాసనములను పరిపాలకులు చేయసాగిరి. భారతీయు లను మారుమూలలకు త్రోయుటయు వారిని దేశమునుండి వెడలగొట్టుటయు నీవిధానము నముఖ్యకార్యములుగ నుండెను. 1926 సంవత్సరము వచ్చినది. సర్ ఎడ్వర్డు గ్రిగ్ గారిని కెన్యాకు గవర్నరుగ బంపిరి. వలస మంత్రిగారి యాజ్ఞానుసారము మొంబాసాలో ఆరోగ్యవంతమగు ప్రదేశమును పాశ్చాత్యు లకై ప్రత్యేకించిరి. మే నెలలో భారతీయులు గవర్నరుగారిని దర్శించి మొఱపెట్టుకొనినను లాభము లేకపోయెను. వలస మంత్రిగారి యాజ్ఞమీరుటకు వీలులేదని గవర్నరుగారనిరి. అట్లు సప్రూగారి కాలమున నాగిన "సెగ్రిగేషన్" మఱల ప్రభుత్వమువారు ప్రయోగించిరి. 1927 సం॥ ఫిబ్రవరు 27 వ తేదీన మొంబాసా జిల్లా సంఘమువారీ విధానమును తీర్మా నించిరి.

తూర్పు ఆఫ్రికా సమ్మేళనమును గూర్చి విచారించు టకు తూర్పు ఆఫ్రికా విచారణ సంఘమును ప్రభుత్వమువారు నిశ్చయించిరి. కాని ఇందొకభారతీయునైనను నియమింపలేదు.

కెన్యాకాంగ్రెసు మహాసభ నైరోబీలో 25-12-1927 తేదీన కూడినది. అధ్యక్షుడగు త్యాబ్ ఆలీగారు కెన్యా ప్రభుత్వమువారు భారతీయులను మూరుమూలకు త్రోయు సెగ్రిగేషన్ పద్ధతిని శాశ్వతముగ అవలంబించు చుండుట ఘోరమనియు భూముల విషయమునను వారు కల్పించిన ప్రతిబంధకములు దేశపురోభివృద్ధికి హానికరము లనియు, ప్రభుత్వోద్యోగములందు భారతీయులు లేకుండునట్లు ప్రభుత్వమువారు చేయుచున్న అక్రమ ప్రయత్నములను గూర్చియు యూరపియనులకు మాత్రమె ఉచిత ప్రారంభవిద్యను నిర్బంధముగ జేసి తక్కినవారికి చేయకయు భారతీయుల యొక్కయు ఆఫ్రికావాసుల యొక్కయు విద్యావిషయమున తిన్నగ శ్రద్ధవహింపకుండుటయు అన్యాయమనియు నేటీవుల కూలిపనినిగూర్చియు రిజిష్ట్రేషనును గూర్చియు చేయబడిన నియమములు బానిసత్వమునకు దారి చూపుచున్నవనియు ఆయుధము లుంచుకొను భారతీయుల విషయమున ప్రభుత్వము చేయు నియమములు బాగులేవనియు గవర్నరుగారైన సర్ ఎడ్వర్డుగారి పరిపాలనమును బాగులేదనియు ఆయన భారతీయుల పట్ల ద్వేషభావముతో నున్నారనియు ఉపన్యసించిరి.

విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాల, బెజవాడ.

కీర్తిశేషులైన కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు గారు స్థాపించినది.

సక్రమముగా పునరుద్ధరింపబడి, కార్యాలయము చెన్నపురినుండి బెజవాడకు మార్చబడినది.

ఈ గ్రంథమాలలో నిదివరకు అచ్చువేయబడిన గ్రంథముల నన్నిటిని కొనుచు నికముందు ప్రచురింపబడు గ్రంథముల నన్నిటిని గొనుటకు నొప్పుకొనువారు శాశ్వతపు చందాదారులు. శాశ్వతపు చందాదారులకు ఈ గ్రంథమాలలోని గ్రంథములన్నియు చౌకగా అమ్మబడును. అవి వాల్యూ పేయబిల్ ద్వారా పంపబడును. పోస్టేజి చందాదారులే భరింపవలయును.

ఏమకటి పుస్తకములు అక్కరలేనివారు ప్రవేశరుసుముక్రింద రు. 0-8-0 చెల్లించవలెను. చందాదారుల వెలకు ఒకటికన్న నెక్కువ పొందలేరు. సచిత్రమును సుందరమునగు క్యాటలాగు ఉచితముగ పంపబడును.

		చందాదారులకు	ఇతరులకు
31	లక్ష్మణరాయవ్యాసావళి (కీ॥ శే॥ కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారి వ్యాసములు)	1- 8-0	2-0-0
32	ఫ్రెంచిస్వాతంత్ర్యవిజయము (గ్రంథకర్త శ్రీయుత అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావుగారు)	Do. 1- 4-0	1-8-0
33	అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు	Do. 1- 4-0	1-8-0
34	బౌద్ధమహాయుగము (గ్రంథకర్త వేలూరి సత్యనారాయణగారు బి. ఏ. బి. యల్)	1-12-0	2-4-0
35	ఫాహియాన్ భారతవర్షయాత్ర	Do. 1- 0-0	1-4-0
36	దక్షిణాఫ్రికా (గ్రంథకర్త: దిగవల్లి వెంకటశివరావుగారు)		

చందాదారులకు క్యాలికో బైండుతో రు. 2-0-0, ఇతరులకు సెక్షన్ బైండుతో రు. 3-0-0 లు

త్వరలో ప్రచురింపబడును.

వలయువారు — కార్యదర్శి,
విజ్ఞానచంద్రికా మండలి. బెజవాడ, అని వ్రాయుడు

పాతూరి అండ్ కంపెనీ

రాజమహేంద్రవరము

85 సంవత్సరములనుండి ఆయుర్వేదవైద్యమున ప్రఖ్యాతిచెంది అనేక యోగ్యతాపత్రికలను సువర్ణపతకములను బహుమానమందియున్నాము. రోగిగుణములు తెలిపినచో గ్యారంటీగా కుదర్చగలను మావద్ద శాస్త్రీయౌషధములన్నియు గలవు.

మా సుప్రసిద్ధౌషధములు.

ఆమ్లాదిఘృతము

సమస్తప్రమేహములు కుదుర్చును. వృద్ధులు, పసిపిల్లలు, స్త్రీలు, సేవించవచ్చును. రక్తమును శుభ్రపరచును. బలమునిచ్చును. వెల బుడ్డి 1 కి రు 2—0—0.

వసంతమకరధ్వజలేహ్యము

మధుమేహము (Diabetes) కి దివ్యౌషధము. దేహదార్ఢ్యమునిచ్చును. వెల 80 తులములు 10—0—0.

మానినీమకరధ్వజలేహ్యము.

స్త్రీలకు దేహబలము కాంతి నిచ్చును. సమస్త కుసుమవ్యాధులకును దివ్యాస్త్రము. గర్భిణీ స్త్రీలుకూడ సేవింపవచ్చును. వెల 80 తులములు 10—0—0.

పోతనవేమనలయుగము.

రు 150 లు బహుమానమందిన ఆంధ్రవ్యాసము. పోతన వేమనల కాలము, జీవితము, కృతివిమర్శనము నిందు కలవు.

వలయువారు:— వెల 0—8—0.

దిగవల్లి వెంకటశివరావు, బి. ఏ, బి. ఎల్., బెజవాడ